

VILNIAUS UNIVERSITETAS

ARNAS PALIUKĖNAS

SPORTINĖS VEIKLOS SUTARTIS

Daktaro disertacija

Socialiniai mokslai, teisė (01S)

Vilnius, 2015

Disertacija ginama eksternu

Mokslinis konsultantas:

prof. dr. Tomas Davulis

(Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

TURINYS

ĮVADAS, TYRIMŲ APŽVALGA IR METODOLOGIJA	7
I. SPORTINĖS VEIKLOS SUTARTIES TEISINĖ PRIGIMTIS.....	20
1.1. Sportinės veiklos sutartis Lietuvos teisėje ir teismų praktikoje....	35
1.2. Sportinės veiklos sutartis pagal užsienio valstybių teisę ir doktriną.....	42
1.3. Sportinės veiklos sutarties analizė.....	55
1.3.1. Sportinės veiklos sutarties šalys.....	55
1.3.1.1. Profesionalus sportininkas	55
1.3.1.2. Sporto klubas	59
1.3.2. Funkcijų atlikimas.....	63
1.3.3. Atlygintinumas, socialinis draudimas ir kitos draudimo rūšys.....	69
1.3.4. Pavaldumo požymis ir komercinės rizikos pasiskirstymas tarp sutarties šalių.....	84
1.3.5. Lokaliniai norminiai teisės aktai ir kolektyvinės sutartys kaip profesionalaus sportininko teisių ir pareigų šaltinis.....	101
II. SPORTINĖS VEIKLOS SUTARTIES SUDARYMO, VYKDYMO IR NUTRAUKIMO YPATUMAI	110
2.1. Sutarties sudarymas ir sąlygos.....	110
2.1.1. Forma	110
2.1.2. Turinys	112
2.2. Sutarties vykdymas.....	119
2.2.1. Vieta	121
2.2.2. Darbo ir poilsio laikas	123
2.2.3. Sutarties keitimas	126
2.2.4. Atsakomybė	131
2.3. Sutarties nutraukimas	133

2.3.1. Sutarties nutraukimas sporto organizacijos iniciatyva..	138
2.3.2. Sutarties nutraukimas sportininko iniciatyva	145
2.3.3. Galimi kiti sutarties nutraukimo pagrindai.....	154
III. GINČAI DĖL SPORTINĖS VEIKLOS SUTARTIES.....	170
3.1. Sporto ginčų samprata	170
3.2. Galimi ginčų sprendimo būdai	173
3.3. Kolektyviniai sporto ginčai	190
3.4. Tarptautinių sporto ginčų sprendimas	193
IŠVADOS.....	201
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	203
PUBLIKACIJŲ DISERTACIJOS TEMA SĄRAŠAS	234

SANTRUMPOS

AIAC	Italijos futbolo trenerių federacija (Associazione Italiana Allenatori Calcio)
AID	Tarptautinė olimpinė akademija
CAS	Tarptautinis sporto arbitražo teismas (Court Of Arbitration For Sport, pranc. Tribunal Arbitral du Sport)
CIAS	Tarptautinė arbitražo taryba sporto srityje (Conseil International de l'Arbitrage en matiere de Sport)
CONI	Nacionalinis Olimpinis Italijos Komitetas (Comitato Olimpico Nazionale Italiano)
EB	Europos Bendrija
EB sutartis	Europos Bendrijos steigimo sutartis
ESTT	Europos Sąjungos Teisingumo Teismas
ES	Europos Sąjunga
FIFA	Tarptautinė futbolo federacija (Fédération Internationale de Football Association)
FIGC	Italijos futbolo federacija (Federazione Italiana Giuoco Calcio)
FIEP	Tarptautinė kūno kultūros asociacija
FIFPro	Visiems profesionaliems futbolo žaidėjams visame pasaulyje atstovaujanti organizacija (The worldwide representative organization for all professional players)
JAV	Jungtinės Amerikos Valstijos
GAISF	Tarptautinių sporto federacijų generalinė asociacija
GBL	Pagrindinė beisbolo lyga
LFF	Lietuvos futbolo federacija
NBA	Nacionalinė krepšinio asociacija

NHL	Nacionalinė ledo ritulio lyga
NFL	Nacionalinė futbolo lyga
NSL	Nacionalinės futbolo lygos (National Soccer League)
UEFA	Europos futbolo federacijų asociacija (Union of European football associations)
SESV	Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (Lisabonos sutartis)
SAFA	Pietų Afrikos Respublikos futbolo asociacija (South African Football Association)
TSF	Tarptautinė sporto federacija
TOK	Tarptautinis olimpinis komitetas
WADA	Pasaulinė antidopingo agentūra (World Anti-Doping Agency)

„Sportas – kiekvieno vyro ir kiekvienos moters paveldas, kurio nebuvimo niekaip negalima kompensuoti.“
– Pjeras de Kubertenas (1889)¹

ĮVADAS, TYRIMŲ APŽVALGA IR METODOLOGIJA

1. Tiriamos problemos pagrindimas

Sportas – suspaustas gyvenimo modelis, fenomenali žmogaus veiklos sritis. Tai unikali uždara sistema, nepriklausanti nuo kitų socialinio gyvenimo elementų ir spartinanti visuomenės demokratizaciją, kadangi skatina žmones aktyviai dalyvauti visuomeniniame gyvenime². Sportas atspindi šalies gyventojų kultūrą ir yra vienas iš pagrindinių veiksnių, gebančių padėti pajauti gyvenimo džiaugsmą³. Tačiau sportas šiandien yra ne tik sportinė veikla, skirta stiprinti sveikatą, bet ir verslas, kurio vystymuisi skiriama vis daugiau finansinių resursų. Vis daugiau ir daugiau žmonių įsitraukia į sportinę veiklą, ne tik siekdami palaikyti gerą fizinę formą ir sveikatą, bet ir pasirinkdami sportą pagrindine savo gyvenimo veikla – savo profesija. Vis aktualesnis tampa santykių tarp profesionalių sportininkų ir sporto organizacijų reglamentavimas, profesionalių sportininkų teisių apsauga.

Lietuvoje profesionalaus sporto klausimus reglamentuoja Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymas⁴, kuriame profesionaliam sportui skirti tik šeši įstatymo straipsniai, įtvirtinantys pagrindines sportinės

¹ Pjeras de Kubertenas (1863–1937 m.), prancūzų pedagogas ir istorikas, šiuolaikinių olimpinių žaidynių įkūrėjas. Europos Komisija. *Baltoji knyga dėl sporto*. Europos Bendrijos, 2007. p. 6.

² NAFZIGER, J. A. R. *International Sports Law. 2d ed.* – Ardsley, New York: Transnational Publishers, Inc., 2004. p. 3.

³ BELOFF, M., KERR, T., DEMETRIOU, M. *Sports Law*. Oxford-Portland Oregon, 1999. p. 5.

⁴ Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymas (*Valstybės žinios*. 2010. Nr. I-1151).

veiklos sutarties sąlygas, sportininkų profesionalų perėjimo rungtyniauti iš vienos sporto organizacijos į kitą tvarką ir jų interesų atstovavimą bei gynimą. Nei šiame įstatyme, nei kituose teisės aktuose nenustatytas profesionalaus sportininko ir sporto klubo teisinis statusas, todėl nėra galutinai aišku, ar juos reikėtų laikyti darbo santykių, ar civilinių santykių šalimis ir kokios teisės šakos teisės normas taikyti.

Į šį klausimą vienareikšmiško atsakymo nepateikia ir Lietuvos teismų praktika, kuri iki 2000 metų buvo formuojama ta linkme, jog santykiai tarp profesionalaus sportininko ir sporto klubo yra civiliniai⁵, vėliau ši pozicija keitėsi⁶ – buvo konstatuota, kad šie santykiai turi visus darbo santykiams būdingus požymius, todėl juos reguliuoja darbo teisės normos, o 2011 metais Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino⁷, kad santykiai tarp minėtų subjektų vis tik yra civiliniai.

Aiškios, vieningos pozicijos dėl šių santykių pobūdžio nėra ir Lietuvos teisės mokslo doktrinoje, nes profesionalaus sporto klausimai joje praktiškai nėra nagrinėti. Užsienio valstybių praktika šiuo klausimu taip pat labai įvairi, tačiau daugumoje Europos valstybių sportininko veikla profesionaliame komandiniame sporte pripažįstama profesija, o sportininkas – darbuotoju, ir jam taikomi darbo įstatymai, tačiau su tam tikromis išimtimis, įtvirtintomis įstatymuose, atsižvelgiant į profesionalaus sporto specifiką. Kyla klausimas, kokios teisės šakos normos Lietuvoje reguliuoja tiriamus santykius, kokias teises turi profesionalūs sportininkai ir kaip jas gali ginti.

⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2000 m. sausio 18 d. sprendimas civilinėje byloje *R. S. v. Vilniaus krepšinio klubas „Statyba“*, bylos Nr. 2A-21/2000, kat. nesuteikta.

⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje *M. B. v. VĮ „Alitos“ krepšinio klubas*, bylos Nr. 2-579/2004, kat. 90.; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. kovo mėn. 5 d. nutartis civilinėje byloje *S. B. ir E. F. v. VĮ „Krepšinio rytas“*, bylos Nr. 2-200/2009, kat. 99.4.; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. balandžio 23 d. nutartis civilinėje byloje *E. J. v. asociacija futbolo klubas „Vėtra“*, bylos Nr. 2-291/2009, kat. 94.1; 119.9.; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje *K.M. v. UAB „A. S. Žalgirio krepšinio centras“*, bylos Nr. 2T-164/2010, kat. 130.3.

⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. vasario mėn. 21 d. nutartis civilinėje byloje *K. M. v. UAB „A. Sabonio Žalgirio krepšinio centras“*, bylos Nr. 3K-3-65/2011, kat. 19.1; 130.3.2.

Jei profesionalių sportininkų atžvilgiu taikytume darbo teisės normas, Lietuvos Respublikos teisės aktuose nepavyktų rasti įtvirtintų jokių profesionalaus sporto darbo santykių reglamentavimo ypatumų, todėl tokioje situacijoje lyg ir reikėtų taikyti bendrąsias Lietuvos Respublikos darbo kodekso⁸ (toliau – DK) nuostatas. Tačiau profesionalus sportas, kaip veikla, pasižymi sava specifika ir profesionalaus sportininko atžvilgiu sudėtinga būtų taikyti visas DK normose nustatytas garantijas darbuotojams. Pavyzdžiui, leidus profesionaliems sportininkams laisvai nutraukti sportinės veiklos sutartis, iškiltų grėsmė profesionalaus sporto komandų sudėčių ir finansiniam stabilumui, o dėl to nukentėtų ir pati profesionalaus sporto kokybė. Darbo įstatymus profesionaliam sportui reikėtų taikyti atsižvelgiant į jų specifiką, tačiau, skirtingai nei daugelyje užsienio valstybių, šie ypatumai neįtvirtinti nei DK, nei kituose įstatymuose.

Siekiant atsakyti į visus šiuos klausimus, būtina nustatyti, kokia yra sportinės veiklos prigimtis. Todėl šiame darbe daugiausia dėmesio skiriama sportinės veiklos sutarties prigimties analizei. Sportinės veiklos sutarties prigimtis Lietuvoje iki šiol plačiau nebuvo tyrinėjama, todėl didžiąją darbo dalį sudaro sportinę veiklą reglamentuojančių teisės aktų, konkrečių sportinės veiklos sutarčių, Lietuvos ir užsienio valstybių teisės doktrinos išsami analizė šiuo klausimu.

Gana didelė problema – sporto ginčų sprendimo tvarka. Sportas, ypač profesionalus, sunkiai įsivaizduojamas be konfliktų (ginčų tarp sportininkų ir sporto klubų, trenerių ir t. t., kylančių sporte įvairiais motyvais ir pagrindais). Todėl tiek ir patiems sportininkams, tiek ir sporto klubams - organizacijoms aktualu, kad būtų sukurta sporto ginčų sprendimo sistema, užtikrinanti šalių lygiateisiškumą, sprendžiant sporto ginčą, ir efektyvią jų teisių bei interesų apsaugą. Praktika rodo, kad vieni sportininkai sporto ginčus, nepriklausomai nuo to, kokio jie pobūdžio, sprendžia sporto arbitražo teismuose, kiti analogišku atveju kreipiasi į nacionalinius teismus, o dar kiti – pirmiausia į tos sporto šakos sporto federacijos sukurtas institucijas, o vėliau,

⁸ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (*Valstybės žinios*. 2002, Nr. 64-2569).

nepavykus išspręsti ginčo, į teismą arba arbitražą. Kūno kultūros ir sporto įstatyme numatyta, kad ginčai dėl šiame įstatyme nustatytų teisių gynimo yra nagrinėjami Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka, tačiau šios tvarkos nedetalizuoja ir nepateikia sporto ginčų klasifikacijos. Remiantis Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo⁹ 12 straipsnio 2 dalimi, arbitražui negali būti perduoti ginčai, kylantys iš darbo sutarčių, išskyrus atvejus, kai arbitražinis susitarimas buvo sudarytas po to, kai kilo ginčas. Taigi, jeigu tarp sporto organizacijos ir profesionalaus sportininko susiklosto darbo santykiai, iš jų kylantys ginčai pirmiausia turėtų būti sprendžiami darbo ginčų komisijose, o vėliau teisme. Nesant arbitražinio susitarimo, atitinkančio minėto įstatymo 12 str. 2 d. nuostatas, ginčo sprendimas arbitraže prieštarautų Lietuvos Respublikos teisės aktams. Tuo tarpu šiuo metu tokį ginčą inicijuojanti šalis kreipiasi arba tiesiai į teismą, arba – į arbitražą. Pažymėtina, kad nuo 2013 m. kovo 1 d. Vilniaus komercinio arbitražo teisme įsigaliojo sporto ginčų nagrinėjimo arbitraže tvarka¹⁰. Todėl darbe analizuojami ir šie klausimai bei pateikiamos išvados, ar sporto ginčų perdavimas nagrinėti arbitražui yra pagrįstas ir teisėtas.

2. Disertacijos aktualumas, mokslinis naujumas, teorinė ir praktinė reikšmė

Disertacijos naujumą parodo tai, kad joje pirmą kartą Lietuvoje plačiai išanalizuota užsienio valstybių teisinė bazė, tarptautinių teisės aktų normos, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo, Tarptautinio sporto arbitražo praktika ir užsienio valstybių teisės doktrina, aiškinanti santykių, susiklostančių tarp profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos, esmę. Tai, o taip pat ir Lietuvos teisės aktų ir teismų praktikos analizė leidžia daryti

⁹ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas (*Valstybės žinios*, 2012, Nr. 76-3932).

¹⁰ Vilniaus komercinio arbitražo teismo Ginčų, kylančių iš sporto teisinių santykių, nagrinėjimo tvarka. http://www.arbitrazas.lt/failai/VKAT%20Dokumentai%20LT/2013%20VKAT%20arbitražo%20procedūros%20reglamento%20Priedas%20Nr.4_Sporto%20ginčai.pdf [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-12-06].

moksliniu požiūriu naujas ir originalias išvadas, kurių iki šiol nebuvo pateikta Lietuvos teisės doktrinoje.

Vystantis profesionaliems sporto santykiams, iškyla būtinybė detaliai reglamentuoti profesionalių sportininkų veiklą. Nors profesionalaus sporto santykių reguliavimo problema yra labai aktuali, iki šiol Lietuvos mokslininkai šios temos nėra plačiau nagrinėję.

Užsienio valstybių teisės doktrinoje plačiai diskutuojama, kokios teisės šakos, t. y. darbo ar civilinės, normas taikyti reguliuojant santykius tarp profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos. Vieni autoriai¹¹ teigia, jog šiuos santykius reguliuoja tik darbo teisės normos, kiti¹², jog civilinės teisės normos, o tretieji¹³ – jog ir tie, ir tie. Todėl disertacijoje siekiama atskleisti profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos santykių, susiklostančių pagal sportinės veiklos sutartį, esmę ir šių santykių reguliavimo priskirtinumą.

Disertacijos naujumą bei originalumą pagrindžia ir tai, kad joje išsamiai atskleista sporto ginčų samprata ir išanalizuoti galimi sporto ginčų sprendimo būdai, nurodyti jų trūkumai ir privalumai, praktinės problemos bei pasiūlymai, kaip šias problemas spręsti.

¹¹ CANTAMESSA, L. *Tl contratto di lavoro sportivo professionistico*, in *Lineamenti di diritto sportivo*, eds L. Cantamessa, G. M. Riccio & G. Sciancalepore. Milano: Giuffrè, 2008; BIANCHI D'URSO, F. & VIDIRI. *La nuova disciplina del lavoro sportive*. Riv. dir. sport., 1982; CARINGELLA, F. *Brevi considerazioni in tema di forma del contratto di lavoro sportivo*. Riv. dir. sport., 1994. ЖЕЛТОВ, О. Б. Развитие законодательства о трудовых договорах (контрактах) // *Право*, 1995. № 3., НУРТДИНОВА, А. Ф., ЧИКАНОВА, Л. А. Соотношение трудового и гражданского законодательства // *Право и экономика*. 1995. № 7 ir kt.

¹² JORDAAN, B. *Sport and the Law of Employment*, in *Basson & Louhser. Sport and the Law in South Africa* (Butterworths, Looseleaf. 2000), at Ch. 8-1., SOBELL, L. *Profesional Sport and the Law*. N.Y.: Law arts Publ, 1987; RIESS, S. *The american sporting expierence: a historical anthology of sport in America*. N.Y.: Liesure Press, 1994. МАРТИРОСЯН, Э. Р. Правовая природа отношений между руководителем организации и собственником ее имущества // *Государство и право*. 1996, Но 10; АКОПОВ, Д. Р. Правовое регулирование труда руководителей – участников хозяйственных обществ // *Правоведение*. 1999. № 2. С. 132-137; САННИКОВА, Л. В. *Договор найма труда*. Москва, 1999 ir kt.

¹³ НУРТДИНОВА, А. Ф., ЧИКАНОВА, Л. А. Соотношение трудового и гражданского законодательства // *Право и экономика*. 1995. № 7.; БРАГИНСКИЙ, М. И. *Основы учения о непоименованных (безымянных) и смешанных договорах*. – М.: Статут, 2007; БОГДАНОВСКАЯ, Г. Н. Смешанный договор как системное правовое явление // *Актуальные проблемы частноправового регулирования*. 2006, № 11 ir kt.

Teisės mokslas skirtas tarnauti visuomenės poreikiams, tačiau profesionalaus sporto klausimais Lietuvos teisės mokslininkai dar nespėjo atlikti jokių rimtesnių tyrimų. Taigi santykių, susiklostančių tarp profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos, specifikos teorinių pagrindų stoka bei teisinės literatūros nebuvimas iš dalies lemia situaciją, jog teisės taikymas ne visuomet atitinka įstatymo leidėjo ketinimus. Visa tai skatina imtis visiškai naujo kompleksinio tyrimo, kurio objektas ilgą laiką buvo teisės mokslo užribyje.

Disertacijoje pateiktos išvados ir pasiūlymai galėtų būti naudingi Lietuvos įstatymų leidėjui tobulinant profesionalų sportą reglamentuojančius teisės aktus, siekiant užtikrinti realų ir veiksmingą profesionalių sportininkų ir sporto organizacijų interesų gynimą, taip pat teismams, aiškinant ir taikant minėtus teisės aktus. Išvados irgi gali būti naudojamos tęsiant mokslinius tyrimus ta pačia tema.

Darbo naujumą atspindi ir tai, kad šiame darbe pirmą kartą Lietuvoje atlikta konkrečių sporto klubų sportinės veiklos sutarčių analizė ir ja remiantis daromos išvados.

3. Tyrimo objektas, tikslas ir uždaviniai

Šios disertacijos *tyrimo objektas* – santykių, susiklostančių tarp profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos, pobūdis bei reglamentavimo ypatumai Lietuvos ir užsienio valstybių teisėje. Todėl tyrimas apima išsamią profesionalaus sporto santykius reglamentuojančių tarptautinės, Lietuvos ir užsienio valstybių nacionalinės teisės normų ypatumų analizę, taip pat Lietuvos, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir Tarptautinio sporto arbitražo teismo praktiką, nagrinėjant bylas, susijusias su ginčiais, kilusiais iš profesionalaus sporto santykių. Disertacijos tyrimo objektas taip pat apima profesionalių sportininkų sportinės veiklos sutarčių turinių analizę, kuri leidžia daryti išvadas apie santykių pagal šias sutartis pobūdį, šių sutarčių pagrindų jiems atsirandančias teises ir kylančias pareigas.

Be to, siekiant geriau atskleisti profesionaliame sporte susiklostančių santykių ypatumus, išanalizuotos sporto ginčų sprendimo būdus reglamentuojančių teisės aktų normos ir šiuos ginčus sprendžiančių institucijų veikla.

Pažymėtina, kad darbe pagrindinis dėmesys skiriamas santykiams, susiklostantiems profesionaliame komandiniame sporte sportinės veiklos sutarčių pagrindu, nes disertacija siekiama ištirti profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos tarpusavio santykių pobūdį ir reglamentavimą, kai tuo tarpu individualiose sporto šakose paprastai sportininką ir sporto organizaciją siejantys santykiai yra kitokio pobūdžio.

Tyrimo tikslas – išsamiai ir kompleksiškai išanalizuoti profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos tarpusavio santykius reglamentuojančius teisės aktus bei su tuo susijusią teismų praktiką ir teisės doktriną, siekiant nustatyti, koks šių santykių pobūdis, reguliavimo poreikis ir kryptis.

Siekiant užsibrėžto tikslo, iškelti šie *tyrimo uždaviniai*:

- 1) ištirti profesionalaus sporto santykius reguliuojančių konkuruojančių teisės šakų bruožus ir požymius, leidžiančius jas atriboti;
- 2) atskleisti sportinės veiklos sutarties sampratą;
- 3) išanalizuoti sportinės veiklos sutarties ir darbo bei civilinės sutarties panašumus, skirtumus, nustatyti, kuriai sutarčiai ji artimesnė, t. y. kokia jos teisinė prigimtis;
- 4) išnagrinėti sportinės veiklos sutarčių vykdymo, pakeitimo ir nutraukimo probleminius aspektus, sporto ginčų sprendimo būdus ir pasiūlyti teisės aktų pakeitimus, galinčius padėti išspręsti šias problemas.

4. Disertacijos struktūra

Disertacijos struktūrą lėmė jos tikslas ir iškelti uždaviniai. Disertaciją sudaro įvadas, tyrimų apžvalga ir metodologija, trys disertacijos skyriai, kurie skirstomi į poskyrius, išvados ir pasiūlymai bei rengiant disertaciją panaudotų šaltinių ir literatūros sąrašas.

Pirmajame skyriuje „Sportinės veiklos sutarties teisinė prigimtis“ išanalizuoti sportinės veiklos sutarties požymiai, atskleisti ją ir darbo bei civilines sutartis vienijantys ir skiriantys požymiai. Sutarčių skirtumai atskleisti remiantis Lietuvos ir Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV), Italijos, Ukrainos, Rusijos, Pietų Afrikos Respublikos, Anglijos ir kitų užsienio valstybių teisės aktais, taip pat šių valstybių teisės doktrina ir teismų praktika.

Antrasis skyrius skirtas išanalizuoti sportinės veiklos sutarties vykdymo ypatumus, galimus sportinės veiklos sutarties pakeitimo ir nutraukimo atvejus. Sportinės veiklos sutarties nutraukimo atvejų sportininko ar sporto organizacijos iniciatyva, nesant bendro šalių susitarimo, nereglamentuoja teisės aktai, todėl šiame skyriuje, remiantis užsienio valstybių praktika bei Tarptautinio sporto arbitražo praktika konkrečiose bylose, išnagrinėti galimi šios sutarties nutraukimo atvejai. Be to, dažniausiai praktikoje pasitaikantis sportinės veiklos sutarties nutraukimo atvejis – sportininko perėjimas į kitą sporto organizaciją, todėl čia atskiras poskyris skirtas perėjimo į kitą sporto klubą, nepasibaigus sportinės veiklos sutarčiai, ypatumams atskleisti.

Trečiajame darbo skyriuje plačiau nagrinėjami sporto ginčų sprendimo ypatumai. Kadangi Lietuvos teisės aktuose nėra pateiktos sporto ginčų sampratos, todėl čia atkleidžiama, ką reikėtų laikyti sporto ginčais, ir atskleidžiami galimi jų sprendimo būdai. Šiame skyriuje analizuojama, koks sporto ginčų sprendimo modelis Lietuvai būtų geriausias, todėl atskleidžiami tiek nacionalinių teismų, tiek arbitražų galimybė ir efektyvumas sprendžiant ginčus, kylančius iš sportinės veiklos sutarties vykdymo. Be to, čia atskleidžiamos ir tarptautinių sporto ginčų nagrinėjimo ypatybės.

5. Disertacijos ginamieji teiginiai

Disertacijos ginamieji teiginiai yra šie:

1) Sportinės veiklos sutarties požymiai, su nedidelėmis išimtimis, atitinka visus esminius darbo sutarties požymius, todėl komandiniame profesionaliame sporte tarp sportininkų ir sporto organizacijos susiklosto specifiniai darbo santykiai.

2) Sportinės veiklos sutartis dėl profesionalaus sporto specifikos būtina reglamentuoti darbo įstatymais su tam tikromis išlygomis, atskirus klausimus paliekant reguliuoti civilinės teisės arba specialioms darbo teisės normoms, nes tik tokiu atveju būtų apsaugoti abiejų šios sutarties šalių interesai ir savita profesionalaus sporto struktūra.

6. Tyrimo šaltiniai ir disertacijos tema atliktų tyrimų apžvalga

Rengiant disertaciją buvo analizuojami ir naudojami kelių tipų šaltiniai: teisės aktai, teisės doktrina ir teismų praktika. Vienas pagrindinių šaltinių – tai Europos Sąjungos, tarptautinės teisės, Lietuvos ir užsienio valstybių – JAV, Prancūzijos, Italijos, Rusijos, Ukrainos, Slovakijos, Pietų Afrikos Respublikos, Ispanijos nacionaliniai teisės aktai, reglamentuojantys sporto ir/ar darbo teisinius santykius. Svarbus šaltinis yra tarptautinių ir nacionalinių nevyriausybinų sporto organizacijų (federacijų, asociacijų ir kt.) priimami aktai, reglamentuojantys sporto santykius. Darbe plačiai nagrinėjama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencija, taip pat Tarptautinio sporto arbitražo teismo ir Lietuvos bei užsienio valstybių – Anglijos, Australijos nacionalinių teismų praktika sprendžiant sporto ginčų bylas. Trečiajai šaltinių kategorijai priklauso teisės doktrina – atskirus profesionalaus sporto klausimus nagrinėjančių autorių moksliniai darbai.

Kaip jau buvo minėta pagrindžiant šios disertacijos aktualumą ir naujumą, sportinės veiklos sutarties pagrindu tarp profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos susiklostantys santykiai Lietuvos autorių nebuvo nagrinėti, todėl darbe remiamasi užsienio valstybių – JAV, Italijos, Rusijos,

Ukrainos, Prancūzijos, Kanados ir kitų valstybių atstovų – autorių moksliniais darbais.

Pažymėtina, kad išsamių, visą darbą apimančių autorių mokslinių darbų nėra, todėl buvo remtasi atskirus tyrimo objekto aspektus nagrinėjančiais kitų autorių darbais. Minėtus autorių mokslinius darbus galima būtų suskirstyti į kelias grupes.

Pirmoji grupė – tai darbai, skirti profesionalaus sporto sampratai, jo ypatumams ir sporto teisės, kaip sporto šakos, analizei. Šiai grupei priskirtini F. D'Harmant Francois, Dalia Costa, G. Giugni, G. Martinelli, L. Sobell, F. Latty, A. Pellet, J. Rogge, B. Bertini, S. Riess, S. V. Alekseev, S. H. Bratanovskij, A. Šatilov, M. V. Koriakin, L. P. Matveev, V. N. Platonov ir kiti autoriai.

Antrajai grupei galima būtų priskirti mokslinius tyrimus, susijusius su sportinės veiklos sutarties pagrindu tarp profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos susiklostančių santykių analize. Šiuos autorius galima būtų suskirstyti į tris pogrupius, t. y. autoriai, teigiantys, jog tarp sportininko ir sporto klubo susiklostantys santykiai yra darbo (F. D'Harmant Francois, B. Jordaan, O. B. Želtov, A. F. Nurtdinova, L. A. Čikanova, D. I. Rogačiov, S. A. Tukmanov, B. A. Šelomov, J. N. Koršunov, S. B. Vasiljev ir kt.), jog – civiliniai (E. R. Martirosian, V. V. Sannikova, V. V. Sarajev, B. V. Mekonkov, I. J. Minaeva, V. P. Vaskevič ir kt.) ir kad tai yra mišrūs santykiai, reguliuojami darbo ir civilinės teisės normomis (A. B. Kanunnikov, S. A. Kanunnikov, B. V. Glazyrin, V. P. Vaskevič, A. S. Leonov ir kt.).

Trečiąją grupę sudaro autoriai, tyrinėję sportinės veiklos sutarties prigimtį, pobūdį, pagrindines jos sąlygas ir nutraukimo pagrindus. Tai tokie autoriai kaip L. Cantamessa, T. Carabba, P. Ciannella, F. Bianchi d'Urso, G. De Silvestri, S. Smailes, V. Frattarolo, R. Le Roux, F. Rotondi, M. Sanino, G. Pelosi, F. Verde, M. De Cristofaro, T. Treu, D. V. Ogorodov, M. J. Čelyšev, M. I. Kulagin, A. M. Lušnikova, M. V. Lušnikov, E. V. Tatarskaja ir kiti.

Ir paskutiniąją grupę sudaro autoriai, tyrinėję sporto ginčų sampratą, klasifikaciją, sprendimo būdus ir kitus su tuo susijusius klausimus. Tai G.

Pelosi, L. Hawkins, M. Hudson, R. Cornall, C. Menkel-Meadow, J. E. Munoz Lopez, P. O'connor, L. Jodouin Anik, E. V. Pogosian, A. M. Brilliantova, D. I. Rogačiov ir kiti autoriai.

Kaip jau minėta, Lietuvos teisės literatūroje profesionalaus sporto srityje tarp profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos susiklostantys santykiai nėra plačiau nagrinėti. Todėl Lietuvos autorių I. Nekrošiaus, G. Dambrauskienės, V. Tiažkijaus, T. Davulio, G. Bužinsko, D. Petrylaitės, I. Povilaitienės, R. Macijauskienės ir kitų darbais remtasi atskleidžiant Lietuvos darbo teisės doktrinos ypatumus. Paminėtini ir J. Jurkšaitytės bei N. Kaminskienės darbai, kuriuose nagrinėjami alternatyvūs ginčų sprendimo būdai.

Svarbią vietą tarp šaltinių užima 20 sportinės veiklos sutarčių, sudarytų tarp sporto klubų ir krepšininkų bei futbolininkų (po 10 sutarčių), nuostatų analizė. Šios sutartys buvo išanalizuotos įvairiais darbe nagrinėjamais aspektais. Kartu pažymėtina, kad platesnio tyrimo atlikti nepavyko dėl to, kad sporto klubų ir sportininkų sportinės veiklos sutartys yra sporto klubų komercinė paslaptis, ir klubai nenoriai teikia sportinės veiklos sutarčių pavyzdžius arba visiškai atsisako juos pateikti. Todėl darbe remtasi 20 sportinės veiklos sutarčių analize, tačiau ji, autoriaus nuomone, nėra siaura ir iš esmės atspindi situaciją profesionaliame sporte Lietuvoje. Kadangi sporto klubai nepanoro viešai skelbti sportinės veiklos sutarčių, kurių ne tik užmokestį apibrėžiančios sąlygos, bet ir vidaus tvarka, garantijos sportininkams, sutarčių pratęsimo sąlygos yra sporto klubų komercinės paslaptys, šiame darbe priedai – sportinės veiklos sutarčių pavyzdžiai – nepateikiami. Dėl tos pačios priežasties kaip ir priedai nepateikiami ir vidaus tvarkos taisyklių pavyzdžiai. Cituojant minėtas autoriaus ištirtas sportinės veiklos sutartis bei vidaus tvarkos taisykles, darbe sporto klubai tiesiogiai nėra įvardijami, o tik žymimi klubų tapatybės neatskleidžiančiais sutartiniais žymėjimais – raidėmis A, B ir pan.

7. Tyrimų metodologija

Siekdamas užsibrėžto tikslo autorius kompleksiškai naudojo teorinius bei empirinius mokslinio tyrimo metodus – istorinį, teleologinį, dokumentų bei juridinių reiškinių analizės, lingvistinį, lyginamąjį, lyginamosios teisėtyros, logikos ir apibendrinimo.

Loginio ir apibendrinimo metodų taikymas yra būtinas atsižvelgiant į mokslinio darbo tikslus, nustatant teisės taikymo problemas, teikiant apibendrinimus, darant išvadas ir pateikiant pasiūlymus. Be to, šis metodas plačiai naudojamas atskleidžiant teisės normų turinį, aiškinant teismų praktiką, teisės mokslo doktriną bei formuojant tyrimo išvadas.

Istorinio metodo pagalba atkleidžiama teisinės sistemos, reglamentuojančios profesionalų sportą, kūrimosi raida, teisės aktų, reglamentuojančių šią sritį, pakeitimai ir teismų praktikos kaita.

Remiantis *teleologiniu metodu*, buvo siekiama išsiaiškinti konkrečių sporto ir darbo teisinius santykius reglamentuojančių teisės normų priėmimo aplinkybes, genezę, nustatyti įstatymų leidėjo siekiamus tikslus, pasirenkant sporto santykių reguliavimo modelį.

Dokumentų bei juridinių reiškinių analizės metodai pasitelkti siekiant susipažinti ir atskleisti Europos Sąjungos, tarptautinių, užsienio valstybių ir Lietuvos nacionalinių teisės aktų, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo, Tarptautinio sporto arbitražo, Lietuvos ir užsienio valstybių nacionalinių teismų sprendimų turinį, prasmę bei reikšmę.

Lyginamasis metodas naudotas lyginant Lietuvos teisės aktus su Italijos, Pietų Afrikos Respublikos, Rusijos Federacijos, Ukrainos, Jungtinių Amerikos Valstijų, Slovakijos ir kitų valstybių teisės aktais.

Lyginamosios teisėtyros metodas pasitelktas kaip priemonė, kuria buvo siekiama atskleisti santykių, susiklostančių tarp profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos, esmę, pasaulyje egzistuojančių profesionalaus sporto modelių turinį bei esminius jų skirtumus. Lyginamuoju metodu buvo naudojama ir atskleidžiant konkrečių teisės aktų nuostatų turinį, tarpusavio santykį ir pan.

Remiantis *lingvistiniu metodu*, buvo aiškinama tarptautiniuose teisės aktuose, Lietuvos Respublikos teisės aktuose vartojamų terminų prasmė.

I. SPORTINĖS VEIKLOS SUTARTIES TEISINĖ PRIGIMTIS

Sportas – tai viena svarbiausių visuomeninio gyvenimo sferų. Jis yra vienas pagrindinių sveikatos išsaugojimo ir sustiprinimo būdų, žmonių nuotaiką keliantis ir darbingumą skatinantis veiksnys. Konkrečios valstybės sporto pasiekimai visuomet rodė valstybės jėgą, socialinės sistemos išsivystymą ir pan. Kiekvienais metais pasaulyje daugėja sportininkų, tiek mėgėjų, tiek profesionalų. Įvairios varžybos pritraukia vis daugiau žmonių dėmesio, o į sportą investuojamos vis didesnės pinigines lėšos. Todėl didėja ir reikalavimai, keliami sporto organizacijoms, jų dalyviams, auga poreikis detaliau reglamentuoti teisinius santykius, susiklostančius profesionalaus sporto srityje¹⁴.

Vystantis sporto santykiams, jiems darantis sudėtingesniems, painesniems, labai specifiškiems, atitinkamai sudėtingėja ir jų teisinis reguliavimas, sąlygotas siekio surasti skirtingų interesų pusiausvyrą. Sudėtingėjant teisiniam reguliavimui, susidarė visiškai nauja visuomeninių santykių grupė ir vis dažniau diskutuojama, kokia teisės šaka reguliuoja sportinės veiklos sutarties pagrindu atsirandančius teisinius santykius. Lietuvos teisės doktrina tokio atsakymo nepateikia, nes sportinės veiklos sutarties pagrindu tarp profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos susiklostantys santykiai Lietuvos autorių nebuvo nagrinėti. Užsienio šalyse plačiai diskutuojama, kokia sportinės veiklos sutarties prigimtis (darbo ar civilinė) ir kokias teisės normas taikyti reguliuojant teisinius santykius, susiklostančius tarp profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos. Skirtingose valstybėse skiriasi santykių tarp profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos reglamentavimas, teismų praktika nėra gausi, be to, ji taip pat nevienoda.

¹⁴ DALIA COSTA. *La disciplina giuridica de lavoro sportivo: analisi e proposte relative alla normativa sul professionismo sportivo*. Vicenza, 1993, p. 6.

Vertinant, kokiai sutarčiai priskirti sportinės veiklos sutartį, paminėtina, kad mokslinėje literatūroje randama nuomonių, jog ir darbo sutartis gali būti pripažįstama civiline sutartimi. Štai G. Tavits teigia, jog priežastis, kodėl darbo sutartis gali būti pripažįstama civiline sutartimi, yra ta, kad nuostatos, taikomos darbo sutarčiai, yra įtvirtintos ir civiliniuose įstatymuose. Laikui bėgant, šios nuostatos buvo papildomos įvairiais atskirais teisės aktais, priskirtiniais viešosios teisės sričiai, ir tokiu būdu civiliniuose įstatymuose susikūrė atskira sutarčių rūšis – darbo sutartys. Prievolinę darbo teisinių santykių prigimtį rodo tai, kad darbo sutartims taikoma prievolių teisė. Tačiau tai negali būti vienintelis kriterijus. Šiuo atveju negalima neįvertinti teisinių santykių istorinės raidos. Darbo sutarties, kaip civilinės sutarties, ištakos siekia Romėnų civilinę teisę, tačiau jau Romėnų teisėje ji išsiskyrė kaip atskira sutartis, susijusi su civiline teise ir civilinėmis sutartimis.¹⁵

Respublikos periodo metu romėnų teisėje privatinė teisė vystėsi dviejose paralelinėse sistemose: *ius civile* ir *ius gentium*. Nacionalinė romėnų teisė buvo taikoma tik Romos piliečiams, o *ius gentium* – tautų teisė – saugojo visos Romos visuomenės turtinius interesus. Senojoje civilinėje teisėje buvo pripažįstamos tik pareigos, atsirandančios iš deliktų. Vėliau romėnų teisė išskyrė ir sutartis. Viena tokių sutarčių buvo darbo jėgos samdos sutartis (*locatio conductio operarum*), pagal kurios sąlygas viena šalis (*locator*) patenka kito asmens (*conductor*) dispozicijon, t. y. už nustatytą atlyginimą tam tikram laikui parduoda savo darbo jėgą.¹⁶

Sutartis *locatio conductio operarum* romėnų teisėje buvo gana plačiai analizuojama Romos mokslininkų, kurie kaip du pagrindinius šios sutarties požymius išskyrė asmens paslaugų teikimą pagal jį pasamdžiusio asmens nurodymus ir tai, kad šią sutartį įvykdyti privalėjo pasamdytas asmuo asmeniškai. Tokiu būdu jau Romos laikais buvo išskirti du pagrindiniai darbo

¹⁵ TAVITS, G. *Why Do We Fear Civil Law in Labour Law?* Juridica international. 2001. p. 144 – 145.

¹⁶ ЮСТИНИАН. Дигесты. Памятники римского права. М., 1997. с. 196.

jėgos samdos požymiai, t. y. darbuotojo nesavarankiškumas ir asmeninis darbo atlikimas.¹⁷

Analizuojant darbo ir civilinių sutarčių panašumus, pirmiausia paminėtina, kad Lietuvos Respublikos darbo kodekso¹⁸ 93 straipsnyje numatyta, kad darbo sutartis – tai darbuotojo ir darbdavio susitarimas, kuriuo darbuotojas įsipareigoja dirbti tam tikros profesijos, specialybės, kvalifikacijos darbą arba eiti tam tikras pareigas paklusdamas darbovietėje nustatytai darbo tvarkai, o darbdavys įsipareigoja suteikti darbuotojui sutartyje nustatytą darbą, mokėti darbuotojui sulygtą darbo užmokestį ir užtikrinti darbo sąlygas, nustatytas darbo įstatymuose, kituose norminiuose teisės aktuose, kolektyvinėje sutartyje ir šalių susitarimu. Civiliniame kodekse sutartis apibrėžiama kaip dviejų ar daugiau asmenų susitarimas sukurti, pakeisti ar nutraukti civilinius teisinius santykius, kai vienas ar keli asmenys įsipareigoja kitam asmeniui ar asmenims atlikti tam tikrus veiksmus (arba susilaikyti nuo veiksmų atlikimo), o šie įgyja reikalavimo teisę. Taigi, **abi sutartys yra šalių susitarimai, kuriems būdingi dauguma civilinės teisės principų.** Vienas jų – sutarčių laisvės principas. Sutartis suderina laisvą šalių apsisprendimą. Šalys, sudarydamos sutartis, yra laisvos apsispręsti ne tik dėl jų sudarymo, bet ir dėl turinio.

Tačiau skiriasi sutarčių laisvės principo ribos darbo ir civilinėje teisėje. Darbo sutarties atveju laisvės principo ribos kur kas siauresnės nei civilinės sutarties atveju, nes jas apibrėžia įstatymas. Tai reiškia, kad darbuotojas ir darbdavys laisva valia apsisprendžia, ar sudaryti darbo sutartį, tačiau darbo sutarties turinys turi atitikti įstatymus. DK 4 straipsnio 4 dalyje numatytas leidimas darbo teisinių santykių subjektams patiems susitarimo būdu nustatyti tarpusavio teises ir pareigas, jei to nedraudžia DK ir kiti įstatymai. Negalioja trišaliai susitarimai, kolektyvinės sutartys bei vietiniai (lokaliniai) norminiai teisės aktai dėl darbo sąlygų, pabloginantys darbuotojų padėtį, palyginti su ta, kurią nustato DK, įstatymai ir kiti norminiai teisės

¹⁷ *Римское частное право*. Под ред. И. Б. Новицкого, И. С. Перетерского. М.: 2012. с. 457-459.

¹⁸ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas// *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 64 – 2569.

aktai. Sistemiškai analizuojant darbo teisės normas bei teismų praktiką, galima teigti, kad sutarties laisvės principo įgyvendinimą darbo teisėje riboja ketverios pamatinės taisyklės:

1) sutarties laisvės principas galioja tiek, kiek to nedraudžia imperatyvios darbo teisės normos;

2) sutarties laisvės principas galioja tiek, kiek nebloginama darbuotojo padėtis palyginti su ta, kurią numato DK, įstatymai, norminiai teisės aktai ar kolektyvinė sutartis;

3) sutarties laisvės principas galioja tiek, kiek tai neprieštaruja teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principams;

4) sutarties laisvės principas galioja tiek, kiek jo taikymas nepažeidžia viešosios tvarkos (nors ribojimas dėl viešosios tvarkos pažeidimo tiesiogiai įtvirtintas tik taikytinos teisės pasirinkimo aspektu, DK normas aiškinant sistemiškai, ribojimas galioja bet kokiam šalių susitarimui).¹⁹

Tuo tarpu sutarčių laisvės principas nebūtų veiksmingas, jei civilinei teisei nebūtų būdingas „dispozityviųjų normų dominavimas“. Dispozityviosios normos taikomos tiek, kiek sutarties šalys nesusitarė kitaip. Tačiau „siekiant užtikrinti, kad privačiuose santykiuose būtų laikomasi sąžiningumo, protingumo ir teisingumo reikalavimų, nebūtų pažeidžiama viešoji tvarka“, civilinėje teisėje numatomos ir šios taisyklės išimtys, nustatančios sutarčių laisvės principo ribas. Taigi šalys, remiantis sutarčių laisvės ir civilinės teisės normų dispozityvumo principu, gali susitarti tiek, kiek tai neprieštaruja imperatyviosioms įstatymų normoms.²⁰

Taigi, nors darbo teisė yra kildinama iš civilinės teisės, abiejose teisės šakose dominuoja dispozityvusis teisės reguliavimo metodas ir abiejų teisės šakų dalykas yra ir viešojo intereso apsauga, sutarties laisvės principo įgyvendinimo apimtis ženkliai skiriasi, – darbuotojas yra laikomas silpnesniąja šalimi, todėl imperatyviu reguliavimu siekiama apsaugoti jo teises. Tiek darbo,

¹⁹ GUMBIS, J. *Sutarties laisvės teisinės ribos*. Daktaro disertacija. Vilnius, 2002, p. 158,

²⁰ LAZAUSKAITĖ, R. Susitarimų dėl sutartinės atsakomybės ribojimo teisinė prigimtis. *Socialinių mokslų studijos*, 2010, 1(5), p. 169–184.

tiek ir civilinėje teisėje susitarimo laisvė galima tiek, kiek jos nedraudžia imperatyvios teisės normos, kiek susitarimas neprieštarauja teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principams, kiek jo taikymas nepažeidžia viešosios tvarkos. Tačiau pagrindinius sutarties laisvės principo apimties įgyvendinimo skirtumus nulemia reikalavimas nebloginti darbuotojo padėties palyginti su ta, kurią numato DK, įstatymai, norminiai teisės aktai ar kolektyvinė sutartis.

G. Dambrauskienė nurodo, jog tokios nelygybės laipsnis labai priklauso nuo šalies ekonominių, socialinių, politinių realiųjų. Todėl šiuo metu Lietuvoje kalbėti apie darbdavio ir darbuotojo lygybę tikraja to žodžio prasme būtų sunku. Nemažai prie to prisideda ir pačių dirbančiųjų nenoras ginti savo teises, kurių lemia baimė prarasti darbą, gana menkas juridinis išprusimas bei kvalifikuotos teisinės pagalbos neprieinamumas. Darbuotojas ne visada yra silpnesnė darbo sutarties šalis, negalinti kelti savo sąlygų. Pavyzdžiui, daugelyje šalių trūkstant kvalifikuotų programuotojų susidarė sąlygos, kai būtent darbuotojai, o ne darbdaviai galėjo diktuoti, kad būtų nustatytos jiems palankios darbo sąlygos.²¹

Dar vienas darbo ir civilines sutartis vienijantis požymis – šalių įsipareigojimas laikytis sutarčių sąlygų, dėl kurių jos susitarė. Tai bendrasis sutarčių teisės principas *pacta sunt servanda* (sutarčių reikia laikytis). Todėl už sutarčių pažeidimus atsiranda sutartinė atsakomybė. Skirtumas tik tas, kad darbo sutarties atveju taikoma ne tik materialinė atsakomybė, bet ir atsakomybė, nukreipta į asmenį. Tokios atsakomybės buvimas visiškai nebūdingas civilinei teisei. Darbo procese vidinė drausmė, sudaranti sąlygas efektyviai ir racionaliai organizuoti darbą, yra labai svarbi, todėl greta materialiosios atsakomybės egzistuoja ir drausminė atsakomybė. Tuo tarpu civilinės sutarties atveju, asmuo neįvykdęs ar netinkamai vykdęs savo sutartinę prievolę, arba pažeidęs bendro pobūdžio pareigą elgtis atsargiai, atidžiai ir sąžiningai, arba piktnaudžiaujant savo teise, privalo atlyginti kitai sutarties šaliai patirtus nuostolius arba sumokėti netesybas (baudą,

²¹ DAMBRAUSKIENĖ, G. Civilinių ir darbo sutarčių sąveika//*Jurisprudencija: mokslo darbai*. 2002, Nr. 28(20). p. 9-11.

delspinigius), t. y. civilinėms sutartims nebūdinga drausminė atsakomybė. Taip pat pažymėtina, kad darbuotojui drausminę nuobaudą gali skirti darbdavys, o darbuotojas tokios teisės neturi, t. y. viena sutarties šalis turi teisę bausti kitą sutarties šalį.²²

Lygiai taip pat kaip ir darbo sutarčiai, civilinėms sutartims sudaryti yra būtina oferta ir akceptas. Darbdavys siūlo laisvą darbo vietą, ir jeigu darbuotojas sutinka, darbo sutartis laikoma sudaryta.²³

Darbo sutarties atveju būtina nustatyti ofertos pateikimo momentą dėl dviejų priežasčių. Pirmiausia, kai yra oferta, kurią akceptavo darbuotojas, bet koks vėlesnis darbo sąlygų pakeitimas gali būti prilyginamas sutarties pažeidimui ir gali būti darbuotojo ginčijamas. Tokiais atvejais darbdavio atsakomybės prieš darbuotoją klausimas turėtų būti sprendžiamas pagal tai, kada darbdavys pateikė ar atšaukė ofertą. Kai darbuotojas pateikė sutikimą dirbti pasiūlytomis sąlygomis, darbdavys negali atšaukti savo pasiūlymo. Lygiai taip pat, kaip civilinių sutarčių atveju, laikoma, kad jeigu darbuotojas pateikė akceptą su išlygomis, tai jau ne akceptas, o priešpriešinė oferta ir, atitinkamai, darbuotojo tylėjimas, t. y. neatsakymas į ofertą, nelaikomas akceptu.²⁴ DK nėra nuostatų, susijusių su darbo sutarties sudarymo tvarka, tokių kaip ofertos pateikimas, akceptavimas ir pan., tačiau, vadovaujantis CK įtvirtinta taisykle dėl šio kodekso normų taikymo, kai konkretaus teisinio santykio nereguliuoja DK, galima daryti išvadą, kad CK įtvirtintos sutarčių sudarymo taisyklės taikomos ir sudarant darbo sutartis.

Visiškai identiškų priemonių buvimą lemia tai, kad tiek darbo, tiek civilinėje teisėje teisės šaltiniuose įtvirtinamos tam tikros pamatinės nuostatos, pagrindinės taisyklės, savotiška teisės abėcėlė, bendra visai teisės sistemai. Tokių nuostatų buvimas ir joms išreikšti naudojamos priemonės iš esmės neapibūdina tos teisės šakos metodo specifikos. Todėl tai, kad darbo ir civilinėje teisėje naudojamos kai kurios identiškos teisinės priemonės,

²² POVILAITIENĖ, I. *Darbo sutartis ir kitos teisinės darbo panaudojimo formos*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai (01 S). Vilniaus universitetas, Vilnius, 2012. p. 109-110.

²³ TAVITS, G. *Why Do We Fear Civil Law in Labour Law?* *Juridica international*. 2001. p. 142-143.

²⁴ SUTER, E. *Contracts at Work*. Bath: Lonsdale Universal Printing Ltd., 1982. p. 13-15.

neriškia, kad darbo teisė neturi savarankiško nuo civilinės teisės teisinio reguliavimo metodo. Skirtingų teisinių priemonių egzistavimas įrodo, kad civilinės ir darbo teisės metodai skiriasi net ir išreiškiant bendras visai teisės sistemai taisykles.²⁵

Analizuojant darbo ir civilinių sutarčių panašumus, pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos darbo kodekso 10 straipsnis ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.9 straipsnis nustato **identiškus teisės normų aiškinimo principus**: sistemini, lingvistinį ir teleologinį. Pažymėtina, kad sutampa ne tik patys principai, bet ir jų aprašymas.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2012 m. kovo 6 d. nutartyje išnagrinėjęs darbo ir civilinės teisės metodų sąveiką sutarčių laisvės principo klausimu konstatavo, kad DK nereglementuoja darbo ir su juo susijusių sutarčių (įskaitant kolektyvines sutartis) aiškinimo taisyklių. Jos nustatytos bendresniame teisės akte, taikomame visoms privačioms prievolėms – LR CK, kurio 6.193 straipsnyje įtvirtinti sutarčių aiškinimo principai.²⁶ Pagal šiuos principus sutartį reikia aiškinti laikantis sąžiningumo principo ir prioritetiškai siekiant nustatyti tikruosius sutarties šalių ketinimus, neapsiribojant pažodiniu sutarties teksto aiškinimu; jeigu šalių tikrųjų ketinimų negalima nustatyti, tai sutartis turi būti aiškinama atsižvelgiant į tai, kokią prasmę jai tokiomis pat aplinkybėmis būtų suteikę analogiški šalims protingi asmenys; visos sutarties sąlygos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į jų tarpusavio ryšį, sutarties esmę ir tikslą bei jos sudarymo aplinkybes, taip pat į įprastines sąlygas, nors jos sutartyje nenurodytos; jeigu abejojama dėl sąvokų, kurios gali turėti kelias reikšmes, šioms sąvokoms priskiriama priimtinausia, atsižvelgiant į tos sutarties prigimtį, esmę bei jos dalyką, reikšmę; kai abejojama dėl sutarties sąlygų, jos aiškinamos tas sąlygas pasiūliusios šalies nenaudai ir jas priėmusios šalies naudai; aiškinant sutartį, taip pat turi būti atsižvelgiama į šalių derybas

²⁵ MARTIŠIENĖ, B. *Darbo santykių reguliavimo civiliniai teisiniai aspektai*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius, 2012. p. 81-82.

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Švyturys–Utenos alus“ v. AB „Švyturys“ profesinės sąjungos organizacija, Utenos alaus darbininkų sąjunga, AB „Švyturys“ profesinės sąjungos organizacija ir Utenos alaus darbininkų sąjungos jungtinė atstovybė, bylos Nr. 3K-3-81/2012, kat. 7.5; 8.4; 9.3.

dėl sutarties sudarymo, šalių tarpusavio santykių praktiką, šalių elgesį po sutarties sudarymo ir papročius.²⁷ Todėl darytina išvada, kad specifika darbo sutarčių aiškinime pasireiškia tik per kitokių principų – darbo teisės principų – taikymą.

Pagal Lietuvos Respublikos DK 1 straipsnį ir Lietuvos Respublikos CK 1.1 straipsnio 3 dalį pirmenybė reguliuoti darbo santykius teikiama Lietuvos Respublikos darbo kodeksui. Tačiau tam tikrais atvejais pats DK nereguliuoja santykių, o daro nuorodas į CK. Pagal DK 9 straipsnio 2 dalį ir pagal CK 1.1 straipsnio 3 dalį civilinė teisė gana dažnai pagal analogiją taikoma darbo santykiams. DK 9 straipsnis numato apribojimą, pagal kurį civilinės teisės analogiją galima taikyti tik tada, jeigu negalima pritaikyti norminių darbo teisės aktų analogijos. Be to, civilinės teisės analogija turi būti taikoma pagal darbo įstatymų pradmenis ir prasmę. Taigi, kai kuriuos darbo sutarčių klausimus, kurių nereguliuoja darbo teisė, reguliuoja tos pačios teisės normos, kaip ir civilines sutartis.

Tačiau ne visada problemą galima išspręsti darbo santykiams taikant civilines teisės normas. Tai nėra išeitis, nors ir DK pagal darbo įstatymų pradmenis ir prasmę leidžia taikyti kitų teisės šakų normas, reglamentuojančias panašius santykius. Dažnai praktikoje civilinė teisė darbo santykiams taikoma reguliuojant komercinių paslapčių apsaugą, nekonkuravimo sąlygas, neturtinės žalos atlyginimo ir kitus klausimus.

Neribotas civilinės teisės taikymas gali sukelti teisinių kuriozų. Pagal bendrą civilinės teisės taisyklę, tais atvejais, kai nesilaikoma įstatymo nustatytos privalomos rašytinės sandorio formos, sandoris laikomas negaliojančiu. Darbo sutartis turi būti sudaroma raštu, tačiau šios formos nesilaikymas užtraukia administracinę atsakomybę darbdaviui ir neturi jokios įtakos darbo santykių atsiradimui. Kadangi darbo sutartis laikoma sudaryta, kai šalys susitaria dėl darbo sutarties sąlygų. Todėl akivaizdu, kad kai kuriais

²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje *B. K. v. kooperatinė bendrovė „Panevėžio kredito unija“*, bylos Nr. 3K-3-551/2010, kat. 11.9.10.8.

atvejais civilinė teisė negali pašalinti darbo teisės spragų, o visuomeniniai santykiai reikalauja specifinio darbo teisės reguliavimo.²⁸

Analizuojant pagrindinius civilinės ir darbo sutarties skirtumus, pirmiausia paminėtina, kad skiriasi **darbo sutarties bei civilinės sutarčių sudarymo tikslai**. Darbo sutartimi darbdavys priima darbuotoją darbo funkcijai vykdyti, o civilinė sutartis yra sudaroma susitariant atlikti arba neatlikti tam tikrų veiksmų, t. y. konkrečios užduoties atlikimui. Civilinių sutarčių esmė – šalių įsipareigojimas atlikti tam tikrą iš anksto apibrėžtą užduotį, o darbo sutarties atveju darbuotojas privalo atlikti tam tikrą tęstinio pobūdžio funkciją, nesiejamą su gaunamu rezultatu. Vadinasi, būtina atkreipti dėmesį į tai, koks yra atliekamo darbo pobūdis, nes tai, kad darbuotojas atlieka ne rūšiniais požymiais apibrėžtą darbo funkciją, o tarp asmenų egzistuoja susitarimas dėl konkretaus rezultato pasiekimo (pagaminti daiktą, suremontuoti automobilį, įrengti patalpą ir pan.), gali būti civilinių teisinių santykių, pvz., rangos, požymis.

Kadangi darbo sutartimi darbuotojas ir darbdavys susitaria dėl darbinių funkcijų vykdymo, tarp jų susiklosto tęstiniai teisiniai santykiai.

Atsižvelgiant į tai, kad tarp šalių susiformuoja **darbo teisiniai santykiai**, jie yra **asmeninio pobūdžio** ir skirtingai nei civilinės sutarties atveju, darbuotojas neturi teisės perleisti darbą kitam asmeniui, o pats turi asmeniškai vykdyti darbo funkcijas. Civilinės sutarties atveju dažniausia asmuo nėra svarbus, nes svarbiausias yra sutartimi sulagto rezultato pasiekimas. Tokią nuostatą lemia tai, kad darbo sutartis yra asmeninio pobūdžio, t. y. darbdaviui svarbu, kad ne tik būtų padarytas darbas, bet ir kas jį dirbs. Tai ypač svarbu, nes darbo proceso metu susiformavę santykiai tarp darbuotojo ir darbdavio yra grindžiami tarpusavio pasitikėjimu.

²⁸ TIAŽKIJUS, V. Lietuvos darbo teisės spragos ir būdai joms įveikti. Darbo rinka XXI amžiuje: lankstumo ir saugumo paieškos. *Tarptautinės mokslinės konferencijos 2011 m. gegužės 12-14 d. straipsnių rinkinys*. Vilnius, 2011. p. 457.

Kitas esminis šių sutarčių skirtumas – **pavaldumas**, t. y. darbo sutarties atveju darbuotojas yra pavaldus darbdaviui, o civilinių sutarčių atveju šalys lygiavertės.

Paslaugų teikėjas atlygintinų paslaugų sutarties pagrindu įsipareigoja teikti tam tikras nematerialaus pobūdžio paslaugas, o darbo sutartimi darbuotojas įsipareigoja eiti tam tikros kvalifikacijos, profesijos ar specialybės pareigas. Šie įsipareigojimai kai kuriais atvejais gali atrodyti panašūs, todėl, siekiant išsiaiškinti, ar tam tikruose teisiniuose santykiuose nėra susiklostę darbo teisiniai santykiai, reikia įvertinti daugelį aplinkybių. Pavyzdžiui, ar paslaugų teikimo metu įmonė yra nustatiusi darbo tvarką, trukmę, darbo drausmės kontrolę ir kitas būtinas darbo santykiams sąlygas. Taigi normos, taikytinos paslaugų sutartims, netaikomos, jei tarp paslaugų teikėjo ir kliento atsiranda darbo ar kitokių pavaldumo (subordinacijos) santykių. Priešingai nei darbo santykių atveju, paslaugų teikimo metu teikėjas nėra tiesiogiai kontroliuojamas kliento, jis vykdo savo sutartinius įsipareigojimus sutartyje nustatyta tvarka.

Atribojant atlygintinų paslaugų sutartis nuo darbo sutarčių, taip pat reikia atsižvelgti, kaip reguliariai ir dažnai yra teikiamos paslaugos, kokia atlyginimo mokėjimo tvarka. Svarbu išsiaiškinti, ar paslaugos yra teikiamos teikėjo turimo inventoriaus, įrenginių ar kitų įrankių pagalba, t. y. ar paslaugų teikėjas gali būti pripažintas dirbančiu savo sąskaita. Taip pat, siekiant kuo tiksliau identifikuoti esamus santykius tarp paslaugų teikėjo ir gavėjo, galima vertinti paslaugų teikėjo klientų skaičių, pavyzdžiui, paslaugų teikimas tik vienai ir tai pačiai įmonei ilgą laiką jau suponuotų darbo teisinių santykių galimybę.

I. Povilaitienė nurodo, kad ne mažiau svarbus požymis, skiriantis darbo ir civilinės sutartis, yra **teisinės pasekmės, kylančios esant šių sutarčių sudėtinių dalių (dalių) prieštaravimams įstatymų draudžiančiosioms (imperatyvioms) sąlygoms**. LR CK 1.80 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad

imperatyvioms įstatymo normoms prieštaraujantis sandoris yra niekinis ir negalioja, o LR DK apskritai nenumato darbo sutarties negaliojimo.²⁹

A. Dambrauskaitė teigia, kad darbo sutarties atveju restitucija negalima, nes darbuotojo atliktas darbas negali būti gražintas, ir tai yra būdinga tęstinio vykdymo sutartims.³⁰

Taigi viena iš priežasčių, kodėl darbo įstatymai nenumato darbo sutarties negaliojimo, yra ta, kad darbo sutartyje, jeigu ji būtų pripažinta negaliojančia, neįmanoma restitucija – sutarties šalių gražinimas į tą padėtį, kurioje jos buvo iki negaliojančios sutarties sudarymo, nes atlikto darbo sąnaudų gražinti neįmanoma. Todėl, kai darbo sutarties sąlyga ar sąlygos prieštarauja įstatymų draudžiančiosioms nuostatoms, tuos prieštaravimus reikia pašalinti (t. y. pakeisti sutarties sąlygą). Jeigu tam tikras prieštaravimas negali būti pašalinamas, taip pat nėra galimybės perkelti darbuotoją jo sutikimu į kitą darbą, darbo sutartis turi būti nutraukiama.³¹

Pažymėtina, kad pereinant prie šiuolaikinių rinkos ekonomikos sąlygų, iš esmės naują kokybę įgavo ir darbo santykiai, ir darbuotojų bei darbdavių santykių reglamentavimas. Niekam nekilo abejonių, kad detalus įstatyminis darbo santykių reguliavimas nesudaro tinkamų sąlygų rinkai plėtotis ir neužtikrina darbuotojams absoliučių darbo ir socialinių garantijų. Tai paskatino plėtoti kolektyvinius darbo santykius, suteikiant kuo daugiau galimybių darbuotojams bei jų organizacijoms aktualius klausimus darbo ir socialinius klausimus spręsti derybomis. Darbo santykių srityje buvo imtasi skatinti kolektyvinius darbuotojų ir darbdavių santykius, apimančius tokias teises formas, kaip antai: kolektyvinės derybos, kolektyvinių sutarčių sudarymas ir vykdymas, kolektyvinių darbo ginčų inicijavimas ir pažeistų kolektyvinių

²⁹ POVILAITIENĖ, I. *Darbo sutartis ir kitos teisinės darbo panaudojimo formos*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai (01 S). Vilniaus universitetas, Vilnius, 2012. p. 118.

³⁰ DAMBRAUSKAITĖ, A. Sandorių negaliojimo teisinės pasekmės. Vilnius, *Justitia*, 2009. p. 212.

³¹ POVILAITIENĖ, I. *Darbo sutartis ir kitos teisinės darbo panaudojimo formos*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai (01 S). Vilniaus universitetas, Vilnius, 2012. p. 118-119.

darbo teisių ir interesų gynimas, darbo santykių dalyvių atstovavimas.³² Dėl šio proceso įtakos susiformavimo bendras požiūris, kad darbo santykiai savo esme yra kolektyviniai, o šio požiūrio pagrindas – asociacijų laisvės ir kolektyvinių darbo santykių autonomijos principai ir su jais susijusių teisių pripažinimas.³³

Taigi dar vienas darbo sutarčiai būdingas, o civilinei ne, požymis – **santykių kolektyviškumas bei lokalinių norminių teisės aktų, įskaitant kolektyvines sutartis, įtaka darbo sutarčiai**. Civilinės sutarties atveju niekas negali daryti įtakos sutarties turiniui, išskyrus pačias šalis, o darbo santykių atveju darbo sutarties sąlygos gali būti įtakojamos kolektyvinės sutarties, dėl kurios sudarymo asmuo visai nesiderėjo ar net joms prieštaravo, nuostatų.

Kolektyviniai darbo santykiai Lietuvos Respublikoje yra grindžiami tarptautiniu bei konstituciniu asociacijų laisvės principu. Lietuva yra ratifikavusi nemažai Tarptautinės darbo organizacijos konvencijų, kurios garantuoja darbo santykių dalyvių teisę jungtis į organizacijas, ginančias jų interesus. Teisę jungtis į asociacijas taip pat garantuoja ir Lietuvos Respublikos Konstitucija, kurios 35 straipsnyje įtvirtinta piliečių teisė vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas, jei šių tikslai nėra priešingi Konstitucijai ir įstatymams. Šis principas, kiek tai susiję su darbo santykiais, detalizuojamas Konstitucijos 50 straipsnyje, kuriame deklaruojama profesinių sąjungų teisė laisvai kurtis ir veikti savarankiškai bei įtvirtinama darbuotojų teisė ginant savo socialinius ir ekonominius interesus streikuoti.³⁴

LR DK 19 straipsnyje buvo nustatyta, kad atstovauti darbuotojų teisėms ir interesams bei juos ginti gali profesinės sąjungos, o jeigu įmonėje nėra veikiančios profesinės sąjungos, tokiu atveju darbuotojai savo gynimo ir atstovavimo funkcijas gali perduoti šakos profesinei sąjungai arba gali rinkti

³² REBHANN, R. Collective Labour Law in Europe in a Comparative Perspective: Collective Agreements, Settlement of Disputes and Workers' Participation (Part I) // The International Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations. 2003, Vol.19/3, p. 271-295.

³³ PETRYLAITĖ, D. Kolektyviniai darbo santykiai amžių sandūroje: uždaviniai ir galimybės. *Teisė*, 2007, Nr. 65. p. 109.

³⁴ PETRYLAITĖ, D., BLAŽIENĖ, I. Atstovavimas darbuotojams įmonės lygiu: darbo tarybų institutas tarptautiniu ir nacionaliniu požiūriu. *Verslo ir teisės aktualijos*, 2009, t. 4. p. 209.

darbo tarybą. Iš šių nuostatų matyti, kad DK atstovaujant darbuotojams pirmenybę suteikia profesinėms sąjungoms, kurios veikia vadovaudamosi Lietuvos Respublikos profesinių sąjungų įstatymu. Kita darbuotojų kolektyvinio atstovavimo forma – darbo tarybos.³⁵

Taigi darbo santykių kolektyviškumas lemia tai, kad jie gali vienyti į asociacijas, jos dalyvauja derybose su darbdaviais, derybų būdu priimamos kolektyvinės sutartys, kurios privalomos visiems darbuotojams, be to, asociacijos dalyvauja sprendžiant kolektyvinius darbo ginčus, kurie pirmiausia sprendžiami kolektyvinių derybų būdu. Kilus kolektyviniam darbo ginčui, kolektyvinės derybos iš esmės įgyja vienintelį, specifinį tikslą, t. y. tradiciškai laikoma, kad kolektyvinės derybos šiuo atveju yra veiksnys, lemiantis socialinę taiką. Išties reikia pripažinti, kad kilus bet kokiam kolektyviniam darbo ginčui, minėta kolektyvinių derybų funkcija įgauna išskirtinę reikšmę. Kiekvienas kolektyvinis darbo ginčas, nepaisant jo apimties ir lygio, *status quo* reiškia socialinių santykių dezorganizaciją, ligšiolinių darbo santykių šalių tarpusavio taikaus buvimo sugriovimą. Todėl tokiu atveju didelės viltys dedamos į kolektyvines derybas, kuriomis kaip tik ir siekiama minėtos pusiausvyros ir buvusių darbo santykių šalių statuso atkūrimo. Tačiau, kaip teigia kai kurie autoriai, socialinė taika negali būti vienintelis ir pagrindinis kolektyvinėms deryboms keliamas tikslas. Dažniausiai kolektyvinis darbo ginčas kyla iš atitinkamų interesų kolizijos. Šių interesų apsauga ir patenkinimas kaip tik ir tampa pagrindiniu kolektyvinių derybų siekiu.³⁶

Darbo santykiams, skirtingai nei civiliniams, būdingas jų reglamentavimas ir lokaliniais teisės aktais. Kiekvienoje darbo vietoje veikia visas kompleksas vidaus elgesio taisyklių, sudarančių santykinai autonomišką ir pakankamai autentišką lokalaus teisinio reguliavimo sistemą, t. y. nustatoma, kada darbuotojas turi ateiti į darbą, kiek valandų turi dirbti, kur ir kaip turi pasižymėti, kad atėjo į darbą ir išėjo iš jo, kur ir kokius darbo įrankius turi

³⁵ PETRYLAITĖ, D., BLAŽIENĖ, I. Atstovavimas darbuotojams įmonės lygiu: darbo tarybų institutas tarptautiniu ir nacionaliniu požiūriu. *Verslo ir teisės aktualijos*, 2009, t. 4. p. 210.

³⁶ PETRYLAITĖ, D. Kolektyvinių derybų vaidmuo ir reikšmė sprendžiant kolektyvinius darbo ginčus: Lenkijos praktika ir perspektyvos Lietuvoje. *Jurisprudencija*, 2005, t. 74(66); p. 24.

pasiimti, kokias užduotis privalo vykdyti, kaip jam elgtis su bendradarbiais, administracija ar klientais ir pan. Kuo detaliau reglamentuojamos darbuotojų teisės ir pareigos, tuo labiau padidinama jų atsakomybė už kokybišką jiems pavestų pareigų (darbinių funkcijų) atlikimą. Akivaizdu, kad darbo santykių reguliavimas vietiniais (lokaliais) teisės aktais yra ir prevencinio pobūdžio, nes drausmina darbuotojus.³⁷

Vietiniai (lokalūs) teisės aktai yra norminės prigimties įmonėje veikiančių elgesio taisyklių, kuriomis nustatoma darbo tvarka, rinkiniai, išreiškiantys normatyvinį teisinio reguliavimo metodą. Tai vietinės reikšmės teisės aktai, nustatantys įstatymų, Vyriausybės, kitų valstybės ir savivaldybių institucijų priimtų norminių teisės aktų nereguliuotas darbo sąlygas, privalomi tik tos įmonės darbo santykių subjektams – darbuotojams ir darbdaviui. Iš esmės šiuose teisės aktuose įtvirtinami įpareigojimai darbuotojams, kitaip sakant, tai yra pagrindinių darbuotojo pareigų, kuriomis siekiama užtikrinti darbo drausmę, tinkamą darbo proceso organizavimą darbovietėje, sąvadas. Galima teigti, kad teigiamas vietinių (lokalių) teisės aktų poveikis įmonei yra dvejopas: juose darbdavys išsamiai išdėsto savo reikalavimus darbuotojui, o šis, susipažinęs su jais, turi besąlygiškai jų laikytis, kitaip atsiranda neigiamų teisinių pasekmių.

Visa tai visiškai nebūdinga civiliniams santykiams, nes visos sutarties sąlygos, derybos ir ginčai dėl sutarties vykdymo vyksta išimtinai tarp sutarties šalių ir kiti subjektai šiuose santykiuose nedalyvauja, ginčai nesprenžiami kolektyviniu būdu, t. y. civiliniams santykiams nebūdingas kolektyviškumas.

Kalbant apie sutarčių skirtumus, skiriančius darbo ir civilines sutartis, paminėtinas dar vienas aspektas. Pagal darbo sutartį darbuotojas įsipareigoja dirbti apibrėžtą ar neapibrėžtą laiko tarpą pagal sutartį sutartą darbą, o darbdavys – tuo laikotarpiu mokėti atlyginimą. Tokiu atveju darbo sutarties pagrindu sukuriama dvišaliai prievoliniai teisiniai santykiai, kurių pagrindu darbas ir atlyginimas už darbą yra suteikiami vienas už kitą. Kadangi abipusės

³⁷ KRASAUSKAS, R. Vietinio (lokalaus) teisinio reguliavimo problemos: vieningos vietinių (lokalių) teisės aktų sistemos beiškant. *Verslo ir teisės aktualijos*. 2008, t. 2, p. 50-62.

pareigos yra tęstinio pobūdžio, darbo sutartis yra tęstinis santykis prievolių teisėje. Taigi, **darbo sutartiniai santykiai pripažintini tęstiniais prievolintais teisiniais santykiais**.³⁸ Prievoliniai santykiai, kurie nėra tęstiniai savo prigimtimi, yra priklausomi nuo pareigos atlikti tam tikro turinio veiksmus ir pasibaigia iš karto po to, kai pareiga atlikti veiksmus būna įvykdyta. Tęstiniai prievoliniai teisiniai santykiai neišnyksta automatiškai iš karto po to, kai atliekamas konkretus veiksmas. Darbo teisiniai santykiai, būdami tęstiniais prievolintais teisiniais santykiais, nepasibaigia po to, kai įvykdoma pareiga atlikti darbą ir sumokamas atlyginimas. Tęstiniai prievoliniai teisiniai santykiai pasibaigia tik esant konkrečiam pasibaigimo pagrindui. Prievolių teisėje teisinių santykių terminuotumas itin svarbus. Santykiai prievolių teisėje, kurie nėra tęstiniai pagal prigimtį, gali trukti tam tikrą laiką, bet nebūti tęstiniais pagal prigimtį. Prievolių teisėje santykiai, nesantys tęstiniais pagal prigimtį, pasibaigia, kai pareigos, sudarančios prievolės turinį, būna įvykdytos.³⁹

Remiantis tuo, kas anksčiau išdėstyta, darytina išvada, kad **darbo teisiniams santykiams būdingi trys elementai – darbinis, turtinis ir organizacinis**. Organizacinis elementas šiuo atveju pasireiškia darbo proceso organizavimu, o turtinis – apmokėjimu už darbą. Darbinis elementas darbo santykių atveju skiriasi nuo egzistuojančio civiliniuose santykiuose, nes darbo santykių atveju darbuotojas įsipareigoja atlikti visus darbus, priklausančius jam pagal pareigybę, į kurią jis priimtas dirbti. Darbuotojo atsisakymas atlikti darbus, priskirtus jo darbinei funkcijai, laikytinas darbo drausmės pažeidimu. Be to, darbuotojas tam tikrais atvejais gali būti laikinai perkeltas į kitą darbą, nenumatytą darbo sutartyje.

Esminis turtinio elemento skirtumas darbo santykių atveju pasireiškia sumokant už dirbamą darbą, jo kokybę ir kiekybę, o civilinių santykių atveju – už konkretų rezultatą. Todėl pagal darbo sutartį darbo

³⁸ TAVITS, G. *Why Do We Fear Civil Law in Labour Law?* Juridica international. 2001.

³⁹ POVILAITIENĖ, I. *Darbo sutartis ir kitos teisinės darbo panaudojimo formos*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai (01 S). Vilniaus universitetas, Vilnius, 2012. p. 124.

užmokesčio dydis priklauso nuo fizinio darbo trukmės, sąnaudų, o civiliniuose santykiuose – nors fizinis darbas ir naudojamas, – tik nuo rezultato.

Mokslinėje literatūroje išskiriama ir daugiau šių sutarčių skirtumų, tačiau tai nėra šio darbo dalykas ir padedančių atskirti dvi sutarčių rūšis požymių pateikimas šiame darbe siejamas tik su būtinybe nustatyti būtent tiriamos sportinės veiklos sutarties prigimtį.

1.1. Sportinės veiklos sutartis Lietuvos teisėje ir teismų praktikoje

Lietuvoje profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos tarpusavio santykiai atsiranda sportinės veiklos sutarties pagrindu. Sportinės veiklos sutarties samprata ir pagrindinės sąlygos įtvirtintos Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatyme. DK bei CK sportinės veiklos sutartis, jos požymiai ir sąlygos neįtvirtinti, todėl kyla klausimas, kokios teisės normos reguliuoja santykius, susiklostančius sportinės veiklos sutarties pagrindu, ir kokiai sutarčių rūšiai, t. y. darbo ar civilinės teisės, šią sutartį priskirti?

Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse civilinė sutartis apibrėžiama kaip dviejų ar daugiau asmenų susitarimas sukurti, pakeisti ar nutraukti civilinius teisinius santykius, kai vienas ar keli asmenys įsipareigoja kitam asmeniui ar asmenims atlikti tam tikrus veiksmus (arba susilaikyti nuo veiksmų atlikimo), o šie įgyja reikalavimo teisę. Civilinės sutartis, jų rūšis, reglamentuoja LR CK ir kiti įstatymai, t. y. atskiros civilinių sutarčių rūšys gali būti įtvirtintos ir kituose įstatymuose. Pavyzdžiui, CK 6.716 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta paslaugų sutarties samprata, t. y. numatyta, kad paslaugų sutartimi viena šalis (paslaugų teikėjas) įsipareigoja pagal kitos šalies (kliento) užsakymą suteikti klientui tam tikras nematerialaus pobūdžio (intelektines) ar kitokias paslaugas, nesusijusias su materialaus objekto sukūrimu (atlikti tam tikrus veiksmus arba vykdyti tam tikrą veiklą), o klientas įsipareigoja už

suteiktas paslaugas sumokėti. Taigi atlygintinų paslaugų sutartį pagal teisinę prigimtį galima apibrėžti kaip konsensualinę, dvišalę, atlygintiną bei ekvivalentinio pobūdžio sutartį. Paslaugų sutartys gali būti vienkartinės ir daugkartinės. Esminis atlygintinų paslaugų teikimo sutarčių bruožas yra nematerialaus pobūdžio paslaugų, už kurias sumokamas atlygis, teikimas. Pavyzdžiui, pagal šią sutartį asmuo gali teikti konsultacines, teisines, mokymo, turizmo, asmens sveikatos priežiūros ir kitokias paslaugas.

Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo 2 straipsnio 17 dalyje numatyta, kad sportinės veiklos sutartis – sportininko profesionalo, sportininko ar trenerio ir sporto organizacijos susitarimas, kuriuo sportininkas profesionalas, sportininkas ar treneris įsipareigoja rengtis sporto varžyboms arba rengti sportininkus, dalyvauti varžybose laikantis nustatytos sporto organizacijos vidaus tvarkos, o sporto organizacija įsipareigoja mokėti atlygį už sportinę ar treniravimo veiklą ir užtikrina pasirengimo ir dalyvavimo varžyboms sąlygas ir jose dalyvauti, taip pat įsipareigoja vykdyti kitas sutartyje numatytas sąlygas. O šio straipsnio 19 dalyje numatyta, kad sportininkas profesionalas – sportininkas, už rengimąsi varžyboms ir dalyvavimą jose gaunantis atlygį iš sporto organizacijos, su kuria jis yra sudaręs sportinės veiklos sutartį.

Kaip matome, šiose įstatymo normose nevertojamos sąvokos „darbo santykiai“, „darbo sutartis“ ir kitos darbo sutarčiai būdingos sąvokos „darbuotojas“ ir „darbdavys“, o pati sutartis įvardijama susitarimu. Taigi galima daryti išvadą, kad įstatymų leidėjas sportinės veiklos sutarties ypatumus reglamentuoja Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatyme ir ją priskiria civilinėms sutartims.

Nepaisant to, kad šiuo atveju įstatymų leidėjas eliminuoja darbo santykio egzistavimą formaliąja prasme, būtina išsiaiškinti šio santykio teisinę prigimtį ir, jeigu pasitvirtintų, kad sportinės veiklos sutarties prigimtis yra darbo santykiai, nustatyti, ar neturi būti pasirinktas kitas kelias – turinio pirmenybės prieš formą.

Iš sportinės veiklos sutarties apibrėžimo matyti, kad už sportinę veiklą profesionalus sportininkas gauna atlygį. Darbo įstatymuose vartojama sąvoka darbo užmokestis, o civilinėse sutartyse – atlygis. Pažymėtina, kad 1996 m. Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo redakcijoje⁴⁰ buvo vartojama sąvoka „darbo užmokestis“, tačiau 2008 m. balandžio 17 d. įstatymo redakcijoje⁴¹ ji buvo pakeista į „atlygis“. Šiuo metu galiojančioje įstatymo redakcijoje neliko 1996 m. įstatymo 31 straipsnio, kuris numatė, jog sporto organizacija, sudariusi su profesionaliuoju sportininku sporto veiklos sutartį, įstatymų nustatyta tvarka moka sportininko socialinio draudimo įnašus, o profesionaliojo sportininko darbas pagal sporto veiklos sutartį įskaitomas į jo darbo stažą. Galiojančio Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo 35 straipsnio 2 dalies 6 punkte numatyta, kad viena iš būtinų sportinės veiklos sutarčių sąlygų yra sportininko profesionalo privalomojo sveikatos draudimo sąlygos. Taigi, šiuo metu galiojantis įstatymas leidžia sportinės veiklos šalims susitarti dėl privalomojo sveikatos draudimo mokėjimo, t. y. pagal sutartį jį gali mokėti ir pats sportininkas, o tai nėra būdinga darbo santykiams.

Kalbant apie Lietuvos teismų praktiką, pažymėtina, kad ilgą laiką joje vyravo nuomonė, jog profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos santykius reglamentuoja tik sportinės veiklos sutartis ir darbo teisės aktai šiems santykiams netaikomi. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2000 m. gegužės 24 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-602/2000 nurodė, kad nors profesionaliajam sportininkui sportas yra atitinkamos specifinės rūšies darbinė veikla, už kurią sportininkas gauna darbo užmokestį, šią veiklą reglamentuoja specialus Kūno kultūros ir sporto įstatymas. Šiuo atveju, kai specialus įstatymas reglamentuoja profesionalųjį sportą bei esant kontraktui, sudarytam laikantis specialaus įstatymo nuostatų, šių aktų pagrindu ir turėtų

⁴⁰ *Valstybės žinios*, 1996-01-31, Nr. 9-215.

⁴¹ *Valstybės žinios*, 2008-04-24, Nr. 47-1752.

būti sprendžiamas tarp šalių kilęs ginčas ir darbo teisinius santykius reglamentuojančios teisės normos netaikomos⁴².

Tačiau Lietuvos apeliacinis teismas kurį laiką laikėsi kitokios pozicijos. 2004 m. byloje⁴³ teismas nurodė, kad Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymas profesionaliuoju sportininku laiko sportininką, kuris už pasiruošimą varžyboms ir dalyvavimą jose gauna darbo užmokestį, mokamą tos sporto organizacijos, su kuria sportininkas yra sudaręs sporto veiklos sutartį (kontraktą). Tame pačiame įstatyme numatyta, kad profesionaliajam sportininkui netekus darbingumo, žalos dėl darbingumo netekimo, o sportininkui mirus – žalos jo šeimai ir kitiems asmenims atlyginimą reglamentuoja sporto veiklos sutartis, Lietuvos Respublikos draudimo nuo nelaimingų atsitikimų darbe įstatymas ir kiti įstatymai. Be to, teismas sprendė, kad Kūno kultūros ir sporto įstatymas suteikia profesionaliems sportininkams teisę steigti profesines sąjungas Lietuvos Respublikos profesinių sąjungų įstatymo numatyta tvarka. Remiantis Profesinių sąjungų įstatymu, profesinės sąjungos yra savanoriškos, savarankiškos ir savaveiksmės organizacijos, atstovaujančios ar ginančios darbuotojų profesines, darbo, ekonomines, socialines teises bei interesus. Anot teismo, visos išdėstytos aplinkybės aiškiai parodo įstatymo leidėjo požiūrį į profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos (klubo) kaip iš esmės į darbuotojo ir darbdavio teisinius santykius. Todėl tarp šalių sudaryto kontrakto sąlygos iš esmės turi visus darbo sutarčiai būdingus požymius ir turi būti reguliuojamos darbo teisės aktais⁴⁴.

2009 m. liepos 13 d. Lietuvos apeliacinis teismas išnagrinėtoje byloje nurodė, kad „nors pagal sportinės veiklos sutartį susiklostę šalių tarpusavio santykiai turi tam tikrų darbo teisinių santykių požymių, tačiau

⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2000 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje *R. S. v. Vilniaus (duomenys neskelbtini) krepšinio klubas*, Nr. 3K-3-602/2000, kat. 43.

⁴³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje *M. B. v. VĮ „Alitos“ krepšinio klubas*, bylos Nr. 2–579/2004, kat. 90.

⁴⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje *M. B. v. VĮ „Alitos“ krepšinio klubas*, bylos Nr. 2–579/2004, kat. 90.

[...] jie nepripažįstami darbo santykiais, o laikomi atskira pagal sportinės veiklos sutartį susiklostančių teisinių santykių rūšimi, reglamentuojama specialaus įstatymo⁴⁵.

Dar po metų Lietuvos apeliacinis teismas 2010 m. rugsėjo mėn. 28 d. nutartyje⁴⁶ vėl pakeitė poziciją ir nurodė, kad aplinkybė, jog sportinės veiklos sutartį reglamentuoja specialus įstatymas, absoliučiai nieko nepasako apie tų santykių teisinį vertinimą. Todėl vien iš taikomo teisės akto rūšies (specialus įstatymas) negalima kategoriškai spręsti apie teisinių santykių pobūdį. Anot teismo, nagrinėjama sportinės veiklos sutartis nustatė tiek darbo užmokesčio, mokamo žaidėjui, dydį, tiek tai, kad atlyginimas yra žaidėjo pajamos, atskaičiavus Lietuvoje taikomą asmenų pajamų mokestį (dabar – gyventojų pajamų mokestis) ir socialinio draudimo įmokas (Sutarties VII straipsnis). Piniginė prievolė privalomai mokėti socialinio draudimo įmokas į valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos biudžetą civiliniams teisiniams santykiams nebūdinga – tai vienas pagrindinių darbo teisinių santykių ar kitų jiems prilyginamų santykių (pvz., profesionalios sportinės veiklos) atributas. Teismas pabrėžė, kad kitas esminis darbo teisinių santykių ar jiems prilyginamų santykių požymis – subordinacija: darbuotojas paklūsta darbdavio nurodymams ir jo nustatyta darbo tvarkai. Tuo tarpu civilinių santykių dalyviai veikia pariteto (lygiateisiškumo) pagrindais. Civiliniuose santykiuose viena iš šalių įsipareigoja atlikti kitos šalies ar trečiojo asmens naudai tam tikrą iš anksto apibrėžtą užduotį (suteikti paslaugą), o darbo teisinių santykių ar jiems prilyginamų santykių atveju darbuotojas privalo atlikti darbo funkciją, nesiejamą su gaunamu rezultatu. Ginčijamus teisinius santykius prilyginti darbo teisiniams santykiams leidžia Sutarties nuostatos dėl užmokesčio žaidėjui mokėjimo nepaisant to, ar jam pavyks pasiekti laukiamą žaidimo lygį, t. y. teikiamų paslaugų (darbo) rezultatą, ir nuostatos

⁴⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 13 d. nutartis civilinėje byloje *T. M. v. VŠĮ „Krepšinio rytas“*, bylos Nr. 2T-94/2009, kat. 130.3.2.

⁴⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje *K. M. v. UAB „A. S. Žalgirio krepšinio centras“*, bylos Nr. 2T-164/2010, kat. 130.3.

dėl žaidėjo garantijų, jog Sutartis nebus nutraukta dėl tų priežasčių, kad jis teikdamas paslaugas (dirbdamas Klubo interesais) susirgo ar patyrė traumą⁴⁷.

2011 m. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išnagrinėjęs civilinę bylą Nr. 3K-3-65/2011 išaiškino, kad sportinės veiklos sutartis pagal savo esmę pirmiausia priskiriama prie civilinės teisės reglamentuojamų atlygintinų paslaugų, o ne darbo sutarčių.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šioje civilinėje byloje atkreipė dėmesį į svarbius sportinės veiklos sutarčiai būdingus elementus, tokius kaip konkretaus rezultato siekimas, sportinio režimo nustatymas, medicininės apžiūros, sportininko apgyvendinimas ir t. t. Teisėjų kolegijos teigimu, būtent šie bruožai lemia sportinės veiklos sutarties priskyrimą pirmiausia prie paslaugų sutarčių. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šioje civilinėje byloje nurodė, jog tokio pobūdžio sutartys turi tam tikrų darbo teisinių santykių požymių, tačiau sportinės veiklos sutartys gali būti laikomos kartu ir darbo sutartimis tik tam tikrais atvejais.

Pirma, sportinės veiklos sutartis bus laikoma kartu sukurianti ir darbo teisinius santykius, jeigu šalys susitaria dėl to pačioje sutartyje.

Antra, darbo teisiniai santykiai gali atsirasti ir tuo atveju, kai pagal tokios sutarties sąlygas šalys akivaizdžiai sukuria darbo teisinius santykius.

Atsižvelgdamas į tai, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad jei sportinės veiklos sutartis pagal jos sąlygas neprilyginta darbo sutarčiai, tai pagal Lietuvos Respublikos įstatymus profesionalaus sporto santykiai nėra pripažįstami darbo santykiais, o laikomi atskira pagal sporto veiklos sutartis susiklostančių teisinių santykių rūšimi, reglamentuojama specialiojo Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo⁴⁸. Tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas tuo pačiu pripažino, kad sportinės veiklos sutartys turi ir darbo santykių požymių, kad kai kuriais atvejais šalys gali

⁴⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje *K. M. v. UAB „A. S. Žalgirio krepšinio centras“*, bylos Nr. 2T-164/2010, kat. 130.3.

⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. vasario mėn. 21 d. nutartis civilinėje byloje *K. M. v. UAB „A. Sabonio Žalgirio krepšinio centras“*, bylos Nr. 3K-3-65/2011, kat. 19.1; 130.3.2.

sukurti ir darbo santykius, kai šalys akivaizdžiai sukuria darbo teisinius santykius sudaryta sutartimi.

Tačiau ir po šio 2011 metų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimo teismų praktika labai skiriasi. Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinis teismas 2013 m. gruodžio 12 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 2-2664/2013 nurodė, kad ieškovas reikalavimą grindė su atsakovu 2011 m. vasario 11 d. sudaryta sporto veiklos sutartimi Nr. DDR-001, kuria atsakovas ieškovui įsipareigojo mokėti premijas, atsižvelgiant į sportininko ir futbolo komandos pasiekimus, nurodytus sutartyje. Teismas pripažino, kad profesionaliam sportininkui pagal sportinės veiklos kontraktą yra specifinė darbinė veikla. Sportininkas už šią veiklą gauna užmokestį, kuris iš esmės yra jo pragyvenimo šaltinis. Taip pat jis privalo paklusti sporto klubo nustatytai vidaus (darbo) tvarkai.⁴⁹

Kitoje byloje 2014 m. kovo 7 d. Kauno apygardos teismas konstatavo, jog profesionalaus sporto teisiniams santykiams galioja sutarties laisvės principas, būdingas civiliniams, o ne darbo, teisiniams santykiams. Sporto teisiniams santykiams nebūdingi ir kiti darbo teisinių santykių bruožai – pavaldumas, darbo sutarties nutraukimo ribojimai, garantijos darbuotojams, teisė į atostogas ir kt. – tai sporto teisiniuose santykiuose yra šalių susitarimo dalykas. Be to, profesionalaus sporto teisiniuose santykiuose, skirtingai nuo darbo santykių, dominuoja ne funkcijų atlikimas, o konkretaus (sportinio) rezultato siekimas, be to, sportinės veiklos sutartims būdingos kitos sąlygos – sportinio režimo nustatymo, medicininės priežiūros, sportininko apgyvendinimo, transporto, sveikatos draudimo ir pan. Tai lemia sportinės veiklos sutarties priskyrimą savo esme pirmiausia prie paslaugų sutarčių.⁵⁰

Kaip matome, teismų praktika yra nevienoda. Vieni teismai sportinės veiklos sutartį prilygina darbo sutarčiai motyvuodami tuo, kad pagal ją sportininkas atlieka darbo funkcijas, yra pavaldus sporto klubui, gauna

⁴⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje *I. D. v. Asociacija Panevėžio futbolo klubas „Ekranas“*, bylos Nr. 2-2664/2013.

⁵⁰ Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2014 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje *I. D. v. VšĮ sporto klubas „Eos“*, bylos Nr. 2A-500-436/2014.

atlyginimą, yra draudžiamas ir turi darbuotojams būdingas teises ir garantijas, o kiti teismai mano, jog sportinės veiklos sutartis yra paslaugų teikimo sutartis, nes santykiams būdingas konkretaus rezultato siekimas, sportinio režimo nustatymas ir t. t. Atsižvelgiant į santykius, susiklostančius komandinėse sporto šakose, tiek Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, tiek ir žemesnės instancijos teismų daroma išvada (kad „pavaldumo požymis nebūdingas sportinės veiklos sutarčiai“) kelia pagrįstų abejonių, ar toks sportinės veiklos sutarties pagrindu susiklostančių santykių aiškinimas teismų praktikoje atitinka faktiškai susiklostančius santykius.

1.2. Sportinės veiklos sutartis pagal užsienio valstybių teisę ir doktriną

Suomijoje, Italijoje, Prancūzijoje, Graikijoje, Šveicarijoje, Ukrainoje, Lenkijoje, Rusijoje, Ispanijoje, Pietų Afrikos Respublikoje profesionalūs sportininkai pripažįstami darbuotojais, dirbančiais pagal sportinės veiklos sutartis, tačiau darbo įstatymai jiems taikomi su kai kuriomis išimtimis.⁵¹ Šios valstybės, kaip ir Lietuva, priklauso romanų germanų teisinei sistemai, todėl jų praktika bus remiamasi toliau šiame darbe. Siekiant išryškinti santykį su anglosaksų šeimai priklausančiomis valstybėmis, pateikiama ir pastarosiose valstybėse susiklosčiusi praktika.

Pavyzdžiui, Italijoje nors ir pripažįstama, kad sportininkas yra darbuotojas, jis laikomas specifiniu darbuotoju ir jam nėra taikomos visos darbuotojų teisės be išimties. Atsižvelgiant į darbo santykių sporto sektoriuje

⁵¹ Legal regulation of sports betting in Spain and its history. <http://www.thefreelibrary.com/Legal+regulation+of+sports+betting+in+Spain+and+its+history.-a0249138221>, Labour law in South African sport: a season of expectations? <http://www.thefreelibrary.com/Labour+law+in+South+African+sport%3a+a+season+of+expectations%3f-a0169017190>, Labour law, the provision of services, transfer rights and social dialogue in professional football in Europe <http://www.thefreelibrary.com/Labour+law%2c+the+provision+of+services%2c+transfer+rights+and+social...-a0169017202>. [interaktyvūs]. [žiūrėta 2011-05-12]. United towards a common goal: A European sport. French National Olympic Committee (CNOSF) to Professional Sport. http://www.cebre.cz/dokums_raw/cnosf_study_contracts_professional_sport.pdf. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-15].

pobūdį ir ypatumus, teisės aktai leidžia nukrypti nuo kai kurių Įstatymo „Dėl darbuotojų teisių“ Nr. 300/1970 nuostatų, t. y. nuo 1970 m. gegužės 20 d. Įstatymo Nr. 300 4, 5, 13, 18, 33 ir 34 straipsnių ir 1966 m. liepos 15 d. Įstatymo Nr. 604 1, 2, 3 ir 6 straipsnių.

Įstatymo Nr. 300/1970 4 straipsnis draudžia bet kokių garso ir vaizdo priežiūros priemonių įrengimą, siekiant sekti darbuotojus, tačiau, atsižvelgiant į tokios įrangos naudojimo akivaizdžius privalumus sporto sektoriuje, tokia nuostata netaikoma.⁵²

Netaikomas įstatymo Nr. 300/1970 5 straipsnis dėl darbuotojų sveikatos patikrinimų, kurių metu patikrinamas darbuotojų fizinis tinkamumas atlikti užduotį, nes nuo nuolatinių sveikatos patikrinimų priklauso klubo našumas ir sportininko sveikatos apsauga, todėl tokio straipsnio nuostatų netaikymas yra aiškiai abipusiai naudingas.⁵³

Įstatymo „Dėl darbuotojų teisių“ Nr. 300/1970 13 straipsnyje numatyta, kad darbuotojui turi būti priskirta veikla, kuriai jis buvo pasamdytas, arba lygiavertė veikla, taip užtikrinant tam tikrą karjeros galimybę. Ši nuostata nėra taikoma sporte, tai silpnina darbuotojų apsaugą, dėl nesuderinamumo su tam tikra veikla: pavyzdžiui, profesionalus futbolo žaidėjas negali būti perkeliamas iš pirmojo į antrąjį divizioną, nes tai lemtų jo diskvalifikaciją.

Be to, Įstatyme Nr. 91/81 teigiama, kad „terminuotas sutartis reglamentuojantis įstatymas negali būti taikomas terminuotam įdarbinimui sporte“: darbas sporto sektoriuje yra vykdomas tiek pagal ilgalaikes, tiek pagal trumpalaikes darbo sutartis, tačiau tai nepateisina terminuotų darbo sutarčių nuostatų taikymo šiam sektoriui⁵⁴.

Reikėtų pritarti G. De Silvestri pozicijai, kad profesionalus sportas yra viena iš sporto rūšių, kuri pasižymi tik šiais sporto rūšiais būdingais

⁵² ROTONDI, F. 'La legge 23 marzo 1981, No. 91 ed ii professionismo sportivo: genèsi, effettivita e prospettive future', Riv. din sport. (1991): 31.

⁵³ CIANNELLA, P. 'La tutela della salute nell'attivitã sportiva: aspetti prevenzionali e previdenziali', Riv. din sport. (1985): 409.

⁵⁴ BIANCHI D'URSO, F. 'Lavoro sportivo e ordinamento giuridico dello Stato: calciatori professionisti e societa sportive', Dir. lav. (1972): 396.

požymiais, leidžiančiais profesionalų sportą vertinti kaip tam tikrą profesionalaus sportininko darbinę veiklą, nustatančią profesionalaus sportininko teisinę padėtį. Profesionalus sportas pasižymi tik jam būdingais požymiais, kurių vienas svarbiausių yra tas, kad sportas sportininkui paprastai atneša dideles pajamas (sistemiškai mokamą atlyginimą nustatytu laiku, o taip pat už gerus sportinius rezultatus mokamus priedus ir premijas). Profesionalus sportas – tai verslo sritis, kurios tikslas – sukurti bei parduoti sporto reginį ir gauti už tai didelį pelną. Profesionalaus sporto federacijos, asociacijos, lygos, klubai yra sudėtingos verslo struktūros. Siekis gauti maksimalų pelną orientuoja profesionalaus sporto organizacijas sukurti visoms joms bendrą organizacinę ir ekonominę politiką, kurios rezultatas yra vienos ar kitos sporto šakos monopolizacija. Atsižvelgiant į šią profesionalaus sporto specifiką, negalima tiesiogiai taikyti visų darbo įstatymų nuostatų, todėl jiems taikomos kai kurios įstatymų išlygos.⁵⁵

Rusijos Federacijos darbo kodekse yra visa dalis skirta reguliuoti profesionalių sportininkų ir trenerių darbo santykius. Šio įstatymo 348.2 straipsnyje numatyta, kad su profesionaliais sportininkais gali būti sudaromos tiek terminuotos, tiek neterminuotos darbo sutartys.⁵⁶

Rusijos darbo teisės specialistai O. B. Želtov⁵⁷, A. F. Nurtdinova ir L. A. Čikanova⁵⁸ teigia, kad santykius tarp profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos reguliuoja darbo teisė, kuri garantuoja sportininko teisių apsaugą. Sporto organizacija šiuo atveju negali bloginti darbuotojo darbo sąlygų nei numatytas minimumas, įtvirtintas darbo įstatymuose, tačiau sporto organizacija turi teisę sporto veiklos sutartyje numatyti geresnes darbo sąlygas, suteikti darbuotojui tam tikras lengvatas. Tuo tarpu civilinė teisė nėra

⁵⁵ DE SILVESTRI, G. 'Illecito penale e illecito sportivo', Riv. dir. sport. (1981): 431; DINI P., // diritto sportivo nei codice penale e nei codice civile (1985): 16; MARANI TORO I., 'La responsabilita degli atleti', Riv. dir. sport. (1985): 389.

⁵⁶ Трудовой Кодекс Российской Федерации от 30.12.2001 N 197-ФЗ (принят ГД ФС РФ 21.12.2001) (ред. от 30.12.2008)// "Российская газета", N 256, 31.12.2001.

⁵⁷ ЖЕЛТОВ, О. Б. Развитие законодательства о трудовых договорах (контрактах)// Право, 1995. Нр. 3. С. 33.

⁵⁸ НУРТДИНОВА, А. Ф., ЧИКАНОВА, Л. А. Соотношение трудового и гражданского законодательства // Право и экономика. 1995. Нр. 7. С. 102.

socialiai orientuota, todėl praktikoje sutarčių laisvės principas dažnai nenaudingas darbuotojui.

Dar kitokios nuomonės yra E. R. Martirosian, D. R. Akopov, L. V. Sannikova⁵⁹, kurie teigia, jog santykiai tarp profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos turėtų būti reguliuojami civilinės teisės, nes profesionalaus sportininko teisių ir pareigų apimtis gerokai skiriasi nuo pareigos atlikti tam tikros specialybės darbą pagal darbo sutartį. Be to, darbo teisės normos neužtikrina sporto organizacijos teisių apsaugos.

L. V. Sannikovos⁶⁰ nuomone, civilinės teisės normų reguliuojama sportinės veiklos sutartis profesionaliam sportininkui suteikia galimybę gauti daugiau lengvatų, nei tai leidžia numatyti darbo sutartis. Nustačius, kad profesionalus sportininkas yra civilinės sutarties šalis, o ne samdomas darbuotojas, tai leistų sporto organizacijai tam tikrais atvejais reikalauti iš jo padengti patirtus nuostolius.

Šiai nuomonei pritaria V. P. Vaskevič ir E. S. Migunova⁶¹, kurie nurodo, kad civilinė sutartis yra daug pranašesnė nei darbo sutartis reglamentuojant profesionalaus sporto santykius, nes:

1) civilinės teisės privalumas yra tas, kad civilinė sutartis nenumato griežtos sutarties formos, suteikia daug didesnę šalių laisvę ją sudarant bei daro ją ženkliai lankstesnę ir patogesnę nei darbo sutartis;

2) sportinės veiklos sutartį sudarant kaip civilinę sutartį, ji gali būti labiau individualizuota, sudaroma ne pagal griežtą tipinę formą, o tai labai svarbu siekiant kiekvienu atveju individualiai ir detalai reglamentuoti šalių teises ir pareigas.

⁵⁹ МАРТИРОСЯН, Э. Р. Правовая природа отношений между руководителем организации и собственником ее имущества // *Государство и право*. 1996, № 10. С. 48-53; АКОПОВ, Д. Р. Правовое регулирование труда руководителей – участников хозяйственных обществ // *Правоведение*. 1999. № 2. С. 132-137; САННИКОВА, Л. В. *Договор найма труда*. Москва, 1999. С. 100.

⁶⁰ САННИКОВА, Л. В. *Договор найма труда*. Москва, 1999. С. 100.

⁶¹ ВАСЬКЕВИЧ, В. П., МИГУНОВА, Е. С. *Система договоров в сфере профессионального спорта*. Казань: Казан. гос. ун-т, 2009. С. 113.

V. V. Sarajev mano, kad profesionalaus sportininko teisė sudaryti darbo sutartį su sporto organizacija nėra imperatyvi, todėl atsižvelgiant į sutarties individualumą, tikslingiausia sudaryti civilinę sutartį.⁶²

V. B. Miakonkov, S. D. Altuchov, I. J. Minajeva ir A. V. Tarakanov teigia, kad profesionalus sportas, sutarčių sudarymas profesionaliame sporte, tai yra sportininkų pasiekimų pirkimas - pardavimas. Tokių sutarčių preke gali būti rekordas kaip prekinis ženklas ar sportininko vardas, turintis nemažą kainą ir nešantis didelį pelną⁶³. Todėl profesionalaus sportininko veikla iš esmės atitinka visus verslo požymius⁶⁴.

Tačiau, atsižvelgiant į atliktą tyrimą, užsienio valstybių teisės aktų analizę, pritartina A. B. Kanunnikov ir S. A. Kanunnikov nuomonei, kad teisės aktuose vartojami terminai „sportininko pareigos“ ir „kiti įsipareigojimai“, kurių turi laikytis sportininkas ir sporto organizacija, leidžia daryti išvadą, kad sportinės veiklos sutartyje turi būti įtvirtintos tiek darbo teisės, tiek civilinės teisės reguliuojami įsipareigojimai⁶⁵.

Kyla klausimas: ar galimos tokio turinio sutartys? B. V. Glazyrin⁶⁶ teigia, kad nors įstatymai nenumato sutarčių, kuriose būtų įtvirtinta tiek darbo, tiek civilinių teisių ir pareigų sintezė, tačiau jie nenumato ir tokių sutarčių draudimo. Rusijos Federacijos civilinis kodeksas (kaip ir Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas – aut.) nenumato draudimo sudaryti kodekse

⁶² САРАЕВ, В. В. Альтернатива договорно-правовых форм при оплачиваемой деятельности спортсменов // *Спорт: экономика, право, управление*. 2010. №1. С. 8-11.

⁶³ МЯКОНЬКОВ, В. Б. Хозяйствующие субъекты спортивной деятельности в олимпийском движении России // *Всемирные юношеские игры под патронажем Международного олимпийского комитета. Материалы международного форума «Молодежь-Наука-Олимпизм» Июль 14 - 18, 1998*. М.: Советский спорт, 1998. С.167 - 169.; АЛТУХОВ, С. Д. Что мы называем профессиональным спортом? // *Спорт и бизнес: теория, практика, решения*. № 02(37)/2009, С.10 - 16.

⁶⁴ МЯКОНЬКОВ, В. Б., МИНАЕВА, И. Ю., ТАРАКАНОВ, А. В. Предпринимательство и спорт: особенности правового регулирования на современном этапе. *Третья международная научно-практическая конференция «Спортивное право: перспективы развития»: материалы конференции*. Москва, 2010. С. 68.

⁶⁵ КАНУННИКОВ, А. Б., КАНУННИКОВ, С. А. Гражданско-правовые условия в трудовом договоре с профессиональными спортсменами. www.hr100.ru/content/img/file/2006/12/img/088.doc. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-07-05].

⁶⁶ ГЛАЗЫРИН, Б. В. Гражданский кодекс и регулирование трудовых правоотношений // *Право и экономика*. 1995. № 5-6. С. 99.

nenumatytų sutarčių, todėl tokios sutartys yra galimos. B. V. Glazyrin nuomone, šias sutartis reikėtų vadinti mišriomis.

Šios doktrinos šalininkas A. S. Leonov nurodo, kad tarptautinės sporto federacijos savo kompetencijos ribose gali nustatyti kai kurias profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos tarpusavio teises ir pareigas, kurios jiems yra privalomos ir gali būti tiek darbo, tiek civilinės, todėl profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos santykiai reguliuojami ir darbo, ir civilinės teisės normomis⁶⁷.

V. P. Vaskevič ir E. S. Migunovos teigimu, profesionalaus sporto teisinė praktika parodė, kad profesionaliame sporte plačiai taikomos ir yra leidžiamos sutartys, apimančios civilinius teisinius ir darbo teisinius elementus. Todėl teisės aktuose, reglamentuojančiuose profesionalų sportą, būtina įtvirtinti galimybę sudaryti tokias mišrias sutartis.⁶⁸

Tačiau mišrių sutarčių atveju, t. y. sutarčių, reglamentuojamų tiek darbo, tiek civilinės teisės, normų sumaišymas gali sąlygoti šių teisės šakų ribų išnykimą. Todėl šią problemą kai kurie autoriai⁶⁹ siūlo spręsti profesionaliems sportininkams ir sporto organizacijoms sudarant dvi atskiras sutartis: darbo ir civilinę, kurios užtikrintų ne tik darbuotojo teises, bet ir numatytų įsipareigojimų įvykdymo garantijas.

Rusijos mokslininkai A. M. Lušnikova ir M. V. Lušnikov⁷⁰ mano, jog mišrios sutartys gali būti sudaromos tik civilinėje teisėje, o darbo įstatymai tokių sutarčių sudaryti neleidžia. Šių autorių teigimu, darbo sutartis negali būti pagal jos turinį mišri. Šiuo atveju svarbu atskirti sutartį kaip

⁶⁷ ЛЕОНОВ, А. С. Правовое регулирование труда спортсменов и тренеров: проблемы и перспективы развития: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. М., 2009. с. 8-12.

⁶⁸ ВАСЬКЕВИЧ, В. П., МИГУНОВА, Е. С. *Система договоров в сфере профессионального спорта*. Казань: Казан. гос. ун-т, 2009. с. 113.

⁶⁹ ШЕВЧЕНКО, О. А. О гражданско-правовых отношениях между спортсменом и физкультурно-спортивной организацией // *Конференция по теме: «О гражданско-правовых отношениях между спортсменом и физкультурно-спортивной организацией. Пути развития» и «круглый стол» по теме: «Обсуждение проекта Федерального закона «О спортивной подготовке»*, Москва, 2009 г.: Материалы конференции / Сост. Сараев, В. В., Шаповалов, А. В. – М.: Человек, 2010. с. 11-17.

⁷⁰ ЛУШНИКОВА, А. М., ЛУШНИКОВ, М. В. О толковании трудового договора // *Правоведение*. 2005. № 2. с. 69.

dokumentą ir sutartį kaip juridinį faktą. Sutartis kaip dokumentas – materialus informacijos nešėjas – gali savyje įtvirtinti įvairių teisės šakų reguliuojamus susitarimus. Tačiau neegzistuoja mišrūs, skirtingų teisės šakų reguliuojami santykiai. Todėl darbo sutartis yra pagrindas atsirasti darbo santykiams, o civilinės sutarties sąlygos – civiliniams. Sutarties sąlygos, neturinčios darbo teisės reguliuojamų teisinių santykių požymių, yra kitos teisės šakos reguliavimo dalykas. Todėl darbo sutarties nutraukimas nutraukia tik darbo santykius, o civiliniai santykiai tęsiasi ir gali būti nutraukti tik civilinių įstatymų nustatyta tvarka. Darbo sutarties ir kitų teisės šakų reguliuojamos sąlygos gali būti apjungtos viename dokumente, o jo pavadinimas „darbo sutartis“ reikštų tik tai, kad darbo sąlygos yra pagrindinės.

1993 m. gruodžio 24 d. Ukrainos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo Nr. 3808⁷¹ 23-3 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad sportinės veiklos sutartis įtvirtina sporto organizacijos pareigą mokėti profesionaliam sportininkui uždirbtą darbo užmokestį, sporto organizacijos (klubo) pareigą mokėti pensijos išmokas baigus sportinę veiklą, užtikrinti visas būtinas socialinio draudimo rūšis, apdrausti sportininko sveikatą ir gyvybę, užtikrinti, kad sportininką aptarnautų kvalifikuotas personalas, taip pat aprūpinti jį reikiamu treniruotėms inventoriumi bei gyvenamuoju plotu. Pagal Ukrainos Respublikos darbo kodeksą, sportinės veiklos sutartis yra specifinė darbo sutartis ir jos galiojimo terminą, šalių teises, pareigas, materialinio aprūpinimo ir darbo organizavimą, kontrakto nutraukimą, šalys gali nusistatyti bendru šalių sutarimu⁷².

T. J. Koršunova teigia, kad darbo sutarčių sudarymo su profesionaliais sportininkais praktika Rusijoje ir Ukrainoje rodo, kad darbo teisės normos ne tik netaikomos, bet dažnai yra netgi pažeidžiamos. Tai

⁷¹ Закон Украины от 24 декабря 1993 г. «О физической культуре и спорте» (В редакции Законов 19.04.2011 г. №3236-VI).

⁷² КОЛЧАНОВ, А. С. Развитие спортивного права Украины. *Четвертая международная научно-практическая конференция «Спортивное право: перспективы развития» материалы конференции*. Москва 2010. с. 55.

paaiškina profesionalaus sporto specifika, kuri nenumatyta darbo įstatymuose, o tuo pačiu neaiškiai reglamentuojama ir kūno kultūrą bei sportą reglamentuojančiuose įstatymuose.⁷³

A. S. Kolčanov mano, kad Ukrainoje įteisintas leidimas daugelį sportinės veiklos sutarties nuostatų nustatyti pačioms sutarties šalims lemia būtinumą santykius reguliuoti civilinės teisės normomis. Profesionaliam sporte darbo sutartis per daug lengvatų teikia sportininkui ir visiškai neproporcingai neapsaugo sporto organizacijos. Tik sudarius civilinę sutartį, būtų tinkamai apsaugoti ir sporto organizacijos interesai, nes tokiu atveju sporto organizacija įgyja realias galimybes į profesionalaus sportininko padarytų nuostolių atlyginimą. Šalis už nevykdymą ar netinkamą civilinės sutarties vykdymą privalo kitai šaliai sumokėti jos patirtus nuostolius bei netesybas (baudą, delspinigius ar kompensaciją), jei jos buvo numatytos sutartyje. Taip pat, atsižvelgiant į sutarties rūšį, pažeidimo pobūdį, gali tekti mokėti palūkanas (už pinigines prievolės nevykdymą), įvykdyti prievolę natūra ir pan. Taigi iš esmės atsakomybė yra tik materialinė. Darbo sutarties šalys taip pat gali atsakyti materialiai už savo neteisėtus veiksmus, tačiau ir ta atsakomybė turi tam tikrų ypatumų, pavyzdžiui, darbuotojas atsako tik esant jo kaltei, o civilinėje teisėje galima atsakomybė ir be kaltės. Tačiau esminis skirtumas yra tai, kad be materialinės, yra atsakomybė, tiesiogiai nukreipta į asmenį, o tai visai nebūdinga civilinėms sutartims, nes tikslas yra ne nubausti asmenį, o atkurti padėtį, buvusią iki pažeidimo, ar tiesiog priversti sutarties šalis vykdyti savo įsipareigojimus⁷⁴.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad Italijoje, Rusijoje, Ukrainoje pripažįstama, jog sportinės veiklos sutartis turi visus darbo sutarčiai būdingus požymius, tačiau dėl reguliuojamų santykių specifikos ji įtvirtina ir kai kurias sąlygas, kurios turėtų būti reguliuojamos išimtinai civilinės teisės normomis.

⁷³ КОРШУНОВА, Т. Ю. Развитие законодательства о труде профессиональных спортсменов. *Трудовое право*, 2006, № 5. с. 125.

⁷⁴ КОЛЧАНОВ, А. С. Развитие спортивного права Украины. *Четвертая международная научно-практическая конференция «Спортивное право: перспективы развития» материалы конференции*. Москва 2010. с. 55.

Profesionalus sportas pasižymi tam tikra specifika, kurią lemia profesionalaus sporto uždara sistema, kurios normaliam funkcionavimui būtinas tam tikras komandų sudėčių stabilumas, leidžiantis sukurti didelę sporto klubų tarpusavio konkurenciją, kurios pagrindu gaunamas didelis pelnas, todėl darbo įstatymų besąlygiškai, visa apimtimi ir nenumatant išimčių, sportinės veiklos sutarties reglamentavimui taikyti negalima. Be to, tam tikros sportinės veiklos sutarties sąlygos yra labiau būdingos civilinei teisei, todėl atskiri klausimai turėtų būti reguliuojami civilinės teisės normomis, nes tik tokiu būdu būtų apsaugoti abiejų sportinės veiklos sutarties šalių interesai ir būtų užtikrintas profesionalaus sporto stabilumas. Taip pat paminėtina, kad yra valstybių, kuriose sportinės veiklos sutartis visiškai prilyginta civilinėms sutartims.

Pavyzdžiui, profesionalaus sporto subjektais JAV laikomos lygos, asociacijos, sąjungos, atskirų sporto šakų komandos, sportininkai, jų agentai, padedantys jiems gauti finansavimą ir teikiantys teisinę pagalbą, taip pat sportininkų asociacijos, stadionų savininkai ir kiti asmenys⁷⁵. Sporto lygų veiklą reglamentuoja jų įstatatai ar nuostatai. Komandos ir klubai turi dvejopą reglamentavimo sistemą. Teisiškai jie yra savarankiški ir jų veikla reglamentuojama pagal jų įstatus ir kitus dokumentus, tačiau tuo pat metu jie turi laikytis lygos nustatytos tvarkos, už kurios nesilaikymą klubams ir komandoms taikomos sankcijos. Profesionalus sportas JAV – tai pirmiausia specifinė sportinio - pramogų verslo dalis. Šią verslo sritį JAV daugybę kartų buvo bandoma reglamentuoti valstybės mastu, tačiau to padaryti nepavyko. Nuo 1950 iki 2000 metų JAV kongrese buvo pateikta 420 įstatymų projektų, susijusių su profesionaliu sportu, tačiau dėl didelio sporto lygų, jų klubų lobizmo, jie taip ir nebuvo priimti. Todėl sportinės veiklos sutartys iki šiol reguliuojamos civilinės teisės normomis bei sporto lygų lokalinių aktų normomis⁷⁶.

⁷⁵ SOBELL, L. *Professional Sport and the Law*. N.Y.: Law arts Publ, 1987. p. 84.

⁷⁶ LEWIS, A. & JONATHAN, T. *Sport: Law and Practice*. Butterworth's Lexis Nevis, 2003. p. 49.

JAV profesionalaus sporto santykių valstybė nereglamentuoja. Čia profesionalūs sportininkai ir klubai sudaro standartinius profesionalaus sporto kontraktus, pagal kuriuos „sportininkas savo valia tampa sporto klubo nuosavybe“ - „gyva preke“⁷⁷.

Pasirašydamas kontraktą sportininkas patvirtina savo sutikimą:

- 1) laiku atvykti į klubo nustatytą vietą treniruotis;
- 2) būti nuolat geros fizinės formos visą sezoną;
- 3) žaisti tik už klubą iki tol, kol klubas jo neperduos kitam klubui, neperleis ar nenutrauks kontrakto;
- 4) bendradarbiauti su klubu ir dalyvauti bet kokioje su klubu susijusioje reklamoje, kuri, klubo nuomone, padeda klubo populiarumui;
- 5) tiek varžybų, tiek ne varžybų metu laikytis moralės ir etikos principų bei elgtis taip, kad nebūtų padaryta žala nei klubui, nei profesionaliam sportui apskritai⁷⁸.

Kontraktuose numatoma, kad ginčus tarp žaidėjo ir komandos sprendžia komandos (klubo) savininkas, o tarp savininko ir žaidėjo – lygos vadovas. Kai kurios lygos, pavyzdžiui, beisbolo, yra išsikovojusios, kad klausimai dėl atlyginimų sumokėjimo būtų sprendžiami arbitražuose.

Profesionalaus sporto kontraktai paprastai numato daugybę apribojimų, kurie yra draudžiami kitose verslo srityse ir gali prieštarauti ne tik darbo įstatymams, bet ir konstitucijai⁷⁹.

Pažymėtina, kad klubai gali lengvai, be sportininko sutikimo jį parduoti vienas kitam. Pavyzdžiui, Tipinio JAV Nacionalinės krepšinio asociacijos (toliau – NBA) žaidėjo kontrakto 10 punkte numatyta, kad klubas turi teisę parduoti, iškeisti, perleisti arba perduoti kontraktą bet kuriam kitam profesionaliam krepšinio klubui, o žaidėjas įsipareigoja pripažinti tokį

⁷⁷ RIESS, S. *The american sporting experience: a historical anthology of sport in America*. N.Y.: Liesure Press, 1994. p. 127.

⁷⁸ NAFZIGER, J. A. R. *International Sports Law*. 2d ed. – Ardsley, New York: Transnational Publishers, Inc., 2004. p. 89.

⁷⁹ ТУКМАНОВ, С. А. Трудовая функция профессионального футболиста. *Пятая международная научно-практическая конференция «Спортивное право: перспективы развития»*, материалы конференции. Москва 2011. с. 164-166.

pardavimą, iškeitimą ar kontrakto perleidimą ir pagal kontraktą vykdyti visas prisiimtas pareigas, taip kaip jas vykdytų ankstesnėje komandoje. Kontraktai teisiškai parengti taip, kad žaidėjams praktiškai nelieka jokių galimybių pereiti į kitą klubą, o nutraukti kontraktą žaidėjas gali tik tuomet, kai klubas nevykdo savo įsipareigojimų⁸⁰.

Kalbant apie būtinas kontraktų sąlygas, jų formą ir kitus klausimus, paminėtina, kad jų nereglamentuoja joks valstybės lygmeniu priimtas teisės aktas, o būtinas sportinės veiklos sutarties (šiuo atveju kontrakto) sąlygas paprastai nustato lygos.

Apibendrinant darytina išvada, kad JAV santykiai, susiklostantys tarp klubų savininkų ir profesionalių sportininkų, yra kitokio pobūdžio nei tarp darbuotojų, tarnautojų ar firmų savininkų kitose verslo srityse, t. y. jie yra grynai komerciniai, civiliniai, nors ir turi darbo santykiams būdingų požymių, tokių kaip pavaldumas, kolektyviškumas (sportininkai, pvz., siekdami geresnių finansinių sąlygų, per savo atstovus derasi dėl kolektyvinių sutarčių nuostatų), kontrolė, rizikos nebuvimas.

Kita šalis – Slovakija. Jos Parlamento pirmasis teisės aktas, susijęs su sporto sritimi, buvo priimtas tuo metu, kai dar egzistavo Čekijos ir Slovakijos Federacinės Respublikos. Tai buvo Įstatymas Nr. 198/1990, kurį sudarė 9 straipsniai. Šis teisės aktas turėjo daugiau deklaratyvią nei praktinę reikšmę. 1993 metais Čekoslovakija buvo padalinta į dvi nepriklausomas valstybes. Po valstybių išsiskyrimo pradėta aktyvi teisės aktų keitimo procedūra⁸¹. 1997 m. Slovakijoje buvo priimtas Įstatymas Nr. 288/1997 dėl fizinės kultūros. Tačiau šis teisės aktas yra nedidelės apimties ir nesudėtingas, o jame tik išvardintos viešosios įstaigos, atsakingos už kūno kultūrą ir sportą, nustatyta jų kompetencija ir valstybės pareiga remti sportininkus, reprezentuojančius Slovakijos Respubliką⁸².

⁸⁰ АЛЕКСЕЕВ, С. В. *Международное спортивное право. International Sports Law* / Под ред. проф. П.В. Крашенинникова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2008. С. 99-103.

⁸¹ KRALIK, M. Zamysleni nad tzv. sportovnim pravem. *Pravni rozhledy*, vi, 1998, p. 10.

⁸² The Slovak act on the organization and support of sport; a missed opportunity? <http://www.thefreelibrary.com/The+Slovak+act+on+the+organization+and+support+of+sport%3B+a+missed...-a0249138218> . [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-15].

Slovakijos įstatymų leidėjas suvokė, kad praktiškai sportas apima daug daugiau svarbių sričių, tikrai ne vien valstybės paramą sportui, ir susidūrė su sunkiu uždaviniu – kaip sukurti Sporto įstatymą, kuris išsamiai reglamentuotų teisinius santykius, kurie atsiranda vykdant sportinę veiklą. 2000 m. Slovakijoje buvo parengtas Sporto įstatymo projektas, kurio 2 straipsnio (2) (b) dalyje profesionalus sportininkas apibrėžiamas kaip asmuo, kuris vykdo sportinę veiklą darbo santykių pagrindu, pagrįstą sporto sutartimi arba kaip laisvai samdomas asmuo. Šis projektas sukėlė labai daug nesutarimų tarp teisės mokslininkų, nes pagal Sporto įstatymo projektą buvo siūloma įtvirtinti nuostatą, kad darbo santykiai sukuriama profesionalaus sporto sutarties pagrindu. Įstatymo projekto 57 straipsnyje buvo siūloma įtvirtinti tam tikrus reikalavimus dėl sporto sutarties sudarymo, jos trukmės, sutarties šalių teisių ir pareigų, ir dėl pasekmių, sutarties pažeidimo ir nutraukimo. Projekte buvo numatyta santykiams tarp sporto klubo ir profesionalaus sportininko taikyti Darbo kodekso nuostatas, o sportinės veiklos sutartis iš esmės laikyti įprastinėmis darbo sutartimis su tam tikromis neesminėmis išimtimis⁸³.

Pakeitimai, jų iniciatorių nuomone, buvo būtini, atsižvelgiant į specifinius santykius, susiklostančius tarp sporto klubų ir sportininkų profesionaliame sporte. Tačiau sporto administravimo ir valdymo subjektai minėtas pataisas sutiko skeptiškai. Sporto klubams kur kas naudingiau, kad jų santykius su profesionaliais sportininkais ir toliau reguliuotų privatinės teisės normos, todėl minėtas projektas liko nepriimtas⁸⁴ ir šiuo metu santykius reguliuoja tebegaliojantis Slovakijos įstatymas dėl fizinės kultūros, kuriame nenurodyta, jog profesionalus sportininkas laikomas darbuotoju, o tik įtvirtinta, kad jis vykdo veiklą pagal sportinės veiklos sutartį. Iš esmės toks

⁸³ The Slovak act on the organization and support of sport; a missed opportunity? <http://www.thefreelibrary.com/The+Slovak+act+on+the+organization+and+support+of+sport%3B+a+missed...-a0249138218> P. 154-162. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-15].

⁸⁴ The Slovak act on the organization and support of sport; a missed opportunity? <http://www.thefreelibrary.com/The+Slovak+act+on+the+organization+and+support+of+sport%3B+a+missed...-a0249138218> P. 154-162. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-15].

reguliavimas reiškia, kad sudaroma sutartis reglamentuojama civilinės teisės normomis ir dėl visų sutarties sąlygų šalys yra laisvos susitarti.

Taigi, kaip matyti, daugumoje užsienio valstybių teisėje ir doktrinoje sportinės veiklos sutartis prilyginama darbo sutarčiai. Pirmiausia tai lemia šios sutarties turinys, t. y. šalių teisės ir pareigos. Profesionalaus sportininko – fizinio asmens pavaldumas sporto organizacijai, pareiga paklusti vidaus tvarkos taisyklėms, konkrečių darbo funkcijų atlikimas bei pareiga jas atlikti asmeniškai, finansinės rizikos nebuvimas, atlygintinumo ypatumai, socialinės garantijos bei kitos teisės, kurias turi samdomi darbuotojai bei kurias profesionalūs sportininkai įgyja sportinės veiklos sutarties pagrindu, lemia tai, jog profesionalus sportininkas daugelyje valstybių prilyginamas darbuotojui.

Tačiau, šiose valstybėse pripažįstama, kad šiems teisiniams santykiams taikyti darbo teisės normas besąlygiškai, visa apimtimi ir nenumatant išimčių, negalima, nes profesionaliame sporte be šalių dalyvauja daugiau sporto santykių dalyvių, tokių kaip kiti sporto klubai, asociacijos, lygos, federacijos, kurių bendras tikslas sukurti bendrą organizacinę ir ekonominę politiką, kurios rezultatas yra vienos ar kitos sporto šakos monopolizacija ir maksimalaus pelno gavimas. Todėl daugelyje valstybių, įskaitant ir tas, kuriose sportinės veiklos sutartis reglamentuoja darbo kodeksai ar įstatymai, yra numatyti šių santykių reglamentavimo ypatumai.

Net ir tose valstybėse, kur sportinės veiklos sutartys reguliuojamos darbo įstatymais, teisės doktrinoje vieningos nuomonės nėra. Mokslininkai nesutaria dėl sportinės veiklos sutarties prigimties, nes dalis teisių ir pareigų, įtvirtintų šioje sutartyje, yra reguliuojamos civilinės teisės ir nepatenka į darbo teisės reguliavimo sritį. Darbo teisės normų taikymas tokių teisių ir pareigų atžvilgiu būtų nepriimtinas.

Be abejo, yra valstybių, kuriose sportinės veiklos sutartis laikoma civiline (paprastai paslaugų) sutartimi, ir jai darbo teisės normos nėra taikomos.

Tai iš esmės lemia valstybės pasirinkta politika sporto srityje (ar ji dalyvauja sporto santykiuose, ar visas teises šioje srityje perduoda sporto organizacijoms), šalies teisinė sistema bei tai, kokias teises ir pareigas turi profesionalūs sportininkai.

1.3. Sportinės veiklos sutarties analizė

1.3.1. Sportinės veiklos sutarties šalys

1.3.1.1. Profesionalus sportininkas

Remiantis Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo 2 straipsnio 19 punktu, sportininkas profesionalas – tai sportininkas, už rengimąsi varžyboms ir dalyvavimą jose gaunantis atlygį iš sporto organizacijos, su kuria jis yra sudaręs sportinės veiklos sutartį.

Kyla klausimas: ar profesionalų sportininką galima laikyti darbuotoju ir ar jis atitinka darbuotojo teisinį statusą? Mokslinėje literatūroje darbuotojo teisinis statusas apibrėžiamas kaip darbo įstatymais nustatyti baziniai, pagrindiniai asmens požymiai, atskleidžiantys darbuotojo, kaip darbo teisinių santykių subjekto, padėtį ir leidžiantys jam dalyvauti nesavarankiško darbo srityje susiklostančiuose santykiuose⁸⁵.

Pagal Lietuvos Respublikos darbo kodekso 15 straipsnį darbuotojas yra fizinis asmuo, turintis darbinį teisingumą ir veiksnumą, dirbantis pagal darbo sutartį už atlyginimą.

Būtina sąlyga fiziniam asmeniui įgyti darbuotojo teisinį statusą yra jo darbinis teisingumas ir veiksnumas. Skirtingai nuo civilinės teisės, pagal kurią asmuo gali būti teisingas neturėdamas veiksnumo, darbo ir kai kurių su jais susijusių teisinių santykių sferoje teisingumas ir veiksnumas yra neatsiejami – jie atsiranda kartu ir negali egzistuoti vienas be kito, nes darbas yra asmeninė valinė žmogaus veikla, kurios negalima atlikti per atstovą. Vadinasi, galima kalbėti apie bendrą darbo teisės darbinio teisingumo ir veiksnumo institutą, kurį

⁸⁵ ФЕДИН, В. В. Понятие и содержание юридического статуса работника как субъекта трудового права//Автореф. дисс. канд. юр. наук. М., 2003. с. 15.

reikėtų apibrėžti kaip asmens gebėjimą įgyvendinti darbinės teisės ir pareigas. Darbinis veiksnumas atsiranda, kai asmuo sulaukia tam tikro amžiaus ir kai jis be žalos savo sveikatai ir visuomenei gali pradėti dirbti.⁸⁶

Pagal DK 13 straipsnio 2 dalį visiškas asmens darbinis veiksnumas ir teisnumas atsiranda asmeniui, sulaukusiam 16 metų. Išimtis gali nustatyti tik DK ir kiti įstatymai. Minimalus amžius, nuo kurio asmenys gali pradėti darbinę veiklą, yra 14 metų. Asmenys nuo 14 iki 16 metų amžiaus gali dirbti tik lengvus darbus, o tokių asmenų darbinis teisnumas vadinamas išimtinu. Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo 36 straipsnyje numatyta, kad nepilnamečiai sportininkai profesionalai nuo 14 metų iki 18 metų sportinės veiklos sutartis gali sudaryti tik turėdami tėvų ar rūpintojų sutikimą. Taigi, Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo normos iš esmės atitinka DK nuostatas dėl asmenų amžiaus, tačiau manytina, kad profesionalaus sporto negalima priskirti prie lengvo darbo.

Pagal DK 34 straipsnio 1 punktą, darbo teisės ir pareigos gali atsirasti, pasikeisti ar pasibaigti ne tik pagal įstatymus, darbo sutartis, kolektyvines sutartis, bet ir pagal kitus susitarimus, nors įstatymų ir nenustatytus, bet jiems neprieštaraujančius. Taigi, kai DK ir kiti įstatymai nedraudžia darbo teisinių santykių subjektams patiems susitarimu nustatyti tarpusavio teises ir pareigas, šie subjektai, esant poreikiui, gali sudaryti įvairius susitarimus, tačiau, juos sudarydami, turi vadovautis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais. Todėl manytina, kad sportinės veiklos sutartį galima laikyti darbo sutartimi, o profesionalų sportininką – darbuotoju.

Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo 38 straipsnyje numatyta, kad sportininkai profesionalai turi teisę steigti asociacijas savo sportinės veiklos interesams ginti. Lietuvoje profesionalių sportininkų teises gina Sportininkų profesinė sąjunga, atskirų sporto šakų profesinės sąjungos (pvz., Krepšinio profesinė sąjunga „Solidarumas“), taip pat sportininkų asociacijos. Taigi, teisiniams santykiams profesionaliame sporte būdingas kolektyviškumas, kuris būdingas ir darbuotojams, nes darbuotojai be

⁸⁶ NEKROŠIUS, I. ir kt. *Darbo teisė*. Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2008. p. 70.

individualių teisių ir pareigų gali turėti ir kolektyvines, tokias kaip teisę vienyti į profesines sąjungas, teisę sudaryti kolektyvines sutartis ir gauti informaciją apie kolektyvinių sutarčių laikymąsi.

Užsienyje sportininkų teisinis statusas yra skirtingas. Kai kuriose valstybėse profesinės sąjungos yra kur kas įtakingesnės nei Lietuvoje. Italijoje sporto profesinės sąjungos iš esmės skiriasi nuo įprastinių profesinių sąjungų. Pavyzdžiui, Italijos futbolo žaidėjų asociacija daugiausia dėmesio skiria tokioms sritims: sportininko suvaržymo panaikinimui, teisinės pagalbos skyrimui, bedarbių žaidėjų⁸⁷ apmokymo centro prieš čempionatą valdymui, garantiniam fondui, kuris saugo žaidėjus klubo nemokumo atveju, individualių žaidėjų nuotraukų panaudojimui, taip pat reklamos klausimams.

JAV profesionalaus sporto lygos be jokio valstybės kišimosi nustato profesionalaus sportininko statusą savarankiškai, t. y. jis gali būti ir kaip darbuotojas, ir kaip civilinių santykių dalyvis.⁸⁸

Europoje svarbų vaidmenį, nustatant profesionalaus sportininko statusą, turėjo Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai.⁸⁹ Šiuose sprendimuose Teismas nurodė, kad sportininkų veikla yra viena iš atlygintinų ekonominės veiklos rūšių. Europoje buvo pripažinta, kad profesionalaus sporto veikla yra ekonominės ir darbinės veiklos rūšis, kurios principus turi nustatyti valstybė. Todėl daugelyje iš Europos valstybių (Suomijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Graikijoje, Šveicarijoje, Ukrainoje, Lenkijoje, Rusijoje, Ispanijoje ir kt.) yra priimti sporto įstatymai.⁹⁰ Didžiojoje dalyje šių

⁸⁷ www.associaletori.it [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-15].

⁸⁸ RIESS, S. *The american sporting experience: a historical anthology of sport in America*. N.Y.: Liesure Press, 1994. p. 127.

⁸⁹ Judgment of the Court of Justice 12 December 1974, Walrave and Koch v. Association Union Cycliste Internationale, Case 36/74. Judgment of the Court of Justice 14 July 1976 *Dona v. Mantero*, Case 13/76.

⁹⁰ Legal regulation of sports betting in Spain and its history. <http://www.thefreelibrary.com/Legal+regulation+of+sports+betting+in+Spain+and+its+history.-a0249138221>, Labour law in South African sport: a season of expectations? <http://www.thefreelibrary.com/Labour+law+in+South+African+sport%3a+a+season+of+expectations%3f-a0169017190>, Labour law, the provision of services, transfer rights and social dialogue in professional football in Europe <http://www.thefreelibrary.com/Labour+law%2c+the+provision+of+services%2c+transfer+rights+and+social...-a0169017202>. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-05-12]. United towards a common goal: A European sport. French National Olympic Committee (CNOSF) to Professional Sport. http://www.cebre.cz/dokums_raw/cnosf_study_contracts_professional_sport.pdf. [interaktyvus].

valstybių profesionalūs sportininkai pripažįstami darbuotojais, tačiau darbo įstatymai jiems taikomi su kai kuriomis išimtimis, tokiomis, pvz., kaip kad negali būti taikomos nuostatos, draudžiančios filmuoti darbuotojus, terminuotas darbo sutartis reglamentuojančios nuostatos, darbuotojų sveikatos patikrinimą nustatančios nuostatos, karjeros galimybę, sutarties nutraukimo tvarką ir kai kuriuos kitus klausimus reglamentuojančios nuostatos.

Taip pat pažymėtina, kad nors JAV didžiąja dalimi atvejų profesionalūs sportininkai nelaikomi darbuotojais, tačiau jie turi nemažai socialinių garantijų, kurios būdingos ne civilinių, o darbo santykių subjektams. Pavyzdžiui, teisė gauti pensiją. Pensijų mokėjimo klausimas JAV išspręstas daugiau kaip prieš 40 metų. Daugelio komandinio profesionalaus sporto šakų sportininkai, baigę profesionalaus sportininko karjerą, turi teisę gauti pensiją, kurią moka pensijų fondai. Lėšas pensijų fondams perveda lygos (75 proc.) ir žaidėjų asociacijos (25 proc.), o patys sportininkai fondams nemoka. Pavyzdžiui, NHL nustatytas 45 metų sportininkų pensijinis amžius, o pensijos dydis skaičiuojamas po 150 JAV dolerių per mėnesį už kiekvieną žaistą sezoną. NBA žaidėjų pensijos dydis sudaro 120 JAV dolerių per mėnesį už kiekvienus žaistus metus ir ne mažiau kaip trejus metus. Pensijinis amžius toks pats kaip NHL – 45 metai⁹¹.

Panaši situacija ir Italijoje, kurios 1981 metų Sporto įstatyme numatyta, kad profesionalūs sportininkai gali gauti pensiją nuo 45 metų vyrai ir nuo 40 metų moterys, jeigu už juos buvo mokamos įmokos į fondą ne trumpesnę kaip 20 metų laikotarpį⁹².

[žiūrėta 2011-08-15]. Закон Украины от 24 декабря 1993 г. «О физической культуре и спорте» (В редакции Законов 19.04.2011 г. №3236-VI), Федеральный Закон от 04.12.2007 N 329-ФЗ (ред. от 25.12.2008) "О Физической культуре и спорте в Российской Федерации" (принят ГД ФС РФ 16.11.2007)(с изм. и доп., вступающими в силу с 01.01.2009)// "Российская газета", N 276, 08.12.2007.

⁹¹ АЛЕКСЕЕВ, С. В. *Международное спортивное право. International Sports Law* / Под ред. проф. П.В. Крашенинникова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2008. с. 456-457.

⁹² АЛЕКСЕЕВ, С. В. *Международное спортивное право. International Sports Law* / Под ред. проф. П.В. Крашенинникова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2008. с. 457.

Visa tai rodo, kad profesionalūs sportininkai – fiziniai asmenys komandinėse sporto šakose turi daugumą darbuotojams būdingų teisių ir pareigų, t. y. pareiga atlikti sportinę veiklą asmeniškai, pareiga reguliariai tikrintis fizinę bei psichinę sveikatos būklę, teisė turėti atostogas, teisė jungtis į asociacijas ir t. t. Taigi profesionalus sportininkas turi darbinį teisnumą bei veiksnumą. Tai, kad profesionalus sportininkas komandinėse sporto šakose laikytinas darbuotoju, papildomai patvirtina ir aplinkybė, jog sportininko profesionalo darbas pagal sportinės veiklos sutartį yra įskaitomas į jo darbo stažą, o įmokas pensijiniam draudimui kaupti paprastai moka ne jis pats savarankiškai, bet už jį tai daro klubas, lyga ar pan. profesionalaus sporto subjektas, priklauso nuo situacijos, kurioje valstybėje nagrinėtume. Todėl galima teigti, kad komandinėse sporto šakose profesionalaus sportininko vykdoma sportinė veikla turi visus darbinei veiklai būdingus požymius.

1.3.1.2. Sporto klubas

Kita sportinės veiklos sutarties šalis – sporto klubas. Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo 14 straipsnyje numatyta, kad pagrindinė sporto institucija yra sporto klubas. Profesionaliojo sporto klubai yra Lietuvos Respublikos privatūs juridiniai asmenys ir Lietuvos Respublikoje įsteigti Europos Sąjungos valstybėse narėse ir kitoje Europos ekonominės erdvės valstybėje įsisteigusios įmonės filialai, kurių tikslas – plėtoti profesionalųjį sportą kaip ekonominę veiklą, siekti kokybinių ir kiekybinių sporto rezultatų.

Pagal Lietuvos Respublikos darbo kodekso 16 straipsnio 1 dalį darbdaviu gali būti darbinį teisnumą ir veiksnumą turinti įmonė, įstaiga, organizacija ar kita organizacinė struktūra, nepriklausomai nuo nuosavybės formos, teisinės formos, rūšies bei veiklos pobūdžio.

Darbdavio teisinis statusas nepriklauso nuo nuosavybės formos, teisinės formos, rūšies, veiklos pobūdžio. Vadinasi, darbdaviais gali būti tiek viešieji, tiek privatūs juridiniai asmenys, besiverčiantys komercine ar kitokia

veikla. Tačiau būtinas darbdavio požymis yra darbinis teisnumas ir veiksnumas. Darbdavių darbinis teisnumas – tai galėjimas turėti darbo teises ir pareigas, o veiksnumas – galėjimas savo veiksmais įgyti darbo teises ir pareigas, todėl darbdaviai dažniausia yra juridiniai asmenys. Tačiau tam, kad juridinį asmenį būtų galima laikyti darbdaviu, jis turi atitikti šiuos požymius:

a) teisė priimti į darbą, paskirstyti darbo funkcijas ir atleisti darbuotojus;

b) galimybė organizuoti ir valdyti darbą, pasireiškianti kaip darbdavio teisė duoti privalomus nurodymus;

c) galimybė savarankiškai atsakyti pagal prievoles, kylančias iš darbo teisinių santykių;

d) galimybė veikti savarankiškai ir dalyvauti teisiniuose santykiuose nepriklausomai nuo kitų subjektų. Šią teisę lemia veikimas savo vardu, galimybė turėti turto nuosavybės ar patikėjimo teisę, prisiimti įsipareigojimus, turėti savo valdymo struktūrą;

e) galimybė turėti materialaus turto, lėšų ir atlyginti darbuotojams už darbą bei sumokėti mokesčius⁹³.

Sporto klubai, kaip juridiniai asmenys (paprastai tai VŠĮ arba asociacijos), turi teisę turėti darbo teises ir pareigas, o šias teises įgyvendinti gali ir sudarydami sportinės veiklos sutartis su profesionaliais sportininkais, t. y. priimant profesionalius sportininkus į darbą, priskiriant jiems tam tikras funkcijas ir turint teisę nutraukti sudarytą sutartį. Sudarius sutartį, profesionalus sportininkas paklūsta sporto organizacijos nustatytai tvarkai, vykdo sporto klubo vadovybės duotus nurodymus. Tokiu būdu, autoriaus nuomone, pasireiškia sporto klubo kaip darbdavio teisė valdyti darbą, t. y. duoti valdingus nurodymus.

T. J. Koršunova teigia, kad Ukrainoje, kaip ir kitose valstybėse, sporto klubai priklauso lygoms, nacionalinėms ir tarptautinėms sporto

⁹³ TIAŽKIJUS, V. Darbdavio sampratos problema Lietuvos darbo teisėje. Darbo ir socialinės apsaugos teisė XXI amžiuje: iššūkiai ir perspektyvos. *Tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga 2006 m. gegužės 11-13 d. Vilnius*, 2007. p. 236.

federacijoms, kurios savo išleistais aktais nustato konkrečią varžybų tvarką, sportininkų elgesio taisykles, sporto klubo statuso suteikimo tvarką, reikalavimus sporto klubams, profesionaliems sportininkams. Be to, jos reguliuoja sportininkų atrankos tvarką, sportininkų perėjimo iš vieno sporto klubo į kitą tvarką bei kitus klausimus. Šių aktų laikymasis yra privalomas visiems profesionalaus sporto dalyviams, o už jų nesilaikymą gali būti taikomos griežtos sankcijos. Remdamiesi anksčiau nurodytais dokumentais, sporto klubai priima savo lokalius aktus, kuriuose nustatomos elgesio taisyklės ne tik sporte, bet ir sporto klubo, komandos viduje ir kt. Tokie lokaliniai aktai nustato sportininko vietą komandoje ir t. t. Priimdami lokalius aktus, sporto klubai turi vadovautis federacijų teisės aktais ir neįtvirtinti jokių jiems prieštaraujančių normų. Todėl tai leidžia daryti išvadą, kad sporto klubai yra stipriai priklausomi nuo federacijų, lygų ir kitų sporto organizacijų, todėl sporto klubai negali visiškai savarankiškai realizuoti savo kaip darbdavio teisinio subjektiškumo⁹⁴.

Taigi sporto klubai atitinka visus darbdavio požymius. Sporto klubai savarankiškai, niekam nedarant įtakos, pasirenka sportininkus, su kuriais sudaro sportinės veiklos sutartis, patys nustato vidaus tvarką ir t. t., o tai, kad tretieji asmenys nustato tam tikrus reikalavimus, kuriuos turi atitikti sportininkai, nelaikytina aplinkybe, lemiančia darbo santykių požymių nebuvimą. Ir kitose srityse priimant darbuotojus, pavyzdžiui, medicinos personalą, darbuotojams keliami išsilavinimo, amžiaus ir kiti reikalavimai, kuriuos nustato valstybės teisės aktai, o ne medicinos įstaiga priimdama darbuotoją, tačiau medicinos įstaiga laikoma darbdaviu.

Sporto klubai veikia savarankiškai ir dalyvauja teisiniuose santykiuose nepriklausomai nuo kitų subjektų, nes turi savo turtą, gauna pelną, turi įstatuose nustatytą valdymo organų struktūrą, kurios pagalba įgyvendina savo, kaip darbdavio, teises. Pavyzdžiui, sporto klubo UAB „A. Sabonio Žalgirio krepšinio centras“ valdymo organus sudaro prezidentas,

⁹⁴ КОРШУНОВА, Т. Ю. Развитие законодательства о труде профессиональных спортсменов. Трудовое право, 2006, Nr. 5.

generalinis direktorius, direktoriaus pavaduotoja, finansų direktorė, marketingo direktorius, komunikacijos direktorius, sporto komplekso administratorius ir kt.⁹⁵

Sporto klubai, turėdami savo turtą, gaudami pajamas, sportininkams moka atlyginimus, socialinio draudimo mokesčius už sportininkus, apmoka jų keliones, mokymą, apgyvendinimo išlaidas ir t. t. Jie, kaip darbdaviai, privalo užtikrinti saugias sveikatai profesionalių sportininkų darbo sąlygas. Pavyzdžiui, sprendžiant ginčą dėl varžybų metu profesionalaus sportininko sveikatai padarytos žalos atlyginimo, teismai paprastai vadovaujasi atsargumo pareigos laikymosi (*duty of care*) principo. Šio principo esmė ta, kad sporto organizacijos, atsižvelgdamos į sporto šaką, turi imtis visų reikiamų saugumo apsaugos priemonių, užtikrinančių sportininkų ir žiūrovų apsaugą kiekvienu konkrečiu atveju. 2000 metais Didžiosios Britanijos Aukštasis teismas byloje pagal Didžiosios Britanijos boksininko Michael Watson ieškinį Didžiosios Britanijos bokso tarybai pripažino Didžiosios Britanijos bokso tarybą kalta nesilaikius anksčiau nurodyto principo, kurio pažeidimas pasireiškė elementarių saugumo priemonių nesilaikymu. Kaip sporto varžybų organizatorius, Didžiosios Britanijos bokso taryba turėjo pasirūpinti, jog sporto varžybose būtų pirmosios medicinos pagalbos medikai, kurie pagelbėtų nelaimingo atsitikimo atveju.⁹⁶

Tai, kad sporto klubas priima ir atleidžia profesionalius sportininkus, organizuoja ir valdo jų veiklą, gali duoti sportininkams privalomus nurodymus, savarankiškai atsako už savo prievoles, turi savo turto, vidinę valdymo struktūrą bei moka atlygį sportiniams, leidžia teigti, kad sporto klubas atitinka visus darbdavio požymius ir gali būti laikomas darbdaviu.

Tačiau paminėtina, kad sporto klubas dažnai turi laikytis ne tik sportinės veiklos sutarties sąlygų, bet sudaryti, pakeisti, nutraukti sportinės veiklos sutartis gali tik pagal lygų, federacijų nustatytas taisykles, nes

⁹⁵ UAB „A. Sabonio Žalgirio krepšinio centras“ internetinė svetainė <http://www.zalgiris.lt/LT/klubas/kontaktai/> [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-15].

⁹⁶ Case of *Michael Watson v British Boxing Board of Control Limited (BBBC)* (High Court of Justice, United Kingdom, 2000).

priešingu atveju sportininkui gali būti neleista varžybose atstovauti sporto klubą, t. y. reikalaujama tam tikra forma, sutarties egzempliorių skaičius, registracija federacijoje ir t. t. Skirtingai nei darbo santykiuose, sporto klubo teisė skatinti sportininkus nepriklauso nuo kokybinių ir kiekybinių darbo rodiklių, o priklauso nuo sporto šakos, rėmėjų skaičiaus ir kitų veiksnių⁹⁷.

Taikant drausmines nuobaudas profesionaliems sportininkams už padarytus pažeidimus, sporto klubas taiko ne drausminę atsakomybę, numatytą DK, o specialias sankcijas, numatytas sporto federacijų aktuose arba sportinės veiklos sutartyse. Be to, sporto klubų teisė priimti lokalius teisės aktus yra apribota korporatyviniais aktais, nes tik taip galima užtikrinti harmoningai veikiančią profesionalaus sporto sistemą.

Darbdavio teisė jungtis į asociacijas profesionaliame sporte pasikeičia į pareigą, nes tik priklausydamas tam tikrai sporto organizacijai sporto klubas gali tapti profesionalaus sporto santykių dalyviu. Kitaip tariant, sporto klubai – tai verslo santykių subjektai, griežtai susieti bendromis etikos ir veiklos taisyklėmis.

Apibendrinant darytina išvada, kad profesionalus sportininkas ir sporto klubas atitinka požymius, kurie taip pat būdingi ir darbo sutarties šalims. Sportininkas atitinka visus darbuotojui keliamus reikalavimus ir naudojami dauguma darbuotojui įstatymuose numatytų teisių, o sporto klubas atitinka visus darbdavio požymius, tačiau be darbdavio teisių ir pareigų, įtvirtintų darbo įstatymuose, jis turi ir papildomas teises bei pareigas.

1.3.2. Funkcijų atlikimas

Jau minėta, kad vienas iš pagrindinių požymių, padedančių atriboti darbo ir civilines sutartis, – darbo funkcijų atlikimas, kuris tiesiogiai numatomas darbo sutartyje. Tuo tarpu civilinėms sutartims būdingas susitarimas dėl tam tikro darbo rezultato.

⁹⁷ ВАСИЛЬЕВ, С. В. Особенности трудового договора профессиональных спортсменов и рассмотрение споров в области профессионального спорта: Дис. к.ю.н. М., 2006.

Darbo funkcija sutartyje apibrėžiama nurodant profesiją, specialybę, kvalifikaciją, pagal kurią dirbs darbuotojas, arba jo pareigas. Profesija – tai darbinės veiklos sritis, apimanti darbo funkcijos tikslus ir pobūdį. Specialybė yra siauresnė darbinės veiklos pagal tam tikrą profesiją sritis, reikalaujanti specialių žinių ar įgūdžių. Kvalifikacija – darbuotojo pasiruošimo tam tikrai specialybei laipsnis, paprastai apibrėžiamas kvalifikacine kategorija⁹⁸.

Darbo funkcija reiškia, kad darbuotojas turi atlikti ne konkrečias užduotis, o vykdyti tam tikrą darbo funkciją⁹⁹.

Darbo santykiais tiesiogiai realizuojami žmogaus gebėjimai. Vadinasi, darbo teisė reguliuoja ne visus darbo santykius, o tik tokius, kai darbo jėgos panaudojimas tiesiogiai veikia jos turėtojo asmenybę, taigi pagal darbo teisę asmuo atlieka darbo funkciją, t. y. dirba pagal profesiją, specialybę, kvalifikaciją arba eina tam tikras pareigas. Kitaip tariant, darbuotojo darbo funkcija apibrėžiama rūšiniais požymiais, o ne galutiniais darbo rezultatais.

Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo 35 straipsnio 2 dalies 3 punkte numatyta, kad sportinės veiklos sutartyse turi būti įtvirtintos šalių teisės ir pareigos.¹⁰⁰

Sportininko profesija gali būti apibrėžiama kaip asmens pasiruošimas vykdyti profesionalaus sportininko darbo funkciją, t. y. užsiimti sporto veikla, kurią sudaro pasiruošimo varžyboms procesas ir dalyvavimas varžybose. Ši veikla būtinai turi būti atlygintina ir būti asmens pagrindinė gyvenimo veikla, nes kitu atveju sportininkas bus laikomas ne profesionalu, o sportininku mėgėju.

Profesija „profesionalus sportininkas“ atsižvelgiant į sporto šakų didelį skaičių yra labai platus darbinės funkcijos apibrėžimas, tad atitinkamai pagal sporto šaką reikėtų išskirti profesionalaus sportininko specialybę

⁹⁸ NEKROŠIUS, I. *et al. Darbo teisė*. Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2008. p. 197.

⁹⁹ DEAKIN, S., MORRIS, G. S. *Labour Law (4th ed.)*. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing. 2005. p. 86.

¹⁰⁰ *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 47-1752.

(pavyzdžiui, krepšininkas). Todėl šiuo atveju specialybė – tai asmens pasiruošimas būti tam tikros sporto šakos profesionaliu sportininku.

Svarbi yra ir profesionalių sportininkų kvalifikacija, nes priklausomai nuo jos (pasirengimo lygio, meistriškumo) priklauso sporto varžybų kokybė ir populiarumas, o kartu – ir sportininko atlyginimas. Manytina, jog sportininkų kvalifikacija nustatoma pagal jo pasiekimus, laimėjimus.

Autoriui tiriant profesionalių krepšininkų ir futbolininkų sportinių veiklos sutarčių sąlygas¹⁰¹, nustatyta, kad visose jose nurodoma, jog profesionalus sportininkas priimamas dirbti į klubą žaidėjo pareigoms. Pavyzdžiui, krepšinio klubo A kontraktuose su žaidėjais nurodoma, kad tam tikras krepšininkas priimamas dirbti į klubą žaidėjo pareigoms ir atstovauti klubo krepšinio komandą A (kontrakto 1 punktą). Analogiškai nurodoma ir futbolo klubo B kontraktuose, t. y., kad futbolininkas priimamas žaidėjo pareigoms. Iš šių kontraktų matyti, kad, kaip ir darbo sutartyse, sportinės veiklos sutartyse sportininkai įsipareigoja atlikti ne tam tikrus konkrečius darbus, o tam tikrą rūšiniais požymiais apibrėžtą darbo funkciją. Kontraktuose įtvirtinta pareiga žaidėjams dalyvauti treniruotėse, varžybose, kuriose dalyvauja komanda, žaidėjai privalo dalyvauti rėmėjų ir kituose oficialiuose renginiuose, kuriuose dalyvauti yra kviečiami ir t. t. Visa tai rodo, kad sportininkai priimami dirbti konkrečioms žaidėjo pareigoms, o ne konkrečiam vienam ar keliems darbams atlikti.

Darbuotojo funkcijų atlikimas neįmanomas be atitinkamų darbdavio teisių ir pareigų. Reikia sutikti su Rusijos mokslininku D. I. Rogačiovu¹⁰², kuris teigia, kad profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos sudaroma sutartis visuomet numato darbdavio (šiuo atveju sporto organizacijos) pareigą

¹⁰¹ Sportinės veiklos sutarčių analizės metu autorius ištyrė 20 sportinės veiklos sutarčių, sudarytų tarp Lietuvos sporto klubų ir krepšininkų bei futbolininkų (po 10 sutarčių) ir knygoje АЛЕКСЕЕВ, С.В. *Международное спортивное право. International Sports Law* / Под ред. проф. П.В. Крашенинникова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2008. Р. 471-515 pateiktų tipinių profesionalių sportininkų (NBA, NFL, NHL) kontraktų nuostatas.

¹⁰² РОГАЧЕВ, Д. И. Модернизация правового регулирования труда спортсменов и тренеров // *Справочник кадровика*. 2008. № 6, № 7.

suteikti darbuotojui (šiuo atveju sportininkui) sutartyje numatytą darbą, nes didžiojoje dalyje varžybų ir sporto rūšių sportininkas negali dalyvauti varžybose pats asmeniškai, o turi atstovauti tam tikrai sporto organizacijai, klubui, kuris norėdamas, jog sportininkas jam atstovautų, paprastai gauna sportininkui licenciją, leidžiančią sportininkui dalyvauti varžybose.

Išanalizavus profesionalių krepšininkų ir futbolininkų sportinės veiklos sutartis, nustatyta, kad visose sutartyse sporto klubai įsipareigoja suteikti sportininkui galimybę dalyvauti varžybose, taip pat gali būti numatomas minimalus dalyvavimo varžybose laikas. Tai iš esmės atitinka darbdavio pareigą suteikti darbą darbuotojui klasikinės darbo sutarties atveju. Šios pareigos nesilaikymas, tai yra nesuteikimas galimybės sportininkui žaisti varžybose, gali būti laikomas svarbia priežastimi, leidžiančia sportininkui nutraukti sportinės veiklos sutartį vienašališkai, anksčiau sutartyje numatyto termino. Be to, sporto klubai sudaro sportininkams galimybę treniruotis, nustato treniruočių laiką, sporto stovyklas ir t. t.

Iš pareigos suteikti darbą kyla kita darbdavio pareiga – užtikrinti tinkamas darbo sąlygas. Šio požymio neturi civilinės sutartys, kuriose šalys susitaria dėl konkretaus darbo rezultato ir šio rezultato pirkėjui paprastai neatsiranda pareigos sudaryti tinkamas sąlygas dirbti kitai šaliai, nes civilinių sutarčių šalys dirba savarankiškai ir darbo procesas nesvarbus, o svarbus tik jo rezultatas, kuris yra sutarties objektas¹⁰³.

Išanalizavus konkrečias sportinės veiklos sutartis su profesionaliais krepšininkais ir futbolininkais, nustatyta, kad sporto klubai jose įsipareigoja sudaryti visas tinkamas sąlygas žaidėjui tobulėti ir atstovauti sporto klubui. Pavyzdžiui, profesionalių krepšininkų kontraktuose su krepšinio klubu A numatyta, kad žaidėjas turi teisę nemokamai naudotis komandos trenerių, gydytojo ir masažuotojo paslaugomis, sporto bazėmis, jų įranga ir inventoriumi treniruočių ir varžybų metu, kiekvieną sezoną klubas žaidėjui

¹⁰³ ЕГОРОВ, Ю. П. *Сделки как средства индивидуального регулирования общественных отношений* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. – Екатеринбург, 1993. С. 29.

suteikia sportinę aprangą ir avalynę, apatinius drabužius, suteikia nemokamą papildomą sportinę ir reprezentacinę aprangą ir inventorių, jeigu tai reikalinga treniruotėms ar varžyboms, per visą sezoną klubas pasirūpina, kad sportininkai nemokamai gautų geriamo vandens, vitaminus ir farmakologinius preparatus pagal gydytojo rekomendacijas, klubas apmoka visas keliones į varžybas, stovyklas, nustatyta tvarka kompensuoja asmeninio transporto naudojimo išlaidas, draudžia žaidėjus draudimu nuo nelaimingų atsitikimų darbe ir t. t. (kontrakto 4 ir 5 straipsniai). Autoriaus nuomone, šios sportinių veiklos sutarčių nuostatos rodo, kad jose įtvirtinama sporto klubo, kaip darbdavio, pareiga užtikrinti tinkamas darbo sąlygas.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad sportinės veiklos sutartims būdingas požymis – darbo funkcijų atlikimas, nes sportininkas priimamas konkrečiam darbui. Tai patvirtina ir sutarčių nuostatos, kuriose numatomas darbo terminas, o ne konkretus darbo rezultatas, kuris būdingas civilinėms sutartims. Šią išvadą patvirtina ir užsienio valstybių praktika.

Italijoje profesionalaus sporto santykius reglamentuoja 1981 m. kovo 23 d. įstatymas Nr. 91/81.¹⁰⁴ Šio įstatymo 2 straipsnyje numatyta, kad šis įstatymas reglamentuoja profesionalių sportininkų, trenerių ir kitų asmenų veiklą kaip pastovų darbą, jų kvalifikacijos kėlimą, padedant nacionalinėms sporto federacijoms, bei sportininkų teises ir pareigas. Įstatymo Nr. 91/81 4 straipsnyje „Priėmimo į darbą sporte tvarka“ numatyta, kad sportininkai į darbą priimami sudarant kontraktą, kuris vėliau patvirtinamas nacionalinės sporto federacijos.

Minėto įstatymo 3 straipsnyje numatyta, kad profesionalus sportininkas už sportinę veiklą gauna atlyginimą, kurio dydis nustatomas darbo sutartyje¹⁰⁵. Šio įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje numatyta, jog veikla, kurią atlieka profesionalus sportininkas, laikoma darbu pagal darbo sutartį, išskyrus tuos atvejus, kai yra bent vienas iš išvardintų atvejų:

¹⁰⁴ Norme in materia di rapporti tra società e sportivi professionisti. Legge 23 marzo 1981, n. 91. (G.U. 27 marzo 1981, n. 86).

¹⁰⁵ PERSIANI, M. *Commento all'art. 3 della Legge 91/1981*, Nuove Leggi civ. comm. (1982): 567.

a) sportininkas sportine veikla užsiima pagal sutartį vienoje arba keliose sporto varžybose, kurios trunka trumpą laiko tarpą;

b) sportininkas nėra sudaręs su sporto klubu sutarties, kurioje būtų numatytas sportininko parengimas varžyboms, treniruotės ir jų dažnumas;

c) sportininkas užsiima sportine veikla ne daugiau kaip 8 valandas per savaitę arba 5 dienas kiekvieną mėnesį, arba mažiau kaip 30 dienų per metus¹⁰⁶.

Šios nuostatos rodo, kad tais atvejais, kai sportininkas pagal sutartį nuolat atlieka sportininko funkcijas ir tai yra pagrindinė jo veikla, sportininkas laikomas darbuotoju.

Tokios nuomonės laikosi ir Italijos mokslininkai. Italijos teisės mokslininkas F. D'Harmant Francois mano, kad profesionalus sportininkas atitinka visus darbuotojo požymius, nes profesionaliu sportininku laikomas sportininkas, atitinkantis du pagrindinius kriterijus:

1) už dalyvavimą sporto renginiuose ir pasirengimą jiems sportininkas gauna apdovanojimą ir (arba) uždirbtą atlyginimą;

2) pasiruošimas ir dalyvavimas sporto varžybose sportininkui yra pagrindinė jo gyvenimo veikla.¹⁰⁷

F. D'Harmant Francois teigimu, sportinės veiklos sutartimi profesionalus sportininkas, kaip ir bet kuris kitas darbuotojas, įsipareigoja atlikti tam tikrą darbą pagal susitarimą su darbdaviu, t. y. susitaria atlikti tam tikrą darbo funkciją.

Panašiai mano ir kai kurie Rusijos mokslininkai. Pavyzdžiui, S. A. Tukmanov teigia, kad profesionalių sportininkų darbo santykius patvirtina ir jų atliekamos funkcijos. Pagrindinę savo gyvenimo darbinės veiklos dalį sportininkas praleidžia treniruodamasis, ruošdamasi psichologiškai ir t. t. Varžybose praleidžiamas sportininkų laikas yra kur kas trumpesnis, nei praleistas laikas treniruojantis. Tam tikrais atvejais sportininkas gali būti

¹⁰⁶ Norme in materia di rapporti tra società e sportivi professionisti. Legge 23 marzo 1981, n. 91. (G.U. 27 marzo 1981, n. 86).

¹⁰⁷ D'HARMANT FRANCOIS, F. *Lavoro sportivo. Diritto del lavoro*, Enc. giur., XVIII (Roma: 1996). p. 159.

ruošiamas tik tam, ištikus metus neleidžiant jam dalyvauti arba dalyvaujant tik itin svarbiose varžybose, tačiau per visą laikotarpį, net ir nedalyvaujant varžybose, sportininkas gauna darbo užmokestį¹⁰⁸.

Tačiau L. V. Sannikova¹⁰⁹ teigia, kad sportininkas negali būti vertinamas tik kaip darbuotojas, atliekantis tam tikrą darbo funkciją. Sportininkas turi savo veiksmų pasirinkimo laisvę, savarankiškumą, savo darbo režimą, kurį jis nusistato pats suderindamas su treneriu. Treniruodamasis ir dalyvaudamas varžybose, sportininkas nevykdo nustatytos darbo funkcijos, o tik turi ypatingą teisinį statusą.

Šiai nuomonei iš dalies pritaria ir E. B. Chochlov, kuris mano, jog profesionalaus sportininko darbas pasižymi ženkliai didesniu savarankiškumu, nei kitų darbuotojų, kurie atlieka standartines darbo funkcijas.¹¹⁰

Visgi nagrinėjant santykius, susiklostančius komandinėse sporto šakose, akivaizdu, jog funkcijų, numatytų sportinės veiklos sutartyje, atlikimas atitinka darbo funkcijų atlikimo požymius. Jau minėta, kad pagrindinę savo gyvenimo darbinės veiklos dalį sportininkas praleidžia treniruodamasis, ruošdamasis psichologiškai, dalyvaudamas varžybose ir t. t. Pasiruošimas varžyboms profesionaliam sportininkui užima didžiąją jo veiklos dalį ir yra pagrindinė gyvenimo veikla, už kurią jis pastoviai gauna atlyginimą.

1.3.3. Atlygintinumas, socialinis draudimas ir kitos draudimo rūšys

¹⁰⁸ ТУКМАНОВ, С. А. Трудовая функция профессионального футболиста. *Пятая международная научно-практическая конференция «Спортивное право: перспективы развития», материалы конференции.* Москва 2011. с. 164-166.

¹⁰⁹ САННИКОВА, Л. В. *Договор найма труда.* Москва, 1999. с. 100.

¹¹⁰ *Курс российского трудового права.* В 3 т. Т. 1: Общая часть / Под ред. Е. Б. Хохлова. СПб.: Из-во С.-Петербургского ун-та, 1996. С. 334; ХОХЛОВ, Е. Б. Об основаниях трудовых правоотношений// *Правоведение.* 1994. № 4.

Darbo ir civilines sutartis atriboti padeda ir šių sutarčių atlygintinumo ypatumai. Atlygintinis darbo santykių pobūdis atsiranda darbdaviui mokant darbo užmokestį darbuotojui už jo atliktą darbą. Darbo teisinių santykių ypatumas tas, kad darbo užmokestis mokamas už realiai atliktą darbą, darbdavio nustatytu darbo laiku, o civilinės sutarties atveju sutartyje sutariama dėl tam tikro darbo rezultato apmokėjimo.

Asmenys, kurie gauna pastovų darbo užmokestį, priklausantį nuo išdirbtų valandų, tikėtina, kad bus pripažinti darbuotojais. Tačiau tai nereiškia, kad tais atvejais, kai asmens atlyginimas už darbą yra priklausomas nuo išdirbio normų ar pelno, negalimi darbo santykiai. Toks asmuo taip pat gali būti darbuotojas, nes jis iš esmės neprisiima atsakomybės už vadovavimą verslui, jo pelningumą ir investavimą į jį.¹¹¹

Atlygintinumas yra esminis darbo santykių požymis, tačiau jis kildinamas iš darbo tikslų (darbuotojas siekia užsidirbti lėšų pragyvenimui), o ne iš jo padarinių (mokamas ar nemokamas darbo užmokestis; piniginis ar nepiniginis atlygis sumokėtas ir t. t.). Darbo teisė nereguliuoja neatlygintinės veiklos – jai dėl prigimtinių darbo skirtumų turi būti taikomos kitokios taisyklės nei atlygintiniam darbui. Svarbus atlygintinumo požymis, leidžiantis darbo užmokestį atriboti nuo kitokio atlygio, – jo mokėjimas ir tuo atveju, kai darbuotojas faktiškai neatlieka savo funkcijų. Pavyzdžiui, vidutinis darbo užmokestis mokamas už papildomas ir specialias pertraukas, už laiką, sugaištą privalomiems sveikatos patikrinimams, prastovą dėl darbdavio kaltės ir pan.

Atsižvelgiant į tai, kas anksčiau išdėstyta, atlygintinumas, kaip darbo santykių požymis, nuo kitų teisinių santykių atlygintinumo skiriasi šiais požymiais:

- darbo užmokestis mokamas net ir tam tikrais atvejais, kai darbuotojas neatlieka savo darbo funkcijų;

¹¹¹ DEAKIN, S.; MORRIS GILLIAN, S. *Labour Law*. Fourth edition. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2005, p. 153.

- už laikotarpį, kai darbuotojas nedirba dėl ligos, jam mokama ligos pašalpa;
- darbuotojui suteikiamos apmokamos kasmetinės atostogos;
- įstatymų numatytais atvejais darbuotojui mokamas didesnis nei sutartas darbo užmokestis (pvz., naktinis darbas);
- darbdavys kompensuoja darbuotojui patirtas papildomas išlaidas, susijusias su darbo funkcijų vykdymu (pvz., vykimo į komandiruotę išlaidas).

Atlyginimą, kaip būtiną sportinės veiklos sutarties sąlygą, numato ir Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymas¹¹², kurio 35 straipsnio 2 dalies 5 punkte numatyta, jog sportinės veiklos sutartyje turi būti nurodytas sportininko profesionalo atlygis už sportinę veiklą.

Už darbą darbuotojas gauna darbo užmokestį. Darbo užmokestis yra suprantamas kaip abiejų šalių susitarimu darbdavio darbuotojui sistemškai mokamas atlyginimas už jo atliekamą darbą, dėl kurio buvo susitarta darbo sutartyje. Civilinėse sutartyse sutarties vykdytojas taip pat gauna tam tikrą atlygį, tačiau jau ne darbo užmokestį, o atlyginimą. Skirtumas tarp atlyginimo ir užmokesčio yra tas, kad darbo užmokestis yra mokamas sistemškai, ir tas mokėjimas yra tęstinio pobūdžio. Todėl dažniausiai užmokesčio mokėjimas yra siejamas su tam tikru laiko tarpu (pvz., mokama kas mėnesį, kas savaitę ir pan.)¹¹³. Be to, civilinėse sutartyse įtvirtinamas atlygis mokamas tik už sutartyje numatyto darbo rezultata, kurį pasiekus laikoma, jog įvykdyta sutartis, o darbo sutartimi sutartas atlyginimas mokamas už sistemingai atliekamą darbą¹¹⁴.

Išanalizavus konkrečias sportinės veiklos sutartis su profesionaliais krepšininkais ir futbolininkais, nustatyta, kad sportininkams kas mėnesį mokamas reguliarus atlyginimas ir papildomi priedai prie jo. Pavyzdžiui, profesionalių krepšininkų kontraktuose su krepšinio klubu A numatyta, kad

¹¹² Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymas (*Valstybės žinios*. 2010. Nr. I-1151).

¹¹³ DAMBRAUSKIENĖ, G. Civilinių ir darbo sutarčių sąveika // *Jurisprudencija: mokslo darbai*. 2002, Nr. 28(20).

¹¹⁴ ХУТОРЕЦКИЙ, Р. Б. Правовая природа трудового договора как основной трудовой сделки // *Современное право*. 2003. № 10. с. 12-13.

pagal kontraktą žaidėjui mokama konkreti garantuojama suma lygiomis dalimis per mėnesį iki kiekvieno mėnesio 10 dienos. Ši garantuota suma gali padidėti pagal žaidėjo EK (žaidėjo efektyvumo koeficientą, kuris skaičiuojamas pagal oficialių varžybų protokolą, kai žaidėjas varžybose žaidžia ne mažiau kaip 10 min.). Šių sutarčių prieduose pateikiami konkretūs paskaičiavimai, kaip sportininko atlyginimas didėja padidėjus jo EK. Šiose sutartyse taip pat numatyta, kad žaidėjams už birželio ir liepos mėnesius mokamas darbo užmokestis, atostoginiai ir maistpinigiai (kontrakto 7 straipsnis ir 2 priedas).

Futbolo klubo B kontraktuose numatyta, kad sporto klubas įsipareigoja kas mėnesį mokėti žaidėjui sutarto dydžio atlygį iki kiekvieno mėnesio 28 d. bei moka premijas ir/ar prizus už pasiektus rezultatus klubo administracijos nustatyta tvarka.

Paprastai sportinės veiklos sutartyse nurodoma, kokį sportininkas gauna atlygį per metus ir detaliai nurodoma mokėjimo tvarka – kiek mokama per mėnesį ir nurodoma, kurią mėnesio dieną mokamas atlyginimas ir kokie delspinigiai mokami už kiekvieną pavėluotą dieną, taip pat nurodoma, jog, pavyzdžiui, ilgiau kaip 20 d. (terminas gali būti ir kitoks) nesumokėjus atlyginimo, sportininkas gali pateikti skundą sporto federacijai.

Kadangi profesionalus sportas susijęs su kuo geresnių sporto rezultatų siekimu, jam būdingas didelis skatinamųjų priemonių naudojimas, todėl sporte gerai išvystyta premijavimo ir priedų prie atlyginimo sistema. Sportinės veiklos sutartyse dažnai nurodoma, kad:

1) sportininkas kas mėnesį gauna nekintančio dydžio atlygį, sutartą pagal sutartį, tačiau už aukštą meistriškumą kas mėnesį jam mokamas priedas (priedo dydis priklauso nuo sutarties šalių susitarimo ir jis gali kisti atsižvelgiant į sportininko rezultatus varžybose);

2) sportininko atlyginimas padidinamas, jeigu jis gerai pasirodo varžybose, t. y. nuo tos dienos, kai jis užima prizinę vietą tam tikrose varžybose ir, pavyzdžiui, galioja iki sportinės veiklos sutarties pasibaigimo.

Šiuo atveju svarbu detaliai nurodyti, kiek procentų ar kokia konkrečia pinigine suma padidinamas atlygis ir už kokias prizines vietas;

3) vienkartinis apdovanojimas (premija) mokama už labai gerą pasirodymą varžybose. Esant tokiam susitarimui, svarbu smulkiai detalizuoti šios sąlygos turinį, nurodant, kas laikoma geru pasirodymu ir kokios sumos tokiu atveju turėtų būti mokamos. Jeigu tai koks nors turnyras, gali būti numatomos premijos už laimėtas varžybas, įmuštus įvarčius, įmestus taškus, rezultatyvius perdavimus ir pan.;

4) gautų komandos piniginių prizų laimėjus komercinį turnyrą tam tikro procento išmokėjimas sportininkui. Šiuo atveju svarbu numatyti, kad sporto organizacija iš šios sumos turi teisę išskaičiuoti išlaidas, susijusias su komandos dalyvavimu varžybose ir tik nuo likusios sumos mokamas tam tikras procentas profesionaliam sportininkui¹¹⁵.

Visa tai rodo, kad sportinės veiklos sutartims, kaip ir darbo sutartims, būdingas atlygintinumo požymis, kuris skirtingai nuo civilinėms sutartims būdingo atlygintinumo, pasireiškia sistemingu atlyginimo mokėjimu už sportininko atliekamą darbą, sportinės veiklos sutartyse nenurodant konkretaus darbo rezultato, kurį pasiekus laikoma, kad sutartis yra įvykdyta.

Tačiau paminėtina, kad profesionaliame sporte mokamas atlyginimas gali neturėti nieko bendra su darbo laiko trukme ir darbo jėgos panaudojimu. Kadangi profesionalus sportas pirmiausia yra verslas, kurio pagrindinis tikslas pritraukti kuo daugiau žiūrovų, sporto klubams būtina nuolat skatinti sportininkus siekti geresnių rezultatų, sukurti kitiems klubams konkurencinę aplinką, kuri pritrauks dar didesnę kiekį žiūrovų, o kartu – ir didesnę pelną sporto organizacijai. Todėl nustatant profesionalaus sportininko gaunamą atlygį, gali būti vertinami ne darbiniai sugebėjimai, o jo gebėjimai pritraukti daugiau žiūrovų, bet tai ne visada reiškia aukštą sportininko profesionalumą.

¹¹⁵ Sudaryta remiantis autoriaus atlikta sportinės veiklos sutarčių analize bei knygoje АЛЕКСЕЕВ, С. В. *Международное спортивное право. International Sports Law* / Под ред. проф. П. В. Крашенинникова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2008. p. 497-515 pateiktais sportinės veiklos sutarčių pavyzdžiais.

Siekiant išlaikyti maksimalų susidomėjimą sportu ir galimybę konkuruoti su kitomis komandomis, profesionaliame sporte labai paplitęs sportininkų „persiviliojimas“ iš kitų komandų, lemiantis sportininko užmokesčio didėjimą. Todėl vienodo lygio žaidėjai už žaidimą gali gauti skirtingus atlyginimus, numatytus sportinės veiklos sutartyse. Tokia situacija tiesiogiai prieštarauja darbo įstatymuose įtvirtintiems nediskriminacijos ir vienodo darbo užmokesčio už tokį patį darbą principams¹¹⁶. Tačiau vien dėl šių priežasčių santykius kvalifikuoti civiliniais nėra pagrindo.

Didelę įtaką profesionalių sportininkų atlyginimui daro rėmėjų sutartys, sudarytos su komanda arba atskiru sportininku, taip pat papildomi mokėjimai už pasiektus sportinius rezultatus (pvz., užimtą prizinę vietą). Tai reiškia, kad sportininkas gauna atlyginimą ne tik iš savo darbdavio – sporto organizacijos, bet ir iš kitų subjektų, vykdančių veiklą sporto srityje ir nesančių teisinių santykių, susiklostančių sportinės veiklos sutarties pagrindu, šalimi. Tačiau šiuo atveju atlygis gaunamas ne už jo darbo funkcijų atlikimą, o už kitą papildomą veiklą, tokią kaip reklama, todėl teiginys, kad atlygintinumas sportinės veiklos sutarties ir darbo sutarties pagrindu skiriasi, būtų neteisingas. O papildomi mokėjimai už pasiektus rezultatus galimi ir kitokio pobūdžio samdomo darbo atveju.

Visiškai kitokia situacija nekomandiniame profesionaliame sporte. Šiuo atveju sportininkas pastovaus atlygio negauna, nėra susijęs pastoviais santykiais su jokių sporto klubu. Pagrindines sportininko pajamas sudaro dalyvavimas turnyruose ir rėmėjų parama, tačiau jų negalima prilyginti darbo užmokesčiui, nes nėra pastovumo požymio.

Atlygintinumas, kaip darbo santykių požymis, išskiriama ir užsienio valstybių teisės doktrinoje ir teismų praktikoje.

Anglijoje nėra teisės akto, kuris reglamentuotų profesionalųjį sportą, tačiau jau 1909 m. Anglijos apeliacinis teismas byloje *Walker prieš The Crystal Palace futbolo klubą* pareiškė, kad anglų profesionalus futbolininkas

¹¹⁶ GORDON, J., CALHOUN, K. *The Name of the Game. The Business of Sports*. N.Y., John Wiley and Sons, 1994. p. 82 – 83.

yra laikomas darbuotoju. Šioje byloje buvo sprendžiamas klausimas, ar žaidėjas turi teisę gauti kompensaciją dėl traumos, patirtos futbolo rungtynių metu. Šioje byloje teisėjas Farwell nurodė, kad sportas sportininkui mėgėjui gali būti tik sportas, o asmeniui, kuriam už tai yra mokamas atlygis ir kuris iš to pragyvena, yra jo darbas. Teismas išaiškino, jog negalima pritarti teiginiui, kad sportas ir darbas yra tarpusavyje nesuderinami terminai ar kad asmuo, kuris yra įdarbintas ir kuriam mokama už veiklą, vadinamą sportu, turėtų nepatekti į darbuotojo apibrėžimą¹¹⁷.

Remiantis atlygintinumo požymiu, profesionalaus sportininko veiklą prilygino darbinei veiklai ir ESTT savo praktikoje. ES nėra teisės akto, kuriame būtų numatyta, kokia sutartis turi būti sudaroma su profesionaliais sportininkais ir kokios šakos teisės normomis santykiečiai tarp profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos turėtų būti reguliuojami. Iš esmės ES nesikiša į santykius tarp profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos, išskyrus klausimus, susijusius su laisvu darbuotojų judėjimu.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas priimdamas sprendimą Bosman'o byloje¹¹⁸ pažymėjo, kad atsižvelgiant į sporto tikslus ši profesionalių ar pusiau profesionalių futbolininkų veikla, už kurią jie gauna atlyginimą, patenka į Europos Sąjungos teisės reguliavimo apimtį dėl to, kad tai yra ekonominė veikla Europos Bendrijos steigimo sutarties (dabar – Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo – toliau SESV – aut.) prasme, t. y. taikant Europos Sąjungos teisės normas dėl laisvo darbuotojų judėjimo, nėra būtina darbdaviui turėti įmonę; viskas, ko reikia – darbo santykių egzistavimas ar ketinimas juos sukurti.

Šioje byloje teismas sprendė, kad taisyklės, reglamentuojančios verslo santykius tarp darbdavių sportinės veiklos sektoriuje patenka į Europos Sąjungos teisės nuostatų taikymo sritį, susijusią su darbuotojų laisvu

¹¹⁷ *Case Walker v. The Crystal Palace Football Club Ltd.*, [1910] 1 K.B. 87.

¹¹⁸ Court of Justice, judgment of 15 Dec. 1995, *Union royale belge des sociétés de football association ASBL v. Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA v. Jean-Marc Bosman and others and Union des associations européennes de football (UEFA) v. Jean-Marc Bosman*, Case C-415/93, European Court Reports 1995, page 1-4921.

judėjimu, jei jų taikymas daro poveikį darbuotojų įdarbinimo terminui. Tai pasakytina apie taisykles, susijusias su žaidėjų perleidimu tarp futbolo klubų, kurie daro įtaką žaidėjų galimybei rasti darbą ir sąlygas, pagal kurias toks darbas siūlomas, nes klubai turi mokėti mokesčius už samdomus iš kito klubo žaidėjus. Europos Sąjungos nuostatos dėl laisvo asmenų judėjimo ir laisvės teikti paslaugas neužkerta kelio taisyklėms ar praktikai sporte, kurios pateisinamos neekonominėmis priežastimis, susijusiomis su specifiniu tam tikrų rungtynių pobūdžiu. Toks nuostatų taikymo srities ribojimas turi būti aiškiai atribotas savo tikslu ir juo negali būti remiamasi siekiant išskirti visą sportinę veiklą iš sutarties taikymo apimties. Laisvas darbuotojų judėjimas, kurį garantuoja Sutarties 39 straipsnis (dabar SESV 45 straipsnis – aut.), yra pagrindinė bendrosios rinkos laisvė¹¹⁹.

Taigi šiame sprendime ESTT pripažino, kad sportinės veiklos pagrindu susiklostantys santykiai tarp futbolininko ir sporto klubo laikytini darbo santykiais ir jie patenka į Europos Sąjungos teisės nuostatų, susijusių su darbuotojų laisvu judėjimu, taikymo sritį.

Analogiškos nuomonės ESTT laikėsi ir bylose *Walrave and Koch v. Union Cycliste Internationale*¹²⁰ ir *Dona v. Mantero*¹²¹. Šiose bylose teismas sprendė, kad profesionalaus sportininko veikla yra tam tikros ekonominės veiklos rūšis, kuri yra atlygintinio pobūdžio, todėl šiai veiklai taikomos Europos Bendrijos steigimo sutarties (dabar SESV – aut.) nuostatos, skirtos reguliuoti darbinę ir kitokią ekonominę veiklą. Todėl sporto asociacijų, lygų ir kitų organizacijų, reguliuojančių profesionalių sportininkų veiklą, priimtose taisyklėse, prieštaraujančiose minėtoms Sutarties nuostatomis, prieštarauja Europos Sąjungos teisei. O tuo atveju, kai sportininko veikla susijusi tik su sporto interesais ir ja nesiekama pelno, ekonominės naudos, ši veikla nepatenka į anksčiau minėtų Europos Sąjungos sutarties normų taikymo sritį.

¹¹⁹ Court of Justice, judgment of 15 Dec. 1995, *Union royale belge des sociétés de football association ASBL v. Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA v. Jean-Marc Bosman and others and Union des associations européennes de football (UEFA) v. Jean-Marc Bosman*, Case C-415/93, European Court Reports 1995, page 1-4921.

¹²⁰ Judgment of the Court of Justice 12 December 1974, *Walrave and Koch v. Association Union Cycliste Internationale*, Case 36/74.

¹²¹ Judgment of the Court of Justice 14 July 1976 *Dona v. Mantero*, Case 13/76..

Atlygintinumą, kaip būtiną profesionalaus sportininko ir sporto klubo sutarties sąlygą, įtvirtina ir daugumos užsienio valstybių teisės aktai. Pavyzdžiui, 1993 m. gruodžio 24 d. Ukrainos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo Nr. 3808¹²² 23-3 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad sportinės veiklos sutartis įtvirtina sporto organizacijos pareigą mokėti profesionaliam sportininkui uždirbtą darbo užmokestį, sporto organizacijos (klubo) pareigą mokėti pensijos išmokas baigus sportinę veiklą, užtikrinti visas būtinas socialinio draudimo rūšis, apdrausti sportininko sveikatą ir gyvybę, užtikrinti, kad sportininką aptarnautų kvalifikuotas personalas, taip pat aprūpinti jį reikiamu treniruotėms inventoriumi bei gyvenamuoju plotu.

2002 m. Pietų Afrikos Respublikos Nacionalinės futbolo lygos taisyklių versijoje buvo numatyta, kad minimalus profesionalių žaidėjų atlyginimas pagal sutartį turi būti nustatomas Nacionalinės futbolo lygos Vykdomojo komiteto remiantis Darbo santykių įstatymu. 2008 m. birželio taisyklių redakcijoje nebeliko nuostatų dėl minimalaus atlyginimo.¹²³

A. Van Niekerk teigia, kad Pietų Afrikos Respublikoje standartinė žaidėjų sutartis kaip būtiną sąlygą numato atlyginimą, apimančią darbo užmokestį ir kitas išmokas, pavyzdžiui, medicinos pagalbos ir pensijų draudimo įmokas, kurias moka darbdavys. Todėl žaidėjo darbo sutartyje santykis turi būti įvardijamas kaip „darbo“, šalys įvardijamos kaip „darbuotojas“ ir „darbdavys“, o šalių santykis patenka į teisės aktų apibrėžimą „darbas“.¹²⁴

Remiantis tuo, kas anksčiau išdėstyta, galima daryti išvadą, kad sutarčiai tarp profesionalus sportininko ir sporto organizacijos būdingas darbo sutartį atribojantis nuo civilinių sutarčių darbo atlygintinumas. Šiuo atveju sportininkas gauna atlyginimą už sportinę veiklą, kurią atlieka sporto organizacijos naudai. Ir nors iš dalies atlyginimas priklauso nuo sportininko

¹²² Закон Украины от 24 декабря 1993 г. «О физической культуре и спорте» (В редакции Законов 19.04.2011 г. №3236-VI).

¹²³ VAN NIEKERK, A. 'Labour Law in Sport: A Few Curve Balls', *Contemporary Labour IMW* 15, no. 6 (1997): 1.

¹²⁴ VAN NIEKERK, A. 'Labour Law in Sport: A Few Curve Balls', *Contemporary Labour IMW* 15, no. 6 (1997): 1.

pasiekimų, tam tikrų rezultatų, manytina, jog atlygintinumas pagal nagrinėjamą sutartį ir pagal civilines sutartis iš esmės skiriasi, nes civilinės sutarties atveju užmokestis mokamas už tam tikrą rezultatą, o profesionaliame sporte jis reguliariai mokamas už sportinę veiklą, nepriklausomai nuo to, ar pasiektas tam tikras rezultatas, ar ne. Sportinės veiklos sutarties atveju paprastai rezultatas svarbus tik mokant priedus, premijas ir pan. Tai, kad profesionalaus sportininko gaunamas atlygis negali būti prilygintas užmokesčiui pagal civilines sutartis, pagrindžia ir užsienio valstybių praktika, t. y. tai, kad kai kuriose iš jų numatyti minimalūs atlyginimo dydžiai, o tai visiškai nebūdinga civilinėms sutartims. Be abejo, tenka sutikti su tuo, kad ne visas profesionalaus sportininko gaunamas atlygis turi darbo užmokesčiui būdingus požymius. Šiuo atveju sportininko kas mėnesį gaunamas sutartyje numatytas atlyginimas gali būti prilyginamas darbo užmokesčiui, o papildomi priedai už pasiekimus, laimėjimus labiau būdingi civilinėms sutartims. Šią išvadą iš dalies patvirtina ir A. B. Kanunnikov ir S. A. Kanunnikov, kurių nuomone, atsižvelgiant į pažeidžiamų sutarties normų rūšį, ginčo atveju turi būti parenkamos atitinkamos teisės šakos normos. Pavyzdžiui, reikia išskirti profesionalaus sportininko darbo užmokestį, kurį jis nuolat gauna už vykdomas sportines funkcijas, ir piniginius apdovanojimus už konkrečius sporto pasiekimus tam tikro lygio varžybose. Jeigu ginčas kyla dėl darbo užmokesčio, jis sprendžiamas pagal darbo įstatymus, o jeigu dėl piniginių apdovanojimų – pagal civilinius, nes tai numato civilinės teisės normomis reguliuojamos sportinės veiklos sutarties sąlygos¹²⁵.

Su atlyginimu, gaunamu už darbą, susiję ir socialinis bei kiti draudimai. Sportinės veiklos sutartyse paprastai aptariamos socialinio ir kitų draudimų sąlygos.

Socialinio draudimo prasme sportininkai skirstomi į tris grupes:

¹²⁵ КАНУННИКОВ, А. Б., КАНУННИКОВ, С. А. Гражданско-правовые условия в трудовом договоре с профессиональными спортсменами. www.hr100.ru/content/img/file/2006/12/img/088.doc [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-07-05].

1. Asmenys, susiję su draudėju darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais taip, kaip šie santykiai apibrėžti Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme, ir tuo pat metu iš šio draudėjo gaunantys pajamas iš sporto veiklos, draudžiami visomis socialinio draudimo rūšimis – pensijų socialiniu draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos dalims, ligos ir motinystės, nedarbo, nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų, sveikatos draudimu. Šiems asmenims socialinio draudimo įmokos skaičiuojamos nuo apskaičiuotos darbo užmokesčio sumos, ne mažesnės kaip minimalioji mėnesinė alga, su darbo santykiais susijusių kompensacinio ar skatinamojo pobūdžio išmokų, pajamų, gautų iš sporto veiklos, neatsižvelgiant į mokėjimo šaltinius.

2. Nuolatiniai Lietuvos gyventojai, gaunantys pajamas iš sporto veiklos, kaip ši sąvoka apibrėžta Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme, iš draudėjo – Lietuvos vieneto, su kuriuo jie nesusiję darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais taip, kaip šie santykiai apibrėžti Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme, privalomai draudžiami pensijų socialiniu draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos dalims, ligos ir motinystės socialiniu draudimu, kai draudžiama tik motinystės, tėvystės ir motinystės (tėvystės) išmokoms gauti, ir sveikatos draudimu, išskyrus atvejus, kai tokios pajamos gaunamos verčiantis individualia veikla.

3. Nuolatiniai Lietuvos gyventojai, kurie verčiasi sporto individualia veikla, privalomai draudžiami pensijų socialiniu draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos dalims, ligos ir motinystės socialiniu draudimu, kai draudžiama tik motinystės, tėvystės ir motinystės (tėvystės) išmokoms gauti, ir sveikatos draudimu¹²⁶.

Kūno kultūros ir sporto įstatymo¹²⁷ 35 straipsnio 2 dalies 6 punkte, kaip viena iš privalomų sportinės veiklos sutarties sąlygų, įtvirtinta būtinybė numatyti sportininko profesionalo privalomojo sveikatos draudimo sąlygas.

¹²⁶ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2002 m. liepos 2 d. Nr. IX-1007 komentaras. <http://mic.vmi.lt/generatepdf.do?id=1000088080> [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-05-12].

¹²⁷ *Valstybės žinios*. 2010. Nr. I-1151.

Nors šiuo metu galiojančioje minėto įstatymo redakcijoje nebeliko nuostatos dėl socialinio draudimo įmokų, tačiau praktikoje susiklostę santykiai sportinės veiklos sutarties pagrindu leidžia daryti išvadą, kad pagal sportinės veiklos sutartį pajamas gaunantys asmenys laikytini susijusiais su draudėju darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais ir socialinio draudimo įmokas už profesionalų sportininką paprastai moka sporto klubai.

Užsienio valstybėse socialinio draudimo praktika labai skirtinga. Privalomasis socialinis draudimas įtvirtintas Ukrainoje, Kazachstane, Ispanijoje, Islandijoje, Slovėnijoje ir kai kuriose kitose šalyse. Kanadoje, Prancūzijoje, Vokietijoje profesionalių sportininkų socialinis draudimas yra savanoriškas. Draudiminė apsauga paprastai taikoma pasiruošimo ir dalyvavimo sporto varžybose bei vykimo ir grįžimo iš jų laikotarpiui (išskyrus Slovėniją). Draudiminiu įvykiu laikoma sportininko žūtis, kaip nelaimingo atsitikimo padarinys (Ukraina, Ispanija, Islandija, Kanada, Prancūzija, Vokietija), taip pat nuolatinis sportinio darbingumo netekimas (Ispanija, Islandija, Kanada, Prancūzija, Vokietija, Slovėnija, Ukraina) ir laikinas sportininko darbingumo netekimas (Ispanija, Islandija, Prancūzija, Vokietija)¹²⁸.

Pavyzdžiui, Rusijos Federacijos darbo kodekso 348.2 straipsnyje numatyta, kad darbo sutartyse su sportininkais privalo būti įtvirtinta darbdavio pareiga apdrausti sportininko gyvybę ir sveikatą bei pasirūpinti medicininiu draudimu, suteikiant sportininkui teisę gauti papildomas medicinos paslaugas.¹²⁹

Paminėtina, kad sporto klubai labai dažnai draudžia profesionalius sportininkus savanorišku sveikatos draudimu, kurio įmokas moka klubas. Savanoriškas sveikatos draudimas garantuoja sportininkams gyvybės ir sveikatos apsaugą esant šiems draudiminiams įvykiams:

¹²⁸ ПОЛЯНСКИЙ, С. Е. Страхование спортсменов. *Материалы II международной научно-практической конференции «Спортивное право: перспективы развития»* / сост. Д. И. Рогачев, М.А. Прокопец. М., 2009. с. 103-104.

¹²⁹ Трудовой Кодекс Российской Федерации от 30.12.2001 N 197-ФЗ (принят ГД ФС РФ 21.12.2001) (ред. от 30.12.2008)// "Российская газета", N 256, 31.12.2001.

1) laikinas nedarbingumas dėl nelaimingo atsitikimo ar sportinės traumos. Draudimas numato materialinę kompensaciją dėl laikino sportininko sportinės veiklos nutrūkimo bei padengia gydymo ir rehabilitacijos išlaidas;

2) susirgimas chroniškais ligomis. Draudimas padengia ligų gydymo, profilaktikos ir sportininko sveikatos atstatymo po ligos išlaidas;

3) profesionalaus sportininko veiklos pabaiga dėl dalinio nedarbingumo. Draudimas numato kompensacines išmokas baigus profesionalaus sportininko karjerą. Šios išmokos gali būti skirtos įgyti būtiną ar papildomą sportininkų išsilavinimą, persikvalifikuoti, kvalifikacijai kitoje srityje arba sporto srityje, tik kito statuso, įgyti ar padidinti;

4) profesionalaus sportininko veiklos pabaiga dėl visiško nedarbingumo. Tokiu atveju draudimas padengia gydymo, socialinės ir medicininės apsaugos bei rehabilitacijos išlaidas;

5) sportininko mirtis. Draudimas numato materialinę kompensaciją sportininko šeimos nariams¹³⁰.

Sportinės veiklos sutartyse be sportininko sveikatos draudimo gali būti numatyta sporto klubo pareiga drausti sveikatos draudimu sportininko šeimos narius. Paprastai tai yra draudimas nuo nelaimingų atsitikimų ir savanoriškasis sveikatos draudimas¹³¹.

Visa tai rodo, kad profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos santykiams būdingi darbo teisinių santykių, o ne civilinių teisinių santykių požymiai, nes civiliniams teisiniams santykiams yra nebūdinga, kad viena sutarties šalis kitos naudai mokėtų draudimo įmokas/teiktų socialines garantijas.

¹³⁰ ШЕВЧЕНКО, О. А. Обязательное страхование спортсменов. Некоторые вопросы теории и и практики. *Четвертая международная научно-практическая конференция «Спортивное право: перспективы развития»: материалы конференции* / Под ред. д.ю.н., проф. К. Н. Гусова, к.ю.н. А. А. Соловьева; сост. к.ю.н., доц. Д. И. Рогачев, к.ю.н. О. А. Шевченко. – М., 2010. с. 95-98.

¹³¹ НАБОЙСЕНКО, Д. В. Проблема обязательного страхования спортсменов. *Четвертая международная научно-практическая конференция «СПОРТИВНОЕ ПРАВО: ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ» материалы конференции*. Москва 2010. с. 127-129.

Pažymėtina, kad kai kuriose sportinės veiklos sutartyse įtvirtinta profesionalių sportininkų pareiga apsidrausti civilinės atsakomybės draudimu, kuris išmokamas esant šioms materialinėms pretenzijoms:

1) sporto klubo pretenzijos dėl sportinės veiklos sutarties netinkamo vykdymo (tais atvejais, kai sutartinių įsipareigojimų sportininkas negali vykdyti dėl nuo jo nepriklausančių aplinkybių);

2) trečiųjų asmenų pretenzijos dėl žalos, padarytos jų sveikatai ar turtinėms teisėms¹³².

Draudimų praktika rodo, kad labiausiai paplitęs profesionalių sportininkų draudimas nuo nelaimingų atsitikimų. Šiuo atveju draudėjas gali pats pasirinkti aplinkybes, kurioms esant išmokamas draudimas. Pavyzdžiui, sportininkas gali patirti traumą ir ji bus laikoma draudiminiu įvykiu, kai:

- 1) ji patiriama bet kuriuo paros metu, esant galiojančiai draudimo sutarčiai;
- 2) ji patiriama tik per treniruotes, varžybas, esant galiojančiai draudimo sutarčiai;
- 3) ji patiriama per oficialias sporto varžybas, esant galiojančiai draudimo sutarčiai¹³³.

Pavyzdžiui, Krepšinio klubo A kontraktuose numatyta, kad kiekvieną sezoną Klubas apdraudžia žaidėją draudimu nuo nelaimingų atsitikimų darbe. Jeigu žaidėjas susirgo arba gavo traumą treniruočių ar varžybų metu, valandą prieš ir po treniruočių ar varžybų ir šis susirgimas arba trauma, įskaitant reabilitacijos laikotarpį, netrunka ilgiau vieno kalendorinio mėnesio, tuomet Klubas moka žaidėjui visą garantuojamą sumą ir padengia faktines žaidėjo gydymo ir reabilitacijos išlaidas. Jeigu žaidėjas susirgo arba gavo traumą treniruočių ar varžybų metu, valandą prieš ir po treniruočių ar varžybų ir šis susirgimas arba trauma, įskaitant reabilitacijos laikotarpį trunka nuo vieno iki

¹³² АЛЕКСЕЕВ, С. В. *Международное спортивное право. International Sports Law* / Под ред. проф. П.В. Крашенинникова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2008. с. 454-455.

¹³³ ПОЛЯНСКИЙ, С. Е. Страхование спортсменов. *Материалы II международной научно-практической конференции «Спортивное право: перспективы развития»* / сост. Д. И. Рогачев, М. А. Прокопец. М., 2009. с. 105-107.

trijų mėnesių, tuomet Klubas padengia visas žaidėjo gydymo ir reabilitacijos išlaidas ir moka žaidėjui:

- 1) už pirmą mėnesį – visą garantuotą sumą,
- 2) už antrą mėnesį – 80 procentų garantuotos sumos;
- 3) už trečią mėnesį – 60 procentų garantuotos sumos (kontrakto 5 straipsnis).

Jeigu žaidėjas susirgo arba gavo traumą treniruočių ar varžybų metu, valandą prieš ir po treniruočių ar varžybų ir šis susirgimas arba trauma, įskaitant reabilitacijos laikotarpį, trunka ilgiau negu 90 kalendorinių dienų, tuomet Klubas padengia visas žaidėjo gydymo ir reabilitacijos išlaidas (kontrakto 5 straipsnis 5.4. punktas).

Pasak B. Jordaan, Pietų Afrikos Respublikoje sportininko, kaip darbuotojo, statusas yra fakto klausimas kiekvienu konkrečiu atveju ir profesionalus sportininkas (taip pat ir komandiniame sporte) gali dėl tam tikrų aplinkybių būti laikomas paslaugos teikėju, veikiančiu pagal paslaugų teikimo sutartį. Tokiu atveju santykiai tarp šalių nepatenka į darbo teisės sritį, kuri aiškiai netaikoma paslaugos teikėjams, ir santykiai tada būtų beveik išimtinai reglamentuojami šalių sutarties sąlygų¹³⁴.

André M. Louw nurodo, kad Pietų Afrikos Respublikos teismų praktikoje darbo sutartis nuo paslaugų teikimo sutarties atribota pagal netiesioginės atsakomybės doktriną, kuri netaikoma paslaugų teikimo sutartims, ir kad paslaugų teikėjai negauna socialinio draudimo išmokų (pvz., nedarbo draudimas), kad skirtingi mokesčių režimai taikomi darbuotojams ir asmenims, teikiančioms paslaugas.¹³⁵

Taigi remiantis tuo, kas anksčiau išdėstyta, darytina išvada, kad sporto organizacijos privalo laikytis tam tikrų pareigų, tokių kaip laiku mokėti atlyginimą, sudaryti tinkamas sąlygas treniruotėms ir dalyvavimui varžybose, pasirūpinti sportininkų pensijiniu, medicinos ir socialiniu

¹³⁴ JORDAAN, BARNEY. *Sport and the Law of Employment in Basson & Louhser, Sport and the Law in South Africa* (Butterworths, Looseleaf. 2000), at Ch. 8-1.

¹³⁵ LOUW, ANDRE M.. *Sports Law in South Africa*. Kuwer Law International BV. The Netherlands, 2010. p. 240-242.

draudimu. Visos šios sportinės veiklos sutarties sąlygos rodo, kad ji artimesnė darbo sutarčiai, nes daugumoje valstybių viena sutarties šalis už kitą moka socialinio ir kitų draudimų įmokas, o tai nėra būdinga civilinėms sutartims.

1.3.4. Pavaldumo požymis ir komercinės rizikos pasiskirstymas tarp sutarties šalių

Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo 35 straipsnio 2 dalies 4 punkte numatyta, kad sportinės veiklos sutartyje turi būti įtvirtinti sportininko profesionalo įsipareigojimai laikytis sporto organizacijos nustatytų taisyklių ir kitų nuostatų. Taigi šioje Įstatymo normoje tiesiogiai įtvirtintas pavaldumo požymis.

Esminis darbo ir civilinės sutarčių skirtumas – pavaldumas. Tai susiję su tuo, kad darbo sutarties pagrindu asmuo tampa kitos sutarties šalies – darbdavio darbuotoju tam tikram arba neterminuotam laikui. Be to, tarp darbo sutarties šalių susiklosto organizaciniai teisiniai santykiai. Šalis, suteikianti darbą, tampa darbo organizatoriumi. Ji turi teisę vadovauti darbuotojo darbo procesui, duoti privalomus darbuotojui nurodymus dėl darbo atlikimo eiliškumo, reikalauti dirbti tam tikrą darbo laiką ir t. t. Kartu darbuotojas įgyja teisę reikalauti, kad darbdavys užtikrintų saugias darbo sąlygas ir sudarytų sąlygas pasiekti gerus darbo rezultatus¹³⁶.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas formuodamas vienodą teismų praktiką yra nurodęs, kad įstatymai nedraudžia asmeniui savo darbą panaudoti sudarant civilinės teisės reguliuojamas sutartis, užsiimti savarankiška veikla, kuria versdamasis siekia gauti pajamų ar kitokios ekonominės naudos. Teismas, sprenddamas, kokia sutartis sieja asmenis – darbo sutartis ar civilinė sutartis, privalo vadovautis Darbo kodeksu, Civiliniu kodeksu. Darbo sutartis turi esminių požymių, skiriančių ją nuo kitų sutarčių. Visų pirma, tai, kad darbuotojas privalo dirbti tam tikrą darbą arba eiti tam

¹³⁶ ЛУШНИКОВ, А. М., ЛУШНИКОВА, М. В. О пределах ограничения трудовых прав и свобод // *Трудовое право*. М.: Интел-Синтез, 2008, № 7.

tikras pareigas, reiškia, kad jis turi atlikti ne konkrečias užduotis, o vykdyti tam tikrą darbo funkciją. Tuo darbo sutartis skiriasi nuo civilinių sutarčių: rangos, pavedimo, paslaugų teikimo, jungtinės veiklos (partnerystės). Civilinių sutarčių esmė – šalių įsipareigojimas atlikti tam tikrą iš anksto apibrėžtą užduotį, o darbo sutarties atveju darbuotojas privalo atlikti tam tikrą tęstinio pobūdžio funkciją, nesiejamą su gaunamu rezultatu. Kita darbo santykių ypatybė yra ta, kad atlikdamas darbo funkciją darbuotojas privalo laikytis darbo tvarkos ir paklusti darbdavio (jo įgaliojimus įgyvendinančio asmens) nurodymams, o civilinėse sutartyse šalių pavaldumo nėra¹³⁷.

Pavaldumo darbo teisiniuose santykiuose buvimas reikalauja atitinkamo teisinio reglamentavimo, kuriuo būtų nustatytos darbdavio galios ribos ir nurodyta, kokiems darbdavio nurodymams darbuotojas privalo paklusti bei nepaklusimo pasekmės.

Ar darbuotojas yra pavaldus darbdaviui, sprendžiama pagal tai, ar darbdavys turi teisę duoti užduotis darbuotojui, nuspręsti dėl įrankių, priemonių ir medžiagų šiai užduočiai atlikti, dėl laiko, per kurį turi būti atliktas darbas, ir dėl vietos, kur turi būti atliktas darbas.

Taigi, darbuotojo pavaldumą parodo šios darbdavio teisės:

1) darbdavys turi teisę duoti privalomus nurodymus darbuotojui dėl elgesio darbe;

2) darbdavys darbo santykiuose turi teisę reikalauti, kad darbuotojas paklustų funkciniam darbdavio nurodymams – tai nurodymai, kokį darbą ir kaip atlikti. Savarankiškame darbe tariamasi tik dėl darbo rezultatų, ir dirbantis asmuo pats sprendžia dėl darbo atlikimo būdo;

3) darbdavys turi teisę reikalauti, kad dirbantis asmuo nedirbtų kitiems kontrahentams.

137 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2010 m. liepos 30 d. nutartis administracinėje byloje *Utenos apskrities valstybinės mokesčių inspekcija v. V. J.*, bylos Nr. N⁵⁷⁵-1458/2010, kat. 40.1.2.; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 n. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje *Z. V. v. S. P.*, bylos Nr. 3K-3-264/2002, kat. 2.1; 2.2; 65, Teismų praktika Nr. 17, p. 231-235.

Pavaldumo, Lietuvoje dar vadinamo subordinacija, kriterijaus turinį įvairiose valstybėse sudaro šie elementai:

- 1) ar kontrahentas/darbdavys turi teisę spręsti dėl darbo vietos;
- 2) ar kontrahentas/darbdavys turi teisę spręsti dėl darbo laiko;
- 3) ar kontrahentas/darbdavys turi teisę duoti privalomus nurodymus dėl elgesio darbe;
- 4) ar kontrahentas/darbdavys turi teisę reikalauti, kad dirbantis asmuo paklustų funkciniams jo nurodymams (kokį darbą ir kaip atlikti);
- 5) ar kontrahentas/darbdavys turi teisę spręsti dėl darbo priemonių, įrankių ir medžiagų;
- 6) ar kontrahentas/darbdavys turi teisę kontroliuoti;
- 7) ar darbas turi būti/yra atliekamas asmeniškai;
- 8) ar dirbantis asmuo turi teisę/iš tikrųjų dirba tik su vienu kontrahentu/darbdaviu.¹³⁸

Taigi darytina išvada, kad civilinių santykių atveju darbas atliekamas savo rizika, kitai šaliai nevadovaujant, o savarankiškai, pačiam dirbančiajam nusistatant darbotvarkę, darbo metodus, darbo laiką ir t. t. Esant civilinei sutarčiai, dirbantis asmuo turi padaryti darbą, laikydamasis konkretaus termino, numatyto sutartyje. Šiuo atveju dirbantysis netampa užsakovo darbuotoju. Darbo atlikimo metu jis negali atlikti kitų darbų, nesusijusių su užsakymu. Be to, jis neprivalo atlikti darbo konkrečioje darbovietėje, išskyrus atvejus, kai darbas pagal užsakymą turi būti atliktas tam tikrame objekte, vietoje. Šiuo atveju tarp sutarties šalių susiklosto santykiai, turintys darbo santykių elementų (tam tikro darbo atlikimas) ir turtinių santykių elementų, susijusių su atlyginimu už darbą.

Taigi dar vienas visuotinai pripažintas kriterijus, padedantis atriboti darbo sutartį nuo kitų sutarčių rūšių – sutarties šalių pavaldumas. Pavyzdžiui, Vokietijoje vartojama „asmeninės priklausomybės“ sąvoka, siekiant atskirti „sutartinį darbuotoją“ (*Arbeitsnehmer*) nuo nepriklausomo (*Selbständiger*).

¹³⁸ MARTIŠIENĖ, B. *Darbo santykių reguliavimo civiliniai teisiniai aspektai*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius, 2012. p. 52.

Priklausomybės verifikacija (autentiškumo patvirtinimas) atliekama, viena vertus, pozityviu būdu, tikrinant, ar darbuotojas integruotas į gamybinį vienetą, kuris yra kontroliuojamas, o kita vertus – negatyviu, įsitikinant, ar darbuotojas nedirba savo sąskaita, ar neturi galimybės gauti pelno arba patirti nuostolių, ar neturi nuosavos technikos, klientų ir kt.¹³⁹

Didžiojoje Britanijoje ir Australijoje teismų praktika visuomet apibrėždavo darbo sutartį kaip priešingybę paslaugų teikimo sutarčiai. Atskyrimo kriterijų buvo bandoma grįsti tuo, kad darbdavys vadovauja pačiam darbo atlikimui (t. y. kontroliuoja). Pagal šį kriterijų darbo sutartis yra sutartis, kuria remiantis darbdavys gali primesti ne tik darbą, kuris turi būti atliktas, bet ir būdą, kaip jis turi būti atliktas, pavyzdžiui, vienoje byloje iškilo klausimas, ar futbolo komandos žaidėjas buvo šios komandos darbuotojas, – teismai nustatė, kad taip, nes jis pakluso bendrai, t. y. treniruočių, drausmės ir žaidimo būdo, kontrolei¹⁴⁰.

Byloje *Buckley prieš Tutty* Australijos Aukščiausiasis Teismas apibrėžė profesionalių sportininkų statusą komandiniame sporte. Teismas šioje byloje konstatavo, kad „faktas, jog futbolas yra sportinis žaidimas, dar nereiškia, jog asmuo, kuriam mokama, kad jis žaistų futbolą, nėra laikomas darbuotoju“. Cituodamas Anglijos teisėją Farwell, Australijos Aukščiausiasis Teismas pridūrė, kad „profesionalaus futbolo žaidėjo statusas santykiuose su klubu yra toks pat kaip darbuotojo su darbdaviu“¹⁴¹.

Australijos teismuose svarbiausiu kriterijumi sprendžiant, ar profesionalus sportininkas yra darbuotojas, laikoma darbdavio teisė kontroliuoti atliktą darbą pagal sutartį. Kiti požymiai apima: atlyginimo būdą,

¹³⁹ DAMBRAUSKIENĖ, G. Civilinių ir darbo sutarčių sąveika//*Jurisprudencija: mokslo darbai*. 2002, Nr. 28(20). p. 12.

¹⁴⁰ DAMBRAUSKIENĖ, G. Civilinių ir darbo sutarčių sąveika//*Jurisprudencija: mokslo darbai*. 2002, Nr. 28(20). p. 11.

¹⁴¹*Buckley v Tutty* [1971] HCA 71; (1971) 125 CLR 353 (13 December 1971) <http://www.austlii.edu.au/au/cases/cth/HCA/1971/71.html>. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-07-08].

įrangos tiekimą ir priežiūrą, pareigą dirbti, darbo valandų ir atostogų nuostatas, atskaitymus ar kitus mokesčius bei atliekamo darbo apimtį¹⁴².

Tačiau Australijos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje nuolat pabrėžia, kad visgi svarbiausiu kriterijumi reikėtų laikyti aukščiau paminėtą teisę kontroliuoti. Kuo yra didesnė teisė kontroliuoti darbą, tuo didesnė tikimybė, kad tokie santykiai bus laikomi darbo santykiais. Teisė kontroliuoti darbą yra suformuluota Australijos Aukščiausiojo teismo sprendime *Zuis prieš Wirth Bros*, kuris buvo susijęs su keliaujančio cirko akrobatais, atliekančiais savo pasirodymus ant trapecijos neapibrėžtą laikotarpį už tam tikrą sumą, mokamą kas savaitę. Teismas nusprendė, kad akrobatai turi teisę į darbuotojams priklausančias kompensacijas. Nors cirko atstovai teigė, kad jie nevykdo jokios kontrolės akrobatinio pasirodymo atlikimo metu, tačiau vyriausiasis teisėjas Dixon ir teisėjai Williams, Webb ir Taylor priėmė sprendimą, kad akrobatai buvo įdarbinti pagal darbo sutartis, nes jie buvo pavaldūs cirko vadovybei, kuri kontroliavo pasirodymus, sprendė kada ir kokie turi būti rodomi.¹⁴³

Teismas pripažino, kad kvalifikuoto darbo jėgos reikalaujančios veiklos atveju darbdaviai retai tiesiogiai vadovauja faktiniams veiklos rezultatams ir darbuotojų įgūdžiams, nes kartais tai gali būti neįmanoma padaryti. Nepaisant to, teisė galiausiai kontroliuoti veiksmus tiesiogiai orientuoja į darbo sutartį, o ne paslaugų teikimo sutartį¹⁴⁴.

Taigi, darbo sutarties pagrindu atsiradę santykiai tarp darbuotojo ir darbdavio yra gana specifiški ir skiriasi nuo santykių, atsirandančių civilinių sutarčių pagrindu. Darbo sutarties pagrindu tarp darbuotojo ir darbdavio susiformavusiems santykiams būdingas pavaldumas.

¹⁴² OPIE HAYDEN, SMITH GRAHAM, F. Professional Team Sports and Employment Law in Australia: From Individualism to Collective Labour Relations. *Marquette Sports Law Review*, J. 211. 1992. p. 217-218.

¹⁴³ OPIE HAYDEN, SMITH GRAHAM, F. Professional Team Sports and Employment Law in Australia: From Individualism to Collective Labour Relations. *Marquette Sports Law Review*, J. 211. 1992. p. 218.

¹⁴⁴ OPIE HAYDEN, SMITH GRAHAM, F. Professional Team Sports and Employment Law in Australia: From Individualism to Collective Labour Relations. *Marquette Sports Law Review*, J. 211. 1992. p. 218.

Išanalizavus profesionalių krepšininkų ir futbolininkų sportinės veiklos sutartis nustatyta, kad visose jose nurodoma, jog profesionalus sportininkas yra pavaldus sporto klubui. Pavyzdžiui, krepšinio klubo A kontraktuose su žaidėjais nurodoma, kad:

1) žaidėjas privalo vykdyti visus trenerio, komandos gydytojo, Klubo administracijos ir valdybos nurodymus arba nutarimus, susijusius su sutartimi;

2) žaidėjas privalo dalyvauti visose treniruotėse ir vykdyti visus trenerio nurodymus;

3) treniruotes laiką, vietą ir pobūdį nustato treneris;

4) žaidėjas privalo laiku atvykti į treniruotę ir būti geros fizinės formos;

5) žaidėją atleisti nuo treniruotės gali tik treneris;

6) žaidėjas negali treniruotis individualiai ar su kita komanda, atstovauti kitai komandai varžybose, jeigu jis neturi raštiško trenerio nurodymo arba leidimo (kontrakto 2 straipsnis).

Praktiškai analogiškos nuostatos, įtvirtinančios žaidėjų pareigą paklusti trenerio ir klubo vadovybės nurodymams, įtvirtintos ir kontraktuose su profesionaliais futbolininkais.

Šios sutarčių nuostatos leidžia daryti išvadą, kad tarp profesionalaus sportininko ir sporto klubo sportinės veiklos sutarties pagrindu susiklosto santykiai, kuriems būdingas pavaldumas.

Darbdavys ir darbuotojas yra tarpusavyje susaistyti abipusių teisių ir pareigų pusiausvyros, kurią gina valstybė. Taigi, darbo teisės reguliavimo metodo specifika pasireiškia šalių lygybe darbo santykiuose. Ši lygybė suderinama su paklusnumu vidaus darbo tvarkai ir darbdavio nurodymams organizuojant darbo procesą. Darbo tvarką darbovietėje apibrėžia darbo tvarkos taisyklės, kurios yra lokalinis teisės aktas ir, savaime suprantama, privalomas tik darbo teisinių santykių subjektams – darbuotojui ir darbdaviui. Iš esmės darbo tvarkos taisyklės sudaro darbuotojų įsipareigojimai, nes jos yra teisės normų, numatančių darbuotojų privalomas elgesio taisyklės,

rinkinys. Kitaip sakant, tai pagrindinių darbuotojo pareigų, kuriomis siekiama užtikrinti darbo tvarką darbovietėje, sąvadas. Darbo tvarkos taisyklių egzistavimas turi dvigubą teigiamą poveikį: darbdavys taisyklėse išsamiai išdėsto savo reikalavimus darbuotojui, o šis, susipažinęs su taisyklėmis, turi besąlygiškai jų laikytis, kitaip atsiranda neigiamų teisinių padarinių¹⁴⁵.

Atlikus sporto klubų ir sportininkų tarpusavio santykius reguliuojančių teisės aktų analizę, nustatyta, kad visuose sporto klubuose yra priimtos vidaus tvarkos taisyklės. Pavyzdžiui, krepšinio klubo C visuotiniame dalininkų susirinkime buvo patvirtintos krepšinio klubo C vidaus tvarkos taisyklės. Šių taisyklių preambulėje numatyta, kad taisyklės privalomos visiems vyrų krepšinio komandos D žaidėjams, kurie pasirašę sportinės veiklos sutartis su klubu arba paskolinti klubui pagal sutartis. Šių taisyklių 1 straipsnyje numatytos žaidėjų pareigos dalyvauti treniruotėse, vykdyti visus trenerio nurodymus, draudimas vartoti svaigalų, tabako, alkoholio bei dopingo preparatų, nurodytų LKF, LKL ir kitų krepšinio organizacijų norminiuose dokumentuose. Be to, numatyta, kad žaidėjas negali užsiiminėti kitomis sporto šakomis, jeigu jos nėra treniruočių proceso dalis ir neturi trenerio raštiško sutikimo.

Taigi, visa tai rodo, kad tarp profesionalaus sportininko ir sporto klubo atsiranda pavaldumo santykiai, kurie nebūdingi civilinėms sutartims. Tai patvirtina taip pat ir tiek sportinės veiklos sutartyse, tiek vidaus tvarkos taisyklėse numatyta galimybė sporto klubui taikyti sportininkui drausminio poveikio priemones.

Drausminė nuobauda – tai neigiamo poveikio priemonė, skiriama darbuotojui kaip sankcija, įvertinus jo padarytą darbo drausmės pažeidimą. Kartu, kaip pažymėjo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, drausminė nuobauda atlieka ir prevencinės drausminančios priemonės funkcijas pažeidėjo ir kitų tame pačiame kolektyve su pažeidėju dirbančių asmenų atžvilgiu. „Taikydamas drausminio poveikio priemones ir paskatinimus, darbdavys

¹⁴⁵ MACIJAUSKIENĖ, R. Darbo tvarkos taisyklių reglamentavimo problemos // Jurisprudencija, 2004, t. 56 (48). P. 98.

atkreipia kitų asmenų dėmesį į skatinamų ar baudžiamų darbuotojų darbą kaip teigiamą ar neigiamą darbo pareigų atlikimo pavyzdžius”, – konstatuojama vienoje Aukščiausiojo Teismo nutarčių¹⁴⁶. Panašiai drausminės nuobaudos samprata buvo traktuojama ir sovietmečiu, pabrėžiant, jog „prievartos taikymas darbo drausmės pažeidėjams turi įspėjamąjį poveikį ne tik jam pačiam, bet ir kitiems kolektyvo nariams, kurie taip pat linę pažeisti darbo drausmę”¹⁴⁷.

Drausminė atsakomybė, kaip pažymi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, pagal darbo teisę galima tik tarp subjektų, kuriuos sieja teisiniai darbo santykiai¹⁴⁸. Ši atsakomybė yra tik individualaus pobūdžio ir taikoma darbuotojui, kuris dėl savo kaltės nevykdo darbo sutartimi prisiimtų darbo pareigų arba jas atlieka netinkamai, ir kai šios aplinkybės yra paremtos faktais. Todėl drausminė atsakomybė taikoma ir nuobauda skiriama tik tada, kai konstatuojama, kad darbuotojas pažeidė darbo drausmę¹⁴⁹.

Sportinės veiklos sutartyse numatytos sankcijos už įvairius pažeidimus. Sporto klubų niekas neriboja nustatant sankcijas už sporto režimo pažeidimus, kūno masės padidėjimą, pavėlavimą į treniruotes, užsiėmimų praleidimą, pavėluotą trenerio ir gydytojų informavimą apie gautą traumą, sportinio inventoriaus netekimą ar sugadinimą ir t. t.

Pavyzdžiui, Krepšinio klubo A kontraktuose drausminė atsakomybė numatyta kaip drausminio poveikio priemonė. Kontraktuose įtvirtinta, kad žaidėjams taikomos šios drausminio poveikio priemonės:

- 1) įspėjimas be finansinių sankcijų;
- 2) arba papeikimas be finansinių sankcijų;
- 3) arba griežtas papeikimas be finansinių sankcijų;

¹⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. kovo 22 d. nutartis civilinėje byloje *I. J. v. VĮ Plungės rajono pirminės sveikatos priežiūros centras*, bylos Nr. 3K-3-208/2004, kat. 2.4.3.12 // Teismų praktika. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis, 2004, Nr. 21.

¹⁴⁷ KEINA, K. Darbo drausmės teisinis reguliavimas. Vilnius, 1984, p. 32.

¹⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 45, 5 punktas.

¹⁴⁹ DAVIDAVIČIUS, H. Darbo kodekso 136 straipsnio 3 dalies 1 ir 2 punktų taikymas teismų praktikoje // *Juristas. Praktinis pagalbininkas juristams ir personalo specialistams*, 2004, Nr. 10, p. 39.

4) arba nuobaudos su finansinėmis sankcijomis (kontrakto 8 straipsnis).

Drausminio poveikio priemonės žaidėjui skiria Klubo direktorius arba valdyba Trenerio teikimu.

Šiuose kontraktuose numatyta, kad nuobaudos žaidėjui taikomos:

1. už žaidėjo pareigų ir kitų įsipareigojimų, reglamentuotų kontrakte, nevykdymą arba blogą jų vykdymą;

2. už komandos trenerio nurodymų nevykdymą treniruočių arba varžybų metu, vieną valandą prieš ar po jų;

3. už nušalinimą nuo varžybų ar treniruočių;

4. už pavėlavimą ar neatvykimą į treniruotes ar varžybas;

5. už technines ar nesportines pražangas ir diskvalifikavimą bei kitus prasižengimus arba varžybų nuostatų pažeidimus, kuriuos žaidėjui ar klubui skiria varžybų organizatoriai dėl žaidėjo kaltės;

6. už svaigalų, tabako, narkotinių medžiagų bei dopingo (stimuliuojančių priemonių ar uždraustų vartoti preparatų) vartojimą arba atsisakymą atlikti dopingo kontrolę;

7. už administracijos nurodymų, susijusių su kontraktu, nevykdymą;

8. už nesportišką ir neetišką elgesį bei keiksmazodžius treniruočių, varžybų metu bei viešose vietose;

Už kiekvieną nuobaudą žaidėjui gali būti taikomos finansinės sankcijos – nuskaitomos nuo Garantuojamos sumos – nuo 1 iki 50 procentų (kontrakto 8 straipsnis).

Sporto klubų treneriai sankcijų sistemą vadina „auklėjimo sistema“, kuri padeda komandoje išlaikyti discipliną¹⁵⁰.

DK 237 straipsnyje nurodyta, kad už darbo drausmės pažeidimą gali būti skiriamos drausminės nuobaudos: pastaba, papeikimas, atleidimas iš darbo pagal DK 136 straipsnio 3 dalį. Tačiau sportinės veiklos sutartyse

¹⁵⁰ *Профессиональный спорт: Учебник / Под общ. ред. С. И. Гуськова и В. И. Платонова. Киев, 2000. с. 152.*

numatomos visiškai kitokios sankcijos, t. y. įspėjimas, atlyginimo sumažinimas, diskvalifikavimas, padarytos žalos atlyginimas ir t. t.

Be to, sutartyse sportininkas įsipareigoja laikytis sporto federacijų nustatytų taisyklių ir už jų nesilaikymą sporto federacijos gali taikyti atitinkamas sankcijas.

Kaip jau buvo minėta, profesionalus sportas – tai pakankamai uždara, hierarchiniu būdu veikianti sistema, apimanti sporto šakų federacijas, bet tuo pačiu metu iš dalies kontroliuojama ir valstybės institucijų. Ši sistema turi ir privalo turėti specialią sankcijų, taikomų sporte, sistemą. Sportininko ir sporto organizacijos santykių praplėtimas už darbo teisės ribų leido suformuluoti sąvoką „teisės pažeidimai profesionalaus sporto srityje“, nustatyti šių pažeidimų požymius ir sankcijų taikymo atvejus¹⁵¹.

Esamos sportinės praktikos analizė leidžia daryti išvadą, kad teisės pažeidimai profesionalaus sporto srityje – tai profesionalaus sportininko padarytas sporto klubo arba tarptautinės ar nacionalinės federacijos nustatytų taisyklių pažeidimas.

Todėl sankcijas profesionaliame sporte galima būtų vertinti kaip specialią atsakomybės formą už padarytą pažeidimą. O jeigu kalbame apie atsakomybę, tai būtina išskirti ir jos sudėtį.

Šių pažeidimų objektu reikėtų laikyti teisės normų, nustatytų profesionalų sportą reglamentuojančiuose teisės aktuose, sporto federacijų norminiuose aktuose, pažeidimus. Tai taip pat gali būti sporto klubų lokaliniai aktai – elgesio taisyklės. Remiantis minėtomis taisyklėmis, sportininkai privalo:

1) dalyvauti sporto varžybose, kelti sportinį meistriškumą, laikytis moralės ir etikos taisyklių;

2) vykdyti individualaus pasiruošimo programas, dalyvauti treniruotėse;

¹⁵¹ ЦИВИЛЕВА, Ю. Р. Проблемы правового регулирования труда спортсменов// *Спорт: экономика, право, управление*. 2007, № 3.

3) savo elgesiu stengtis komandoje sukurti gerą atmosferą, pakelti komandos kovinę dvasią, pagarbiai elgtis su komandos vadovybe, teisėjais ir žiūrovais;

4) treniruočių metu vykdyti trenerio nurodymus;

5) nepažeidinėti sporto režimo, nenaudoti stimuliuojančių preparatų (dopingo, narkotikų ir pan.), uždraustų Medicinos komisijos prie TOK¹⁵².

Atsižvelgiant į pažeidimo pobūdį, pažeidimus profesionalaus sporto srityje galima skirstyti į keturias grupes. Pirmajai grupei reikėtų priskirti taisyklių, nustatytų sporto organizacijos, pažeidimus. Tai treniruočių grafiko nesilaikymas, trenerio nurodymų nevykdymas, netinkamas sportinės uniformos dėvėjimas ir pan.

Antrąją grupę sudaro sporto varžybų nustatytų taisyklių pažeidimai. Tai draudžiami gestai, ginčai su teisėjais, nesportinis elgesys ir pan.

Trečiajai grupei priskirtini sporto federacijų ar kitų asociacijų nustatytų taisyklių pažeidimai. Tai pavyzdžiui, sportininkų perėjimų į kitą sporto organizaciją pažeidimai ir t. t.

Ketvirtoji grupė pažeidimų – tarptautinių normų pažeidimai. Pavyzdžiui, dopingo vartojimo draudimo nesilaikymas ir pan.¹⁵³

Subjektyvioji pažeidimo pusė pasireiškia sportininko kalte dėl padaryto teisės pažeidimo. Autoriaus nuomone, kaltės nustatymas yra būtinas, norint taikyti sankcijas sportininko atžvilgiu.

Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatyme bei kituose teisės aktuose nereglamentuojamas sankcijų profesionaliems sportininkams taikymas, o klasikiniuose darbo santykiuose taikoma drausminė atsakomybė profesionalaus sporto srityje būtų neveiksminga. Tai reiškia, kad profesionaliame sporte taikoma kiek kitokia drausminio pobūdžio atsakomybė nei klasikiniuose darbo santykiuose, tačiau taikoma drausminė atsakomybė, kuri padeda atskirti darbo santykius nuo kitų, pvz., civiliniams

¹⁵² МАРГУЛИС, М. А. Нормотворчество корпоративных объединений в области спорта: Дисс. на соискание ученой степени канд. юр. наук. – М., 2005. с. 46-47.

¹⁵³ ВАСИЛЬЕВ, С. В. Некоторые особенности прекращения трудового договора профессиональных спортсменов // *Спорт: экономика, право, управление*, 2006, № 1.

santykiams drausminio pobūdžio atsakomybė nebūdinga. Civilinių sutarčių atveju drausminio poveikio priemonės netaikomos. Vienintelės poveikio priemonės už netinkamą civilinių sutarčių vykdymą gali būti netesybos, delspinigiai, palūkanos, tačiau jų negalima laikyti drausminio poveikio priemonėmis, kurios būdingos išskirtinai kontrolės, pavaldumo santykiams.

Labai panaši praktika ir užsienio valstybėse. Rusijos Federacijos darbo kodekso¹⁵⁴ 348.2 straipsnyje numatyta kaip viena iš būtinų darbo sutarties su sportininku sąlyga – sportininko pareiga laikytis sportinio režimo, kurį nustato sporto klubas, ir vykdyti pasiruošimo varžyboms planus.

Ukrainos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo¹⁵⁵ 23-3 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad sportinės veiklos sutartis gali numatyti sportininko pareigą laikytis sporto klubo vidaus tvarkos taisyklių, reglamentų kitų sporto santykių subjektų lokalinių aktų, vykdyti sportinio pasiruošimo programas ir laikytis kalendorinio varžybų plano bei saugoti sportinį inventorių. Už šių įsipareigojimų nesilaikymą sporto organizacija sportininkui gali taikyti drausmines nuobaudas, numatytas sportinės veiklos sutartyje.

Pagrindiniai Pietų Afrikos Respublikos darbo teisės šaltiniai ir teisių bei pareigų darbo teisinių santykių šalių reguliavimo pagrindai kyla iš sutarčių teisės, darbo teisės įstatymų ir iš svarbiausių garantijų, įtvirtintų Konstitucijoje¹⁵⁶ ir jos Teisių Bilyje¹⁵⁷. Profesionalių žaidėjų ir sportininkų darbo santykiai Pietų Afrikoje nėra reglamentuoti atskiru specialiu įstatymu, kaip kad kitose valstybėse (pavyzdžiui, Italijoje, Įstatymas Nr. 91 priimtas 1981 metais)¹⁵⁸. Pietų Afrikos Respublikoje profesionalūs sportininkai apibrėžiami kaip komandinio sporto organizacijoje dirbantys darbuotojai, kurie gauna atlygį už sportą ir jiems yra taikomos darbo teisės aktų

¹⁵⁴ Трудовой Кодекс Российской Федерации от 30.12.2001 N 197-ФЗ (принят ГД ФС РФ 21.12.2001) (ред. от 30.12.2008)// "Российская газета", N 256, 31.12.2001.

¹⁵⁵ Закон Украины от 24 декабря 1993 г. «О физической культуре и спорте» (В редакции Законов 19.04.2011 г. №3236-VI).

¹⁵⁶ Act 66 of 1995.

¹⁵⁷ Act 75 of 1997.

¹⁵⁸ COLLUCI, M., Italy, in International Encyclopedia of Sports Law (Kluwer Law International, Supplement I, August 2004), 61 et seq.

nuostatos¹⁵⁹. Darbo sutartis Pietų Afrikos teisėje yra apibrėžiama kaip sutartis, pagal kurią viena šalis (darbuotojas) už atlyginimą, kurį moka kita šalis (darbdavys), teikia savo paslaugas darbdaviui, kuris turi teisę nustatyti pareigas ir tam tikra apimtimi kontroliuoti, kaip darbuotojas jas atlieka¹⁶⁰. Išskirtiniai darbo sutarties požymiai yra asmeninių paslaugų teikimas, atlygintinumas ir pavaldumo santykiai.

Pietų Afrikos Respublikoje standartinė žaidėjų sutartis numato kaip būtinas sąlygas žaidėjo pareigą teikti sporto paslaugas sporto klubui, šioms paslaugoms taikomą sporto klubo kontrolę ir teisę darbdaviui drausminti ir atleisti žaidėją už nusižengimus ir prastą darbo efektyvumą.

JAV profesionalus sportas susiformavo per daugelį metų ir turi labai stiprų teisinį pagrindą. JAV nebuvo teisės aktų, kurie reguliuotų profesionalų sportą valstybės lygmeniu, todėl teisinė sistema formavosi teisiniu keliu, t. y. buvo pareiškiami ieškiniai, teismai priimdavo sprendimus, kurie vėliau tapdavo precedentais sprendžiant analogiškus ginčus¹⁶¹. JAV profesionalaus sporto santykių valstybė nereglamentuoja. Čia profesionalūs sportininkai ir klubai sudaro standartinės sutartis. Standartinė sutartis (kontraktas) – tai pagrindinis dokumentas profesionaliame sporte, reguliuojantis sportininko ir komandos, klubo savininko tarpusavio santykius, t. y. nustato jų teises ir pareigas. Kontrakte paprastai nurodoma, kad sportininkas sutinka būti pasamdytas žaisti tam tikroje komandoje nustatytą laiko tarpą ir už tai gauti kontrakte nustatytą atlyginimą.

Pavyzdžiui, NBA lygos lokaliniuose aktuose numatyta, jog kontrakte su krepšininku privalo būti šios sąlygos:

1) krepšininko darbinė veikla. Šiose sąlygose konkrečiai nurodoma, kokia veikla jis užsiims krepšinio klube, t. y. dalyvaus varžybose, kiek treniruosis, dalyvaus mokymuose, reklaminėje veikloje ir t. t.;

¹⁵⁹ JORDAAN BARNEY. *Sport and the Law of Employment in Basson & Louhser, Sport and the Law in South Africa* (Butterworths, Looseleaf. 2000), at Ch. 8-1.

¹⁶⁰ SHARROCK, R., *Business Transactions Law, 7th ed.* (Cape Town: Juta & Co. Ltd, 2007), p. 387.

¹⁶¹ RIESS, S. *The american sporting experience: a historical anthology of sport in America*. N.Y.: Liesure Press, 1994. p. 127.

2) krepšininko atlyginimas. Sutartyje būtinai numatoma, koks atlygis krepšininkui mokamas už jo atstovavimą klubui, koks už reklamą, laimėjimo premijos, asmeninės veiklos premijos ir t. t.;

3) ribojimai krepšininko elgesiui. Šiose sąlygose numatoma, kokia veikla sportininkui draudžiama užsiimti ir kad sporto klubas turi teisę stebėti, ar sportininkas neužsiima draudžiama sutarties nuostatomis veikla;

4) fizinės būklės reikalavimai. Sutartyje numatoma, kad sportininkas turi būti geros fizinės būklės ir tokią būklę nuolat palaikyti. Ši būklė paprastai nustatoma pagal sutartyje numatytus testus vykdant medicinos apžiūrą.

5) sportininko įsipareigojimais laikytis sporto klubo vidaus tvarkos¹⁶².

Pažymėtina, kad klubas ir po kontrakto pasirašymo gali nustatyti tam tikrą tvarką, pareigas žaidėjui, kurių jis privalo laikytis, nors dėl jų nebuvo tartasi pasirašant kontraktą, tačiau šios pareigos JAV laikomos kontrakto dalimi, kaip kad jos būtų įrašytos kontrakto sudarymo momentu.

Kontraktuose taip pat numatomos baudos už jų nesilaikymą, kurias treneriai vadina auklėjamąja priemone, be kurios būtų sunku palaikyti drausmę komandose¹⁶³.

Šiuo atveju reikia pritarti Italijos teisės mokslininko F. D'Harmant Francois nuomonei, kad sportininkas, atlikdamas šias darbo funkcijas, laikosi vidinės sporto organizacijos tvarkos ir paklūsta darbdavio valiai, t. y. jis neturi savo veiksmų pasirinkimo laisvės, o tai nėra būdinga civiliniams teisiniams santykiams.¹⁶⁴

D. I. Rogačiov¹⁶⁵ teigia, kad profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos santykiai turi didžiąją dalį darbo santykių požymių, nes:

1) didžiojoje dalyje varžybų ir sporto rūšių sportininkas negali dalyvauti varžybose pats asmeniškai, o turi atstovauti tam tikrai sporto

¹⁶² GREENBERG and GREY. *Sports Law Practice*. Lexus Law Publishing, 1998. p. 42-48.

¹⁶³ PELOSI, G. L'arbitrato tra societa e sportivi professionisti nell'ambito della FIGC, in *lo sport e U diritto*, in ed. M. Colucci (Napoli: Jovene, 2004), p. 247.

¹⁶⁴ D'HARMANT FRANCOIS, F. 'Lavoro sportivo. Diritto del lavoro', Enc. giur., XVIII (Roma: 1996). p. 159.

¹⁶⁵ РОГАЧЕВ, Д. И. Модернизация правового регулирования труда спортсменов и тренеров // *Справочник кадровика*. 2008. № 6, с. 51-52.

organizacijai, klubui, kuris norėdamas, jog sportininkas jam atstovautų, paprastai gauna sportininkui licenciją, leidžiančią jam dalyvauti ir tarptautinėse varžybose;

2) profesionalaus sportininko darbinė veikla pasireiškia nuolatinėmis treniruotėmis ir dalyvavimu varžybose, laikymusi sporto organizacijos nustatytos tvarkos. Kiekvienas profesionalus sportininkas turi trenerį, kurio nurodymus ir užduotis privalo vykdyti. Tokia pareiga numatoma sportinės veiklos sutartyje;

3) sportininkas yra ekonomiškai priklausomas nuo sporto organizacijos, nes paprastai sportininkas neturi sportinei formai palaikyti reikiamos įrangos, vietos, kurioje galėtų tinkamai pasirengti sporto varžyboms, gydytojų, psichologų paslaugų, kurios suteiktų galimybę siekti pačių aukščiausių sporto rezultatų.

4) kiekvienam sportininkui sporto organizacija sudaro individualų treniruočių planą, kuriame konkrečiai numatoma fizinio krūvio rūšis, intensyvumas ir lygis, treniruotės trukmė ir kiti klausimai, kuriuos jis vykdo tik darbdavio, šiuo atveju sporto organizacijos, nurodymu;

5) profesionalus sportininkas neturi teisės pats asmeniškai organizuoti varžybų, nes jas organizuoti reikalingas kompetentingos vykdomosios valdžios institucijos leidimas ir oficialaus organizatoriaus statusas;

6) profesionalaus sportininko veiklą detalčiai reglamentuoja visa eilė teisės aktų. Lyginant su kitais darbuotojais, profesionalūs sportininkai, treniruodamiesi ir dalyvaudami varžybose, turi daug daugiau draudimų ir apribojimų nei kiti darbuotojai. Pirmiausia, tai susiję su būtinumu nuolat palaikyti gerą fizinę formą ir kelti sportinę kvalifikaciją. Todėl sportininkai turi griežtai laikytis treniruočių ir poilsio tvarkos, nustatyto maitinimosi ir t. t.

Šią poziciją iš esmės palaiko ir A. F. Nurtdinova, B. A. Šelomov, J. N. Koršunov¹⁶⁶, kurie nurodo, kad profesionalaus sporto santykiai turėtų būti

¹⁶⁶ НУРТДИНОВА, А. Ф., ШЕЛОМОВ, Б. А., КОРШУНОВ, Ю. Н. и др. *Практика применения Трудового кодекса Российской Федерации*. Москва, 2003. с. 59-60.

reguliuojami darbo teisės normomis, nes civilinė teisė, skirtingai nei darbo, numato labai didelę laisvę reguliuojant tarpusavio santykius, pvz., teisę reikalauti visiško nuostolių atlyginimo, įvairaus pobūdžio sankcijų taikymą, priešlaikinį sutarties nutraukimą ir t. t.

Su darbuotojo pavaldumu artimai susijęs ir jį papildantis darbo sutarties požymis, leidžiantis ją atriboti nuo civilinės sutarties, – darbuotojo finansinės rizikos grėsmės dėl vykdomo darbo nebuvimas. Atlyginimo gavimas civilinės teisės prasme turi tam tikrą ypatybę, kurios neturi darbo užmokestis. Individualią veiklą vykdomas asmuo, skirtingai nei darbuotojas, gali gauti pelno arba patirti nuostolių¹⁶⁷. Taigi individualią veiklą vykdomas asmuo, norėdamas gauti atlyginimą, iš pradžių į būsimų darbų atlikimą turi investuoti savo nuosavų lėšų ir dėl to vėliau jis gali gauti pelno arba patirti nuostolių.

Pagal Italijos Įstatymo 91/81 nuostatas sportinė veikla laikoma pavaldžia užimtumo forma, o tais atvejais, kai sportininkas veikia savo rizika – kaip savarankiška veikla (savarankišku darbu)¹⁶⁸.

Paprastai JAV kontraktuose su profesionaliais sportininkais aptariama ne tik atlyginimas, bet ir tam tikros lengvatos, tokios kaip premija už pasirašytą kontraktą, tam tikrų kitos kompanijos akcijų įgijimas, vaikų mokslų apmokėjimas koledže ir t. t. Be to, kontraktuose numatoma, kokias sportininko išlaidas apmoka sporto klubas.

Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatyme apie profesionalaus sportininko finansinę riziką visiškai nekalbama, todėl siekiant išanalizuoti, ar sportinės veiklos sutartims būdingas šis požymis, remiamasi autoriaus atliktos sportinės veiklos sutarčių analizės rezultatais.

Išanalizavus sportinės veiklos sutartis, nustatyta, kad profesionaliame komandiniame sporte sportininkas nerizikuoja patirti nuostolių. Jis dirba su

¹⁶⁷ Employees and Independent Contractors // http://www.twc.state.tx.us/news/efte/independent_contractor_tests.html. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-05-12].

¹⁶⁸ CANTAMESSA, L., 'Il contratto di lavoro sportivo professionistico', in Lineamenti di diritto sportivo, eds L. Cantamessa, RICCIO, G. M. & SCIANCALEPORE, G. (Milano: Giuffrè, 2008), 147; DURANTI, 'L'attività sportiva come prestazione di lavoro', Riv. it. dir. lav. 1 (1983): 699.

sporto klubu pagal sutartį, kurioje iš anksto numatytas atlygis. Sportininkas neinvestuoja savo lėšų, t. y. jis treniruoja, dalyvauja varžybose sporto klubo sąskaita ir nuostolių rizika. Priešinga situacija individualiame sporte, kur sportininkas už savo lėšas ruošiasi sporto varžyboms, pats apmoka keliones, o pagrindines jo pajamas sudaro laimėjimai turnyruose. Tačiau visuomet yra didelė rizika, kad sportininkas nelaimės, todėl tokiais atvejais sportininkas gali patirti nuostolių. Taigi savarankiškai dirbantis asmuo pats sprendžia su savo veikla susijusius klausimus, prisiima riziką dėl galimo darbo proceso rezultatų pelno ar nuostolių, priima sprendimus dėl darbo proceso trukmės, vietos, laiko, įrankių, priemonių ir t. t.

Todėl manytina, kad asmenys bus pripažįstami darbuotojais, jeigu jie yra ekonomiškai priklausomi nuo pagrindinio darbdavio. Vertinant, ar profesionalus sportininkas laikytinas samdomu darbuotoju, turi būti nustatyta, kiek atliekamas darbas yra potencialaus darbdavio įprastinio verslo dalis, ar ir kiek pelno/nuostolių riziką prisiima sportininkas ir sporto organizacija, kuriai priklauso profesionalaus sporto verslas, kam priklauso pagrindiniai įrankiai ir priemonės, būtini sportinei veiklai vykdyti, kiek laiko trunka tarp šalių susiklostę santykiai (jeigu vos keletą dienų, tikėtina, kad tai civilinės sutarties pagrindu susiklostę santykiai), su kiek asmenų dirba asmuo (kuo daugiau, tuo labiau tikėtina, kad tai bus civiliniai teisiniai santykiai). Remiantis išanalizuotų sportinės veiklos sutarčių analize, galima daryti išvadą, kad profesionalūs sportininkai veikia ne savo, o sporto organizacijos rizika, jie negali patirti nuostolių, o darbo funkcijoms atlikti naudojami darbdavio (sporto organizacijos) inventoriumi, personalu, pinigėmis lėšomis ir t. t., todėl sportinės veiklos sutarčiai būdingi darbo sutarties požymiai.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad tarp profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos pagal sutartį susiklosto pavaldumu pagrįsti santykiai, t. y. sportininkas paklūsta sporto klubo nustatytoms taisyklėms, vidaus tvarkai. Be šių taisyklių laikymosi tik sporto organizacija ar jos įgaliotas asmuo (paprastai treneris) sprendžia visus klausimus, susijusius su sportinės veiklos organizavimu. Tai reiškia, kad sportininkas negali

savarankiškai treniruotis, dalyvauti varžybose ir t. t., visą jo treniruočių trukmę, laiką, būdą, intensyvumą, jo dalyvavimą varžybose, reklaminiuose projektuose lemia sporto organizacija ir jos sprendimo sportininkas griežtai privalo laikytis. Visa tai visiškai nebūdinga civiliniams santykiams, kur sutarties šalys yra lygios ir tariasi paprastai tik dėl rezultato ir jo pasiekimo termino. Civilinės sutarties šalims nesvarbu, kas darbą atliks, koku būdu jis bus atliktas, svarbu tik galutinis rezultatas ir terminai. Civilinės sutarties šalys paprastai negali duoti viena kitai nurodymų dėl darbo eigos, darbo dienos trukmės, įrankių darbui atlikti parinkimo. Be to, paprastai civilinių santykių subjektai yra atskiri, vienas nuo kito nepriklausantys ir turintys savo taisykles, tvarką, kurios laikosi vykdydami savo veiklą.

Dar labiau sportinės veiklos sutartį nuo civilinės sutarties skiria sporto organizacijos teisė skirti drausmines nuobaudas sportininkui už tam tikros tvarkos, taisyklių nesilaikymą. Tai būdinga darbo teisei ir visiškai nebūdinga civilinei teisei. Civilinių sutarčių atveju vienintelė galimybė taikyti tam tikras sankcijas yra netesybos ar bauda, tačiau jos skiriamos visiškai kitais atvejais nei nagrinėjamų sportinės veiklos sutarčių atveju. Autoriaus išnagrinėtose sportinės veiklos sutartyse numatytos nuobaudos žaidėjams, tokios kaip įspėjimai, papeikimai, būdingos darbo teisei ir visiškai nebūdingos civilinei teisei. Be abejo, nuobaudų taikymas profesionaliame sporte nėra tipiškas ir nuobaudos taikomos kitokia tvarka ir kitokios nei įtvirtintos Darbo kodekse. Visa tai lemia profesionalaus sporto specifika, tačiau savo esme, jos artimos darbo teisėje taikomoms nuobaudoms ir nebūdingos civilinei sutarčiai.

1.3.5. Lokaliniai norminiai teisės aktai ir kolektyvinės sutartys kaip profesionalaus sportininko teisių ir pareigų šaltinis

Kaip jau minėta, Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo 35 straipsnio 2 dalies 4 punkte numatyta, kad sportinės veiklos sutartyje turi būti įtvirtinti sportininko profesionalo įsipareigojimai laikytis

sporto organizacijos nustatytų taisyklių ir kitų nuostatų. Taigi įstatymas numato, jog santykius tarp sporto organizacijos ir profesionalaus sportininko reglamentuoja ir tam tikri sporto organizacijos priimti **lokaliniai norminiai teisės aktai**.

Autoriaus atliktos analizės metu nustatyta, kad visi tirti tiek krepšinio, tiek futbolo sporto klubai turi savo lokalinius norminius teisės aktus, kuriais reguliuoja vidaus tvarkos, elgesio varžybose, bendravimo su žiniasklaida bei reklamos įmonėmis ir kitus klausimus.

Be pačios sporto organizacijos priimtų lokalinių norminių teisės aktų, sporto organizacijos ir profesionalūs sportininkai turi laikytis ir tos šakos tarptautinių ir nacionalinių sporto federacijų priimamų norminių aktų, įvairių lygų taisyklių. Atlikto tyrimo metu nustatyta, kad praktiškai visose sportinės veiklos sutartyse kaip viena iš profesionalaus sportininko pareigų buvo įtvirtinta pareiga laikytis sporto organizacijos, tos sporto šakos federacijos ir tarptautinių federacijų, kurioms priklauso sporto organizacija, nustatytų taisyklių ir kitų nuostatų.

Visa tai rodo, kad profesionaliam sportui būdingas reguliavimas lokaliniais norminiais teisės aktais, kaip ir darbo santykiams, tačiau tai visai nebūdinga civilinių santykių atveju.

Pažymėtina, kad darbo teisėje taikomas mišrus teisinio reguliavimo metodas. I. Nekrošius nurodo, kad darbo teisėje yra du pagrindiniai teisinio reguliavimo metodai: normatyvinis ir sutartinis. „Normatyvinis“ ir „sutartinis“ teisinis reguliavimas ir talpina vienam ar kitam teisiniui reguliavimui būdingas teisinio reguliavimo būdų (t. y. imperatyvaus ir dispozityvaus) kombinacijas, ir parodo, kokia forma (arba priemonėmis) yra reguliuojami darbo santykiai. Normatyvinis reguliavimo metodas apima teisinį reguliavimą, įtvirtintą įstatymuose, o sutartinis apima teisinį darbo

santykių reguliavimą, įtvirtintą individualiose darbo ir kolektyvinėse (norminėse) sutartyse.¹⁶⁹

Nors mokslininkai ir neišskiria kaip atskiro darbo sutarties požymio **darbo santykių kolektyviškumo**, autoriaus nuomone, juo taip pat galima remtis atribojant darbo santykius nuo civilinių, nes civiliniams santykiams nebūdingas jų reguliavimas kolektyvinėmis sutartimis.

Taigi dar vienas darbo sutarčiai būdingas, o civilinei ne, požymis – santykių kolektyviškumas bei lokaliųjų norminių teisės aktų, įskaitant kolektyvines sutartis, įtaka darbo sutarčiai. Civilinės sutarties atveju niekas negali daryti įtakos sutarties turiniui, išskyrus pačias šalis, o darbo santykių atveju darbo sutarties sąlygoms gali turėti įtakos kolektyvinės sutarties, dėl kurios sudarymo asmuo visai nesiderėjo ar net joms prieštaravo, nuostatos. Kolektyvinės sutartys privalomos ne tik profesinei sąjungai, darbo tarybai, bet ir darbuotojų ir darbdavių individualiems darbo santykiams, kuriuos apima kolektyvinės sutarties taikymo sritis. Kolektyvinėmis sutartimis dažnai susitariama dėl darbuotojų ir darbdavių tarpusavio teisių ir pareigų: bendradarbiavimo principų, darbuotojų atstovų veiklos įmonėje sąlygų ir garantijų, informavimo, konsultavimo procedūrų, dalyvavimo priimančiam darbdavio sprendimus.

R. Krasauskas nurodo, kad kolektyvinei sutarčiai, kaip teisinei kategorijai, būdingas dvilypisškumas. Viena vertus, kolektyvinė sutartis yra civilinė sutartis. Kita vertus, kolektyvinė sutartis yra norminis dokumentas, kuriam be kita ko būdingas bendrojo pobūdžio taisyklių įtvirtinimas.¹⁷⁰

Taigi darbo sutarties turiniui gali turėti įtakos kita sutartis, kuri turi tiek sutarties, tiek norminio akto bruožų. Be to, kolektyvinės sutarties šalimis yra darbdavys ir darbuotojų kolektyvas (priklausomai nuo nacionalinio reguliavimo ypatumų gali būti ir profesinė sąjunga ar kitas darbuotojų

¹⁶⁹ NEKROŠIUS, I. Lietuvos Respublikos darbo kodekso rengimo ir įgyvendinimo problemos // *Darbo teisė suvienytoje Europoje. 2003 m. spalio 16-18 d. Tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga*. Vilnius, 2004. p. 151-160.

¹⁷⁰ KRASAUSKAS, R. *Darbo santykių reguliavimaskolektyvinėmis sutartimis*. Vilnius, 2009, p. 104-105.

atstovas). Todėl darbo sutartis šiuo aspektu iš esmės neturi analogų civilinių sutarčių visumoje.¹⁷¹

Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo 38 straipsnyje numatyta, kad sportininkai profesionalai turi teisę steigti asociacijas savo sportinės veiklos interesams ginti. Lietuvoje profesionalių sportininkų teises gina Sportininkų profesinė sąjunga, atskirų sporto šakų profesinės sąjungos (pvz., Krepšinio profesinė sąjunga „Solidarumas“), taip pat sportininkų asociacijos. Sportininkų profesinės sąjungos įstatuose numatyta, kad vykdydama savo veiklą profsąjunga turi LR DK ir Profesinių sąjungų įstatymo numatytas teises sudaryti kolektyvines sutartis, kontroliuoti jų vykdymą ir kitas funkcijas.¹⁷²

Visa tai rodo, kad sportinės veiklos sutarties pagrindu susiklosčiusiems santykiams, kaip ir darbo santykiams, būdingas jų reguliavimas kolektyvinėmis sutartimis. Nors autoriui nepavyko rasti nė vienos kolektyvinės sutarties, sudarytos Lietuvoje tarp profesionalių sportininkų ir sporto organizacijų, paminėtina, kad užsienyje jos yra labai populiarios, nes kolektyvinėmis derybomis šiek tiek sulyginama nelygi profesionalių sportininkų ir sporto organizacijų padėtis. Profesinės sąjungos ir kiti sportininkų atstovai atstovauja visų ar grupės sportininkų interesus ir esant reikalui gali pasinaudoti derybine poveikio priemone – streiku. Be to, kolektyvinėmis sutartimis gali būti sukonkretinamos konkrečiai sportui ar tam tikrai sporto šakai pritaikomos galiojančių teisės aktų nuostatos, jų pagalba įvyksta tam tikra santykių standartizacija ir visiems sportininkams taikomos tos pačios sąlygos.

Pavyzdžiui, nuo 1970 metų JAV profesionalų sportą pradėta reglamentuoti ir kolektyvinėmis sutartimis. Jos sudaromos tarp lygų tarybų ir žaidėjų asociacijų, į kurias įeina visų sporto klubų žaidėjų atstovai ir kurios

¹⁷¹ POVILAITIENĖ, I. *Darbo sutartis ir kitos teisinės darbo panaudojimo formos*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai (01 S). Vilniaus universitetas, Vilnius, 2012. p. 119.

¹⁷² Sportininkų profesinės sąjungos įstatai, patvirtinti Sportininkų profesinės sąjungos 2009 m. rugpjūčio 28 d. Steigiamajame susirinkime. <http://www.sportps.com/informacija> [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-01-08].

stipriai gina žaidėjų teises. Pavyzdžiui, NHL žaidėjų asociacija 1986 metais pasirašė 5 metų terminuotą kolektyvinę sutartį su lyga. Šią sutartį sudarė 25 straipsniai, kuriuose buvo įtvirtintas atlyginimo dydis, premijos, sporto klubų vadovybės teisės, žaidėjų pardavimo sąlygos, žaidėjų draudimo sąlygos, gydymo išlaidos ir medicininis aptarnavimas, pensijos programa ir kiti klausimai.¹⁷³

Kaip matome, kolektyvinės sutartys apima daugelį lygų, sporto klubų ir žaidėjų santykių. NHL kolektyvinėje sutartyje, skirtingai nei kitų sporto šakų kolektyvinėse sutartyse, numatytas draudimas sportininkams streikuoti ar dalyvauti kokiose nors kituose protesto renginiuose, taip pat kitose akcijose, galinčiose padaryti lygai ar klubui žalą.¹⁷⁴

Kalbant apie savo teisių gynimą kolektyviniu būdu, tikslinga paminėti 2011 metais vykusį NBA lygos lokautą. 2011 NBA lokautas buvo ketvirtas lokautas Nacionalinės krepšinio asociacijos istorijoje. Jį pradėjo sporto klubų savininkai, pasibaigus 2005 metų kolektyvinei sutarčiai. Lokautas truko 161 dieną, kurią nė vienas žaidėjas negalėjo pakliūti į sporto klubo sales, treniruotis ir t. t. Lokauto pagrindinė priežastis buvo sporto klubų savininkų noras sumažinti sportininkų gaunamas pajamas iš klubo pelno ir sumažinti maksimalų žaidėjų gaunamą atlyginimą 58 mln. dolerių, siekiant padidinti komandų konkurencingumą. Iki lokauto sportininkai gaudavo 57 proc. pelno, o klubų savininkai norėjo jį sumažinti iki 47 proc. Pasibaigus lokautui, buvo pasirašyta nauja 7 metų kolektyvinė sutartis, kurioje buvo sutarta, kad žaidėjams atitenka 51,2 proc. klubo pajamų, o kitą sezoną 49 – 51 proc. priklausomai nuo gautų pajamų.¹⁷⁵

¹⁷³ АЛЕКСЕЕВ, С. В. *Международное спортивное право. International Sports Law* / Под ред. проф. П. В. Крашенинникова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2008. с. 417.

¹⁷⁴ АЛЕКСЕЕВ, С. В. *Международное спортивное право. International Sports Law* / Под ред. проф. П. В. Крашенинникова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2008. с. 417.

¹⁷⁵ Žr. COON, L. Breaking down changes in new CBA. ESPN.com (ESPN Internet Ventures). Archived from [the original](http://www.espn.com/nba/story/_/page/CBA-111128/how-new-nba-deal-compares-last-one) on November 30, 2011. http://www.espn.com/nba/story/_/page/CBA-111128/how-new-nba-deal-compares-last-one [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-01-10], BAILY, W. SCOTT UTSA Roadrunners have benefited from NBA lockout. *San Antonio Business Journal*. Retrieved October 23, 2011.[interaktyvus]. [žiūrėta 2014-01-10].¹⁷⁶www.assocalciatori.it [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-15].

Labai aktyviai kolektyvinis interesų gynimas profesionaliame sporte pasireiškia Italijoje. Pavyzdžiui, Italijos futbolo žaidėjų asociacija daugiausia dėmesio skiria tokioms sritims: sportininko suvaržymo panaikinimui, teisinės pagalbos skyrimui, bedarbių žaidėjų¹⁷⁶ apmokymo centro prieš čempionatą valdymui, garantiniam fondui, kuris saugo žaidėjus klubo nemokumo atveju, individualių žaidėjų nuotraukų panaudojimui, taip pat reklamos klausimams. Italijoje profesinės sąjungos aktyviai dalyvauja sprendžiant kolektyvinėmis sutartimis įvairius su profesionaliais sportininkais susijusius klausimus ir yra gana įtakingos.

Italijoje, AIC (Italijos futbolo žaidėjų asociacija) buvo pirmoji asociacija, įsteigta sporto sektoriuje garsių septintojo ir aštuntojo dešimtmečių žaidėjų. Be to, AIC yra FIFPro (visiems profesionaliems futbolo žaidėjams visame pasaulyje atstovaujanti organizacija)¹⁷⁷, kuri gina futbolininkų interesus, narė. Nors futbolas buvo pirmoji sporto šaka, kurios atstovai susivienijo į asociaciją, tačiau tai truko neilgai, nes šiuo pavyzdžiu greitai pasekė ir kitų sporto šakų – dviračių, tinklinio, automobilių lenktynių, bokso, motociklų lenktynių, golfo ir teniso žaidėjai, sukurdami atitinkamas asociacijas, į kurias pradėjo vienytis ir, pavyzdžiui, plaukimo treneriai, slidinėjimo instruktoriai, sportininkų masažuotojai ir kiti sporto šakų specialistai, kurie yra ne sportininkai, bet glaudžiai bendradarbiaujantys su jais. Visų sporto federacijų profesinių sąjungų struktūra Italijos kontekste panaši. Asociacijų nariai renka valdybą, prezidentą, sekretorių ir auditorius, taip pat arbitrus, kurių dažniausiai būna trys ir kurie nepriklaus asociacijai.

Italijoje sportininkų asociacijos yra gana įtakingos ir aktyviai dalyvauja socialiniame dialoge. Italijoje pagrindiniai socialinio dialogo veikėjai – FIGC (*Federazione Italiana Giuoco Calcio* – Italijos futbolo federacija), Profesionalų lyga ir Italijos Futbolo Žaidėjų Asociacija (AIC). Dvišalis socialinis dialogas daugiausia vyksta neformaliu būdu. Nuo aštuntojo dešimtmečio pradžios toks dialogas sąlygojo svarbius rezultatus.

¹⁷⁶www.associaitori.it [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-15].

¹⁷⁷www.fifpro.org [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-15].

1981 m. AIC ir Lygos pasirašė susitarimą dėl reklamos. 1987 m. FIGC ir DSC bendradarbiavimo dėka bedarbiams žaidėjams buvo sukurtas sporto centras. 1993 m. AIC ir AIAC (*Associazione Italiana Allenatori Calcio* – Italijos futbolo trenerių federacija) pasirašė bendrą deklaraciją, kurioje jie nustatė bendrus profesionalaus sporto tikslus. Oficialios dvišalės konsultacijos Italijoje vyksta per dvi Bendras Komisijas. Pirmoji, kurią sudaro AIC ir lygos atstovai, buvo sukurta 1971 m. siekiant reguliuoti santykius tarp klubų ir žaidėjų bei nustatyti minimalų darbo užmokestį. Antroji, sudaryta iš AIC ir FIGC atstovų, buvo įkurta 1981 m. ir yra atsakinga už problemų, susijusių su profesionalių futbolininkų kolektyvinės sutarties taikymu ir aiškinimu, sprendimą.

Kolektyvinės derybos, paprastai apibrėžiamos kaip dvišalis derybų procesas tarp darbdavio ir darbuotojų atstovų, šiuo atveju virsta į trišalį¹⁷⁸, nes dalyvių yra trys: AIC (darbuotojai), „lygos“ (darbdaviai) ir FIGC (kaip trečioji šalis).

Pirma kolektyvinė tokio pobūdžio sutartis buvo pasirašyta 1981 m. liepos 8 d. ir atnaujinta du kartus: pirmą kartą – 1986 m. ir antrą kartą – 1990 m. suderinus su Įstatymu 91/1981. Pastarojo galiojimas oficialiai pasibaigė 1992 m. pabaigoje. Po trylikos metų prorogacijos susitarimas pagaliau buvo atnaujintas 2005 m. spalio 10 dieną. Kolektyvinė sutartis apima Standartinę darbo sutartį, kaip priedą. Joje daugiausia dėmesio skiriama darbo užmokesčio reguliavimui, taip pat žaidėjo pareigų nustatymui ir konkrečios socialinės apsaugos sistemos numatymui. Visų pirma, joje užtikrinamas nemokamas žaidėjo gydymas ligoninėje ir medicininė bei medikamentinė pagalba ligos ar nelaimingų atsitikimų atveju, užtikrinamas sveikatos draudimo išlaidų padengimas sportininkams ir reguliuojamos procedūros dėl privalomojo draudimo, neįgalumo, maitintojo netekimo išmokų. Kiti FIGC-

¹⁷⁸ Institut Des Sciences Du Travail, UCL, Study on the representativeness of the social partner organizations in the professional football sector, document available at <http://ec.europa.eu/employment_social/social_dialogue/docs/Represtudies/2005_rapport_football_pays_membresl.pdf> , 2006, p. 109. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-12-05].

lygos-DSC susitarimai sąlygojo kaupiamojo fondo, skirto profesionalių žaidėjų karjeros pabaigos pašalpoms mokėti, įkūrimą¹⁷⁹. Sporto profesinės sąjungos dažnai dalyvauja ir sprendžiant ginčus tarp profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos. Be to, paminėtina ir kolektyvinė teisė streikuoti. Sporto pasaulyje streikų nebuvo daug, tačiau jų yra buvę (pavyzdžiui, Italijoje 1977 m. ir 1996 metais vyko futbolininkų streikai¹⁸⁰).

Visa tai aiškiai parodo, kad sportinės veiklos sutarties pagrindu susiklostantiems santykiams, kaip ir darbo santykiams, būdingas reguliavimas lokaliniais norminiais aktais, o tai nebūdinga civiliniams santykiams, nes civiliniuose santykiuose sutarties šalims nebūdinga laikytis kitos šalies norminiu aktu nustatytos tvarkos ar sudaryti kolektyvines sutartis ir jų nuostatomis remtis, ginant savo interesus.

Apibendrinant šį skyrių, galima daryti išvadą, kad sportinės veiklos sutartis didžiąja dalimi požymių atitinka darbo sutarties požymius ir turi visą eilę požymių, nebūdingų civilinėms sutartims, nes profesionalus sportininkas pagal sutartį atlieka tam tikrą darbinę funkciją, turi savo darbo vietą, gauna reguliarų atlyginimą, priedus, yra pavaldus ir privalo laikytis sporto klubo nustatytos vidaus tvarkos, klubas jam gali skirti drausmines nuobaudas, sportininkas negali perleisti įsipareigojimų pagal sportinės veiklos sutartį kitam asmeniui, sportininkui sportinės veiklos sutarties pagrindu nekyla finansinė rizika, sportinės veiklos sutarties pagrindu atsirandantiems santykiams, šalių teisėms ir pareigoms gali daryti įtaką ir kolektyvinių sutarčių nuostatos. Visi šie požymiai sportinės veiklos sutartį priartina prie darbo sutarties ir leidžia atriboti nuo civilinių sutarčių.

Sprendžiant, ar sportinės veiklos sutarties pagrindu atsirandančius santykius galima reglamentuoti išskirtinai darbo teisės normomis ar darbo teisės ir civilinės teisės normomis, tikslinga plačiau panagrinėti šios sutarties

¹⁷⁹ AMATO, P. 'Profili di diritto sindacale e contrattazione collettiva, in // rapporto di lavom dello sportivo, eds L. Musumarra & E.C. Bernardi (Forli: Experta, 2007), p. 105.

¹⁸⁰ AMATO, P. 'Profili di diritto sindacale e contrattazione collettiva, in // rapporto di lavom dello sportivo, eds L. Musumarra & E.C. Bernardi (Forli: Experta, 2007), p. 109.

vykdymo, pakeitimo ir nutraukimo ypatumus ir ar tai suderinama su darbo teise. Todėl kitame disertacijos skyriuje analizuojami šie klausimai.

II. SPORTINĖS VEIKLOS SUTARTIES SUDARYMO, VYKDYMO IR NUTRAUKIMO YPATUMAI

2.1. Sutarties sudarymas ir sąlygos

2.1.1. Forma

Kūno kultūros ir sporto įstatymo 35 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad galioja tik rašytinė sportinės veiklos sutartis, t. y. žodinės sudaryti negalima.

Remiantis DK nuostatomis, darbo sutartis turi būti sudaryta raštu. Tuo tarpu civilinės sutartys gali būti sudaromos konkludentiniais veiksmais, žodinės ir rašytinės. Remiantis LR DK, darbo sutartį pasirašo darbdavys ar jo įgaliotas asmuo ir darbuotojas. Atliktos analizės metu nustatyta, kad sportinės veiklos sutartis pasirašo asmeniškai profesionalus sportininkas ir sporto klubo įgaliotas asmuo, paprastai prezidentas arba valdybos pirmininkas, o sutarties tekstas patvirtinamas sporto klubo antspaudu.

Taigi sportinės veiklos sutarties sudarymo forma pagal Lietuvoje galiojantį įstatyminių reglamentavimą iš esmės nesiskiria nuo darbo sutarties, išskyrus tai, kad dažnai dėl sutarties sąlygų derasi sportininkų agentai, kurie savo ruožtu veikia su sportininkais sudarytų sutarčių pagrindu. Tačiau tai lemia sporto specifika, t. y. norint rasti gerą sporto klubą, kuris mokėtų gerą atlygį ir kuriam būtų reikalingas būtent tokios pozicijos žaidėjas, būtina gerai išmanyti sporto rinką, o tai jau yra sporto agentų darbas.

Pažymėtina, kad kartais sportinės veiklos sutartys gali būti sudaromos trimis arba keturiais egzemplioriais, nes du lieka sutarties šalims, vienas atiduodamas sportininko agentui, o dar vienas pagal sporto šakų federacijų taisykles registruojamas federacijoje. Pavyzdžiui, Lietuvos Futbolo federacijos 2011 metų varžybų nuostatų 109 punkte numatyta, kad sporto veiklos sutartys, sudarytos su žaidėjais ir treneriais, privalo būti registruojamos LFF nustatyta tvarka. Sporto veiklos sutarties, sudarytos su

žaidėju, registracijos mokestis – 100 Lt, o sudarytos su treneriu – 200 Lt. Registruojant LFF turi būti pateikiama sporto veiklos sutartis¹⁸¹.

Rašytinės sutarties formos reikalaujama praktiškai visose šalyse, tačiau kai kuriose galimos nedidelės išimtys. Pavyzdžiui, Italijoje sporto sektoriuje sukuriant darbo teisinius santykius yra reikalaujama rašytinė sutarties forma, kitaip sutartis būtų negaliojanti. Tokia forma reikalinga norint įrodyti pačios sutarties egzistavimo faktą ir siekiant nustatyti minimalią darbo santykių šalių apsaugą¹⁸². Tačiau Italijos civilinio kodekso 2126 straipsnis, kuriame numatyti darbo sutarties negaliojimo pagrindai (pvz., atvejis, kai nebuvo laikomasi sutarties sudarymo raštu sąlygos), įtvirtina nuostatą, kad sutarties vykdymo laikotarpiu, pavyzdžiui, profesionalus futbolo žaidėjas, atliekantis sportinę veiklą be rašytinės sutarties, turi teisę į viską, kas jam priklauso pagal sutartį.

Čia svarbu atkreipti dėmesį į paminėtos nuostatos santykį su Lietuvos darbo teisės doktrinoje vyraujančia pozicija, kad darbo sutartis turi būti sudaroma raštu, tačiau šios formos nesilaikymas užtraukia administracinę atsakomybę darbdaviui ir neturi jokios įtakos darbo santykių atsiradimui. Kadangi darbo sutartis laikoma sudaryta, kai šalys susitaria dėl darbo sutarties sąlygų.¹⁸³

Akivaizdu, kad minėta Italijos civilinio kodekso 2126 straipsnio nuostata atitinka Lietuvos darbo teisės doktriną dėl privalomos sutarties formos. Remiantis Italijos sporto įstatymo 4 straipsnio 1 dalimi, kiekvieno sportininko sutartis turi būti sudaryta „pagal standartinės sutarties šabloną, parengtą nacionalinės sporto federacijos ir suinteresuotų kategorijų atstovų“. Kiekvienas klubas privalo užpildytą sutartį perduoti atitinkamai sporto

¹⁸¹ 2011 metų Lietuvos Futbolo federacijos varžybų nuostatai. http://www.paff.lt/2011_NUOSTATAI.doc [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-10-15].

¹⁸² FRATTAROLO, Il rapporto di lavoro sportivo (Milano: Giuffrè, 2004), 38-61; VIDIRI, G. 'Sulla forma scritta del contratto di lavoro', Giust. civ. I (1993): 2839; CARINGELLA, F. 'Brevi considerazioni in tema di forma del contratto di lavoro sportivo', Riv. dir. sport. (1994): 686; DALRNASSO, C. M. 'H contratto di lavoro professionistico sportivo alla luce della L. 23 marzo 1981 No. 91', Giur. merito, IV (1982): 230.

¹⁸³ TIAŽKIJUS, V. Lietuvos darbo teisės spragos ir būdai joms įveikti. Darbo rinkla XXI amžiuje: lankstumo ir saugumo paieškos. *Tarptautinės mokslinės konferencijos 2011 m. gegužės 12-14 d. straipsnių rinkinys*. Vilnius, 2011. p. 457.

federacijai patvirtinti. Ši nuostata yra labai svarbi, nes suteikia federacijoms svarbių galių: jos priima sprendimus dėl standartinių sutarčių kolektyvinių derybų procese ir tikrina kiekvieną sutartį¹⁸⁴. Šiuo atveju standartinė sutarčių forma yra tarsi rėmas, kurio turinį reikia sukonkretinti kiekvienu atveju, o tam tikrais atvejais ji turi apimti visą kolektyvinės sutarties tekstą.

Remiantis Ukrainos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo¹⁸⁵ 23-3 straipsniu „Darbo santykiai profesionaliame sporte“, asmenys, užsiimantys profesionalia sportine veikla, dirba pagal rašytines darbo sutartis, kurių formą nustato Vyriausybė, atsižvelgdama į Ukrainos ir tarptautinių sporto organizacijų reikalavimus.

Pietų Afrikos Respublikoje profesionalūs sportininkai sudaro taip pat rašytines sutartis su sporto klubais. Pavyzdžiui, profesionalūs futbolininkai sudaro sutartis su futbolo klubais. Šie sporto klubai yra Nacionalinės futbolo lygos (*National Soccer League* – NSL) nariai. NSL skatina, organizuoja, kontroliuoja ir administruoja profesionalų futbolą Pietų Afrikos Respublikoje. Visi profesionalūs žaidėjai turi laikytis NSL taisyklių ir nuostatų. Bet koks klubas ar futbolininkas, norintis žaisti profesionalų futbolą Pietų Afrikos Respublikoje, turi būti įregistruotas NSL. Visi profesionalūs klubai yra betarpiškai susiję su NSL, kuri savo ruožtu yra susijusi su Pietų Afrikos Respublikos futbolo asociacija (*South African Football Association* – SAFA). NSL taisyklių 1.8 paragrafas numato, kad „sutartiniu žaidėju“ laikomas profesionalus žaidėjas, kuris yra darbuotojas, pasirašęs įdarbinimo sutartį su klubu. NSL taisyklių 35.1 paragrafas numato, kad kiekvienas klubas, įdarbinantis profesionalų žaidėją, turi būti sudaręs su juo rašytinę sutartį“.

2.1.2 Turinys

¹⁸⁴ DE CRISTOFARO, M. 'Commento all'art. 4, L. 23 marzo 1981, No. 91', *Nuove leggi civ. comm.* (1982): 574.

¹⁸⁵ Закон Украины от 24 декабря 1993 г. «О физической культуре и спорте» (В редакции Законов 19.04.2011 г. №3236-VI).

Šiame darbe būtina ir tikslinga panagrinėti sportinės veiklos sutarties sudarymo **terminą**, nes civilinėms sutartims paprastai būdingas konkretus terminas, per kurį turi būti pasiektas tam tikras rezultatas. Darbo sutartims būdingas pastovumas, o terminuotų sutarčių atveju – ilgesni terminai.

Sportinės veiklos sutartys yra terminuotos, tai reiškia, kad su sportininkais profesionaliais sporto klubai sudaro terminuotas sutartis. DK¹⁸⁶ 109 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas draudimas sudaryti terminuotą darbo sutartį, jeigu darbas yra nuolatinio pobūdžio, išskyrus atvejus, kai tai nustato įstatymai arba kolektyvinės sutartys. Pagal nurodytas įstatymo nuostatas terminuota darbo sutartis gali būti sudaryta tik šiais atvejais: kai darbas nenuolatinio pobūdžio; kolektyvinėje sutartyje nustatytais atvejais; įstatymų nustatytais atvejais (DK tokia išimtis įtvirtinta renkamiems ir renkamų organų skiriamiems darbuotojams, Įmonių bankroto įstatyme – darbuotojams, priimamiems dirbti įmonės bankroto proceso metu, kt.)¹⁸⁷.

Ar galima teigti, jog su profesionaliu sportininku sudaromoje sportinės veiklos sutartyje nustatomas terminas atitinka terminuotoje darbo sutartyje nustatomo termino požymius?

Autoriaus nuomone, taip. Terminuota darbo sutartis, net jeigu darbas yra nuolatinio pobūdžio, gali būti sudaryta, kai tai nustato įstatymai. Šiuo atveju Kūno kultūros ir sporto įstatymo 35 straipsnio 2 dalies 9 punkte numatyta, kad būtina sportinės veiklos sutarties sąlyga – sutarties galiojimo terminas. Tai reiškia, kad įstatymas numato galimybę sudaryti tik terminuotas sportinės veiklos sutartis. Be to, profesionalaus sportininko darbas susijęs su dideliais fiziniais krūviais, įsipareigojimais siekti sporto aukštumų ir kartu labai priklauso nuo sportininko amžiaus, jo sveikatos ir t. t. Manytina, jog šios priežastys taip pat rodo, kad neterminuota sutartis profesionaliame sporte sudaryta negali būti. Tai lemia darbo santykių profesionaliame sporte specifika, į kurią būtina atsižvelgti reguliuojant sportininkų darbo santykius.

¹⁸⁶ *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 64-2569.

¹⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje *M. P. v. Panevėžio miesto savivaldybės administracija*, bylos Nr. 3K-3-494/2009, kat. 11.6.1.

Termino nustatymą galima paaiškinti ir tuo, kad kiekviena iš sutarties šalių nori turėti garantiją, jog per nustatytą terminą sportinės veiklos sutartis nebus nutraukta. Ilgesni sutarties terminai paprastai nustatomi sudarant sutartis su jaunais sportininkais. Tokiu atveju sporto klubas jaunam sportininkui suteikia galimybę įgyti reikiamos patirties bei vystyti sportinį meistriškumą ir todėl turi teisę tikėtis, kad šis meistriškumas bus naudojamas sporto klubo interesais kuo ilgesnį laiko tarpą.

DK¹⁸⁸ 109 straipsnyje numatyta, kad terminuota darbo sutartis negali būti sudaryta ilgesniam kaip penkerių metų terminui. Panašius terminus, ne ilgesnius kaip penkerių metų, nustato ir tarptautinės sporto federacijos. Pavyzdžiui, pagal FIBA taisykles, maksimalus sportinės veiklos sutarties terminas ketveri metai, o pagal FIFA – penkeri metai, tačiau vėliau šalys šias sutartis gali pratęsti.

Išanalizavus sportinės veiklos sutartis, matyti, kad terminai jose paprastai nustatomi sporto sezonais ir numatomi iki penkerių metų. Tais atvejais, kai pirmą kartą sudaroma sutartis su pirmą kartą į klubą priimamais sportininkais, numatomas galiojimas 1 sezonas, plus du, plus du, t. y. reiškia, kad po vieno sezono sporto klubas turi teisę pratęsti sportinės veiklos sutartį dar dviem sezonams, o po jų – dar dviem.

Užsienio valstybėse praktika labai skirtinga, tačiau visose sportinės veiklos sutartys yra terminuotos. Pavyzdžiui, Vokietijoje sutarčių terminas negali būti trumpesnis kaip vieneri metai ir ilgesnis kaip treji metai, tačiau šalys šią sutartį gali pratęsti. Anglijoje profesionaliame sporte kontraktai yra terminuoti, tačiau terminus šalys nustato laisvai ir nėra numatyto jokio minimalaus ir maksimalaus termino. Švedijoje sportinės veiklos sutartis turi būti terminuota, o terminas negali būti trumpesnis kaip vieneri metai ir ilgesnis kaip treji metai. Italijoje darbo sutartis su sportininku sudaroma ne ilgesniam kaip penkerių metų terminui. Ispanijos teisės aktuose nurodoma, kad su sportininku sudaroma terminuota sutartis, kurioje nurodoma sutarties

¹⁸⁸ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (*Valstybės žinios*. 2002, Nr. 64-2569).

pasibaigimo diena. Prancūzijoje sutarčių terminas negali būti trumpesnis kaip vienas sezonas ir ilgesnis kaip penki sezonai¹⁸⁹.

Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatyme nėra reglamentuota smulki sportinės veiklos sutarties **sudarymo tvarka**, o tik nurodyta, kokios sąlygos šioje sutartyje turi būti įtvirtintos ir jog sportinės veiklos sutartis turi būti rašytinė. Tačiau nereikia pamiršti, kad profesionalų sportą reglamentuoja ir tos šakos tarptautinės ir nacionalinės sporto federacijos priimti lokaliniai teisės aktai, kurie gali numatyti, kaip turi būti sudaroma sportinės veiklos sutartis ir tai, jog ji turi būti registruojama federacijoje. Pavyzdžiui, Italijos 1981 metų Sporto įstatymo 2 straipsnyje numatyta, kad šis įstatymas reglamentuoja profesionalių sportininkų, trenerių ir kitų asmenų veiklą kaip pastovų darbą, jų kvalifikacijos kėlimą padedant nacionalinėms sporto federacijoms bei sportininkų teises ir pareigas. 4 straipsnyje „Priėmimo į darbą sporte tvarka“ numatyta, kad sportininkai į darbą priimami sudarant kontraktą, kuris vėliau patvirtinamas nacionalinės sporto federacijos¹⁹⁰.

Paprastai sportinės veiklos sutartys pasirašomos po gana ilgų derybų, nes tiek sporto klubas nori gauti gerą sportininką, tiek profesionalus sportininkas nori gauti maksimaliai didelį atlyginimą. Paprastai derybose dalyvauja sporto klubo atstovai ir sportininko agentas, kuris gerai išmano sporto rinką. Susitarus dėl visų būtinų **sąlygų**, pasirašoma terminuota sportinės veiklos sutartis.

Sportinės veiklos sutartyse sportininkas paprastai įsipareigoja:

- 1) laikytis sporto organizacijos, tos sporto šakos federacijos ir tarptautinių federacijų, kurioms priklauso sporto organizacija, nustatytų taisyklių ir kitų nuostatų;
- 2) į sporto organizaciją atvykti sutartu laiku ir geros fizinės formos;
- 3) vilkėti sporto klubo aprangą;

¹⁸⁹ United towards a common goal: A European sport. French National Olympic Committee (CNOSF) to Professional Sport. http://www.cebrel.cz/dokums_raw/cnosf_study_contracts_professional_sport.pdf. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-15].

¹⁹⁰ BERTINI, B. *La responsabilita sportiva*. Milano, 2002. p. 69.

- 4) stengtis išlaikyti gerą fizinę formą visą sporto sezoną;
- 5) sporto renginiuose atstovauti sporto klubui ir būti jam lojaliam;
- 6) viešose vietose elgtis tinkamai ir laikytis moralės, garbingumo ir kitų principų kaip ir aikštelėje;
- 7) nesielgti taip, kad veiksmai galėtų padaryti žalą sporto klubui ar federacijai;
- 8) dalyvauti ne tik sportinėje, bet ir kitoje veikloje, kurioje dalyvauja sporto klubas, kuria siekiama vystyti sportą;
- 9) nedalyvauti reklaminėse ir kitose kampanijose be sporto klubo leidimo;
- 10) sportinės veiklos sutarties galiojimo metu nesudaryti ir nesitarti dėl sudarymo kitos sutarties su kitu sporto klubu;
- 11) be sporto organizacijos sutikimo nedalyvauti kitų sporto šakų sporto varžybose;
- 12) ir kt.¹⁹¹

Dažniausiai sportinės veiklos sutartyse taip pat nurodoma, kad sportininkas sporto klubui perduoda visas asmenines teises į atvaizdą sutarties galiojimo terminui. Todėl sporto klubas gali laisvai naudoti sportininko atvaizdą reklamos tikslams, taip pat perduoti jį masinės informacijos priemonėms.

Sportinės veiklos sutartyse sporto klubas paprastai įsipareigoja:

- 1) mokėti sutartyje nustatyto dydžio atlyginimą sportininkui;
- 2) apmokėti visas sportininko išlaidas, susijusias su sportine veikla. Tai išlaidos susijusios su apgyvendinimu (taip pat ir išvykose), maitinimu, gydymu ir t. t.
- 3) apmokėti valstybei mokesčius, kuriuos privalu mokėti nuo sportininko pajamų, gaunamų iš sportinės veiklos;

¹⁹¹ Sudaryta remiantis autoriaus atlikta sportinės veiklos sutarčių analize bei knygoje АЛЕКСЕЕВ, С. В. *Международное спортивное право. International Sports Law* / Под ред. проф. П. В. Крашенинникова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2008. Р. 497-515 pateiktais sportinės veiklos sutarčių pavyzdžiais.

4) traumos atveju, jeigu ji gauta varžybose ar treniruotėje bei vykstant iš/i varžybų/as, iš/i namų/o, gydymo metu mokėti nustatyto dydžio atlyginimą ir apmokėti visas gydymo išlaidas;

5) suteikti tinkamas sąlygas sportininkui palaikyti gerą fizinę formą ir didinti sportinį meistriškumą;

6) suteikti sportininkui aprangą ir reikiamą įrangą treniruotėms;

7) suteikti ir apmokėti sportininkui atostogas;

8) pasirūpinti sportininko dokumentų tvarkymu, vizų įforminimu, kai reikia vykti į užsienį;

9) masinės informacijos priemonėse skelbti apie sportininko pasiekimus;

10) supažindinti sportininką su sporto klubo sudaromomis sutartimis, kurios gali turėti įtakos sportininko teisėms ir interesams;

11) padėti sukurti sąlygas sportininkui, kad jis galėtų normaliai bendrauti su šeima (išnuomoti butą, skirti automobilį ir pan.);

12) mokėti už sportininką profesionalą privalomojo sveikatos draudimo įmokas¹⁹².

Nagrinėtose sutartyse ypatingai daug dėmesio skiriama sportininko fizinei formai ir sveikatai. Paprastai sutartyse nurodoma, kad sportininko sveikatą ir fizinę formą nuolat tikrina sporto klubo gydytojai, o sportininkas turi stengtis išlaikyti kuo geresnę fizinę formą. Taip pat dažnai draudžiama sportininkui laisvalaikiu užsiimti pavojinga veikla, kuria sutartyse įvardijamas slidžių sportas, leidimasis parašiotu ir t. t. Keliose iš sutarčių pavyko rasti netgi draudimą važinėti motociklu. Tai suprantama, nes įvykus eismo įvykiui, paprastai nukenčia sportininko kojos, o tai viena svarbiausių kūno dalių profesionaliame krepšinyje, futbole ir pan.

Sutartyse taip pat numatoma, kad prieš varžybas patikrinama sportininko sveikata ir jeigu gydytojas nustato, kad sportininko sveikatos

¹⁹² Sudaryta remiantis autoriaus atlikta sportinės veiklos sutarčių analize bei knygoje АЛЕКСЕЕВ, С. В. *Международное спортивное право. International Sports Law* / Под ред. проф. П.В. Крашенинникова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2008. Р. 497-515 pateiktais sportinės veiklos sutarčių pavyzdžiais.

būklė bloga, jam neleidžiama žaisti. Kartu išsiaiškinamos blogos fizinės formos ar sveikatos priežastys ir nustatčius, kad priežastis buvo profesionalaus sportininko veiksmai, sporto klubas turi teisę diskvalifikuoti žaidėją iki tol, kol jo sportinė forma neatsistatys ir neprilygs anksčiau buvusiai. Diskvalifikavimo atveju – diskvalifikavimo laikotarpiu sporto klubas atlyginimo sportininkui nemoka.

Sportinės veiklos sutartyse paprastai aptariamos ir sportininko nuomos sąlygos. Sportininko laikinas perėjimas, mokslinėje literatūroje vadinamas „sportininkų nuoma“, – tai sportininko, turinčio galiojančią sutartį, perėjimas iš vieno sporto klubo į kitą, siekiant laikinai atstovauti šį sporto klubą. Paprastai toks sandoris sudaromas esant šioms sąlygoms:

1) sportinės veiklos sutartis su pirmuoju sporto klubu laikinai nutraukiama su atidedamuju terminu, t. y. sutartis nutraukiama ir nurodoma, kad ji vėl galios nuomos terminui pasibaigus;

2) pirmajam sporto klubui pasilieka teisė į kompensaciją už sportininko paruošimą ir sportinio meistriškumo padidinimą.

Jeigu profesionalus sportininkas, sudarydamas sportinės veiklos sutartį, prieštarauja galimai sportininko nuomai ir jam pavyksta dėl tokį sportininko nuomos draudimą įtvirtinančių sąlygų susitarti su kita sutarties šalimi – sporto klubu, sudarytos sutarties galiojimo laikotarpiu sportininko nuoma be pastarojo sutikimo tampa negalima, jei nėra papildomo tai numatančio sutarties šalių susitarimo. Kita vertus, nuoma gali būti naudinga pačiam profesionaliam sportininkui ir visiškai atitikti jo interesus.

Personalo nuoma – viena iš sparčiausiai augančių netipinių darbo formų Europos Sąjungoje per paskutinius 20 metų. Pirmosios personalo nuomos įmonės pradėjo rasti JAV XX a. pradžioje. Europą ši naujovė pasiekė tik po Antrojo pasaulinio karo, 6-tajame dešimtmetyje. Senosiose Europos Sąjungos šalyse ši darbo forma yra seniai žinoma ir gana plačiai paplitusi, tuo tarpu naujosiose valstybėse narėse, taip pat ir Lietuvoje, ji dar

gana nauja, nors, pavyzdžiui, Slovėnija dar 1998 m. priėmė įstatymą, reglamentuojantį personalo nuomos institutą¹⁹³.

Vienas iš svarbiausių teisės aktų, kuri ratifikuodama, Lietuva pripažino būtinybę įvesti personalo nuomos institutą, yra 1997 m. birželio 3 d. Tarptautinės darbo organizacijos 181-oji konvencija dėl privačių įdarbinimo agentūrų¹⁹⁴. 2011 m. gegužės 19 d. buvo priimtas minėtą institutą įgyvendinantis Lietuvos Respublikos įdarbinimo per laikinojo įdarbinimo įmones įstatymas¹⁹⁵. Šio įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad Lietuvos Respublikos darbo kodeksas ir kiti įstatymai įdarbinimo per laikinojo įdarbinimo įmones teisiniams santykiams taikomi tiek, kiek jų nereglamentuoja šis įstatymas. Teisiniams santykiams tarp darbo naudotojo ir įdarbinimo įmonės bei tarp darbo naudotojo ir laikinojo darbuotojo taikomas Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas tiek, kiek jų nereglamentuoja šis įstatymas.

2.2. Sutarties vykdymas

Analizuojant sutarties su profesionaliais sportininkais vykdymą, tikslinga panagrinti jos įsigaliojimą. LR DK 99 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad darbo sutartis laikoma sudaryta, kai šalys susitarė dėl darbo sutarties sąlygų, o šio straipsnio 5 dalis numato, jog darbuotojas privalo pradėti dirbti kitą po darbo sutarties sudarymo dieną, jeigu šalys nesutarė kitaip. Vadinasi šalys gali susitarti, kad darbuotojas pradeda dirbti tuoj pat po sutarties pasirašymo arba po tam tikro laikotarpio, pavyzdžiui, po mėnesio.

Išanalizavus anksčiau minėtas sportinės veiklos sutartis, nustatyta, kad daugumoje iš jų nustatomos tam tikros sąlygos, kurioms esant įsigalioja sudaryta sportinės veiklos sutartis. Pavyzdžiui, krepšinio klubo E, komandos F žaidėjų kontraktuose su klubu buvo numatyta, kad kontraktas įsigalioja nuo

¹⁹³ USONIS, J., BAGDANSKIS, T. Darbo nuoma ir jos teisinio reguliavimo perspektyvos Lietuvoje. *Jurisprudencija*, 2008 8(110); 65–72.

¹⁹⁴ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Konvencijos dėl privačių įdarbinimo agentūrų ratifikavimo (*Valstybės žinios*. 2004. Nr. 40-1291).

¹⁹⁵ *Valstybės žinios*, 2011-06-07, Nr. 69-3287.

jo pasirašymo dienos, tačiau šis kontraktas įgyja juridinę galią tik tuomet, kai naujai kontraktą pasirašantis žaidėjas atlieka sveikatos patikrinimą komandos gydytojo nurodytoje sveikatos gydymo įstaigoje ir šio patikrinimo rezultatai yra teigiami. Be to, kai kuriuose kontraktuose yra numatyta, kad žaidėjas turi atlikti testą jo fizinio pasiruošimo lygiui nustatyti ir tik jį išlaikęs žaidėjas laikomas sudariusiu sutartį.

Praktiškai visose analizuotose sportinės veiklos sutartyse yra numatyta, kad tais atvejais, kai sutartis sudaroma su žaidėju, kuris žaidė kitame sporto klube, žaidėjas turi pateikti naujam sporto klubui paleidžiamuosius raštus (*Letter of clearance*). Pavyzdžiui, krepšinio klubo A sportinės veiklos sutartyse nurodoma, kad jeigu žaidėjas pasirašęs sutartį, nepateikia paleidžiamųjų raštų, Klubas turi teisę:

- vienašališkai iš karto nutraukti sutartį, o žaidėjas klubui privalo sumokėti (duomenys neskelbtini) litų netesybas;

- arba vienašališkai pradėti vykdyti sutartį taikant žaidėjui drausminio poveikio priemones ir išskaičiuoti iš žaidėjo garantuojamos atlyginimo sumos faktines klubo išlaidas dėl tinkamo ir savalaikio sutarties įregistravimo LKL, NEBL arba Europos taurės varžybose.

Tokią sportinės veiklos sutarčių įsigaliojimo ir vykdymo pradžios tvarką sąlygoja profesionalaus sporto santykių ypatumai, tačiau tai neprieštarauja LR DK, nes 99 straipsnio 5 dalis leidžia darbo sutarties šalims susitarti dėl darbo sutarties įsigaliojimo.

Kalbant apie sportinės veiklos sutarčių vykdymą, pažymėtina, kad darbo teisėje galioja dar romėnų suformuluotas bendrasis sutarčių teisės principas – *pacta sunt servanda* (sutarčių reikia laikytis). Darbdavys neturi teisės reikalauti, išskyrus DK 120, 121 ir 122 straipsniuose numatytus atvejus, kad darbuotojas atliktų darbą, nesulygtą darbo sutartimi. Darbo sutartyje sulygstama ne dėl konkrečių darbų, o dėl tam tikros rūšies darbų atlikimo, t.y. dėl tam tikros darbo funkcijos vykdymo, todėl darbuotojas privalo atlikti tuos darbus, kurie priskiriami jo sutartyje sulygtai profesijai,

specialybei ir kvalifikacijai, nebent pačioje sutartyje būtų numatyta kitaip. Dėl papildomo darbo turi būti sutarta ir tai turi būti aptarta sutartyje¹⁹⁶.

Autoriaus nuomone, šios normos nėra aktualios profesionaliame sporte, kadangi profesionalūs sportininkai sporto klubams reikalingi paprastai tik kaip žaidėjai, nes kitiems papildomiems darbams atlikti dažniausiai galima rasti personalo, kuriam reikia mokėti mažiau nei profesionaliam sportininkui. Autoriaus atliktos sportinių veiklos sutarčių analizės rezultatai rodo, jog paprastai sportinės veiklos sutartyse nurodoma, kad žaidėjas privalo dalyvauti visose varžybose, kuriose dalyvauja klubas, kuriam jis atstovauja, dalyvauti treniruotėse, visuose klubo, LKL, LKF, NEBL ir kitų sporto organizacijų bei klubo rėmėjų renginiuose ir varžybose, jeigu yra oficialiai kviečiamas ir tam yra trenerio leidimas, taip pat vykdyti visus trenerio, komandos gydytojo, klubo administracijos ir valdybos nurodymus ir nutarimus. Taigi šios sutarčių nuostatos rodo, kad profesionalių sportininkų darbo funkcijos labai plačios ir sunku įsivaizduoti, koks papildomas, sutartyje nesulygtas, darbas galėtų būti jiems pavedamas.

2.2.1. Vieta

Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymas darbo vietas kaip būtinos sportinės veiklos sutarties sąlygos nenumato.

Tuo tarpu DK nustato, kad darbovietė yra būtinoji darbo sutarties sąlyga. (DK 95 straipsnio 1 dalis įtvirtina, kad darbo sutarties šalys privalo sulygti dėl darbuotojo darbovietės (įmonės, įstaigos, organizacijos, struktūrinio padalinio ir kt.). Drauge pažymėtina, kad Kūno kultūros ir sporto įstatymas kaip vieną iš būtinų sportinės veiklos sąlygų numato sporto organizaciją, todėl manytina, jog šioje normoje turima omenyje darbovietę, t. y. organizaciją, į kurią priimamas profesionalus sportininkas.

Pažymėtina, kad vienoje iš bylų Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, jog LR DK ir kituose darbo santykius reglamentuojančiuose

¹⁹⁶ TIAŽKIJUS, V. *Darbo teisė: teorija ir praktika*. Vilnius, Justicija, 2005. p. 396.

įstatymuose vartojamas dvi lingvistine prasme panašios sąvokos: darbovietė ir darbo vieta. Teisine prasme darbovietės sąvoka dažniausiai suprantama kaip darbdavys (įmonė, įstaiga, organizacija ar kita organizacinė struktūra) (pavyzdžiui, DK 30 straipsnio 1 dalies 3, 4 punktai, 2 dalis, 93 straipsnis 95 straipsnio 1 dalis ir kt.; Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 36 straipsnio 9 dalis; Žalos atlyginimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga laikinojo įstatymo 11 straipsnio 3 dalis). Tuo tarpu darbo vietos sąvoka vartojama dviem reikšmėmis: 1) kaip darbo funkcijų atlikimo vieta (pavyzdžiui, DK 83 straipsnio 1 dalies 2 punktas, 143 straipsnio 1 dalies 3 punktas, 158 straipsnio 2 dalis; 2) kaip tam tikrų darbinių pareigų vienetas – etatas (pavyzdžiui, DK 89 straipsnis, 109 straipsnio 4 dalis ir kt.). Taigi šios dvi sąvokos – darbovietė ir darbo vieta – turi ir panašumų (kai darbo vieta suprantama kaip tam tikras etatas darbovietės (darbdavio) organizacinėje struktūroje), ir skirtumų (kai darbo vieta suprantama tik kaip darbo funkcijų atlikimo vieta). Darbo vietos sąvoka nurodytomis dviem reikšmėmis suprantama tiek bendrine, tiek specialia (taip pat ir teisine) prasmėmis.¹⁹⁷

I. Povilaitienė nurodo, jog DK neįtvirtina, kad darbo sutarties šalys privalo sulygti dėl geografinio šios sutarties sąlygos aspekto, t. y. sutartyje nebūtinai turi būti nurodoma, kurioje vietovėje darbuotojas dirbs. Taigi net ir tuo atveju, kai šalys, sudarydamos darbo sutartį, nenurodo adreso, kuriame bus darbuotojo darbo funkcijų atlikimo vieta, turi būti laikoma, kad šalys dėl būtinios darbo sutarties sąlygos – darbovietės, yra susitarusios. Be to, darbo sutartimi gali būti sulygstama ir dėl tokio darbo, kuris dėl savo pobūdžio negalės būti atliekamas vienoje vietoje, o bus susijęs su kelionėmis, važiavimais (pavyzdžiui, tolimųjų reisų vairuotojai ir pan.). Tokiu atveju darbo sutartyje būtų neįmanoma numatyti, kokių adresu bus atliekamas darbas.¹⁹⁸

¹⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje *A. B. v. UAB „(duomenys neskelbtini)“*, bylos Nr. 3K-3-295/2009, kat. 11.9.10.7; 11.9.10.8; 15.3.2; 18.2.2.

¹⁹⁸ POVILAITIENĖ, I. *Darbo sutartis ir kitos teisinės darbo panaudojimo formos*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai (01 S). Vilniaus universitetas, Vilnius, 2012. p. 44.

Darbdavio pareigas suteikti darbą atitinkamoje vietovėje nagrinėjo ir A. E. Aust, kuris teigia, kad vieta, kurioje darbdavys paprastai suteikia darbą, yra aptariama atsirandant teisiniams santykiams. Dažniausia įprasta, kad darbo vieta bus ta pati visą darbo teisinių santykių laiką. Tačiau tam tikrais atvejais darbuotojas gali sutikti dirbti daugiau nei vienoje vietoje, arba kartais darbdavys gali jį nusiųsti dirbti į kitas vietas.¹⁹⁹

Tyrimo metu nustatyta, kad visose sportinės veiklos sutartyse buvo numatyta darbuotojo darbovietė – sporto klubas, kuriam sportininkas privalo atstovauti, taip pat sporto salės, sporto kompleksai ir kitos treniruočių pravedimo vietos. Be to, sutartyse nurodyta, jog sportininkas privalo dalyvauti varžybose, kurios vyksta jo atstovaujamo sporto klubo salėje arba išvykoje. Atsižvelgiant į tai, galima daryti išvadą, kad sportinės veiklos sutartyje nurodoma sportininko darbovietė, o tai reiškia, jog sportinės veiklos sutartis turi dar vieną darbo sutarčiai būdingą požymį, kuris nebūdingas civilinėms sutartims. Civilinės sutarties atveju darbas atliekamas ne darbo naudotojo patalpose ir nesinaudojama arba žymia dalimi nesinaudojama darbo naudotojo įranga. O darbo sutarties atveju darbuotojas darbą atlieka darbdavio patalpose ir naudojasi jo įranga.

2.2.2. Darbo ir poilsio laikas

Remiantis Lietuvos Respublikos darbo kodekso 142 straipsniu, „darbo laikas – tai laikas, kurį darbuotojas privalo dirbti jam pavestą darbą, ir kiti jam prilyginti laikotarpiai“.

Profesionaliems sportininkams darbo laikas – tai laikas praleistas varžybose, treniruotėse, laikas praleistas išvykose ir t. t. Profesionaliams sportininkams teisės aktuose nėra nustatytos darbo laiko trukmės, nes treniruočių laikas ir varžybų grafikas nesusijęs su darbo laiko normomis (40 valandų), kurios taikomos kitiems darbuotojams. Netaikomas profesionaliame sporte ir terminas „sutrumpintas darbo laikas“ arba „ne visas

¹⁹⁹ AUST, E. A. *The Employment Contract*. Les Editions Yvon Blais Inc., 1998. p. 37-38.

darbo laikas“, nes taisyklės turi būti visiems sportininkams vienodos ir žaidimas, kaip sportinis renginys, kuris pritraukia daugybės žiūrovų dėmesį, negali būti nutrauktas tik todėl, kad, pavyzdžiui, žaidėjui, neturinčiam 18 metų, nustatytos kitokios darbo valandos.

Atlikus sportinės veiklos sutarčių analizę, paaiškėjo, kad nė vienoje iš jų nebuvo nustatyta darbo laiko trukmė per savaitę ar mėnesį. Tačiau sportinės veiklos sutartyse dažnai yra nurodoma konkreti treniruočių per savaitę trukmė, varžybų trukmė ir kiti klausimai, todėl galima daryti išvadą, kad profesionalaus sportininko komandiniame sporte darbo laikas yra nustatomas.

Užsienio valstybių praktika šioje srityje labai įvairi. Italijoje darbo įstatymai nenumato profesionalių sportininkų darbo laiko trukmės, tačiau jiems draudžiama dirbti viršvalandžius.

Švedijoje sportininkų veiklai taikomi darbo santykius reglamentuojantys įstatymai, tačiau sportinės veiklos sutartyse leidžiama susitarti ir dėl kitokio darbo laiko nei numatyta minėtuose teisės aktuose. Tai lemia Švedijos darbo teisės lankstumas. Kaip ir Švedijoje, Prancūzijoje taikomos darbo įstatymų normos, įtvirtinančios darbo trukmę. Vokietijoje taip pat teoriškai taikomi darbo įstatymai, tačiau praktikoje darbo laikas nustatomas sportinės veiklos sutartyse. Ispanijoje profesionaliems sportininkams draudžiama dirbti ilgiau kaip pusę dienos, t. y. jiems numatytas pusės dienos poilsis. Į darbo laiką neįskaitomas laikas, praleistas kelionėse. Ispanijoje teisės aktais įtvirtinta, kad profesionalus sportininkas negali dirbti ilgiau kaip 9 valandas per dieną, draudžiamas viršvalandinis ir naktinis darbas. Anglijoje darbo valandos nustatomos sportinės veiklos sutartyse. Paprastai į darbo laiką neįskaitomas laikas, praleistas kelionėse, neleidžiamas viršvalandinis ir naktinis darbas²⁰⁰.

²⁰⁰ United towards a common goal: A European sport. French National Olympic Committee (CNOSF) to Professional Sport. http://www.cebrecz/dokums_raw/cnosf_study_contracts_professional_sport.pdf. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-15].

Skirtingai nei komandiniame sporte, sportininkams, užsiimantiems individualia sportine veikla, tokia kaip tenisas, dailusis čiuožimas ir kt., darbo diena nenormuota, t. y. jie patys pasirenka, kiek jiems treniruotis, kuriuose turnyruose dalyvauti, o kuriuose ne, todėl darytina išvada, kad nekomandinėse sporto šakose sportininkams darbo laiko institutas netaikomas ir turi visai kitokią reikšmę nei kitiems darbuotojams.

Komandiniam profesionaliam sportui galėtų būti taikomos bendrosios DK numatytos darbo laiką reglamentuojančios normos. Nors sportas yra specifinė verslo sritis ir dėl jo ypatumų kai kurios darbo teisės normos tiesiogiai, be jokių išlygų, negali būti taikomos, tačiau siekiant apsaugoti profesionalių sportininkų teises, atsižvelgiant į tai, kad nė vienoje ištirtoje sportinės veiklos sutartyje nebuvo nustatytas maksimalus darbo laikas, manytina, jog visgi tokios nuostatos galėtų būti taikomos.

Svarbus darbo santykių požymis, paprastai juos skiriantis nuo civilinių santykių, yra darbuotojo atostogų laikas. Autoriaus atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad visose sportinės veiklos sutartyse buvo nustatytas atostogų laikas, kurio trukmė yra ne trumpesnė, kaip 28 kalendorinės dienos.

Atostogos profesionaliems sportininkams numatytos ir visų anksčiau minėtų Europos valstybių teisės aktuose. Pavyzdžiui, Vokietijoje profesionaliems sportininkams priklauso 20 dienų atostogos. Anglijoje ir Ispanijoje sportininkų atostogos tokios pačios kaip ir kitų darbuotojų. Prancūzijoje taip pat profesionaliems sportininkams priklauso atostogos tokios pat kaip ir kitiems darbuotojams, tačiau jie jas gali išnaudoti tik tarp sezonų. Prancūzijoje profesinių sąjungų iniciatyva buvo sudaryta kolektyvinė sutartis, pagal kurią sportininkams priklauso 3 darbo dienos atostogų per mėnesį. Švedijoje profesionalūs sportininkai per metus turi po 25 dienas atostogų, o ledo ritulio žaidėjai – po keturias savaites, kurias jie išnaudoja

gegužės ir birželio mėnesiais. Taip pat keturių savaitių atostogos suteikiamos ir Italijoje dirbantiems profesionaliems sportininkams²⁰¹.

Atsižvelgiant į tai, kas anksčiau išdėstyta, darytina išvada, kad sportinės veiklos sutartis turi darbo santykiams būdingus požymius – darbo laiką ir atostogas, o tai nėra būdinga ir nenumatoma civilinėse sutartyse. Civilinių sutarčių atveju darbo naudotojas neįsipareigoja mokėti atlyginimo už tuos laikotarpius, kai faktiškai paslaugos neteikiamos, o darbo sutarčių atveju mokamas atlyginimas ir už laikotarpius, kai darbas faktiškai neatliekamas. Visa tai rodo, kad sportinės veiklos sutartis savo prigimtimi artimesnė darbo sutarčiai.

2.2.3 Sutarties keitimas

Sportinės veiklos sutartis sudaroma, pakeičiama ir nutraukiama remiantis taisyklėmis, nustatytomis specialiaisiais įstatymais, ir sporto organizacijų – skirtingų sporto šakų tarptautinių ir nacionalinių sporto federacijų nustatytomis normomis.

Ilgą laiką sporto santykius reguliavo tik nacionalinės sporto organizacijos, ir vykstant varžyboms tarp dviejų valstybių, varžybų eigos, sporto taisyklių ir kitus klausimus sporto federacijos suderindavo dvišaliuose susitarimuose. Tačiau sportas greitai vystėsi ir sporto renginiai apimdavo vis didesnę valstybių skaičių, todėl sudėtingėjo susitarimai tarp valstybių nacionalinių sporto federacijų. Siekiant išspręsti šias problemas, gimė idėja sukurti tarptautinę sporto federaciją, kuri nustatytų bendras visoms valstybėms taisykles. Ši idėja buvo įgyvendinta 19 amžiaus pabaigoje ir buvo pradėtos kurti atskirų sporto šakų tarptautinės federacijos (pirmosios buvo įkurtos tarptautinė gimnastikos federacija, tarptautinė irklavimo federacija ir

²⁰¹ United towards a common goal: A European sport. French National Olympic Committee (CNOSF) to Professional Sport. http://www.cebrecz.cz/dokums_raw/cnosf_study_contracts_professional_sport.pdf. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-15].

kt.). Tarptautinių sporto federacijų struktūra identiška kitų ne sporto organizacijų struktūrai²⁰².

Tarptautinės sporto federacijos (toliau – TSF) yra savarankiškos ir nepavaldžios jokiai tarptautinei organizacijai, išskyrus Tarptautinį olimpinį komitetą, kuris nustato Olimpinių žaidynių programą ir elgesio taisykles. Tačiau ir čia TSF yra visiškai atsakingos už techninę kontrolę bei vadovavimą savo sporto šakos varžyboms. TSF savo veiklą organizuoja priimdamos lokalius aktus (reglamentus, nuostatus, įstatus), kurie yra privalomi nacionalinėms sporto organizacijoms. TSF priimti aktai įtvirtina pamatines tam tikros sporto šakos nuostatas, kurių pagrindu organizuojamas tos sporto šakos sporto vystymas. Įstatuose įtvirtinami pagrindiniai veiklos uždaviniai ir tikslai, valdymo organų struktūra ir kompetencija, susirinkimų bei kongreso posėdžių pravedimo reglamentas, sprendimų priėmimo tvarka, priėmimo į federaciją ir pašalinimo iš jos tvarka, finansavimo klausimai ir t. t. Pavyzdžiui, FIFA įstatuose numatyta, kad kiekvienoje šalyje sudaroma viena nacionalinė sporto federacija, kuri įeina į FIFA sudėtį²⁰³.

Atskirą tarptautinių sporto federacijų grupę sudaro tarptautinės profesionalaus sporto organizacijos. Joms galima priskirti tokias stambias profesionalaus sporto organizacijas kaip Nacionalinę krepšinio asociaciją (NBA), Nacionalinę ledo ritulio lygą (NHL), Nacionalinę futbolo lygą (NFL) ir Pagrindinę beisbolo lygą (GBL). Jas iš esmės galima priskirti regioninėms tarptautinėms sporto organizacijoms, jungiančioms grupės valstybių sporto asociacijas (klubus, lygas, sąjungas ir pan.). Šių organizacijų veikla daro įtaką ir TSF veiklai. Tai dažniausia taisyklių pakeitimai, leidžiantys žmonėms suteikti gražesnę, įdomesnę sporto reginį²⁰⁴.

²⁰² АЛЕКСЕЕВ, С. В. *Международное спортивное право. International Sports Law* / Под ред. проф. П.В. Крашенинникова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2008. с. 295 – 298.

²⁰³ МАРГУЛИС, М. А. *Нормотворчество корпоративных объединений в области спорта: Дисс. на соискание ученой степени канд. юр. наук.* – М., 2005. с. 46-47.

²⁰⁴ ЗАХАРОВА, Л. И. *Международное сотрудничество в области спорта // Международное публичное право: учеб./ Л. П. Ануфриева, Д. К. Бекашев, К. А. Бекашев, В. В. Устинов (и др.); отв. ред. Бекашев, К. А.* – М.: Изд-во Проспект, 2009. с.936-939.

Pažymėtina, kad kai kuriose sporto šakose nėra vienos tarptautinės tos sporto šakos federacijos, o atskirai veikia keletas. Pavyzdžiui, profesionaliame bokse egzistuoja keletas tarptautinių organizacijų (WBA, IBF, WBC, WBO, WBF), kurios organizuoja bokso varžybas pagal savo versijos bokso taisykles²⁰⁵.

Šios tarptautinės sporto asociacijos taip pat leidžia reglamentus, taisykles, kurie reguliuoja žaidėjų pasirinkimo, jų elgesio, perėjimo iš vienos komandos į kitą klausimus ir pan. Jų aktai yra privalomi nacionalinėms federacijoms ir sporto klubams.

Nacionalinių sporto federacijų reglamentai, taisyklės privalomos šalies lygoms, kurios organizuoja profesionalaus sporto varžybas. Be to, jos ir pačios gali leisti tam tikrus lokalinius teisės aktus, kurie privalomi sporto klubams, priklausantiems tai sporto lygai²⁰⁶.

Taigi, be įstatymų, sportinės veiklos sutarčių pakeitimo klausimus reguliuoja ir sporto federacijos. Kalbant apie darbo teisinius santykius reglamentuojančius įstatymus, autoriaus nuomone, reikia paminėti, kad darbo sutarties sąlygas ir jų keitimą reglamentuoja DK. Visų pirma, DK 120 straipsnio 1 dalis suteikia darbdaviams teisę keisti darbuotojų darbo sutarčių sąlygas, kai keičiama gamyba, jos mastas, technologija arba darbo organizavimas, taip pat kitais gamybinio būtinumo atvejais. Iš to darytina išvada, kad darbo sutarties sąlygos gali būti keičiamos ir dėl kitų priežasčių, jeigu, darbdavio požiūriu, jos susijusios su gamybinio būtinumu. Darbo kodekse gamybinio būtinumo sąvoka nėra detaliau aiškinama. Taip pat nėra baigtinio sąrašo tokių aplinkybių, dėl kurių leidžiama keisti darbuotojų darbo sąlygas, o kai darbuotojai atsisako dirbti pakeistomis darbo sąlygomis, jie gali būti atleidžiami iš darbo tik DK 129 straipsnyje nustatyta tvarka.

DK 120 straipsnio 2 dalis nurodo, kad būtinąsias darbo sutarties sąlygas (pagal DK 95 str. 1 dalį tai – darbuotojo darbo vieta ir darbo funkcija)

²⁰⁵ АЛЕКСЕЕВ, С. В. *Международное спортивное право. International Sports Law* / Под ред. проф. П.В. Крашенинникова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2008. с. 295 – 298.

²⁰⁶ ЛУКИН, М. В. *Правовая организация управления физической культурой и спортом в Российской Федерации: Дис. канд. юрид. наук. Саратов, 2005. с. 28.*

galima keisti tik turint išankstinį raštišką darbuotojo sutikimą, išskyrus DK 121 straipsnyje nustatytus ypatingus – išimtinius atvejus. Pagal DK 120 straipsnio 3 dalį mokėjimo už darbą sąlygas be darbuotojo raštiško sutikimo darbdavys gali keisti tik tada, kai įstatymais, Vyriausybės nutarimais ar pagal įmonės kolektyvinę sutartį keičiamas tam tikros ūkio šakos, įmonės ar darbuotojų kategorijos darbo užmokestis. Kai nustatomos naujos mokėjimo už darbą sąlygos, darbdavys turi raštu pranešti darbuotojams ne vėliau kaip prieš vieną mėnesį iki jų įsigaliojimo²⁰⁷.

Jei pripažįstama, kad sportinės veiklos sutarties atžvilgiu yra taikytinos DK nuostatos, darytina išvada, jog sportinės veiklos sutarties sąlygos, kuriomis įtvirtintos darbo teisinius santykius atitinkančios sutarties šalių teisės ir pareigos, gali būti pakeistos sportininko ir sporto organizacijos bendru sutarimu ir tais atvejais, kai keičiasi darbo organizavimas, taip pat kitais būtinumo atvejais. Remiantis sporto praktika, pavyzdžiu galėtų būti neaptarti sportinės veiklos sutartyje papildomi sporto renginiai, pavyzdžiui, dalyvavimas papildomuose turnyruose, perėjimas į kitą lygą ir pan. Tačiau daugelyje sportinės veiklos sutarčių nurodoma, jog pagrindinė profesionalaus sportininko pareiga yra atstovauti sporto klubui sporto varžybose, nesukonkretinant jų pavadinimų, skaičiaus bei kt., todėl tokiu atveju sutarties sąlygų keisti nereikia.

Praktikoje pasitaiko atvejų, kai sporto klubas negali dėl tam tikrų priežasčių, pavyzdžiui, sumažinus finansavimą, skyrus sporto klubui baudas ar kitais atvejais, vykdyti savo finansinių įsipareigojimų, todėl sutartis gali būti keičiama, sumažinant profesionalaus sportininko gaunamą atlygį. Tačiau toks keitimas galimas tik sportininkui sutikus. Analogiškai, tik sportininkui sutikus, sportinės veiklos sutartis gali būti keičiama laikino sportininko perėjimo į kitą sporto klubą atveju. Šiuo atveju sportininkas įsipareigoja atstovauti kitam sporto klubui, todėl jo įsipareigojimų pirminiam sporto

²⁰⁷ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (*Valstybės žinios*. 2002, Nr. 64-2569).

klubui apimtis keičiasi. Tačiau, kaip minėta, ir šie pakeitimai galimi tik sutikus profesionaliam sportininkui²⁰⁸.

Draudimą keisti sutarties sąlygas, susijusias su darbo apmokėjimu, be darbuotojo sutikimo įtvirtina ir DK 120 straipsnis, o tai dar kartą patvirtina, kad sportinės veiklos sutarčiai būdingi tie patys požymiai, kaip ir darbo sutarčiai.

Sportinės veiklos sutarties sąlygos gali būti pakeistos ir tarptautinėms, ir nacionalinėms sporto federacijoms nustačius tam tikras būtinas sportinės veiklos sutarties sąlygas. Šiuo atveju sportinės veiklos sutarčių pakeitimas nepriklauso nuo sportininko ar sporto klubo valios, nes jie privalo vykdyti privalomus federacijų nurodymus, už kurių nesilaikymą sporto klubai ir sportininkai gali būti nubausti baudomis, neleidžiant dalyvauti oficialiose varžybose ar kitomis sankcijomis²⁰⁹. Aiškinantis tokių nuostatų panašumus ir skirtumus santykiyje su darbo teisinius santykius reglamentuojančių teisės aktų reikalavimais, pažymėtina, jog sutarties šalių valinės išraiškos kontekste tai iš esmės analogiška nuostata, kaip ir numatyta anksčiau minėtoje DK 120 straipsnio 3 dalyje.

Visiškai kitokia sutarčių keitimo praktika JAV. JAV sportininkai turi kur kas mažiau teisių keičiant kontraktus, nes kontraktai parengti taip, kad suteikia maksimalias teises sporto klubų savininkams ir minimalias sportininkams, kurie tampa sporto klubo „nuosavybe“. Tačiau sportininkai sutinka pasirašyti tokius kontraktus, nes jų teisių ribojimą kompensuoja gaunamas solidus atlygis už sportinę veiklą²¹⁰.

Iki 1973 metų profesionalūs sportininkai JAV turėjo dar mažiau teisių. Pavyzdžiui, iki 1973 metų GBL sporto klubų savininkai profesionaliems sportininkams paštu siūsdavo naują kontraktą ir sportininkas iki kovo pirmos dienos turėjo priimti arba nepriimti pateiktą pasiūlymą. Jeigu

²⁰⁸ ЛЕОНОВ, А. С. Правовое регулирование труда спортсменов и тренеров: проблемы и перспективы развития: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. М., 2009.

²⁰⁹ МАРГУЛИС, М. А. Нормотворчество корпоративных объединений в области спорта: Дисс. на соискание ученой степени канд. юр. наук. – М., 2005. с. 51-53.

²¹⁰ АЛЕКСЕЕВ, С. В. *Международное спортивное право. International Sports Law* / Под ред. проф. П.В. Крашенинникова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2008. с. 416.

susitarimas iki šios dienos nebuvo pasiekiamas, tai sporto klubo savininkas galėjo vienašališkai pratęsti seną kontraktą metams ir numatyti naują užmokestį, kuris galėjo būti iki 20 procentų mažesnis nei buvo gaunamas pagal seną kontraktą. Tačiau 1973 metais buvo panaikinta sporto klubų savininkų teisė vienašališkai sumažinti sportininko darbo užmokestį. Padarytais norminių aktų pakeitimais buvo pakeistos derybų dėl kontraktų pakeitimų sąlygos, o nustatomas darbo užmokestis negalėjo būti nustatomas didesnis negu paskutinį kartą pageidavo sportininkas ir mažesnis nei paskutinį kartą buvo siūlytas sporto klubo. Be to, buvo įtvirtinta, jog sporto klubas be raštiško sportininko sutikimo negali sportininko perduoti arba iškeisti su kitu sporto klubu, jeigu profesionalus sportininkas turi 10 ir daugiau metų profesionalaus sportininko stažą arba paskutinius penkerius metus atstovavo vienam sporto klubui²¹¹.

2.2.4. Atsakomybė

Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo 38 straipsnyje kaip viena iš būtinų sportinės veiklos sutarties sąlygų numatyta – šalių atsakomybė už sutartyje nurodytų įsipareigojimų nevykdymą. Tačiau įstatyme plačiau ši atsakomybė neaptariama.

Atlikto tyrimo metu nustatyta, kad kiekvienoje sportinės veiklos sutartyje gana daug dėmesio skiriama šalių atsakomybei už netinkamą sutarties įsipareigojimų vykdymą.

Kyla klausimas, ar atsakomybė pagal sportinės veiklos sutartis artimesnė atsakomybei, numatyta už darbo sutarties pažeidimą, ar atsakomybei, taikomai už civilinės sutarties pažeidimą.

Ankstesniame darbo skyriuje buvo minėta, kad profesionaliam sportininkui už sporto klubo taisyklių pažeidimus gali būti taikoma drausminė atsakomybė. Pavyzdžiui, krepšinio klubo A sportinės veiklos

²¹¹ АЛЕКСЕЕВ, С. В. *Международное спортивное право. International Sports Law* / Под ред. проф. П.В. Крашенинникова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2008. С. 416.

sutartyse nurodyta, kad už sutarties pažeidimus žaidėjui gali būti taikomos drausminio poveikio priemonės – įspėjimas, papeikimas, griežtas papeikimas arba nuobaudos su finansinėmis sankcijomis, kurias taiko klubo direktorius arba valdyba. Visa tai rodo, kad atsakomybė už sportinės veiklos sutarties pažeidimus yra panaši į taikomą drausminę atsakomybę už darbo sutarties pažeidimus, nes tai susiję su profesionalaus sportininko pavaldumu sporto klubui. Tokia atsakomybės rūšis visiškai nebūdinga civilinėms sutartims.

Tačiau būtina atkreipti dėmesį į tai, kad sportinės veiklos sutartyje numatyti ir kiti nebūdingi darbo sutarčiai atsakomybės atvejai. Pavyzdžiui, minėtose krepšinio klubo A sportinės veiklos sutartyse nurodyta, kad už priešlaikinį kontrakto nutraukimą klubo iniciatyva dėl to, kad žaidėjas nevykdo arba blogai vykdo savo pareigas ir prisiimtus įsipareigojimus, žaidėjas sumoka klubui dviejų mėnesių atlyginimo netesybas. Darbo teisė nenumato galimybės darbdaviui reikalauti iš atleidžiamo darbuotojo dviejų mėnesių ar kitokio dydžio netesybas nutraukiant darbo sutartį, todėl tokia atsakomybė yra artimesnė civilinei teisei.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad skirtingai nei darbo ar civilinės sutarties atveju, sportinės veiklos sutarties šalims tam tikras sankcijas gali skirti ne tik kita sutarties šalis, bet ir kiti subjektai. Pavyzdžiui, pagal futbolo varžybų taisykles, varžybų teisėjas, kuris užtikrina žaidimo taisyklių laikymąsi, gali taikyti drausminio poveikio priemones tiek žaidėjams, tiek sporto klubo oficialiems atstovams už nekorektišką elgesį (pvz., pašalinti iš aikštės ar jos prieigų) ir pan.²¹²

Be to, už itin grubius pažeidimus, kurie itin grubiai pažeidžia tam tikros sporto šakos taisykles, esminius principus sporto lyga gali skirti pinigines sankcijas, t. y. baudas tiek sporto klubui, teik sportininkui, taip pat profesionalų sportininką diskvalifikuoti tam tikram laikotarpiui, o išimtiniais atvejais ir visam laikui, ir tokiu atveju sportininkas negalės visoje lygoje

²¹² ПРОКОПЕЦ, М.А. Спортивная ответственность и спортивные санкции. *Новое спортивное законодательство и материалы конференции «Спортивное право: перспективы развития»* / сост. Д. И. Рогачев. М.: Проспект, 2008. с. 46-48.

užsiimti sportine veikla. Tokia atsakomybė nebūdinga nei darbo, nei civilinei teisei.²¹³

Pažymėtina, kad be lygų, sankcijas už sportinės veiklos sutarties pažeidimus gali taikyti ir tos sporto šakos tarptautinė arba nacionalinė federacijos. Pavyzdžiui, 2013 metais FIBA uždraudė Kauno „Žalgirio“ klubui, Samaros „Krasnie Krylia“ klubui, Podgoricos „Budučnost“ komandai iš Juodkalnijos bei dar keliems tarptautiniuose turnyruose nekovojančioms klubams registruoti naujus žaidėjus, nes šie sporto klubai nesumokėjo sportininkams atlyginimų pagal sportinės veiklos sutartis, kurie buvo priteisti FIBA Arbitražo teismo. Įprastai draudimas galioja tol, kol klubas įvykdo įsipareigojimus žaidėjams ir sumoka jiems teismo priteistus atlyginimus. Taip siekiama didinti klubų atsakomybę pasirašant sportinės veiklos sutartis ir nevengti įsipareigojimų žaidėjams.²¹⁴

Visa tai rodo, kad atsakomybė pagal sportinės veiklos sutartis, nors ir turi tam tikrų panašumų su atsakomybe už darbo sutarties pažeidimus, turi ir ženklų skirtumų, todėl ją reikėtų vertinti kaip specifinę atsakomybės rūšį, taikomą už pažeidimus sporto srityje. Ši atsakomybė yra specifinė teisinės atsakomybės rūšis, nes sankcijas gali taikyti gana didelis subjektų ratas, o pačia prigimtimi atsakomybė turi tiek darbo, tiek civilinei ir net administracinei atsakomybei (pvz., draudimas lankytis stadione ir pan.) būdingų bruožų.

2.3. Sutarties nutraukimas

Sportinės veiklos sutartis gali būti nutraukiama įvairiais pagrindais. Mažiausiai problemų kyla tada, kai sportinės veiklos sutartis nutraukiama,

²¹³ АМИРОВ, И. М. *Юридическая ответственность в сфере спорта (вопросы теории и практики): Учебное пособие*. Уфа: УЮИ МВД РФ, 2006. с. 72.

²¹⁴

Sanctions.

<http://www.fiba.com/pages/eng/fc/expe/fat/p/openNodeIDs/19681/selectNodeID/19681/sanctions.html>
[interaktyvus]. [žiūrėta 2014-01-10].

pasibaigus jos terminui arba šalių bendru sutikimu. Šalys sportinės veiklos sutartis gali nutraukti bendru sutarimu dėl įvairių priežasčių.

Teismų praktika, aiškinant įstatymų nuostatas, formuojama taip, jog darbo sutarties atveju įstatyme nėra įsakmiai nurodyta, kad darbo sutarties šalių susitarimas dėl sutarties nutraukimo turi būti surašytas kaip atskiras dokumentas, svarbu tik tai, kad susitarimas būtų įformintas raštu ir jame būtų išreikšta darbo sutarties šalių valia dėl esminių sutarties nutraukimo sąlygų²¹⁵.

Sportinės veiklos sutarties atveju šalių rašytiniame susitarime nurodoma, nuo kurios datos bus nutraukta sportinės veiklos sutartis, taip pat kitos tokios sutarties baigties sąlygos (piniginės kompensacijos išmokėjimas, nepanaudotų atostogų suteikimas, atsiskaitymo tvarka ir pan.). Visi šie klausimai susitarime turėtų būti tiksliai ir aiškiai suformuluoti, kad vėliau juos vykdant tarp šalių nekiltų ginčų dėl jų skirtingo interpretavimo. Šalių sutartos ir susitarime užfiksuotos sportinės veiklos sutarties nutraukimo sąlygos vėliau negali būti keičiamos vienos šalies iniciatyva²¹⁶.

Nutraukiant sportinės veiklos sutartį šalių susitarimu, svarbiausias derybų objektas yra išmokėtinos piniginės kompensacijos dydžio nustatymas. Piniginės kompensacijos dydis nėra reglamentuotas įstatymų ir kiekvienu konkrečiu atveju nustatomas šalims susitarus. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad susitarti dėl kompensacijos išmokėjimo nutraukus sutartį šalių susitarimu yra šalių valia ir tai gali būti pasiekama derybomis²¹⁷. Sportinės veiklos sutartį pasiūlusi nutraukti šalis gali siūlyti kompensaciją arba jos nesiūlyti, o kita šalis gali jos reikalauti arba ne. Tačiau praktika rodo, kad beveik visais atvejais sportinės veiklos sutarties šalys prašo kompensacijos iš sutarties nutraukimo iniciatoriaus, nes tai yra viena profesionalaus sporto ypatybių.

215 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 19 d. nutartis civilinėje byloje *E. K. v. VĮ Panevėžio miškų urėdija*, bylos Nr. 3K-3-489/2005, kat. 11.9.1.

216 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje *B. Š. V. VĮ "Lietuvos paštas"*, bylos Nr. 3K-3-255/2003, kat. 2.4.1; 2.8.

217 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje *G. T. v. UAB "Medicinos bankas"*, bylos Nr. 3K-3-15/2003, kat. 2.4.1.

Kai sportinės veiklos sutarties šalys sudaro raštišką susitarimą dėl sutarties nutraukimo, preziumuojama, jog jos dėl to susitarė, joms priimtinos sutarties nutraukimo sąlygos ir derybos dėl sportinės veiklos sutarties nutraukimo sąlygų yra pasibaigusios, todėl toks susitarimas šalims yra privalomas ir turi būti vykdomas. Grįžtant prie darbo teisinių santykių reguliavimo, DK 125 straipsnyje nenumatyta darbo sutarties šalių, sudariusių raštišką susitarimą dėl sutarties nutraukimo, teisė atšaukti savo valią, išreikštą susitarime.

Kitais galimais atvejais sutarties nutraukimas, jo pagrindai, taikomos teisės normos kelia kur kas daugiau diskusijų. Todėl sportinės veiklos sutarties nutraukimas yra viena svarbiausių problemų profesionaliame sporte ir yra susijęs su neigiamomis emocijomis, ypač tais atvejais, kai tai įtakoja, viena vertus, – nemažus finansinius išteklius sporto klubams, antra vertus, – pragyvenimo šaltinio praradimą sportininkui. Sporto klubai paprastai išleidžia dideles sumas pinigų mokėdami kompensacijas ankstesniems sportininko sporto klubams, nes klubai, parengę sportininkus, yra nesuinteresuoti jų netekti ir taip pat siekia atgauti pinigus, kuriuos išleido sportininkų parengimui.

Pažymėtina, kad sportinės veiklos sutarties nutraukimo reglamentavimas skirtingose valstybėse labai skiriasi, todėl ir galimybė nutraukti tokias sutartis taip pat skiriasi.

Pavyzdžiui, kaip jau minėta, Italijoje profesionalus sportininkas laikomas darbuotoju ir jam taikomi darbo įstatymai. Pagal juos darbo santykių nutraukimas gali kilti dėl vienos šalies arba dėl abiejų šalių veiksmų, arba remiantis įstatyme numatytais pagrindais. Sutartis gali būti nutraukiama bendru šalių sutarimu arba vienašališkai. Pirmuoju atveju šalys apibusiu susitarimu nutraukia darbo santykius. Antrasis atvejis apima individualų atleidimą iš darbo, kolektyvinį atleidimą iš darbo ir atsistatydinimą²¹⁸.

²¹⁸ TREU, T., *Labour Law in Italy* (The Hague: Kluwer Law International, 1997). P. 82.

Išskyrus „pagrįstos priežasties“²¹⁹ atvejus, atsistatydinimo atveju darbuotojui atsiranda pareiga perspėti darbdavį. Skirtingai nuo atleidimo iš darbo, atsistatydinimo atveju nereikalaujama jokio pagrindo ar priežasties. Kalbant apie darbo santykių nutraukimą pagal įstatymą, numatyta trijų priežasčių, įtvirtintų Italijos civiliniame kodekse (nevykdymo, nusivylimo ir pernelyg didelės naštos), taikymas darbo santykiams²²⁰.

Nuostatos dėl vienašališko darbo santykių nutraukimo, įtvirtintos Darbuotojų statuto 18 straipsnyje ir Įstatyme Nr. 604/66 dėl individualaus atleidimo iš darbo (kuris apibrėžia darbuotojo galių ribas nutraukiant sutartį)²²¹, nėra taikomos sporto sektoriuje. Kitaip tariant, Įstatymas Nr. 91/81 nustato atleidimo iš darbo savo noru (*at will*) principą ir nukrypsta nuo Civilinio kodekso²²² 2118²²³ ir 2119²²⁴ straipsnių, o išimtys gali būti nustatytos tik federacijos taisyklėmis, sportinės veiklos ar kolektyvine sutartimi.

Pažymėtina, kad profesionaliame sporte taip pat netaikomas Įstatymo Nr. 604/66 7 straipsnis, kuris numato individualaus atleidimo iš darbo dėl drausminių nuobaudų (šiuo atveju dėl sporto asociacijų drausminių priemonių) atvejus. G. De Silvestri teigia, kad atsižvelgiant į profesionalaus sporto ypatumus, negalima tiesiogiai taikyti visų darbo įstatymų nuostatų,

²¹⁹Tai įvyksta susiklosčius situacijai, kai darbo santykiai negali būti tęsiami net ir laikinai. Priežasties buvimas nevisada sąlygoja tai, kad sutartinių įsipareigojimų nevykdymas yra pateisinamas, kadangi remiamasi aplinkybėmis, kurios bet kokių atveju nesuderinamos su darbo santykių tęsimu; tokie faktai turi būti laikomi svarbiais tiek, kiek jie turi įtakos tinkamam sutartinių įsipareigojimų vykdymui ateityje.

²²⁰CARABBA, 'Illecito sportivo e illecito penale', Riv. dir. sport. (1981): 186.

²²¹Pirma, darbdavys privalo pranešti raštu apie atleidimą iš darbo, nurodydamas atleidimo priežastis, ir, antra, jis privalo turėti teisėtą pagrindą ar priežastį. Jei šie formalumai nėra įvykdyti, atleidimas iš darbo yra negaliojantis; jei nėra svarbių priežasčių, atleidimas gali būti ginčijamas; darbuotojas per šešiasdešimt dienų nuo pranešimo apie atleidimą gavimo gali reikalauti tokį sprendimą panaikinti, o darbdavys tuo metu saistomos pareigos grąžinti darbuotoją į darbą ar sumokėti nurodytą kompensaciją už patirtą žalą.

²²²D'HARMANT FRANCOIS, A., 'Note sulla disciplina giuridica del rapporto di lavoro sportivo', Mass. giur. lav. (1981): 851.

²²³2118 straipsnis numato, kad kiekviena šalis gali nutraukti darbo santykius, per protingą terminą prieš tai pranešusi.

²²⁴2119 straipsnis numato, kad kiekviena šalis be įspėjimo gali nutraukti ilgalaikę ar terminuotą darbo sutartį prieš terminą esant pagrįstai priežastčiai, t. y. dėl to, kad neįmanoma toliau tęsti darbo santykių, net ir laikinai.

pavyzdžiui, jeigu minėtas straipsnis būtų taikomas sporto teisingumo srityje, tai pailgintų laiką, reikalingą sprendimo priėmimui, ir taip sukeltų pavojų sporto organizacijos vykdomam sporto renginiui²²⁵.

Kitais tariant, profesionaliam sportui Italijoje taikomi darbo įstatymai su tam tikromis išlygomis, atsižvelgiant į profesionalaus sporto specifiką.

Rusijoje profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos tarpusavio santykiai iš esmės laikomi darbo santykiais. Rusijos Federacijos darbo kodekso²²⁶ 54¹ straipsnyje numatyti darbo sutarties su profesionaliais sportininkais nutraukimo ypatumai. Kaip ypatumą galima paminėti tai, kad įstatymų leidėjas nustato dvigubai ilgesnį terminą profesionaliam sportininkui įspėti kitą sportinės veiklos sutarties šalį – sporto klubą – apie sportinės veiklos sutarties nutraukimą, t. y. ne mažiau kaip prieš mėnesį. Minėtame Rusijos Federacijos darbo kodekso straipsnyje numatyta, kad sportinės veiklos sutartis su profesionaliu sportininku gali būti nutraukiama, kai:

- 1) sportininkas diskvalifikuojamas šešiams ir daugiau mėnesių;
- 2) sportininkas naudojo, kad ir vieną kartą, dopingo preparatus, kai tai nustatyta atliekant dopingo preparatų naudojimo kontrolę.

JAV sportinės veiklos sutartis nutraukiama vadovaujantis civiliniais įstatymais, kurie sportinės veiklos sutarties neišskiria iš kitų sutarčių tarpo, t. y. vertinama, ar šalys laikosi sutartimi prisiimtų įsipareigojimų. Be to, sutartyse paprastai numatoma sutarčių nutraukimo tvarka, pagrindai ir kiti aspektai²²⁷. Pažymėtina, kad sutartį pažeidusiai šaliai paprastai taikomos didelės baudos.

Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatyme ir kituose teisės aktuose nenumatyta, kokiais atvejais gali būti nutraukta sportinės

²²⁵ DE SILVESTRI, G., 'Illecito penale e illecito sportivo', Riv. dir. sport. (1981): 431; P. Dini, // diritto sportivo nei codice penale e nei codice civile (1985): 16; I. Marani Toro, 'La responsabilita degli atleti', Riv. dir. sport. (1985): 389.

²²⁶ Трудовой Кодекс Российской Федерации от 30.12.2001 N 197-ФЗ (принят ГД ФС РФ 21.12.2001) (ред. от 30.12.2008) // "Российская газета", N 256, 31.12.2001.

²²⁷ SMAILES, S. Sports Law and Labour Law in the Age of (Rugby) Professionalism: Collective Power, Collective Strength. *Industrial Law Journal*, 28 (2007). p. 57.

veiklos sutartis, todėl tai paliekama susitarti šalims. Kai kuriais atvejais dėl nutraukimo pagrindų teisėtumo tenka pasisakyti teismams, formuojantiems praktiką nagrinėjamose bylose.

Praktika skirtingose valstybėse yra labai skirtinga, tačiau, išanalizavus ją bei tarptautinių institucijų, sprendžiančių sporto ginčus, praktiką, galima atskleisti visuotinai pripažįstamus sportinės veiklos nutraukimo pagrindus.

2.3.1. Sutarties nutraukimas sporto organizacijos iniciatyva

Atsižvelgiant į užsienio valstybių patirtį, darytina išvada, kad sportininkų profesionalų sportinės veiklos sutartis sporto organizacijos sprendimu gali būti nutraukiama šiais atvejais:

- 1) sportininko diskvalifikacijos atveju;
- 2) nustačius, jog gautas teigiamas sportininko dopingo kontrolės testas;
- 3) suprastėję sportininko rezultatai, aptarti sportinės veiklos sutartyje;
- 4) sumažėjęs sportininko meistriškumas;
- 5) kitos sportinės veiklos sutarties sudarymas;
- 6) ir t. t.²²⁸

Lietuvos Respublikos teisės aktuose sportininko diskvalifikacijos samprata nėra įtvirtinta. Sporto terminų žodyne nurodyta, kad sportininko diskvalifikacija (angl. *disqualification*; lot. *dis* 'atskirai, į dalis; (čia) atvirkščiai' + *kvalifikacija* 'tinkamumas, tinkamumo pripažinimas', iš lot. *qualis* 'kokybė') – sportininko pašalinimas iš rungtynių, varžybų arba draudimas jose dalyvauti už taisyklių, varžybų nuostatų, etikos normų

²²⁸ КОПИШУНОВА, Т. Ю. Развитие законодательства о труде профессиональных спортсменов. *Трудовое право*, 2006, № 5.

pažeidimą²²⁹. Pažymėtina, kad diskvalifikacija gali būti taikoma ir už draudžiamų preparatų vartojimą bei už tarptautinių ir nacionalinių sporto federacijų taisyklių nesilaikymą.

V. Frattarolo teigia, kad paprastai ne mažesnė kaip šešių mėnesių diskvalifikacija gali būti taikoma už oficialių dokumentų klastojimą, bandymą paveikti oficialius asmenis, tokius kaip teisėjai, inspektoriai, varžybų dalyviai ir kitus, siekiant daryti įtaką varžybų rezultatams. O tais atvejais, kai buvo grasinama minėtiems asmenims ar jų šeimos nariams smurtiniu nusikaltimu, gali būti taikoma ir neribota diskvalifikacija visam gyvenimui²³⁰.

Pagrindu nutraukti sportinės veiklos sutartį su sportininku gali būti ir dopingo vartojimas. Tokias nuostatas paprastai įtvirtina beveik visos sportinės veiklos sutartys. Nors reikia pažymėti, kad kai kuriose šalyse tam tikrose sporto šakose dopingo vartojimas netikrinamas ar pradėtas tikrinti tik visai neseniai. Pavyzdžiui, Graikijos čempionate krepšininkai dėl dopingo vartojimo buvo pradėti tikrinti tik nuo 2011 metų²³¹.

Remiantis Tarptautinės konvencijos prieš dopingo vartojimą sporte²³² 2 straipsnio 3 dalimi, antidopingo taisyklių pažeidimas sporte – tai vienas ar keletas šių atvejų:

a) draudžiamųjų medžiagų ar jų metabolitų arba jų liekanų nustatymas sportininko organizmo mėginio pavyzdyje;

b) draudžiamosios medžiagos vartojimas ar draudžiamojo metodo naudojimas, ar bandymas (vartoti) naudoti;

c) atsisakymas pateikti mėginių pavyzdžius ar jų nepateikimas be pateisinamos priežasties po to, kai pagal taikytinas antidopingo taisykles apie tai buvo pranešta, arba kitoks mėginių pavyzdžių rinkimo vengimas;

²²⁹ Sporto terminų žodynas. T. 1. 2-asis patais. ir papild. leid.: Aiškinamasis žodynas. Angliški, vokiški, rusiški terminų atitikmenys. Būtiniausias žinios / Parengė S. Stonkus. Lietuvos kūno kultūros akademija. – Kaunas: LKKA, 2002.

²³⁰ FRATTAROLO, V., *L'ordinamento sportivo nella giurisprudenza* (Milano, 1995), *passim*.

²³¹ Iš „Olympicos“ dėl dopingo skandalo išvartytas I. Bourousis bando neigti kaltę. <http://sportas.atn.lt/articles/view/82871/?print=true> [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-10-14].

²³² Tarptautinė konvencija prieš dopingo vartojimą sporte. Priimta 2005 m. spalio 19 d., Paryžiuje.

d) taikytinų reikalavimų dėl galimybės atlikti sportininkų testavimą ne varžybų metu pažeidimas, įskaitant reikalaujamos informacijos apie sportininko buvimo vietą nepateikimą ir praleistus testus, paskelbtus remiantis pagrįstomis taisyklėmis;

e) kliudymas ar bandymas sukliudyti atlikti bet kurią dopingo kontrolės dalį;

f) draudžiamųjų medžiagų laikymas arba draudžiamųjų metodų taikymas;

g) neteisėta prekyba draudžiamosiomis medžiagomis ar draudžiamaisiais metodais;

h) draudžiamosios medžiagos davimas arba draudžiamojo metodo taikymas, arba bandymas duoti (taikyti) sportininkui, arba rėmimas, skatinimas, padėjimas, kurstymas, slėpimas ar bet koks bendrininkavimas kita forma, kurio metu pažeidžiamos antidopingo taisyklės ar bandoma jas pažeisti.

Už anksčiau nurodytus pažeidimus, sportininkui taikomos gana griežtos sankcijos, t.y. diskvalifikavimas iki dvejų metų, o nuo 2004 metų, įsigaliojus Pasauliniam antidopingo kodeksui²³³, sankcijos už antidopingo taisyklių pažeidimus tapo dar griežtesnės. Visos sporto organizacijos privalo pažodžiui įtraukti šio kodekso straipsnius į savo antidopingo taisykles be esminių pakeitimų. Gali būti daromi tik būtini neesminiai redakciniai kalbos pakeitimai, nurodant organizacijos pavadinimą, sporto šaką, pakeičiant skyrių numerius ir pan. Tokiu būdu yra siekiama suvienodinti antidopingo taisykles visoms sporto organizacijoms visame pasaulyje. Žemiau išvardintas diskvalifikacijos trukmės laikas, skiriamas už dažniausiai pasitaikančius antidopingo taisyklių pažeidimus: diskvalifikacija už draudžiamos medžiagos ar metodo aptikimą organizme, vartojimą arba mėginimą vartoti bei turėjimą, atsisakymą pateikti mėginį ar mėginimą papirkti dopingo kontrolę yra

²³³ World Anti-Doping Code. http://www.wada-ama.org/Documents/World_Anti-Doping_Program/WADP-The-Code/WADA_Anti-Doping_CODE_2009_EN.pdf [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-07-02].

skiriama: - pirmas pažeidimas: dvejų metų diskvalifikacija; - antras pažeidimas: diskvalifikacija visam gyvenimui. Kai sportininkas gali įrodyti, kad tokio konkretaus preparato vartojimas nebuvo skirtas sportiniams rezultatams pagerinti, diskvalifikacijos trukmė yra pakeičiama tokia tvarka: - pirmas pažeidimas: mažų mažiausiai įspėjimas, oficialus papeikimas, diskvalifikacijos termino neskyrimas, orientuotas į būsimus renginius, daugiausiai vieneriems metams; - antras pažeidimas: dvejų metų diskvalifikacija; - trečias pažeidimas: diskvalifikacija visam gyvenimui. Diskvalifikacijos laikas yra skiriamas pagal nacionalinės antidopingo organizacijos taisykles, kurios testas buvo atliktas. Statusas diskvalifikacijos metu – asmuo, kuris buvo paskelbtas diskvalifikuotu, negali diskvalifikacijos galiojimo metu dalyvauti koku nors būdu varžybose ar sportinėje veikloje (išskyrus antidopingo švietėjišką veiklą arba reabilitacijos programas). Taip pat toks asmuo negali gauti su sportine veikla susijusios finansinės paramos. Pažymėtina, kad minėto kodekso analizė leidžia daryti išvadą, jog ne visų preparatų, priskirtinų dopingo preparatams, naudojimas reiškia neišvengiamą sportininko diskvalifikaciją, nes kodekso 10.3 straipsnyje numatyta, kad kai kurie draudžiami preparatai gali būti visuotinai prieinami ir praktiškai neturėti įtakos sporto rezultatams, todėl tokiu atveju sportininkas pirmą kartą gali būti įspėtas.

Analizuojant dopingo vartojimo draudimą, tikslinga panagrinėti ESTT sprendimą *David Meca-Medina* byloje²³⁴. Šioje byloje Teismas konstatavo, kad antidopingo taisyklės, priklausančios nuo specifinio sporto varžybų pobūdžio ir aplinkybių, yra būdingos sporto rungtynių organizavimui bei tinkamai eigai ir negali būti laikomos Europos Sąjungos laisvo darbuotojų judėjimo bei laisvės teikti paslaugas normų apribojimu. Tokiomis aplinkybėmis buvo nuspręsta, kad išimtinai sportinio pobūdžio taisyklėmis, tai yra tokiomis, kurios dėl savo pobūdžio nepatenka į ES teisės taikymo sritį, laikoma nacionalinių komandų sudarymo klausimas bei taisyklės, susijusios

²³⁴ Judgment of the Court of Justice (Third Chamber) 18 July 2006 *David Meca-Medina and Igor Majcen v Commission of the European Communities*, Case C519/04 P.

su sporto federacijų vykdoma jų narių, kurie gali dalyvauti tarptautinėse aukšto lygio varžybose, atranka. Šioms taisyklėms taip pat priskirtinos ir „žaidimo taisyklės“ siaurąja prasme, pavyzdžiui, rungtynių trukmę arba žaidėjų skaičių nustatančios taisyklės, turint omenyje, kad sportas gali egzistuoti ir veikti tik pagal tam tikras taisykles. Teismas taip pat pabrėžė, kad sporto veiksmas iš esmės yra neracionalus ir neekonominis net ir tada, kai sportininkas jį atlieka vykdydamas profesionalią sportinę veiklą. Kitaip sakant, net ir tuo atveju, kai sporto veiksmą atlieka profesionalas, dopingo draudimas ir antidopingo taisyklės yra išimtinai susijusios su neekonominiu šio sporto akto aspektu, kuris ir sudaro jo esmę.

Diskvalifikacija ir dopingo naudojimas, kaip pagrindas nutraukti sportinės veiklos sutartį, praktiškai nekelia diskusijų, nes tokiu atveju sporto organizacija negali naudoti sportininko sportinėse varžybose ir neturi mokėti jam atlygio, sulygto pagal sutartį.

Daugiau praktikoje problemų kelia kiti sportinės veiklos sutarties nutraukimo pagrindai, tokie kaip meistriškumo sumažėjimas. Sportinės veiklos sutartyse gali būti numatyta, kad sportininkas įsipareigoja pasiekti didesnę meistriškumą arba išlaikyti jį tokį patį, o nesilaikant šio įsipareigojimo, sporto klubas gali nutraukti sutartį savo iniciatyva.

Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo 2 straipsnio 1 punkte numatyta, kad didelis sportinis meistriškumas – sportininko ugdymo sudarant specialias sąlygas rezultatas – gebėjimas pakelti tokius pratybių ir varžybių krūvius, kurie leistų įgyti fizinį, techninį, taktinį ir psichologinį pasirengimą, reikalingą siekiant pačių geriausių sporto rezultatų.

Praktikoje dėl sutarties nutraukimo šiuo pagrindu kyla daug problemų. Pirmiausia todėl, kad meistriškumą išmatuoti labai sunku, ypač komandiniame sporte, nes jis čia matuojamas ne tik fiziniu pajėgumu, bet ir asmens psichologinėmis, asmeninėmis ir kitomis savybėmis, todėl sportininkui nesutikus su sutarties nutraukimu šiuo pagrindu, sporto organizacijai tampa labai sunku tai įrodyti.

Tačiau pažymėtina, kad autoriaus atlikta sportinės veiklos sutarčių analizė parodė, jog Lietuvos sporto klubai paprastai tokio pagrindo, kaip meistriško sumažėjimas, sutarčiai nutraukti nenumato. Nors kai kuriose sportinės veiklos sutartyse numatoma, kad sporto klubas gali nutraukti sutartį, sudarytą dviem sezonams, po vieno sezono, nemokant žaidėjui jokios kompensacijos, įvertinęs žaidėjo naudingumo varžybose koeficientą ir potencialias galimybes tobulėti.

Tikslinga paminėti, jog kaip ir kiekviename darbe, taip ir profesionaliame sporte sportininkas gali būti atleistas (nutraukta sportinės veiklos sutartis) dėl darbo drausmės, vidaus taisyklių, nesilaikymo.

Pavyzdžiui, krepšininkas S. K. kreipėsi į teismą, prašydamas pripažinti sportinės veiklos sutarties, sudarytos tarp jo ir VĮ „Neptūno“ krepšinio klubo, vienašališką nutraukimą sporto klubo iniciatyva neteisėtu. Išnagrinėjęs bylą, Klaipėdos apygardos teismas nurodė, kad tarp šalių buvo sudaryta sportinės veiklos sutartis (kontraktas), pagal kurią ieškovas – profesionalus sportininkas įsipareigojo atstovauti Klaipėdos „Neptūno“ krepšinio komandai, dalyvauti visose varžybose, kuriose dalyvauja komanda, pagal trenerių nurodymus, metodiką ir grafikus ruošti sporto varžyboms su komanda ir individualiai, laikytis nustatytos klubo vidaus tvarkos, LKF, LKL ir FIBA nustatytų taisyklių bei nuostatų, taip pat tinkamai ir laiku vykdyti visus šia sutartimi prisiimtus įsipareigojimus. Sutarties 26.2 punktu šalys sutarė esminiu sutarties pažeidimu laikyti kartotinį (du ir daugiau kartų pasikartojusį) sutarties 13.1–13.14 punktų, kuriuose nurodyta profesionaliai ruošti sporto varžyboms, pažeidimą. Teismas nustatė tris ieškovo pažeidimus: ieškovo nepranešimas dėl nedalyvavimo treniruotėje; neatvykimas nurodytu laiku į Estijos Respublikos ambasadą, taip pat treneriai parašė raštą vadovybei, jog ieškovas neprofesionaliai vykdo trenerio nurodymus, todėl teismas padarė išvadą, kad ieškovas pakartotinai tris kartus įvykdė sutarties pažeidimus ir sutartis su juo buvo nutraukta pagrįstai²³⁵.

235 Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. vasario mėn. 12 d. nutartis civilinėje byloje S. K. v. VĮ „Neptūno“ krepšinio klubas, bylos Nr. 2A-73-125/2009, kat. 42.11.1.

Šiuo atveju išryškėja sportinės veiklos ir darbo sutarties panašumas, nes asmuo atleidžiamas, su juo nutraukiama sutartis, už darbo drausmės pažeidimus. Tai visiškai nebūdinga civilinėms sutartims, nes jų atveju svarbus tik sutartyje numatyto rezultato sutartu laiku pasiekimas.

Kitoje byloje Kauno apygardos teismas pripažino, jog pagrindas nutraukti sportinės veiklos sutartį sporto klubo iniciatyva yra tokie sportininko drausmės pažeidimai kaip nuolatinis savo nuomonės reiškimas tiek komandos žaidimo, tiek trenerių veiksmų pagrįstumo klausimais, buvimas konfliktinių situacijų iniciatoriumi, nesutarimas su kitais komandos žaidėjais²³⁶.

Pažymėtina, kad darbo drausmę pažeidęs sportininkas, su kuriuo buvo nutraukta sportinės veiklos sutartis, prašė pripažinti sutarties nutraukimą negaliojančiu, nes sporto klubas neinformavo iš anksto apie sutarties nutraukimą, nors sporto klubo vidaus tvarkos taisyklių 5.5 punkte nustatytas išankstinio informavimo terminas – 7 dienos.

Kauno apygardos teismas civilinėje byloje 2A-720-343/2009 atmetė ieškinį ir nurodė, kad netinkamo informavimo apie kontrakto nutraukimą aplinkybė pati savaime nedaro įtakos reikalavimo panaikinti įsakymą – kuriuo nutraukti teisiniai santykiai, t. y. šiuos santykius atkurti – pagrįstumui, nes savalaikio informavimo apie atsakovo ketinimus nutraukti kontraktą faktas negalėjo padaryti jokios įtakos pagrindui nutraukti kontraktą. Formalus procedūrinis pagrindas, net ir pripažinus jo egzistavimo faktą, nelaikytinas pakankamu iš esmės teisėtam ir pagrįstam veiksmui pripažinti negaliojančiu²³⁷.

Praktikoje sportinės veiklos sutartys nutraukiamos sporto klubo iniciatyva ir nesant svarbių priežasčių. Tokiu atveju sporto klubas išmoka sportininkui kompensaciją už nutrauktą sutartį. Tačiau sporto klubui sportinės veiklos sutarties termino laikotarpiu lieka teisė į kompensaciją, jeigu

236 Kauno apygardos teismo 2009 m. balandžio mėn. 21 d. nutartis civilinėje byloje *A.S. v. VŠĮ Alytaus krepšinio klubas „Savings“*, bylos Nr. 2A-720-343/2009, kat. 24.2; 27.7; 42.11.1; 121.21.

237 Kauno apygardos teismo 2009 m. balandžio mėn. 21 d. nutartis civilinėje byloje *A.S. v. VŠĮ Alytaus krepšinio klubas „Savings“*, bylos Nr. 2A-720-343/2009, kat. 24.2; 27.7; 42.11.1; 121.21.

sportininkas, su kuriuo nutraukiama sutartis, sudaro naują sportinės veiklos sutartį su kitu sporto klubu.

Sportinės veiklos sutarties, laikytinos specifine darbo sutartimi su profesionaliu sportininku, nutraukimo sporto organizacijos iniciatyva sportininko diskvalifikacijos atveju, nustačius, jog sportininko dopingo kontrolės testas yra teigiamas, suprastėjus sportininko sportiniams rezultatams, sumažėjus sportininko meistriškumui ir kitais atvejais, nereglamentuoja jokie Lietuvos Respublikos teisės aktai. DK yra numatytas baigtinis sąrašas atvejų, kada darbdavys gali nutraukti darbo sutartį su darbuotoju, o tarp jų anksčiau paminėtų pagrindų nėra. Tačiau darytina išvada, kad šiuo atveju vien dėl minėtos priežasties sportinės veiklos sutarties nutraukimas negali būti pripažįstamas neteisėtu, nes dėl santykių, susiklostančių profesionaliame sporte, ypatumų, galimi ir DK nenumatyti sutarties nutraukimo atvejai, kurie dažniausiai aptariami sportinės veiklos sutartyse ir būdingi daugumai iš jų.

2.3.2. Sutarties nutraukimas sportininko iniciatyva

Vienašališko sportinės veiklos sutarties nutraukimo klausimas yra vienas aktualiausių šių dienų profesionaliame sporte komandinėse sporto šakose. Pažymėtina, kad profesionalus sportininkas sportinės veiklos sutartį nepasibaigus terminui vienašališkai gali nutraukti tik esant „svarbioms priežastims“. Tačiau nei teisės aktuose, nei federacijų nuostatuose konkrečiai nedetalizuojama, ką reikėtų laikyti svarbiomis priežastimis, todėl atsakymo į šį klausimą galima ieškoti tik teisės doktrinoje bei teismų praktikoje.

Svarbios priežastys nutraukiant sportinės veiklos sutartį turi būti numatytos, nes, tik joms esant, nutraukęs sutartį sportininkas neprivalo sporto klubui sumokėti kompensacijos. I. Michailov²³⁸ nurodo, kad svarbios priežastys turi būti įtvirtintos profesionalaus sportininko darbo sutartyje.

²³⁸ МИХАЙЛОВ, И. Спорт тоже труд. <http://www.yurhelp.ru/news282.html>. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-12-05].

Svarbių priežasčių įtvirtinimo sportinės veiklos sutartyje atveju būtina akcentuoti, jog tai visgi nebūtų baigtinis priežasčių sąrašas. Priešingu atveju tai galėtų lemti sporto organizacijos, kaip stipresnės sutarties šalies, piktnaudžiavimą sudarant sutartis.

Reikėtų pritarti J. V. Zaicev nuomonei, kad svarbiomis priežastimis paprastai reikėtų laikyti:

1) sportinė priežastis, t. y. nereguliarus dalyvavimas sporto varžybose (pavyzdžiui, futbole – mažiau nei 10 % oficialių varžybų per sezoną);

2) sportininko neįtraukimas į paraišką kitam sezonui, kai tai nesusiję su sportininko traumomis ar sveikatos būkle;

3) sporto organizacijos veiksmai, kuriais pažeidžiami teisės aktai, kolektyvinių sutarčių nuostatos ar sportinės veiklos sutarties įsipareigojimai;

4) sporto klubo perėjimas į žemesnę lygą;

5) sporto klubo išbraukimas iš varžybų dalyvių sąrašų;

6) mėgėjo statuso sportininkams sugražinimas;

7) sportinės veiklos nutraukimas²³⁹.

Tai nėra baigtinis svarbių priežasčių sąrašas, šalys gali sutartyje numatyti ir kitas priežastis, kada sportininkas gali nutraukti sportinės veiklos sutartį, nemokėdamas sporto klubui kompensacijos.

Panaši praktika formuojama Pietų Afrikos Respublikoje, kur profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos santykiai laikomi darbo santykiais, o viena iš pagrindinių sporto organizacijos pareigų – pareiga aprūpinti darbuotoją darbu²⁴⁰. Įstatymu numatyta, kad darbuotojas turi teisę

²³⁹ ЗАЙЦЕВ, Ю. В. Особенности прекращения трудового договора спортсмена. *Материалы II международной научно-практической конференции «Спортивное право: перспективы развития»*/ сост. Д. И. Рогачев, М. А. Прокопец М., 2009. с. 68.

²⁴⁰ LEWIS ADAM & TAYLOR JONATHAN, *Sport: Law and Practice* (Butterworths, LexisNexis, 2003), at 814-815

nutraukti darbo sutartį, jeigu dėl nedarbo darbuotojo profesinė reputacija bus neigiamai paveikta (pavyzdžiui, profesionalaus sportininko).²⁴¹

Lewis & Taylor teigia (sporto kontekste), kad neaišku, kur ir kokių mastu tokia pareiga turėtų būti įgyvendinta, darbdaviui renkantis profesionalius sportininkus darbuotojus į pirmas komandos rungtynes, nes laikoma, kad sportininko padėtis gali būti kitokia atsižvelgiant į rungtynių eigą, pavyzdžiui, laikant atsarginį darbuotoją, jei rungtynių eiga pakryptų neigiama komandai linkme. Bet žaidėjo neišleidimas žaisti per varžybas vėlgi gali neigiamai paveikti jo įgūdžius ir tinkamumą rungtynėms.²⁴²

Todėl kiti autoriai nurodo, kad nesudarymas iš darbdavio pusės varžybų metu galimybės žaisti sportininkui, gali suteikti pastarajam galimybę pasiremti „sportine priežastimi“ nutraukiant sportinės veiklos sutartį bei savo darbinę veiklą, vykdytą sutarties pagrindu.²⁴³

Remiantis praktika, profesionalus sportininkas gali nutraukti sportinės veiklos sutartį dėl sportinės priežasties, t. y. nereguliaraus dalyvavimo sporto varžybose, tik praėjus penkiolikai dienų po paskutinių oficialių sezono varžybų²⁴⁴.

R. Shanock nurodo, kad sportininkas, kaip darbuotojas, gali pareikšti ieškinį dėl netiesioginio atleidimo iš darbo pagal Darbo santykių akto 186 straipsnio (l)(e) punktą. Šiame straipsnyje numatyta, jog „atleidimas reiškia, kad darbuotojas nutraukė darbo sutartį su arba be įspėjimo, nes darbdavys padarė tolesnį darbo sutarties vykdymą neįmanomu“²⁴⁵.

Teismų praktika išaiškino šio straipsnio turinį ir nurodė, kad pareiga įrodyti negalėjimą toliau vykdyti darbo sutarties dėl darbdavio veiksmų,

²⁴¹ Stewart Wriglstm (Pty) Ltd v. Thorpe 1977 (2) SA 943 (A); Muwndo v. University of Zimbabwe. 1981 (4) SA 755 (Z); R. Sharrock, Business Transactions Law, 7th edn (Cape Town- Juta & Co. Ltd, 2007), 417.

²⁴² LEWIS ADAM & TAYLOR JONATHAN, Sport: Law and Practice (Butterworths LexisNexis 2003), 815.

²⁴³ LE ROUX, R. 'Under Starters Orders: Law, Labour Law and Sport', Industrial Law Journal 23 (2002): 119.5 at 3203.

²⁴⁴ LOUW, ANDRE M. Sports Law in South Africa. Kluwer Law International BV. The Netherlands, 2010. P. 240-243.

²⁴⁵ LOUW, ANDRE M. Sports Law in South Africa. Kluwer Law International BV. The Netherlands, 2010. p. 240-243.

kuriais buvo pažeista darbo sutartis, tenka darbuotojui. Priklausomai nuo aplinkybių, darbuotojas turi įrodyti, kad iki nutraukiant darbo santykius jis bandė išspręsti problemą ir kad darbdavys nesėkmingai ar neatsakingai sprendė šį klausimą – kitaip tariant, darbuotojas neturėjo kito pasirinkimo, kaip tik nutraukti darbo santykius, siekdamas apsaugoti savo interesus²⁴⁶.

Aiškinant, kokios priežastys yra svarbios, teismų praktika yra svarbi. Pavyzdžiui, 2006 metais CAS nagrinėjamoje Pineiro byloje²⁴⁷ buvo sprendžiamas klausimas, ar futbolininkas Pineiro turėjo teisę nutraukti sportinės veiklos sutartį su klubu, remdamasis tuo, kad šis už keturis paskutinius mėnesius jam nesumokėjo atlyginimo ir nekompensavo skrydžio namo pas sergančią mamą į Braziliją, t. y. kad nevykdė sutartyje numatytų įsipareigojimų.

Išnagrinėjęs bylą, CAS nurodė, kad sudarytoje su futbolininku darbo sutartyje turėjo būti nurodyta, kokios valstybės darbo teise vadovautis, tačiau šiuo atveju to nebuvo, todėl teismas vadovavosi Šveicarijos teise. Teismas nurodė, kad bilieto į Braziliją nenupirkimas nesukėlė sportininkui sunkių pasekmių, nes jis už sportinę veiklą gauna ženkliai didesnę atlygį nei kainavo bilietas. Be to, nuspręsti, ar sutartis pažeista, gali tik kompetentinga institucija, o šiuo atveju sportininkas pats nusprendė, kad sutartis pažeista, ir sudarė naują sutartį su kitu klubu, nors ginčas dar nebuvo išspręstas. Teismas rėmėsi išaiškinimu, padarytu Riberi byloje²⁴⁸, ir nurodė, kad prieš nutraukdamas sutartį sportininkas turi iš anksto pranešti sporto klubui, kad šis nevykdo įsipareigojimų, ir duoti terminą pažeidimams pašalinti, todėl CAS konstatavo, kad vienašalis sutarties nutraukimas buvo neteisėtas ir priteisė kompensaciją klubui.

Pažymėtina, kad futbole galioja „sutartinio stabilumo principas“, draudžiantis futbolininkams laisvai keisti sporto klubus. Todėl tais atvejais,

²⁴⁶ LOUW, ANDRE M. Sports Law in South Africa. Kluwer Law International BV. The Netherlands, 2010. p. 240-243.

²⁴⁷ CAS 2006/A/1141 Moises Moura Pineiro v / FIFA & PFC Krylia Sovetov.

²⁴⁸ CAS 2006/A/1180 Galatasaray SK v/ Frank Ribéry & Olympique Marseille. <http://m.friendfeed-media.com/5aead0d4a6963ed3542e7542dd50b9c3ee192796>. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-07-02].

kai šalims nepavyksta susitarti dėl sportininko perėjimo į kitą klubą, laikomasi nuomonės, jog sportininkas pažeidžia FIFA taisykles ir sportinės veiklos sutarties normas. Tokie atvejai yra gana dažni – užtenka prisiminti Syčiovo, Websterio, Matuzalemo ir kitas bylas²⁴⁹.

Šiuo klausimu FIFA pozicija visuomet buvo vienoda, t. y. vienašalis sportinės veiklos sutarties nutraukimas yra neleistinas ir visuomet tai laikytina sutarties stabilumo principo, įtvirtinto FIFA Reglamente dėl futbolininkų statuso ir perėjimo, (toliau – FIFA Reglamentas) pažeidimu.

Nors draudimas įtvirtintas ir numatyta, jog už vienašalį sutarties nutraukimą gali būti taikomos sankcijos, tokios kaip pinigine kompensacija sporto klubui arba terminuota sportininko diskvalifikacija, niekur nebuvo aiškiai nurodyta, kokio dydžio sankcijos gali būti taikomos²⁵⁰.

FIFA Reglamento 17 straipsnyje numatyta, kad sportinės veiklos sutarties šalis -pažeidėjas privalo sumokėti kompensaciją kitai sutarties šaliai, jeigu nutraukia sutartį vienašališkai, nesant svarbių priežasčių. Reglamente nenumatyta, kokio dydžio kompensacija turėtų būti mokama, todėl tai lėmė skirtingą Reglamento aiškinimą.

Atrodė, kad ši problema buvo išspręsta „Websterio“²⁵¹ byloje 2007 m. Sporto arbitražo teismo sprendimu²⁵². „Websterio“ byloje buvo pasiūlytas kompensacijos skaičiavimo būdas, pagal kurį turėjo būti sumokėta kompensacija sporto klubui. Kompensacijos pagrindu CAS siūlė laikyti nutrauktos sportinės veiklos sutarties vertę. Pagal CAS išaiškinimą, jeigu profesionalus sportininkas turėjo penkiametį kontraktą, pagal kurį jis uždirbo po vieną milijoną eurų per metus, tai nutraukus kontraktą (sutartį) vienašališkai, nesant svarbių priežasčių, po trejų metų nuo sutarties

²⁴⁹ ПРОКОПЕЦ, М. А. Обзор наиболее интересных дел CAS, связанных с футболом 2006 -2007 гг. *Материалы II международной научно-практической конференции «Спортивное право: перспективы развития»* / сост. Д. И. Рогачев, М.А. Прокопец. М. 2009. с. 44-52.

²⁵⁰ ПРОКОПЕЦ, М. А. Последствия одностороннего расторжения трудового договора футболиста с клубом без обоснованной причины после «Дела Матузалема». *Четвертая международная научно-практическая конференция «Спортивное право: перспективы развития» материалы конференции*. Москва 2010.

²⁵¹ Endriu Websteris – Škotijos futbolistas, žaidęs už FK „Hearts“ (Škotija). Jis vienašališkai nutraukė sutartį su FK „Hearts“ ir perėjo į FK „Wigan Athletic F.C“ (Didžioji Britanija).

²⁵² CAS 2007/A/1298&1299&1300 Cases between *Webster, Hearts of Midlothian and Wigan Athletic*.

pasirašymo, tai kompensaciją už likusius dvejus metus sudarys ne mažiau nei du milijonai eurų.

Be to, nurodyta suma gali būti šiek tiek didesnė, atsižvelgiant į FIFA nustatytus papildomus kriterijus. Kitaip tariant, kompensacija turi būti tokia, kad nukentėjęs futbolo klubas galėtų įsigyti analogiško lygmens, amžiaus ir amplitua futbolininką.

Akivaizdu, kad šis sprendimas buvo palankesnis sportininkams ir jų agentams, nes jiems buvo sudarytos pakankamai geros sąlygos pakeisti klubą, sumokant visiškai prognozuojamą sumą, lygią kelių metų futbolininko užmokesčiui, kurią paprastai kompensuoja naujasis sporto klubas. Be abejo, nereikia pamiršti ir sportinės diskvalifikacijos, kuri paprastai taikoma kartu su kompensacija. Tačiau jos trukmė nuo 3 iki 6 mėnesių, todėl tai nėra ilgas laiko tarpas, kuris galėtų sulaikyti sportininką nuo perėjimo į kitą sporto klubą.

Sporto klubams tokia tvarka buvo labai nenaudinga, nes reikėdavo ieškoti naujų sportininkų, o gauta suma tapo kur kas mažesnė nei galėtų gauti klubas, perleidęs išėjusį žaidėją kitam klubui. Tačiau tokia situacija išsilaikė visai neilgai. CAS pakeitė nuomonę 2009 m. „Matuzalemo“ byloje.²⁵³

2004 metais futbolininkas Matuzalemas perėjo iš FK „Brescia“ į FK „Shakhtar Donetsk“ už 8 milijonus eurų. 2007 m. Matuzalemas vienašališkai nutraukė sportinės veiklos sutartį su FK „Shakhtar Donetsk“ ir pasirašė sutartį su FK „Zaragosa“. 2008 m. FK „Zaragosa“ perleido jį FK „SS Lazio“ trejiems metams. 2008 metais FK „Shakhtar Donetsk“ kreipėsi į FIFA, prašydamas išspręsti ginčą tarp šio klubo, futbolininko Matuzalemo ir FK „Zaragosa“ ir reikalavo, kad FK „Shakhtar Donetsk“ būtų sumokėta 25 milijonų eurų kompensacija. Šią sumą FK „Shakhtar Donetsk“ grindė tuo, kad ji buvo nurodyta sportinės veiklos sutartyje kaip perleidimo kitam klubui suma. FK „Zaragosa“ ir sportininkas prašė FIFA pripažinti, kad FK

²⁵³ Francellino Da Silva Matuzalem – Brazilijos futbolininkas, žaidęs už FK „Shakhtar Donetsk“ ir vienašališkai nutraukęs sportinės veiklos sutartį, perėjo žaisti į FK „Zaragosa“.

„Shakhtar Donetsk“ priklauso tik 3,2 milijonų eurų kompensacija, remiantis CAS sprendimu „Websterio“ byloje.

FIFA nusprendė, kad FK „Shakhtar Donetsk“ priklauso 6,8 milijonų eurų kompensacija. Priimtame sprendime FIFA nurodė, kad kontrakte nurodyta perleidimo suma negali būti pagrindu skaičiuoti kompensaciją. Tačiau FK „Shakhtar Donetsk“ priklauso ir dalies išlaidų, turėtų „perkant“ Matuzalemą iš FK „Brescia“, kuriam FK „Shakhtar Donetsk“ sumokėjo 8 milijonus eurų, kompensacija, atitinkamai nutrauktai kontrakto daliai. Be to, FIFA pažymėjo, kad futbolininkas, žaisdamas FK „Shakhtar Donetsk“, iki paskutinio momento neįspėjo klubo apie ketinimą nutraukti kontraktą, klubas jam nuolat mokėjo priedus, futbolininkas visiškai neinformavo FK „Shakhtar Donetsk“, kad jo netenkina tam tikros kontrakto sąlygos, todėl Matuzalemas papildomai klubui turi sumokėti 1,2 milijono eurų kompensaciją.

Šiuo sprendimu nebuvo patenkinta nė viena šalis, todėl FIFA sprendimas buvo apskūstas apeliacine tvarka CAS. Pagal 2009 m. priimtą CAS sprendimą FK „Zaragoza“ ir futbolininkas FK „Shakhtar Donetsk“ buvo įpareigoti sumokėti 11858934 eurų ir 5 proc. metines palūkanas nuo 2007 m. birželio 5 d. iki visiško teismo sprendimo įvykdymo. CAS nurodė, kad skaičiuojant kompensaciją, svarbu nustatyti ją tokią, kad sportininkai ir kiti klubai nenorėtų, jog būtų nutraukiama sutartis, o geriau pasirinktų žaidėjo perleidimą kitam sporto klubui, tačiau kartu kompensacija neturėtų būti ženkliai didesnė, nei suma žaidėjo perleidimo atveju.

CAS nurodė, kad reali futbolininko kaina yra ta, kurią jam moka naujas klubas. Matuzalemo gaunamas atlyginimas FK „Zaragoza“ sudarė 5640000 per trejus metus, o perleidimo suma nurodyta kontrakte – 14000000 eurų. Sudėjus šias sumas ir padalijus į trejus metus Matuzalemo kaina FK „Zaragoza“ sudarė 6546667 eurų. CAS nurodė, kad padauginus šią sumą iš dvejų metų, gaunama suma 13093334 eurų, tačiau iš šios sumos reikia atimti

2400000 eurų, kuriuos būtų uždirbęs Matuzalemas, žaisdamas FK „Shakhtar Donetsk“²⁵⁴.

Tai teisingas sprendimas, užtikrinantis sporto organizacijų interesus ir apsaugantis profesionalų sportą nuo sužlugdymo. Kartu pažymėtina, kad tokia sutartis iš anksto nutraukimo tvarka nebūdinga darbo santykiams ir šių normų prigimtis yra aiškiai civilinė.

Reikia sutikti su T. J. Koršunova, kuri pagrįstai nurodo, kad jeigu sportininkui būtų leidžiama be svarbių priežasčių, kaip klasikinės darbo sutarties pagrindu dirbančiam darbuotojui, laisvai nutraukti sportinės veiklos sutartį, nemokant kompensacijos, būtų sutrikdytas profesionalaus sporto funkcionavimas²⁵⁵.

Pažymėtina, kad yra ir kitokių nuomonių šiuo klausimu. Kai kurie profesionalaus sporto reguliavimo darbo teisės normomis šalininkai teigia, kad draudimas nutraukti sportinės veiklos sutartį, nesant svarbių priežasčių, ir nutraukimo atveju reikalavimas sumokėti kompensaciją, nepagrįstas nei objektyviais, nei subjektyviais pagrindais ir yra niekas kitas, kaip tik asmens darbo teisių diskriminavimas.²⁵⁶

Kiti teigia, kad kompensacijos nagrinėjamu atveju nustatymas neprieštarauja darbo įstatymams, nes tai laikytina darbdavio išlaidų apmokant darbuotoją kompensacija.²⁵⁷

Tretieji mano, kad tokia norma reikalinga, tačiau neatitinka darbo įstatymų. Kompensacijos už sportininko apmokymą, nutraukus sportinės

²⁵⁴ ПРОКОПЕЦ, М. А. Последствия одностороннего расторжения трудового договора футболиста с клубом без обоснованной причины после «Дела Матузалема». *Четвертая международная научно-практическая конференция «Спортивное право: перспективы развития» материалы конференции*. Москва 2010.

²⁵⁵ КОРШУНОВА, Т. Ю. Развитие законодательства о труде профессиональных спортсменов // *Трудовое право*. М.: Интел-Синтез, 2006, № 7. с. 18-30.

²⁵⁶ ЛУШНИКОВ, А. М., ЛУШНИКОВА, М. В. О пределах ограничения трудовых прав и свобод // *Трудовое право*. М.: Интел-Синтез, 2008, № 7. с. 43 - 52.

²⁵⁷ См.: ГУСОВ, К. Н., Комментарий к Трудовому кодексу Российской Федерации. Седьмое издание, переработанное и дополненное (СПС «Консультант Плюс»).

veiklos sutartį, praktiškai neįmanoma atriboti nuo vienos iš sportininko darbo funkcijų – pasiruošimo varžyboms.²⁵⁸

Apibendrinant darytina išvada, kad CAS minėtu sprendimu apsaugojo sporto klubus vienašalio sutarties nutraukimo atveju. „Saugus periodas“ reikalingas nustatant balansą tarp sporto klubo ir sportininko interesų. Viena vertus, klubas turėtų būti užtikrintas, kad trejus metus žaidėjas negalės nutraukti sutarties su klubu, o antra vertus, sportininkas taip pat turi turėti teisę daryti karjerą. Todėl po trejų metų sportininkas gali pereiti į kitą klubą, ankstesniam klubui sumokėjęs tas išlaidas, kurias klubas turės sumokėti, sudarydamas sutartį su analogišku žaidėju. Todėl visiškai pasitikėti sportininku sporto klubas gali tik pirmuosius trejus metus, o vėliau reikia arba pratęsti sutartį, arba būti pasiruošusiam, kad sportininkas visgi gali pereiti į kitą klubą.

Visiškai kitokia situacija JAV, nes čia nėra konkrečios kompensacijų skaičiavimo taisyklės. JAV profesionalūs beisbolo žaidėjai 1972 metais dėl nesutarimų su sporto klubais ėmė streikuoti, ir dėl jų streiko neįvyko apie 100 oficialių beisbolo varžybų. Siekdami susitarti su sportininkais, sporto klubai sutiko steigti mokestinį arbitražą, kuris spręstų kompensacijų, atlyginimų klausimus. 1973 metais buvo įsteigtas Beisbolo arbitražas, kurio pavyzdžiu pasekė ir kitos profesionalaus sporto lygos²⁵⁹.

Spręsdamos kompensacijų išmokėjimo ginčus, šalys arbitražo teismui turi pateikti informaciją apie pageidaujamą gauti kompensacijos sumą. Kiekvienai iš šalių leidžiama pateikti savo argumentus iki 90 min. trukmės dėl kompensacijos dydžio ir pareikšti prieštaravimus iki 10 min. trukmės dėl kitos šalies reikalavimo. Arbitražas išnagrinėja ginčą ir gali nuspręsti pratęsti sportinės veiklos sutartis nuo vienerių iki dvejų metų bei nustatyti kompensacijos dydį, išrinkdamas jį iš šalių pasiūlytų, todėl šalys

²⁵⁸ См.: ПРЭСНЯКОВ, М. В., Принцип свободы труда в профессиональном спорте// *Трудовое право*. М.: Интел-Синтез, 2008, № 8. с. 33 - 39.

²⁵⁹ ЗЫКОВ, Р. О. Разрешение споров о компенсации в североамериканских профессиональных лигах. *Пятая международная научно-практическая конференция «Спортивное право: перспективы развития»*, материалы конференции. Москва 2011.

paprastai per didelės kompensacijos nereikalauja, nes gali būti parinkta ir visiškai kita suma. Be to, arbitraže daugiau kaip pusė ginčų pasibaigia taikos sutartimis, kuriomis šalys sutaria dėl kažkokios tarpinės, abi šalys tenkinančios, sumos²⁶⁰.

Atliktos sportinės veiklos sutarčių analizės metu nustatyta, kad Lietuvoje sportinės veiklos sutartyse paprastai nenurodomi atvejai, priežastys, dėl kurių profesionalus sportininkas gali nutraukti sutartį, o apsiribojama abstrakčiomis frazėmis, tokiomis kaip „klubui nevykdant arba blogai vykdant savo pareigas ir prisiimtus įsipareigojimus, žaidėjas turi teisę vienašališkai, prieš keturiolika dienų informavęs klubą, nutraukti sportinės veiklos sutartį, o klubas jam turi sumokėti sutartą kompensaciją“. Sportinės veiklos sutartyse tikslinga aiškiau nurodyti, kokios priežastys laikomos svarbiomis, nes abstrakčios sutarties sąlygos leidžia savaip interpretuoti atskirus klubo veiksmus ir sąlygoja ginčų dėl sutarties nutraukimo teisėtumo kilimą. Tačiau, kaip jau minėta, tai neturėtų būti baigtinis svarbių priežasčių sąrašas. Taip pat pažymėtina, kad sportinės veiklos sutarčių nuostatos, reglamentuojančios šių sutarčių nutraukimą, žaidėjų perėjimą iš vieno klubo į kitą ir kompensacijos už tai mechanizmas nėra būdingas darbo sutarčiai ir šių klausimų darbo teisė nereglamentuoja. Tai lemia sporto santykių specifika ir šiuos klausimus reikėtų reglamentuoti civiliniais ar specialiais darbo teisės aktais.

2.3.3. Galimi kiti sutarties nutraukimo pagrindai

Sportinės veiklos sutartis taip pat gali būti nutraukiama pereinant sportininkui iš vieno sporto klubo į kitą.

Profesionalių sportininkų perėjimo iš vieno sporto klubo į kitą mechanizmas pasaulinėje sporto praktikoje ilgą laiką formavosi kaip paprotys ir tik per paskutinius dešimtmečius jis buvo įtvirtintas tarptautinių ir

²⁶⁰ ПОГОСЯН, Е. В. Формы разрешения спортивных споров : сравнительно-правовой аспект. Дис. к.ю.н. Екатеринбург, 2009. с. 98 - 102.

nacionalinių nevyriausybinų organizacijų reglamentuose ir kituose teisės aktuose²⁶¹.

Sportininkų perėjimai yra viena sudėtingiausių, o kartu ir įdomiausių problemų profesionaliame sporte. Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo 37 straipsnyje numatyta, kad sportininkas profesionalas turi teisę, atsižvelgdamas į sporto veiklos sutartyje arba sporto organizacijų susitarimuose nustatytas sąlygas, pereiti rungtyniauti iš vienos sporto organizacijos į kitą Lietuvos ar užsienio sporto organizaciją. Perėjimo sąlygas gali taip pat reglamentuoti atitinkamos sporto šakos, kuriai priklauso sporto organizacija, tarptautinės federacijos taisyklės.

Taigi tarptautinės sporto federacijos priima taisykles dėl sportininkų perėjimo, kurių turi laikytis nacionalinės tos sporto šakos federacijos. Pavyzdžiui, vadovaujantis Tarptautinės krepšinio federacijos FIBA-Europa reglamento XI skyriaus 93 punktu, kiekvienas krepšinio žaidėjas Lietuvoje turi teisę žaisti krepšinį bet kurioje šalyje arba sporto organizacijoje, tačiau turi laikytis Tarptautinės krepšinio federacijos FIBA Reglamento nuostatų, Tarptautinės krepšinio federacijos FIBA-Europa Reglamento ir Įstatų bei „Taisyklių, reglamentuojančių žaidėjų perėjimus ir kompensacijas už paruoštą žaidėją“, patvirtintų Lietuvos krepšinio federacijos konferencijoje 2010 m. birželio 3 d.²⁶²

Taisyklėse, reglamentuojančiose žaidėjų perėjimus ir kompensacijas, numatyta, kad žaidėjo perėjimą iš vieno krepšinio klubo į kitą krepšinio klubą reglamentuoja FIBA nuostatai ir LKF nutarimai. Žaidėjų perėjimo iš lygos į lygą terminus ir tvarką varžybas vykdančios organizacijos nustato tarpusavio susitarimu, bet ne vėliau kaip iki kiekvienų metų rugsėjo 1 d. Žaidėjų perėjimus lygose ir čempionatuose apibrėžia varžybas vykdančių organizacijų nuostatai, neprieštaraujantys Lietuvos krepšinio federacijos patvirtintoms „Taisyklėms, reglamentuojančioms žaidėjų perėjimus ir kompensacijas už

²⁶¹ ЗАЙЦЕВ, Ю. В. Правовая природа переходов спортсменов // *Спорт: экономика, право, управление*. 2009. № 4. с. 21.

²⁶² Taisyklės, reglamentuojančios žaidėjų perėjimus ir kompensacijas už paruoštą žaidėją“, patvirtintos Lietuvos krepšinio federacijos konferencijoje 2010 m. birželio 3 d.

paruoštą žaidėją“ bei FIBA ir FIBA-Europa reglamentų nuostatomis dėl žaidėjų perėjimų. Tuo atveju, jei žaidėjų perėjimai lygose ir čempionatuose nėra apibrėžti varžybas vykdančių organizacijų nuostatuose, reikia vadovautis Lietuvos krepšinio federacijos patvirtintomis „Taisyklėmis, reglamentuojančiomis žaidėjų perėjimus ir kompensacijas už paruoštą žaidėją“ bei FIBA ir FIBA-Europa reglamentų nuostatomis dėl žaidėjų perėjimų.

Nagrinėjant profesionalių sportininkų perėjimus, būtina išanalizuoti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką taip vadinamoje Bosman‘o byloje²⁶³, kuri paspartino sporto teisės aktų, susijusių su žaidėjų perleidimu, reformas ir pripažino, jog profesionalus sportininkas yra darbuotojas.

Prieš daugiau kaip dvidešimt metų Jean-Marc Bosman buvo futbolo žaidėjas, rungtyniaavęs dabar nebeveikiančiame „FC Liege“ klube, kuris šios bylos pradžioje dalyvavo aukščiausioje Belgijos lygoje. Bosman tvirtino, jog taisyklės, neleidžiančios jam pasibaigus kontraktui pereiti į Prancūzijos klubą „Dunkirk“ yra nesuderinamos su Romos sutarties nuostatomis, įtvirtinančiomis laisvą judėjimą. Futbolininkas įrodinėjo, jog senoji „transferų“ (perėjimų) sistema yra nelegali, ir bandė paveikti valdžios struktūras, kad būtų nutrauktos užsieniečių apribojimo taisyklės, nes jos reiškia diskriminaciją pagal tautybę. Belgijos nacionalinis teismas problemos svarstymą perdavė Europos Sąjungos Teisingumo Teismui, kurio galutinis ir neskundžiamas sprendimas 1995 metų gruodį buvo galiausiai priimtas Bosman‘o naudai. Anksčiau, dar prieš pradėdant nagrinėti šią bylą, žaidėjai likdavo priklausomi nuo savo klubų, netgi pasibaigus jų sutartims. Jeigu kitas klubas norėdavo įsigyti žaidėją, jis turėdavo sumokėti abiem pusėms tinkamą sumą, tai yra tokius pinigus, kokius klubai dabar moka už žaidėją, kai jis su klubu dar turi galiojančią sutartį. Teisingumo teismo sprendimas buvo

²⁶³ Court of Justice, judgment of 15 Dec. 1995, *Union royale belge des sociétés de football association ASBL v. Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA v. Jean-Marc Bosman and others and Union des associations européennes de football (UEFA) v. Jean-Marc Bosman*, Case C-415/93, European Court Reports 1995, Page 1-4921.

pavadintas Bosman'o taisykle. Bosman'o taisyklė leido žaidėjams iš karto keisti darbą kaip ir bet kuriems kitų profesijų darbuotojams.

Šiame sprendime Teismas nurodė, kad atsižvelgiant į sporto tikslus, ši veikla patenka į Europos Sąjungos teisės reguliavimo sritį dėl to, kad profesionalių ar pusiau profesionalių futbolininkų veikla, už kurią jie gauna atlyginimą, yra ekonominė veikla ES teisės prasme.

Taikant Europos Sąjungos teisės normas dėl laisvo darbuotojų judėjimo, nėra būtina darbdaviui turėti įmonę, t. y. viskas, ko reikia, – darbo santykių egzistavimas ar ketinimas juos sukurti.

Sutarties 39 straipsnis (SESV 45 str. – aut.) draudžia taikyti sporto federacijų nustatytas taisykles, pagal kurias profesionalus futbolininkas, kuris yra vienos valstybės narės pilietis, negali būti įdarbintas kitos valstybės narės klube, nebent pastarasis klubas sumokėjo buvusiam klubui perleidimo, mokymo ar plėtros mokesčius, darbo sutarties su klubu galiojimo pabaigoje.

Tokios taisyklės, net jeigu jos iš esmės nesiskiria nuo tų, kurios reglamentuoja žaidėjų perleidimą toje pačioje valstybėje narėje, negali apriboti žaidėjų, kurie nori tęsti savo veiklą kitoje valstybėje narėje, judėjimo laisvę, užkertant kelią jiems išvykti iš klubų, kuriems jie priklauso, net ir pasibaigus jų darbo sutarties galiojimui. Be to, tai tinkamas būdas išlaikyti finansų ir konkurencijos pusiausvyrą tarp klubų ir remti talentų paiešką, jaunų žaidėjų apmokymą, nes šios taisyklės neužkerta kelio turtingiausiems klubams užsitikrinti geriausių žaidėjų paslaugas, taip pat išvengti finansinių sąnaudų, kaip lemiamo veiksnio, konkuruojant sporte. Mokesčio mokėjimo reikalavimai keičia pusiausvyrą tarp klubų. Mokesčiai yra įvairūs ir bet kuriuo atveju nesusiję su faktinėmis apmokymų sąnaudomis, kurias patiria klubai. Tie patys tikslai turėtų būti pasiekti kitomis priemonėmis, kurios neturėtų trukdyti laisvam darbuotojų judėjimui. Sutarties 39 straipsnis (SESV 45 str. – aut.) draudžia taikyti taisykles, nustatytas sporto asociacijų, kad visų

rungtynių, kurias jos organizuoja, metu futbolo klubai gali įregistruoti tik ribotą skaičių profesionalių žaidėjų, kurie yra iš kitų valstybių narių²⁶⁴.

Teismas konstatavo, kad tokios taisyklės yra prieštaraujančios draudimui diskriminuoti dėl pilietybės, visų pirma dėl įdarbinimo, atlygio, darbo sąlygų ir užimtumo. Neturi reikšmės tai, kad jos nėra susijusios su žaidėju, dėl kurių nėra ribojimo, įdarbinimu, tačiau svarbi apimtis, kuriuo klubas leidžia jiems dalyvauti oficialiose rungtynėse, nes dalyvavimas šiose varžybose yra esminis profesionalaus žaidėjo tikslas, o taisyklė, kuri apriboja dalyvavimą, akivaizdžiai apriboja atitinkamo žaidėjo galimybes dirbti.

Teismo teigimu, taip pat neleistinos taisyklės, kurios yra nesusijusios su specifinėmis rungtynėmis tarp komandų, kurios atstovauja savo šalims, bet taikomos visiems oficialiems susitikimams tarp klubų, kurios nėra ekonominio pobūdžio ir nėra susijusios su sportu, tokios kaip:

a) išlaikymas tradicinio ryšio tarp kiekvieno klubo ir jo šalies, nes futbolo klubo ryšiai su valstybe nare, kurioje jis yra įsisteigęs, negali būti laikomi susiję su jo sporto veikla;

b) sukūrimas nacionalinio šalies klubų žaidėjų susivienijimo, kuris aprūpintų nacionalines komandas visų pozicijų žaidėjais. Nors nacionalinės komandos turi būti sudarytos iš žaidėjų, turinčių atitinkamos šalies pilietybę, tie žaidėjai nebūtinai turi būti registruoti žaisti tos šalies klubuose;

c) konkurencinės pusiausvyros tarp klubų pažeidimas, kadangi nėra teisės aktų, apribojančių galimybes turtingesniai klubui įdarbinti geriausius nacionalinius žaidėjus. Tokiu būdu yra pažeidžiama ši pusiausvyra.

Teisingumo Teismo priimto sprendimo padariniai buvo milžiniški. Pavyzdžiui, Italijoje 1996 m. gegužės 17 d. buvo priimtas Dekretas Nr. 272, kurio „skubios nuostatos dėl sporto klubų“ įpareigojo suderinti nacionalinę teisę su naujomis taisyklėmis, kylančiomis iš Bosman'o bylos. Priėmus šį Dekretą, buvo panaikintas reikalavimas sumokėti mokymo ir skatinimo

²⁶⁴ Court of Justice, judgment of 15 Dec. 1995, *Union royale belge des sociétés de football association ASBL v. Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA v. Jean-Marc Bosman and others and Union des associations européennes de football (UEFA) v. Jean-Marc Bosman*, Case C-415/93, European Court Reports 1995, Page 1-4921.

mokesčius (jie buvo įvesti įstatymu Nr. 91/81) profesionalių sportininkų perleidimo atveju, paliekant jų taikymą tik futbolininkams, pasirašantiems pirmąją darbo sutartį kaip profesionalams.²⁶⁵ Atskirai nuo ekonominių priežasčių (kurios yra taip pat svarbios)²⁶⁶, teisės doktrinoje mokslininkai laikosi pozicijos, kad sprendimas privalomas ir taikomas ne tik Bendrijos valstybėms narėms, bet ir papildomu Bendrijos lygmeniu²⁶⁷, ir ne tik futbolo, bet ir kiekvienoje kitoje sporto šakoje. Tokią poziciją vėliau patvirtino ir ESTT Kolpak byloje²⁶⁸.

Šiuo aspektu įdomu panagrinėti du Italijos teismų sprendimus: Reggio Emilia Teismo 2000 m. (vadinamą „Ekong sprendimu“)²⁶⁹, ir kitą, priimtą Teramo Teismo 2000 m. gruodžio 4 d. (vadinamą „Sheppard sprendimu“). Šiose bylose teismai pripažino prieštaraujančiais įstatymams draudimus pasirašyti sutartis su trečiųjų šalių žaidėjais, kurie buvo priskirti tiek FIGC trečiosios lygos klubams, tiek ir FIP (*Federazione Italiana Pallacanestro (The Italian Basketball Federation)* – Italijos krepšinio federacija) Italijos krepšinio klubams, nes draudimai prieštaravo Įstatyminio dekreto Nr. 286/98 43 straipsniui „dėl užsieniečių darbuotojų“.

Europos Sąjungos institucijos priešišškai vertino „apsaugos sąlygos“ priėmimą (numatant minimalų skaičių „gimtųjų“ sportininkų, kurie turėtų priklausyti klubui). Bandymai patvirtinti „kultūros išimtį“ sporte – užtikrinant apsaugą tautiniam tapatumui ir geopolitinėms tradicijoms²⁷⁰, taip pat būtinybę

²⁶⁵ PELOSI, G., L'arbitrato tra società e sportivi professionisti nell'ambito della FIGC, in *lo sport e il diritto*, in ed. M. Colucci (Napoli: Jovene, 2004), 247.

²⁶⁶ See in that regard the conclusions of the General Advocate Carl Otto Lenz, Opinion of Mr Advocate General Lenz delivered on 20 Sep. 1995. *Union royale belge des sociétés de football association ASBL v. Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA v. Jean-Marc Bosman and others and Union des associations européennes de football (UEFA) v. Jean-Marc Bosman*, Case C-415/93, European Court Report 1995, page 1-4921.

²⁶⁷ BLANPAIN R. & COLUCCI M., *Il diritto comunitario del lavoro ed il suo impatto sull'ordinamento giuridico italiano* (Padova: Cedam, 2000), passim.

²⁶⁸ Court of Justice, Judgment of 8 May 2003, *Deutscher Handballbund eV v. Maros Kolpak*, Case C-438/00, European Court Reports 2003, 1-4135.

²⁶⁹ Tribunale di Reggio Emilia, 3 July 2000, *C.L.D.A., S.r.l. v. Muller Mecamac, SA*. <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/000703i3.html#cx> [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-09-09].

²⁷⁰ Nuo 1980-1981 sezono iki 2010 metų 513 užsienio žaidėjų pasirašė sutartis su pirmąja Italijos divizija (A serija), o tikrasis masiškas pasidėjo po Bosman'o bylos. 1995-1996 sezone 55

užtikrinti mokymo centrų, skirtų jauniems nacionaliniams žaidėjams, tiesiogiai valdomų klubų veikimą – buvo nesėkmingi.

Dėl perleidimo sutarčių ir kompensacijos už apmokymą 272/1996 dekretu teigiama, kad sutartyje gali būti nurodytas tokios kompensacijos galiojimo terminas, kuris gali būti ne ilgesnis kaip 5 metai nuo darbinių santykių atsiradimo pradžios. Sutarties pratęsimas tarp tų pačių šalių yra leidžiamas. Iki sutarties galiojimo pabaigos gali būti vykdomas perleidimas iš vieno sporto klubo į kitą, jeigu yra gautas kitos šalies sutikimas ir jeigu laikomasi nacionalinių sporto federacijų nustatytų procedūrų.

Dekreto 6 straipsnis pakeitė žaidėjų perėjimo taisykles²⁷¹, t. y. panaikino parengimo ir skatinimo mokesčius, numatytus kaip kompensacijas klubui, kai žaidėjas pereina į kitą klubą, darbiniais santykiams pasibaigus. Šis naujas reglamentas skirtas apsaugoti sportininkų interesus²⁷², nes mokesčiai paprastai buvo tokie dideli, kad klubai atsisakydavo įsigyti žaidėjus.

Nuo to momento futbolininkai gavo daugiau laisvės ir galėjo patys nuspręsti, ar jiems pasilikti senajame klube, ar eiti į kitą klubą, kuris pasiūlytų geresnes finansinės sąlygas. Futbolininkas vengras Tibor Balog, žaidžiantis Belgijoje, tuomet dar būdamas ne Europos Sąjungos narės valstybės pilietis, išsikovojo tokias pačias teises, kokias turi Europos Sąjungos narių valstybių piliečiai. Vėliau prie valstybių, kurioms galioja Bosman'o taisyklė, dėl tautybės prisijungė asocijuotos Europos Sąjungos šalys, tarp jų ir Lietuva. Dėl šių taisyklių 2001 metų rugsėjo 1 dieną FIFA išleido naujus reikalavimus žaidėjų perėjimui:

1) Naujas klubas, pakvietęs jaunesnį nei 23 metų amžiaus žaidėją, kurio sutartis su senu klubu yra pasibaigusi, turi sumokėti senajam klubui kompensaciją už išlaidas, patirtas ugdant žaidėją.

užsieniečiai žaidėjai žaidė pirmojoje divizijoje. Kitą sezoną šis skaičius pakilo iki 95. 1997-1998 čempionate ne mažiau kaip 146 užsienio žaidėjai buvo priimti į Italijos klubus.

²⁷¹ GRASSELLI, S., 'Il "vincolo" sportivo dei calciatori professionisti', *Dir. lav.* 1 (1974): 399; FERRARO G., 'La natura giuridica del vincolo sportivo', *Riv. dir. sport.* (1987): 3.

²⁷² BIANCHI D'URSO, F., 'Riflessioni sulla natura giuridica del vincolo sportivo', *Dir. giur.* (1979): 1.

2) Žaidėjų kontraktų apsauga pirmiems 2-3 kontraktų galiojimo metams – jei žaidėjas per šį laikotarpį pažeidžia kontrakto sąlygas, jis gali būti diskvalifikuotas iki 4 mėnesių terminui.

3) Įvesti du laikotarpiai vasarą bei žiemą, per kuriuos galima pirkti, parduoti žaidėjus bei pasirašyti kontraktus su žaidėjais, kurie neturi sutarčių.

Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai nėra laikomi užsieniečiais taip pat ir kitose komandinėse sporto šakose. Krepšinyje ryškiausias pavyzdys buvo Mindaugo Timinsko byla. Jis pasinaudojęs Bosman'o taisykle įrodė, kad turi teisę žaisti Ispanijoje be jokių apribojimų²⁷³.

Sutartis dėl perėjimo sudaroma tarp sporto klubų, galiojant sportininko ir klubo sportinės veiklos sutarčiai. Kyla klausimas: kokia yra perėjimo sutarties prigimtis? Išanalizavus mokslinę literatūrą, randamos dvi nuomonės. Pirmoji nuomonė – kad perėjimo sutartis yra civilinė sutartis, o antroji – kad tai darbo sutartis.

Perėjimo sutartį iš esmės galima priskirti civilinėms sutartims, tačiau tokios sutarties Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas nenumato. Tiesa, tokios sutarties nenumato ir Darbo kodeksas. Todėl sprendžiant, kokia tai sutartis, autoriaus nuomone, reikia nustatyti šios sutarties dalyką. Perėjimo sutarties dalyką apibrėžti nėra lengva, jis apima ne tik civilinėmis teisės normomis reguliuojamus teisinius santykius, bet ir kitokio pobūdžio teisinius santykius, kurių prigimtį labai sunku nustatyti. Todėl perėjimo sutarties dalykas iki šiol teisės moksle yra diskusijų objektas.

Ž. V. Supriaga teigia, kad sportininko perėjimo iš vieno sporto klubo į kitą sutarties dalykas yra:

1) pirmojo sporto klubo pareiga nutraukti terminuotą darbo sutartį su sportininku ir atleisti jį nustatytu laiku;

2) antrojo klubo pareiga priimti sportininką ir sudaryti darbo sutartį per nustatytą sutartyje laiką;

²⁷³GIL ARAUJO SANDRA. Fútbol y migraciones. La Sentencia Bosman en el proceso de construcción de la Europa comunitaria (crónicas desde España). <http://www2.colef.mx/migracionesinternacionales/revistas/MI03/n03-054-078.pdf> [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-09].

3) antrojo sporto klubo pareiga sumokėti pirmajam sporto klubui kompensaciją už sportininko apmokymą, paruošimą ir meistriškumo išugdymą²⁷⁴.

J. V. Zaicev mano, jog tokios sutarties dalyku galima laikyti pačią kompensaciją, jos sumokėjimą ir kitus sporto klubų įsipareigojimus, susijusius su sportininko perėjimu.²⁷⁵

D. V. Gorlovos nuomone, nesant sportininkų perėjimo sutarties dalyko, dėmesį traukia šios sutarties objektas, kuris sutampa su civilinių teisinių santykių objektu sudarant perėjimo sutartį.²⁷⁶

Išanalizavus krepšinio, futbolo, rankinio federacijų dokumentus, reglamentuojančius profesionalių sportininkų perėjimą, taip pat tipines sportininkų perėjimo sutartis, galima išskirti šias pagrindines sutarties sąlygas, sudarančias perėjimo sutarties dalyką:

- 1) kompensacijų dydį, mokamą už sportininko perėjimą;
- 2) terminus, per kuriuos sportininkas pereina iš vieno sporto klubo į kitą;
- 3) vieno sporto klubo pareigą nutraukti sportinės veiklos sutartį su sportininku;
- 4) kito klubo pareigą sudaryti sportinės veiklos sutartį su sportininku.

Kompensacijų už sportininko perėjimą tikslai yra šie:

- 1) išlaikyti stabilius sporto santykius;
- 2) sukurti mechanizmą, kuris teisingai paskirstytų finansinius ir žmogiškuosius išteklius tarp sporto klubų. Kitaip tariant, vienas sporto klubas gali metų metus ugdyti, mokyti sportininką, o sporto klubas, turintis kur kas didesnę finansavimą, pasiūlo sportininkui geresnes sąlygas ir sportininkas palieka savo ankstesnę sporto klubą. Tačiau tokiu atveju ankstesnis sporto

²⁷⁴ СУПРЯГА, Ж. В. Некоторые вопросы правового регулирования трансферных контрактов. *Пятая международная научно-практическая конференция «Спортивное право: перспективы развития», материалы конференции.* Москва 2011. с. 163-165.

²⁷⁵ ЗАЙЦЕВ, Ю. В. Правовая природа переходов спортсменов // *Спорт: экономика, право, управление.* 2009. № 4. с.21.

²⁷⁶ ГОРЛОВА, Д. В. Правовая природа перехода (трансфера) спортсмена-профессионала по футболу // *Спорт: экономика, право, управление.* - М.: Юрист, 2005, № 4. - с. 18-23.

klubas gauna lėšų, išleistų apmokant sportininką ir būtinų pasamdyti naują sportininką, kompensaciją.

Vargu ar galima teigti, kad tokios sutarties dalykas yra tam tikrų prekių, paslaugų ar teisių realizavimas. Perėjimo mokėjimų negalima priskirti prie pelno gavimo, realizavus tam tikras prekes, darbus, paslaugas. Šie teisiniai santykiai tarp sporto klubų negali būti vertinami ir kaip santykiai, atsirandantys perduodant turtines teises. Todėl reikėtų sutikti su J. V. Zaicevu, kad perėjimo sutarties dalyku galima laikyti pačią kompensaciją, jos sumokėjimą ir kitus sporto klubų įsipareigojimus, susijusius su sportininko perėjimu.²⁷⁷

Nors perėjimų kontraktų sudarymas reguliuojamas civilinės teisės normomis, jis papildomai paliečia ir darbo santykius, susiklostančius tarp profesionalaus sportininko ir sporto organizacijos, t. y. riboja darbo įstatymuose įtvirtintas sportininko teises pasirinkti darbą. Remiantis tuo, kas anksčiau nurodyta, lyg ir peršasi išvada, kad šiuo metu galiojantys sportininkų perėjimų kontraktai galėtų būti pripažinti negaliojančiais, kaip prieštaraujantys darbo įstatymams ir viešajai tvarkai. Tačiau reikėtų vėlgi atkreipti dėmesį į tai, kad profesionaliame sporte susiklostantys teisiniai santykiai pasižymi sava specifika. Todėl manytina, jog būtina keisti nusistovėjusią perėjimų kontraktų praktiką ir nustatytas formas. Autoriaus nuomone, perėjimo sutartis turėtų atrodyti taip: antrasis sporto klubas įsipareigoja sumokėti pirmajam sporto klubui kompensaciją su sąlyga, kad antrasis sporto klubas sudarys su profesionaliu sportininku sportinės veiklos sutartį, o sportinės veiklos sutartis su pirmuoju sporto klubu bus nutraukta ir tokie veiksmai gali būti atlikti tik profesionaliam sportininkui sutikus.

Tokiu atveju sutartis tarp sporto klubų atitiktų civilinei sutarčiai keliamus reikalavimus, bet neprieštarautų ir darbo teisei, t. y. sutarties nutraukimas ir sudarymas priklausytų ne tik nuo sporto klubų, bet ir nuo sportininko. Tokiu atveju sportininkui neatsirastų pareiga be jo paties

²⁷⁷ ЗАЙЦЕВ, Ю. В. Правовая природа переходов спортсменов // *Спорт: экономика, право, управление*. 2009. № 4. с.21.

išreikštos valios sudaryti sportinės veiklos arba darbo sutartį su kitu sporto klubu, kaip kad gali atsitikti pagal šiuo metu sudaromas sportininkų perėjimo sutartis.

Analizuojant perėjimo sutartis, paminėtina, kad sporte skiriamos kelios šių sutarčių rūšys, pavyzdžiui, 2006 m. rugsėjo 12 d. Lietuvos rankinio lygos reglamente „Dėl Lietuvos rankinio lygos organizuojamose varžybose dalyvaujančių klubų žaidėjų perėjimo iš vieno klubo į kitą sąlygų ir tvarkos“ IV straipsnyje numatyta, kad kiekvienas žaidėjas turi teisę pasinaudoti transferiu, nebent jam draudžia šio reglamento reikalavimai. Egzistuoja trys transferio galimybės kontraktiniams žaidėjams:

1) Pasiskolinimas iš veikiančios sutarties. Pagal pageidavimą tai dažnai galima sutarties galiojimo metu, kai transferio teisės pasilieka perduodančioje organizacijoje. Sutarties tarp klubo ir žaidėjo trukmė išlieka pasiskolinimo laikotarpiui. Žaidėjas turi paskolinimui pritarti. Pasiskolinimo trukmė neturi peržengti pirminės, toliau tebegaliojančios sutarties tarp žaidėjo ir jo klubo, trukmės. Pasibaigus paskolinimui, žaidėjas automatiškai sugrįžta į savo pirminį, jį paskolinusį, klubą.

2) Transferis su transferio teisės perdavimu (perėjimu). Žaidėjo transferis iš veikiančios (galiojančios, dar nesibaigusios) sutarties su transferio teisės perdavimu žaidėją priimančiai organizacijai (galimos kompensacijos);

3) Transferis pasibaigus sutarčiai. Transferis pasibaigus sutarčiai su transferio teisės perėjimu žaidėją priimančiam klubui (kompensacijos galimos už 16-23 metų žaidėjus). Remiantis IHF transferių reglamentu išskiriamos dvi LRL žaidėjų perėjimo iš organizacijos į organizaciją rūšys: perėjimas į kitos federacijos, IHF narės, dispoziciją (kontroliuoja LRF) ir perėjimas iš vieno Lietuvos klubo į kitą (kontroliuoja LRL)²⁷⁸.

²⁷⁸ 2006 m. rugsėjo 12 d. Lietuvos rankinio lygos reglamentas „Dėl Lietuvos rankinio lygos organizuojamose varžybose dalyvaujančių klubų žaidėjų perėjimo iš vieno klubo į kitą sąlygų ir tvarkos“. http://www.rankiniolyga.lt/lt/reglamentai/zaideju_perejimas/ [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-10].

Atlikta sportinės veiklos sutarčių analizė parodė, kad Lietuvoje dažniausia sportinės veiklos sutartyse aptariamos tik žaidėjo delegavimo į kitą sporto klubą sąlygos. Pavyzdžiui, krepšinio klubo A sportinės veiklos sutartyse numatyta, kad klubas turi teisę, nenutraukdamas kontrakto, deleguoti žaidėją į kitą krepšinio komandą:

- 1) treniruotis ir žaisti varžybas;
- 2) arba iš dalies treniruotis ir žaisti varžybas;
- 3) arba tik žaisti varžybas (kontrakto 3 straipsnis).

Šiuose kontraktuose numatyta, kad klubas pasirašo sutartį su kitu krepšinio klubu, kurioje aptaria visas žaidėjo delegavimo į kitą krepšinio klubą ir darbo jame sąlygas, ir supažindina su šia sutartimi žaidėją, o žaidėjas privalo vykdyti šios sutarties sąlygas, kurios negali iš esmės skirtis nuo kontrakto su deleguojančiu klubu.

Kalbant apie perėjimus, tikslinga panagrinėti ir žaidėjų legionierių limitų klausimą, kuris pastaruoju metu vis dažniau analizuojamas. Legionierių limitų šalininkai teigia, kad jie yra būtini, nes sporto sirgaliai yra patriotai, norintys matyti jų mėgstamoje komandoje tos šalies kilmės sportininkus, o ne sirgti už sportininkus, kurie dažnai net nemoka tos šalies kalbos. Priešingos nuomonės šalininkai mano, kad pasaulinė globalizacija įsiskverbė praktiškai į visas pasaulinės ekonomikos šakas. Sportas yra gyvenimo veidrodis ir nėra priežasčių, dėl kurių jis turėtų tapti išimtimi. Be to, tai prieštarauja Europos Sąjungos teisei, t. y. diskriminuoja pagal pilietybę ES viduje.

Nepaisant akivaizdaus prieštaravimo ES teisei, Europoje vis dažniau diskutuojama apie legionierių limitų nustatymą futbole. Vis dažniau aukšti sporto organizacijų vadovai kalba apie limitų įvedimo būtinumą dėl jo didelio naudingumo sportui. 2008 metais FIFA kongresas pritarė FIFA prezidento Joseph S. Blatter pasiūlymui sporto klubuose įvesti legionierių limitą pagal schemą „6 + 5“. Tokiu atveju už sporto klubą, įsteigtą vienoje ar kitoje valstybėje, vienu metu aikštėje galėtų žaisti ne daugiau kaip penki legionieriai. Šią poziciją palaikė ir UEFA vadovas Mišelis Platini, kuris

nurodė, kad palaiko limito įvedimo idėją, nes nustatytas limitas leistų sporto klubams turėti savo išaugintų sportininkų, o tai darytų teigiamą įtaką futbolo vystymuisi valstybėse, taip pat užkirstų kelią tiems legionieriams, kurių meistriškumas yra mažas.

Pažymėtina, kad Lietuvos krepšinio lygoje iki šiol galioja limitai legionieriams. Iki 2004–2005 m. sezono lygoje buvo 3 legionierių limitas (legionieriais buvo laikomi visi užsieniečiai). Nuo 2004–2005 m. iki 2006–2007 m. sezono LKL taikytas 4 legionierių limitas, ir legionieriais jau nelaikyti žaidėjai, turėję Latvijos arba Estijos pilietybes. Nuo 2006–2007 m. sezono LKL klubai rungtynėms turi registruoti ne mažiau kaip 7 Lietuvos piliečius ir ne daugiau kaip 5 užsieniečius, kuriems netaikomi jokie apribojimai dėl pilietybės ar tautybės. 2011 metų legionierių limitas buvo padidintas iki šešių, numatant LKL rungtynėse leisti registruoti penkis ne Lietuvos piliečius, o šeštąjį – už 50 tūkst. litų mokestį, kuris atitenka krepšinio mokykloms²⁷⁹.

Atkreiptinas dėmesys, kad šie apribojimai diskriminuoja asmenis dėl pilietybės ir užkerta kelią laisvam asmenų judėjimui. Tačiau keisčiausia tai, kad tokius apribojimus yra nustačiusi Lietuvos krepšinio lyga savarankiškai, t. y. nei Kūno kultūros ir sporto įstatyme, nei kituose teisės aktuose užsieniečių limitas neįtvirtintas. Susidaro situacija, kad nevyriausybinės organizacijos, priimdamos savo lokalinius aktus, riboja asmenų laisvą judėjimą.

Šiuo atveju svarbi ESTT išnagrinėta *Simutenkov* byla²⁸⁰. 2001 metais Rusijos futbolininkas Igor Simutenkov, žaidęs už Ispanijos klubą „Tenerife“, kreipėsi į Ispanijos Karališkąją futbolo federaciją (toliau – IKFF) prašydamas nutraukti jo, kaip darbuotojo, teisių diskriminaciją. Jo manymu, IKFF, Nacionalinės profesionalaus futbolo lygos ir Ispanijos futbolininkų asociacijos 1999 metais sudarytas susitarimas, nustatantis legionierių limitą,

²⁷⁹ <http://www.lkl.lt/naujienos/lkl-komandos-gales-registruoti-6-legionierius/> [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-11-05].

²⁸⁰ Case C-265/03 *Igor Simutenkov v. Ministerio de Educacion y Cultura, Real Federacion Espanola de Futbol* [2005] ECR I-5961.

pagal kurį vienu metu aikštėje gali būti ne daugiau dviejų futbolininkų užsieniečių, įtvirtina diskriminacines teisės normas. Išnagrinėjusi kreipimąsi, IKFF atsisakė pakeisti susitarimą ir nurodė, kad jis jokių jo teisių nepažeidžia.²⁸¹

Tada Simutenkov šį sprendimą apskundė Centriniam administracinių ginčų teismui Nr. 3. Tačiau ir pastarasis skundą atmetė. Simutenkov šį sprendimą apskundė Nacionaliniam apeliaciniam teismui, kuris sustabdė bylos nagrinėjimą, nurodydamas, kad ESTT nagrinėjama analogiška byla pagal Maros Kolpak pareiškimą²⁸². *Kolpak* byloje ESTT nurodė, kad federacijos nustatyti apribojimai tiesiogiai susiję su sportininko darbo sąlygomis, t. y. dalyvavimu varžybose. Teismas atkreipė dėmesį, kad sportininkų limitas oficialiose varžybose tiesiogiai turi įtakos sportininko darbinėms funkcijoms, o tai vienareikšmiškai reiškia, kad diskriminuoja sportininko darbo sąlygas lyginant su kitais sportininkais.

Atsižvelgęs į ESTT praktiką, po trejų metų Ispanijos Nacionalinis apeliacinis teismas Simutenkov apeliacinį skundą patenkino ir nurodė, kad bet kurie ribojimai profesionaliame sporte, nustatomi remiantis nacionaline asmens priklausomybe, vertinami kaip diskriminuojantys²⁸³.

Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad Lietuvos krepšinio federacijos nustatyti užsieniečių limitai diskriminuoja užsieniečius, t. y. visus užsieniečius, nepriklausomai nuo to, ar jie yra ES valstybių narių, ar kitų valstybių piliečiai. Manytina, jog jeigu ES valstybės narės pilietis kreiptųsi į ESTT dėl Lietuvos krepšinio federacijos nustatytų limitų užsieniečiams, tokie limitai, tikėtina, būtų pripažinti prieštaraujančiais ES teisei.

Apibendrinant šį ir kitus disertacijos skyrius, galima daryti išvadą, kad profesionalus sportas – tai verslo sritis, kurios tikslas – sukurti bei parduoti sporto reginį ir gauti už tai didelį pelną. Profesionalus sportas yra

²⁸¹ КАЛИНИЧЕНКО, П. А. Решение по делу Симутенкова и его последствия // *Закон*. – 2008. - № 1.

²⁸² Case 438/00 Deutscher Handballbund eV v Maros Kolpak [2003] ECR I-4135.

²⁸³ ПРОКОПЕЦ, М. А. Лимит на легионеров в Российской Федерации. Проблемы и перспективы. *Третья международная научно-практическая конференция «Спортивное право: перспективы развития»: материалы конференции*. Москва, 2010. с. 86.

uždara sistema, kurią sudaro sporto federacijos, asociacijos, lygos, sąjungos, sporto klubai, sukuriantys bendrą organizacinę ir ekonominę politiką, kurios tikslas yra tam tikros sporto šakos monopolizacija, siekiant gauti maksimalų pelną. Griežta hierarchinė profesionalaus sporto struktūra lemia sudėtingą profesionalaus sporto santykių reglamentavimą. Profesionalų sportą reglamentuoja tarptautinių sporto organizacijų, atitinkamų sporto šakų tarptautinių sporto federacijų, nacionalinių sporto federacijų ar net lygų priimti lokaliniai aktai, taip pat valstybių nacionaliniai teisės aktai, tačiau reglamentavimo apimtis, pobūdis bei šių teisinių santykių priskirtinumas priklauso nuo valstybės pasirinkto reguliavimo modelio, tam tikro politinio apsisprendimo. Profesionalaus sportininko sportinė veikla turi visus darbinei veiklai būdingus požymius, nes jis turi teisę gauti reguliarių atlyginimą, teisę į poilsį, atostogas, teisę vienytis į profesines sąjungas, teisę į sveikas ir saugias darbo sąlygas. Svarbi ir aplinkybė, kad sporto klubas - darbdavys už profesionalų sportininką - darbuotoją moka socialinio draudimo ir kitus mokesčius. Profesionalus sportininkas yra priklausomas nuo sporto organizacijos ekonomiškai, jis paklūsta sporto klubo nustatytai tvarkai ir, skirtingai nei individualia veikla užsiimantys sportininkai, jis nerizikuoja patirti nuostolių. Sporto klubai, nustatydami vidinę elgesio tvarką, vadovauja sportininkų veiklai, t. y. tokiu būdu pasireiškia sporto klubo, kaip darbdavio, teisė valdyti darbo procesą, duoti su juo susijusius valdingus nurodymus. Sporto klubai turėdami savo turtą, gaudami pajamas, sportininkams moka atlyginimus, socialinio draudimo, sveikatos draudimo įmokas už sportininkus, apmoka jų keliones, mokymą, apgyvendinimo išlaidas ir t. t., todėl sporto klubas atitinka visus darbdavio požymius ir laikytinas darbdaviu.

Sportinės veiklos sutartyse įtvirtinamos tiek darbo teisės, tiek civilinės teisės normomis reguliuotinos šalių teisės ir pareigos, tačiau bendras, kompleksinis skirtingų teisės šakų, o ypač darbo ir civilinės, veikimas ir taikymas tiems patiems santykiams yra itin sudėtingas.

Nors teismų praktikoje²⁸⁴ suformuluota taisyklė, jog Lietuvos Respublikos darbo kodekso nuostatos, reguliuodamos darbo santykius, turi pirmenybę bendrųjų privatinės teisės nuostatų atžvilgiu, t. y. šiuo atveju darbo teisės normos yra specialiosios, o civilinės teisės normos yra bendrosios, kilus ginčams dėl sportinės veiklos sutarties vykdymo, visuomet reikėtų, atsižvelgiant į profesionalaus sporto specifiką ir būtinybę užtikrinti abiejų šalių interesus, spręsti, kokių sutarties nuostatų atžvilgiu ir kokia apimtimi tikslinga taikyti darbo teisės, kokių sutarties nuostatų atžvilgiu ir kokia apimtimi – civilinės teisės normas.

Siekiant aiškesnio teisinio reglamentavimo bei nuoseklesnės teismų praktikos, Lietuvoje reikalingas specialus šių teisinių santykių reguliavimas ir siūlytina priimti specialų profesionalaus sporto įstatymą, kuriame būtų aiškiai įtvirtintos šiuos santykius reglamentuojančios teisės normos ir numatytos darbo santykius reglamentuojančių normų išimtis, taikomos profesionaliam sportui, arba – šių santykių ypatumus įtvirtinti Darbo kodekse.

²⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-235/2010.

III. GINČAI DĖL SPORTINĖS VEIKLOS SUTARTIES

Nustačius, jog sportinės veiklos sutarties pagrindu susiklostantys santykiai iš esmės atitinka darbo santykiams būdingus požymius, tikslinga panagrinėti ginčų, kylančių sportinės veiklos sutarties pagrindu, sprendimo tvarką, nes darbo ginčų sprendimui taikomi tam tikri ypatumai. Praktikoje daug diskutuojama, ar ginčams tarp profesionalių sportininkų ir sporto klubų taikyti teisės normas, reglamentuojančias darbo ginčų sprendimą ir su tuo susijusius ypatumus, ar – bendras civiliniams ginčams spręsti taikytinas procesines normas. Be to, tiek teismų praktikoje, tiek teisės doktrinoje nėra vieningos nuomonės dėl šių ginčų teisingumo, todėl toliau darbe analizuojami šie klausimai.

3.1. Sporto ginčų samprata

Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo 51 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad ginčai dėl šiame įstatyme nustatytų teisių gynimo yra nagrinėjami Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka. Atitinkamos sporto šakos taisyklėse gali būti nustatyta išankstinė ginčų sprendimo ne teisme tvarka. Tačiau įstatymas nepateikia šios kategorijos ginčų sampratos.

E. V. Pogosian teigia, kad sporto ginčai – tai sporto subjektų nesutarimai, kylantys tarp sporto teisinių santykių subjektų dėl jų tarpusavio teisių ir pareigų, taip pat ginčai, nors ir kylantys ne iš sporto santykių, tačiau darantys įtaką sporto santykių subjektų teisėms ir pareigoms²⁸⁵.

Tokia sąvoka sietina su šios kategorijos ginčų ypatumais: sporto santykiai reguliuojami įvairių teisės šakų normomis, jie pasižymi labai dideliu subjektų ratu, yra nevienodos prigimties, todėl sunku parinkti tinkamą jų sprendimo būdą²⁸⁶.

²⁸⁵ ПОГОСЯН, Е. В. Спортивные споры // *Гражданский и арбитражный процесс*. № 8. 2009.

²⁸⁶ ПОГОСЯН, Е. В. Влияние коммерциализации современного спорта на выбор оптимальных форм разрешения спортивных споров. Бизнес, менеджмент и право. *Материалы*

Panašiai sporto ginčai apibrėžiami ir Sporto arbitražo teismo (CAS) kodekse²⁸⁷, kuriuo remiantis sporto ginčai – tai ginčai, kurių viena iš šalių yra federacija, asociacija ar kitas asmuo, veikiantis sporto srityje. Šie ginčai yra CAS nagrinėjimo dalykas, o jo ribas nustato statutais, reglamentais arba tarpusavio susitarimais įtvirtintos teisės normos.

Minėto kodekso dalyje, nustatančioje ginčo sprendimų procedūras, numatyta, kad CAS kompetencijai priklauso ginčai, neatsiejamai susiję su sportu arba turinėmis asmenų teisėmis, kylantys praktikoje ir susiję su sporto ar kitos veiklos, susijusios su sportu, vystymu²⁸⁸.

Atsižvelgiant į sporto santykių specifiškumą, galima išskirti pagrindinius sporto ginčų požymius. Pirmiausia, sporto santykiai reguliuojami skirtingų teisės šakų normomis. Civilinės teisės normomis nustatoma sporto organizacijų veikla profesionaliame sporte, administracinėmis teisės normomis nustatomi valstybinio valdymo ypatumai sporto srityje, o sportininkui sudarius darbo sutartį su sporto organizacija – taikomos ir darbo teisės normos. Šiuo atveju svarbiausia yra tinkamai parinkti tokį ginčų sprendimo būdą, kuris atitiktų nagrinėjamo ginčo specifiką ir užtikrintų ginčo šalių teisių tinkamą apsaugą.

Antra, sporto ginčų specifiką lemia ir ginčo subjektai, t. y. viena pagrindinių ginčo šalių yra sportininkas, tačiau ginčiuose gali dalyvauti ir sporto organizacijos, federacijos, sporto lygos, komandos, o taip pat ir juridiniai asmenys, kurie neturi tiesioginio ryšio su sportu (televizijos, radijo stotys, rėmėjai, sporto agentai, sporto prekių gamintojai ir t. t.).

Trečia, sporto santykių įvairumas neleidžia išskirti jų vieningos klasifikacijos, todėl sunku parinkti efektyviausią jų sprendimo būdą.

Межрегиональной научно-практической конференции студентов и молодых ученых (ноябрь, 2007). Издательство Уральской Государственной юридической академии. 2008. С. 19.

²⁸⁷ The Code of the Court of Arbitration for Sport/ Statutes of the Bodies Working for the Settlement of the Sports-Related Disputes. A/S1. P. 1, edition 2010 //<www.tas-cas.org>. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-02].

²⁸⁸ The Code of the Court of Arbitration for Sport/ Procedural Rules. A/R27. P. 9, edition 2010 //<www.tas-cas.org>. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-02].

Siekiant geriau suprasti, kokie ginčai priskiriami sporto ginčams, tikslinga pateikti jų klasifikaciją. A. M. Brilliantova siūlo sporto ginčus skirstyti į keturias grupes:

- 1) ginčai, neatsiejamai susiję su sporto santykių komercine puse;
- 2) ginčai tarp profesionalių sportininkų ir sporto organizacijų, susiję su sportinės veiklos sutarčių vykdymu;
- 3) ginčai tarp sporto organizacijų dėl funkcijų pasiskirstymo ir kompetencijos;
- 4) ginčai dėl individualių ir kolektyvinių sankcijų kaip disciplininės priežiūros pasekmių, kurias taiko sporto organizacijos savo narių ir dalyvių atžvilgiu²⁸⁹.

D. I. Rogačiov pateikia kiek kitokią sporto ginčų klasifikaciją. Pasak jo, sporto ginčus reikia skirstyti į ginčus:

- 1) dėl leidimo dalyvauti varžybose (licencijavimas, atestacija);
- 2) dėl dopingo, dėl perėjimų ir kompensacijų sumų;
- 3) dėl narystės sporto federacijose;
- 4) dėl sportininko statuso (mėgėjas/profesionalas ir t. t.);
- 5) dėl televizijos ir komercinių teisių sporto srityje;
- 6) dėl sporto agentų veiklos ir sportininkų darbo ginčai²⁹⁰.

Priklausomai nuo ginčų specifikos, V. V. Kuzinas siūlo sporto ginčus klasifikuoti į:

- 1) techninius ginčus (techninių taisyklių taikymas ir t. t.);
- 2) administracinius ginčus (sportininkų leidimo dalyvauti varžybose problemos, ginčai dėl sportininkų perėjimo iš vieno sporto klubo į kitą ir t. t.);
- 3) drausminius ginčus (ginčai dėl pritaikytų sankcijų, dažniausiai dėl diskvalifikacijos už dopingo vartojimą ir pan.);

²⁸⁹ БРИЛЛИАНТОВА, А. М. Спортивный арбитраж как способ рассмотрения споров в области профессионального спорта (сравнительно-правовой аспект) // *Спорт: экономика, право, управление*. 2004. № 2. с. 6.

²⁹⁰ РОГАЧЕВ, Д. И. *О спортивном третейском суде России*. М., 2009. с. 5.

4) ekonominius ginčus (ginčai dėl kompensacijos ar žalos atlyginimo gavus traumą, ginčai dėl žalos atlyginimo nutraukus sportinės veiklos sutartį ir pan.).²⁹¹

E. V. Pogosian siūlo sporto ginčus klasifikuoti pagal tai, kokį statusą sportininkas turi atitinkamuose santykiuose, t. y. į: ginčus profesionaliame sporte ir ginčus mėgėjiškame sporte; o pagal tai, kokio lygio ginčas – į nacionalinius ir tarptautinius²⁹².

Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad sporto ginčai kyla atsiradus nesutarimams tarp sporto santykių subjektų dėl subjektų teisių ar pareigų vykdymo arba dėl neteisėto vieno iš sporto santykių subjekto elgesio ir dėl to atsiradusių padarinių. Šalims nepavykus pačioms taikiai susitarti dėl konflikto, konfliktas perauga į sporto ginčą. Sporto ginčą šalys gali išspręsti pačios, pasitelkdamos trečiuosius asmenis (ekspertus, tarpininkus ir kt.) arba kreiptis į kompetentingą instituciją.

3.2. Galimi ginčų sprendimo būdai

Išanalizavus profesionalaus sporto reglamentavimo ypatumus užsienio valstybių nacionalinėje teisėje, autoriaus nuomone, reglamentavimą tikslinga panagrinti pagal valstybinės valdžios įtaką šiems santykiams, t. y. pagal tai, kokią įtaką valdžia daro sporto srityje susiformavusiems santykiams ir kaip sprendžiami šioje srityje kylantys ginčai.

Pirmasis modelis – intervencinis arba valstybės kišimosi į sporto organizacijų veiklą modelis. Šiam modeliui atstovaujančiose valstybėse (Prancūzijoje, Italijoje, Ispanijoje, Portugalijoje, Liuksemburge) manoma, jog valstybė turi nustatyti pagrindines sporto kryptis. Todėl pagrindinis vaidmuo sprendžiant sporto ginčus tenka teismams. Pavyzdžiui, Italijoje sportininkai,

²⁹¹ *Спортивный арбитраж* / Под ред. В.В. Кузина. М., 1996. с.36.

²⁹² ПОГОСЯН, Е. В. Проблемы реализации права на судебную защиту на примере спортивных споров. Права человека: историческое наследие и перспективы развития правового регулирования. *Материалы VII Межрегиональной научно-практической конференции (21 ноября 2008 года)*. Издательство Уральской Государственной юридической академии. 2009. с. – 86.

kurių teisės pažeistos, priklausomai nuo ginčo rūšies, turi teisę kreiptis į administracinės justicijos teismus arba Valstybinę Italijos Komisiją²⁹³.

Antrasis modelis – neintervencinis (nesikišimo) – eliminuoja sporto veiklos reglamentavimą. Šis modelis paplito didžiojoje dalyje Vakarų Europos (Austrijoje, Belgijoje, Danijoje, Suomijoje, Vokietijoje, Didžiojoje Britanijoje, Šveicarijoje) ir grindžiamas sporto, kaip socialinės veiklos, autonomija. Sporto ginčai šiose šalyse perduoti nagrinėti išimtinai nevyriausybinėms organizacijoms, kurias sukuria sporto dalyviai (pavyzdžiui, krepšinio, futbolo federacijos)²⁹⁴.

Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo 51 straipsnyje numatyta, kad ginčai dėl šiame įstatyme nustatytų teisių gynimo yra nagrinėjami Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka. Atitinkamos sporto šakos taisyklėse gali būti nustatyta išankstinė ginčų sprendimo ne teisme tvarka.

Išanalizavus didžiosios dalies sporto šakų taisykles, nustatyta, kad beveik visose sporto šakose numatyta išankstinė ginčų sprendimo ne teisme tvarka. Pavyzdžiui, Lietuvos Krepšinio federacijos patvirtintų Taisyklių, reglamentuojančių žaidėjų perėjimus ir kompensacijas už paruoštą žaidėją²⁹⁵, 8 straipsnyje numatyta, kad ginčus, kilusius dėl žaidėjo perėjimų, sprendžia varžybų vykdytojai, jiems neišsprendus – Lietuvos krepšinio federacija, Lietuvos krepšinio federacijos Vykdomasis komitetas arba Lietuvos krepšinio federacijos Vykdomojo komiteto įgaliota drausminė komisija.

Atliktos sportinės veiklos sutarčių analizės metu nustatyta, kad praktiškai visose sportinės veiklos sutartyse buvo numatyta ginčus spręsti derybų, taikiu būdu, skiriasi tik galutinė ginčų sprendimo institucija, nepavykus ginčo išspręsti taikiai, t.y. vienoje sportinės veiklos sutartyse numatyta, kad ginčą sprendžia sporto arbitražas, o kitose, pavyzdžiui,

²⁹³ PELOSI, G., L'arbitrato tra società e sportivi professionisti nell'ambito della FIGC, in *Lo sport e il diritto*, in ed. M. Colucci (Napoli: Jovene, 2004), 247.

²⁹⁴ ПОГОСЯН, Е. В. Формы разрешения спортивных споров. *Wolters Kluwer*, M., 2011. С. 52-58.

²⁹⁵ Lietuvos Krepšinio federacijos patvirtintos Taisyklės, reglamentuojančios žaidėjų perėjimus ir kompensacijas už paruoštą žaidėją. <http://www.musukrepsinis.lt/lt/dokumentai>. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-02].

krepsinio klubo A kontraktuose, – kad ginčai sprendžiami teisme (kontrakto 12 straipsnio 12.3. punktas).

Lietuvos modelis, remiantis Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymu, yra mišrus, kuriame įtvirtinta galimybė spręsti sporto ginčus tiek nacionaliniuose teismuose, tiek nevyriausybinėse organizacijose, tiek sporto ar kituose arbitražuose.

Atkreiptinas dėmesys į tai, jog šioje ginčų nagrinėjimo priskirtinumo sferoje taip pat kyla praktinių problemų.

Kalbant apie arbitražą, ginčų nagrinėjimas jame turi daug pranašumų lyginant su valstybiniais teismais:

1) Greitesnis ir lankstesnis bylos nagrinėjimas pačių šalių pasirinktu laiku ir pasirinktoje vietoje. Sprendimai arbitraže priimami gana greitai, t. y. daug greičiau nei nacionaliniuose teismuose ir kainuoja pigiau, nes pvz., užsienio valstybėse advokato pagalba teismuose gali kainuoti ir kainuoja labai daug, t. y. nuo 300 – 600 JAV dolerių už valandą ir daugiau, įskaitant pasiruošimo, vykimo į teismą ir buvimo teisme laiką, o teismų praktika rodo, kad paprastai tik dalis šių išlaidų priteisiama ginčą laimėjusiai šaliai²⁹⁶.

2) Aukšta ir dažniausiai specializuota konkrečioje srityje (šiuo atveju sporto) arbitrų kvalifikacija. Paprastai sporto ginčai sprendžiami sporto arbitražuose, kuriuose dirba sporto teisės specialistai²⁹⁷.

3) Proceso konfidencialumas, leidžiantis ir toliau šalims išlikti sportinės veiklos sutarties šalimis. Be to, viešas sporto ginčo sprendimas gali turėti didelę neigiamą įtaką sportininko ar sporto organizacijos interesams.

4) Šalių laisvė pačioms pasirinkti arbitrus bei įstatymus, pagal kuriuos bus nagrinėjamas ginčas. Ginčo sprendimo teisme procesas yra griežtai reglamentuotas įstatymo, dėl to pakankamai formalus. Šalys teisme negali pačios nustatyti ginčo sprendimo procedūros, pvz.: negali pasirinkti teisėjo, kuris spręs ginčą, kalbos, kuria bus nagrinėjama byla, bylos

²⁹⁶ ПОГОСЯН, Е. В. *Формы разрешения спортивных споров*. М., Wolters Kluwer, 2011. с. 65.

²⁹⁷ АЛЕКСЕЕВ, С. В. *Спортивное право России. Правовые основы физической культуры и спорта* / Под ред. проф. П. В. Крашенинникова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; *Закон и право*, 2007. с. 560.

nagrinėjimo vietos, taikomų įrodinėjimo taisyklių, negali nesilaikyti įstatymo ar teismo nustatytų terminų procesiniams veiksams atlikti ir pan. Sportinės veiklos sutartyje šalys gali savarankiškai susitarti, koks arbitražas nagrinės ginčus, kilusius iš sutarties, o ginčui kilus šalys gali susitarti, kokie konkretūs arbitrai nagrinės ginčą²⁹⁸.

A. L. Jodouin teigia, kad ginčai, susiję su sportu, paprastai kyla dėl faktų, o ne dėl sudėtingų teisės klausimų, be to, norint kompetentingai išspręsti ginčą, būtina turėti daug specialių žinių sporto srityje.²⁹⁹ Su šia išvada reikėtų sutikti. Paprastai sprendžiant sporto ginčus, būtina nustatyti faktus, su kuriais įstatymai sieja tam tikrų santykių atsiradimą ar pasibaigimą. Didžioji dalis sporto ginčų susiję su faktų nustatymu, kurie nėra juridiniai – iš anksto apibrėžti teisės normomis. Tai aplinkybės, faktai, turintys reikšmės teisingam bylos išnagrinėjimui. Pavyzdžiui, CAS byloje Nr. 22A/05 iš esmės buvo sprendžiamas klausimas, ar buvo į urnas įmestos suplėšytos gėlių puokštės ir kalendoriai.³⁰⁰

Todėl teisminis sporto ginčų nagrinėjimas būtinas ten, kur būtina nustatyti ne tik faktus, bet ir teisinius santykius. Tačiau daugeliu atvejų sporto ginčai gali būti išspręsti ir ne teisme.

Dar vienas svarbus momentas – konflikto sprendimo forma. Teisminė forma susijusi su objektyvios tiesos nustatymu byloje leistinių įrodymų pagalba, t. y. kad teisėjas, vadovaudamasis savo vidiniu įsitikimu, galėtų priimti teisėtą ir pagrįstą sprendimą. Ar tuo (vidiniu įsitikinimu) remiasi institucija, nagrinėjanti sporto ginčus? Dažnu atveju – ne. Pvz., ginčai, susiję su dopingo testų rezultatų ginčijimu, reikalauja iš anksto nustatytos, aiškios procedūros. Būtent šis tikslumas eliminuoja vertinamuosius (loginius) aspektus priimant sprendimą. Tai reiškia, kad jeigu teismas teisminiame ginčo sprendime įrodymus vertina pagal savo vidinį

²⁹⁸ Žr. Ginčų sprendimo arbitražo teisme privalumai. http://www.arbitrazas.lt/atprietprl/arbitrazas_bendras.php [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-09-15].

²⁹⁹ JODOUIN ANIK L. The Merits of the Proposed Sport Dispute Resolution Centre of Canada // <<http://www.crssc.uottawa.ca/2003.pdf>> (P.7). [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-05-14].

³⁰⁰ <http://law.infosport.ru/xml/t/default.xml?mid=11&pid=20>. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-02].

įsitikinimą, logiką, tai dopingo ginčo atveju jokių vidinių įsitikimų negali būti, o būtina laikytis tikslios formalios procedūros, ką patvirtina ir CAS praktika.³⁰¹

Pažymėtina, kad kai kuriuose sporto ginčiuose dalyvauja tarptautinės nevyriausybines sporto organizacijos, tokios kaip, pavyzdžiui, Tarptautinis olimpinis komitetas ar Tarptautinė antidopingo agentūra (*World Anti-Doping Agency*), kurios naudojasi ypatingu teisiniu tarptautinių organizacijų statusu, todėl tokius sporto ginčus geriausia spręsti tarptautiniuose arbitražuose.

Tačiau sprendžiant ginčus tarptautiniuose arbitražuose, privalu laikytis nustatytų papildomų procedūrų. Pavyzdžiui, norint priverstinai įvykdyti užsienyje veikiančio arbitražo sprendimą, būtina kreiptis į nacionalinį teismą dėl sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti. Tačiau Lietuvoje pagal šiuo metu galiojančią Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo³⁰² redakciją arbitražo sprendimai gali būti vykdomi, taip pat gali būti taikomos laikinosios apsaugos priemonės (taip pat ir pasitelkiant teismus) ir pan. Todėl, autoriaus nuomone, ateityje šios aplinkybės gali lemti nacionalinių arbitražų pasirinkimą sporto ginčams spręsti.

Be to, grįžtant konkrečiai prie ginčų dėl sporto veiklos sutarčių, kaip vienos iš sporto ginčų kategorijos, pažymėtina, jog Lietuvos Aukščiausiasis Teismas sprendė, kad sportinės veiklos sutartis nėra savaimė priskirtina vienai iš darbo sutarčių rūšių, ginčai iš tokios sutarties gali būti perduoti spręsti arbitražui³⁰³. Taigi teisinių kliūčių tokius ginčus nagrinėti arbitraže lyg ir nėra.

Kita vertus, remiantis Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 12 straipsnio 2 dalimi, arbitražui negali būti perduoti ginčai,

³⁰¹ CAS 2010/A/2041 *Yuliya Chepalova v. Fédération Internationale de Ski (FIS)* <http://www.tas-cas.org/d2wfiles/document/4393/5048/0/Award%20202041%20internet.pdf>. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-16].

³⁰² Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas (*Valstybės žinios*, 2012, Nr. 76-3932).

³⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. vasario mėn. 21 d. nutartis civilinėje byloje *K. M. v. UAB „A. Sabonio Žalgirio krepšinio centras“*, bylos Nr. 3K-3-65/2011, kat. 19.1; 130.3.2.

kylantys iš darbo ir vartojimo sutarčių, išskyrus atvejus, kai arbitražinis susitarimas buvo sudarytas po to, kai kilo ginčas.

Dėl prioritetinės darbuotojų ir vartotojų apsaugos Europos Sąjungos ir nacionalinėje teisėje ginčai, kylantys iš darbo ir vartojimo sutarčių, yra nearbitruotini, išskyrus atvejus, kai arbitražinis susitarimas sudaromas po to, kai kyla ginčas. Šios išimties būtinumas grindžiamas tuo, kad kai kuriais klausimais konfliktuojančios šalys gali būti suinteresuotos spręsti ginčą ne teisiniu keliu, o arbitraže. Toks reglamentavimas padeda išvengti siurprizinių sąlygų, kada tik kilus ginčui, darbuotojas ar vartotojas suvokia arbitražinės išlygos egzistavimą³⁰⁴.

Išanalizavus užsienio valstybių praktiką sprendžiant sporto ginčus, pripažintina, kad teismų vaidmuo sprendžiant sporto ginčus nuolat mažėja, o prioritetas teikiamas alternatyviems ginčų sprendimo būdams.

Tokiose valstybėse kaip Didžioji Britanija, JAV teismai įsikiša į sporto ginčų sprendimą tik esant ypatingoms, ekstraordinarioms aplinkybėms. Pavyzdžiui, toks įsikišimas galimas, jeigu sporto asociacijos pažeidžia savo pačių nustatytas taisykles ir tokie pažeidimai gali padaryti didelės žalos ieškovui, kuris išnaudojo visus neteisminius ginčų sprendimo būdus. Tačiau didžioji dalis sporto ginčų minėtose šalyse sprendžiami neteismine tvarka.

Pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje paprastai sporto ginčai sprendžiami privačiose struktūrose, teikiančiose sporto srityje informacines ir teisines paslaugas. Viena žymiausių šiose srityje kompanija *Sport Dispute Resolution Panel Limited*³⁰⁵.

Tokios struktūros steigiamos siekiant sudaryti alternatyvą sporto ginčų nagrinėjimams sporto federacijų viduje, t. y. kad būtų galima pasirinkti arba specialųjį sporto federacijos ginčų nagrinėjimo organą, arba privačiai įsteigtą ginčų sprendimo struktūrą. Standartinės procedūros, kurias taiko tokios

³⁰⁴ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 23, 137, 148, 163, 296, 340, 810, 811, 812, 813, 814, 815 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 8121 straipsniu įstatymo projektų aiškinamasis raštas.

³⁰⁵ Sport Resolutions 2012 Arbitration and Mediation Guide. February 2012 // <http://www.sportresolutions.co.uk/books/Brochure/index.html#/6>. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-06-08].

privačios struktūros - tarpininkės, apima sporto arbitražą, mediaciją, nepriklausomų komisijų sudarymą siekiant išsiaiškinti sporto ginčo aplinkybes, ekspertų rekomendacijų pateikimą.³⁰⁶

Norint, kad sporto ginčą spręstų tokia privačiai įsteigta struktūra, būtina, kad:

1) tokia galimybė būtų numatyta sporto federacijos veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose. Pavyzdžiui, Sport Resolutions UK kompetencija spręsti sporto ginčus numatyta daugiau kaip 100 Didžiosios Britanijos sporto federacijų;

2) galimybė spręsti ginčus tokioje tarpininkų struktūroje būtų numatyta sportinės veiklos sutartyje;

3) šalys savanoriškai kreiptųsi į tokį tarpininką.³⁰⁷

Didžiosios Britanijos specialistai labai gerai vertina sporto ginčų sprendimo efektyvumą tokiose privačiai įsteigtose struktūrose - tarpininkėse, nes, pvz., vien Sport Resolutions UK per 2000 - 2010 metus sėkmingai buvo išspręsta per 500 sporto ginčų.³⁰⁸

Romanų-germanų teisinės sistemos šalyse teismai taip pat skatina sporto ginčus spręsti neteismine tvarka, t. y. tais atvejais, kai susitarimuose numatyta dėl kylančių ginčų sprendimo kreiptis į arbitražą ar tarpininkavimo instituciją, teismai dažniausiai atsisako priimti ieškinius. Ir tik nepavykus sporto ginčo išspręsti alternatyviais ginčų sprendimo būdais, ginčą nagrinėja teismas. Pavyzdžiui, Ispanijoje teisės aktai numato, jog šalys privalo laikytis privalomos ikiteisminės sporto ginčų sprendimo tvarkos ir pasistengti sporto ginčą išspręsti taikinimo būdu (*acto de conciliaciyn* – taikinimo procedūra).

³⁰⁶ Procter, Edw. Dispute Resolution in Sport: the Role of Sport Resolutions (United Kingdom) // ISLR, 2010, 1.

³⁰⁷ Sport Resolutions 2012 Arbitration and Mediation Guide. February 2012 // <<http://www.sportresolutions.co.uk/books/Brochure/index.html#/6>>.[interaktyvus]. [žiūrėta 2014-06-08].

³⁰⁸ Procter, Edw. Dispute Resolution in Sport: the Role of Sport Resolutions (United Kingdom) // ISLR, 2010, 1.

Vykdomos taikinimo procedūros metu teisėjas su ginčo šalimis sprendžia galimybę sporto ginčą išspręsti taikiai.³⁰⁹

Prancūzijoje alternatyvūs sporto ginčų sprendimo būdai įtvirtinti 1984 m. liepos 16 d. įstatyme Nr. 90-652 ir jo 1992 m. liepos 13 d. pakeitimuose. Šis įstatymas be bendrų sporto sistemos reglamentavimo klausimų reguliuoja ir sporto ginčų sprendimo tvarką, ribodamas teismų teisės spręsti šiuos ginčus. Pagal šį įstatymą sporto ginčai sprendžiami tarpininkavimo ir taikinimo būdu. Atsižvelgiant į sporto ginčo pobūdį, taikinimo ir tarpininkavimo procedūros skirstomos į dvi dalis:

1) Būtinios procedūros – tai procedūros, kurias taikomos nepriklausomai nuo šalių valios ir kurios pagal įstatymą yra privalomos. Pagal minėto įstatymo 19 straipsnį būtiną tarpininkavimo procedūrą sprendžiant ginčus, kilusius dėl sprendimų, priimtų federacijų, įgyvendinant joms suteiktus viešuosius – teisinius įgaliojimus arba taikant jų sukurtas taisykles. Prie jų priskiriami ginčai, susiję su federacijų ir kitų sporto organizacijų teisių suvaržymais. Pirmiausia, tokie ginčai sprendžiami bendrai sudarytose komisijose. Jeigu jose nepavyksta pasiekti sutarimo ar taikaus ginčo sprendimo, byla perduodama spręsti nacionaliniams arba trečiųjų teismams.

2) Papildomos procedūros – taikomos pageidaujant šalims. Jos taikomos sprendžiant ginčus tarp sportininkų ir sporto organizacijų, kilusius iš darbinių santykių, tarp jų – ir susijusius su sportininkų statusu bei perėjimo į kitą sporto klubą tvarka, taip pat sporto ginčus, susijusius su sporto agentų veikla ir sportinės veiklos sutarčių vykdymu. Šiomis procedūromis siekiama sutaikyti šalis, atstatyti jų tarpusavio komercinius ir socialinius ryšius.³¹⁰

Rusijos Federacijoje pastaraisiais metais taip pat labai populiarėja sporto ginčų sprendimas alternatyviais būdais, nors Rusijos Federacijos 2007

³⁰⁹ Альтернативные формы разрешения спортивных споров. <http://www.newpraktika.org/all-articles/9639-alternativnyeformyrazresheniyasportivnyhsporovsraunitelno-pravovoiaspect.html> [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-05-25].

³¹⁰ Альтернативные формы разрешения спортивных споров. <http://www.newpraktika.org/all-articles/9639-alternativnyeformyrazresheniyasportivnyhsporovsraunitelno-pravovoiaspect.html> [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-05-25].

m. gruodžio 4 d. įstatymas „Dėl fizinės kultūros ir sporto Rusijos Federacijoje“ ir neįtvirtina sporto ginčų sampratos ir nenumato alternatyvių sprendimo būdų, kuriais galėtų remtis trečiųjų teismai, spręsdami sporto ginčus, visų šiuo metu profesionalų sportą reguliuojančių teisės normų analizė leidžia daryti išvadą, kad sporto subjektai gali ginčus spręsti šiais būdais:

1) kreipimasis į nacionalinius teismus, kurių sprendimai turi privalomąjį pobūdį;

2) kreipimasis į arbitražą;

3) ginčo sprendimas alternatyviais metodais (derybomis, kreipimusi į specialias institucijas, sukurtas sporto organizacijų viduje).³¹¹

Lietuvoje, pagal Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 12 straipsnio 2 dalį, arbitražui negali būti perduoti ginčai, kylantys iš darbo sutarčių, išskyrus atvejus, kai arbitražinis susitarimas buvo sudarytas po to, kai kilo ginčas. Tai reiškia, kad net ir šalims iki ginčo kilimo momento susitarus, jog ginčas sprendžiamas arbitraže, arbitražas, įvertinęs, jog ginčas yra kilęs iš darbo teisinių santykių, turėtų tokį ginčą atsisakyti nagrinėti. O tais atvejais, kai šalys nėra susitarusios dėl ginčo sprendimo arbitraže, jos gali kreiptis į teismą dėl sporto ginčo, kylančio tiek iš darbo, tiek iš civilinių santykių, išsprendimo.

Lietuvoje, autoriaus nuomone, labai svarbios yra Kūno kultūros ir sporto įstatymo 51 straipsnio 2 dalies nuostatos, kad jeigu ginčo šalys pageidauja, jos gali ginčą spręsti sporto arbitraže. Šioje dalyje taip pat numatyta, kad sporto arbitražo sudarymo tvarką ir darbo reglamentą nustato Kūno kultūros ir sporto departamentas.

Taigi Lietuvos teisės aktai numato, jog sporto ginčai gali būti sprendžiami sporto arbitraže ir nenumatyta jokių išimčių. Tačiau Lietuvoje Kūno kultūros ir sporto departamentas kol kas yra sudaręs tik formalią galimybę sporto ginčus nagrinėti sporto arbitraže. O tokių arbitražų steigimą

³¹¹ ПОГОСЯН, Е. В. Формы разрешения спортивных споров: сравнительно-правовой аспект. Дис. к.ю.н. Екатеринбург, 2009. с. 109-115.

ar veiklą perkėlęs į atskirų sporto šakų federacijas, todėl Lietuvoje bendros institucijos nėra.

Kyla klausimas: ar gali būti sprendžiami sporto ginčai Lietuvos komerciniuose arbitražuose? Autoriaus nuomone, galėtų, jei minėtuose arbitražuose yra galimybė tokių ginčų arbitravimui pasitelkti kvalifikuotus arbitrus, kurie gerai išmano sporto teisę.

Atkreiptinas dėmesys, kad tendencijos rodo, jog šia kryptimi ir ketinama eiti. Nuo 2013 m. kovo 1 d. Vilniaus komercinio arbitražo teisme įsigaliojo sporto ginčų nagrinėjimo arbitraže tvarka³¹², kurios pagrindas – pagreitintas ginčo nagrinėjimas. Numatyta, kad arbitražo sprendimas paprastai priimamas per 3 mėnesius nuo bylos perdavimo arbitražo teismui, ginčą nagrinėja 1 arbitras rašytiniame procese.

2013 m. balandžio 16 d. vykusioje Lietuvos krepšinio federacijos metinės ataskaitinės konferencijos metu pristatytos Vilniaus komercinio arbitražo teismo paslaugos. Planuojama, kad ateityje kylantys konfliktai bus sprendžiami naudojantis arbitražo paslaugomis. Autoriaus nuomone, šis arbitražas būtų alternatyva ne tik Lietuvos teismams, bet alternatyva ir Loanos arbitražui. O atsižvelgiant į anksčiau minėtą sporto ginčų nagrinėjimo tvarką, ginčą išsprendus per tris mėnesius, ginčo sprendimas būtų kur kas greitesnis ir pigesnis nei Loanos arbitraže. Todėl tokia praktika būtų labai sveikintina.

Paminėtinas ir unikalus Naujosios Zelandijos atvejis, kur yra įkurtas valstybinis sporto arbitražas. Naujojoje Zelandijoje 2003 metais Valstybinė Naujosios Zelandijos sporto ir poilsio agentūra įkūrė Naujosios Zelandijos sporto tribunolą, kuris visiškai finansuojamas iš valstybės biudžeto. Įdomu tai, kad 2006 metais Naujojoje Zelandijoje buvo priimtas Naujosios Zelandijos antidopingo įstatymas, kuris išplėtė Naujosios Zelandijos sporto tribunolo funkcijas ir nuo 2006 metų tribunolas nagrinėja sporto ginčus,

³¹² Vilniaus komercinio arbitražo teismo Ginčų, kylančių iš sporto teisinių santykių, nagrinėjimo tvarka.

http://www.arbitrazas.lt/failai/VKAT%20Dokumentai%20LT/2013%20VKAT%20arbitrazo%20proceduros%20reglamento%20Priedas%20Nr.4_Sporto%20gincai.pdf [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-12-06].

susijusius su dopingo vartojimu. Naujosios Zelandijos sporto tribunolas nėra trečiųjų teismas, todėl jo kompetencija nagrinėti ginčus paremta ne šalių susitarimu, o įtvirtinta norminiuose teisės aktuose³¹³.

Naujosios Zelandijos sporto tribunolą sudaro 8 nariai, kurio pirmininku gali būti į pensiją išėjęs Naujosios Zelandijos Aukščiausiojo Teismo teisėjas arba advokatas, turintis patirtį sporto srityje. Sporto ginčai nagrinėjami trijų teisėjų – tribunolo narių kolegijose, iš kurių bent du privalo turėti patirtį sporto teisės srityje, o kiti nariai privalo turėti bent 10 metų darbo stažą sporto srityje.

Naujosios Zelandijos sporto tribunolo kompetencijai priklauso ginčai, kylantys dėl dopingo vartojimo; apeliacine tvarka nagrinėjami sporto organizacijose spręsti sporto ginčai (dėl diskvalifikacijos ir pan.) bei kiti ginčai, kylantys sporto srityje. Kadangi tribunolas finansuojamas iš valstybės biudžeto, šalys neprivalo mokėti už bylos išnagrinėjimą, išskyrus valstybės nustatytą žyminį mokestį, kuris, priklausomai nuo sporto ginčo pobūdžio, yra nuo 205 iki 500 Naujosios Zelandijos dolerių. Be to, sprendžiant ginčus dėl galimo dopingo vartojimo, šalys atleidžiamos nuo žyminio mokesčio mokėjimo. Naujosios Zelandijos sporto tribunolo sprendimai yra galutiniai ir neskundžiami, išskyrus atvejus, kai sporto federacijos numato galimybę jo sprendimą skusti apeliacine tvarka Tarptautiniam sporto arbitražui.³¹⁴

Tačiau tokia praktika, autoriaus nuomone, Lietuvai nėra tinkama, nes tai ekonomiškai nebūtų naudinga. Išanalizavus teismų praktiką sprendžiant ginčus dėl sportinės veiklos sutarčių vykdymo, nustatyta, kad į nacionalinius teismus per metus kreipiamasi vidutiniškai apie dešimt kartų, todėl Lietuvai tinkamiausias sporto ginčų sprendimo modelis yra jų sprendimas arbitražuose.

Svarbų vaidmenį sprendžiant sporto ginčus, atlieka sporto federacijos, lygos ir t. t. Paprastai federacijų reglamentuose numatyta, kad sporto ginčus pirmiausia sprendžia atitinkamas federacijos organas, o tik vėliau galima

³¹³ Sports tribunal of New Zealand. <http://www.sportstribunal.org.nz/decisions/Latest-decisions/>

³¹⁴ Ten pat.

kreiptis į teisną ar arbitražą. Pavyzdžiui, Futbolo klubo B ir profesionalių sportininkų sudaromose sutartyse nurodoma, kad „... Kontraktas yra sudarytas pagal Lietuvos Respublikos teisę ir jam taikytina Lietuvos Respublikos teisė“. Jeigu ginčo nepavyksta išspręsti taikiai, ginčas sprendžiamas LFF nustatyta tvarka. Sporto veiklos sutartyse (kontraktuose) nurodyta, kad sutarties dalimi, kiek tai nepažeidžia imperatyvių teisės normų, yra LFF įstatai ir nuostatai, Nacionalinės futbolo klubų asociacijos įstatai ir nuostatai, UEFA ir FIFA įstatai ir nuostatai. Pagal 2008 m. LFF varžybų nuostatų 153 punktą, jeigu klubas 60 dienų iš eilės (du mėnesius) nemoka atlyginimo žaidėjui, jo kontraktas, jam padavus pareiškimą raštu klubui ir LFF dėl kontrakto nutraukimo, svarstomas ir gali būti nutrauktas LFF Drausmės komiteto sprendimu. Drausmės komiteto sprendimai gali būti skundžiami apeliacine tvarka. Apeliacijas nagrinėja LFF Apeliacinis komitetas. LFF Apeliacinio komiteto sprendimai įsigalioja nuo jų paskelbimo. Apeliacinio komiteto sprendimai gali būti skundžiami LFF įstatų nustatyta tvarka.

Tokiu atveju, formaliai įtvirtinta ikiteisminė ginčų tarp futbolininko (profesionalaus sportininko) ir futbolo klubo (sporto organizacijos) sprendimų tvarka³¹⁵.

Darbo ginčų sprendimo procesas turėtų būti paremtas koncentruotumo ir operatyvumo principu, siekiant kuo greičiau atkurti iki teisės pažeidimo buvusią situaciją. Atsižvelgiant į šiuos tikslus, darbo teisės teorijoje ir praktikoje sukurta speciali individualių darbo ginčų sprendimo procedūra, kurios būdingas bruožas yra dvinarė sistema, kitaip tariant, individualius darbo ginčus nagrinėjančių organų sistema pagal pobūdį gali būti skirstoma į dvi – ikiteisminę ir teisminę – grandis. Remiantis sisteminiu aiškinimo metodu, galima teigti, kad sąlyga, jog individualius darbo ginčus

³¹⁵ ОСИПОВ, А. Р. Досудебное разрешение споров в РФ на примере Палаты по разрешению споров комитета по статусу игроков РФС. *Материалы II международной научно-практической конференции «Спортивное право: перспективы развития»* / сост. Д. И. Рогачев, М.А. Прокопец. М., 2009. с. 101-102.

turi nagrinėti darbo ginčų komisija, yra būtinas kiekvieno darbo ginčo etapas.³¹⁶

DK 287 straipsnyje numatyta, kad Darbo ginčų komisija sudaroma iš trijų narių – darbo ginčų komisijos pirmininko bei darbuotojų ir darbdavių atstovų, skiriamų iš Valstybinės darbo inspekcijos teritorinių skyrių veiklos teritorijoje veikiančių profesinių sąjungų ir darbdavių organizacijų valdymo organų sprendimu. Darbuotojų ir darbdavių atstovų sąrašus sudaro Trišalės tarybos sekretoriatas. Darbo ginčų komisijos narius tvirtina ir keičia Lietuvos Respublikos vyriausiasis valstybinis darbo inspektorius. Taigi, šiuo atveju atitinkamos sporto šakos federacijos institucijos, nagrinėjančios sporto ginčus, negali būti tapatinamos su darbo ginčų komisijomis, nes jos sudaromos visiškai kitaip ir jų sudėtis yra visiškai kitokia.

Kyla klausimas, koks yra tokių sporto šakų federacijų ginčų sprendimo institucijų teisinis statusas, nes jų negalima priskirti nei darbo ginčų komisijoms, nei – juo labiau, – teismams. Susidaro situacija, kai sporto federacijos organas sprendžia ginčus tarp sportininko ir sporto klubo arba ginčus tarp sporto klubų, kurie yra juridiniai asmenys. Tokiu atveju du juridiniai asmenys kreipiasi į federacijos atitinkamos kompetencijos organą, siekdami išspręsti tarp jų kilusį ginčą. Tačiau, teisine prasme, sporto federacijų organai nelaikomi nei teismu, nei arbitražu. Todėl federacijos organų, išnagrinėjus ginčą, priimti sprendimai neturi lygiaverčio privalomojo pobūdžio, jei juos lygintume su dviem minėtomis ginčų sprendimo institucijomis.

Kyla klausimas: ar galima sporto federacijų įstatuose ar kituose aktuose įtvirtintas normas, numatančias ginčų sprendimo tvarką, laikyti privaloma ikiteismine ginčų nagrinėjimo tvarka, kurios nesilaikius, teismas turėtų atsisakyti priimti ieškinį?

³¹⁶ Individualių darbo ginčų sprendimas. http://www.manoteises.lt/index.php?lang=1&sid=453&tid=696&PH_PSESSID= [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-09-09].

Praktikoje kai kurie sporto ginčų sprendimo būdai kelia didelių problemų. Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinis teismas civilinėje byloje Nr. 2-291/2009 nurodė, kad FIFA aktų įtvirtinta šios organizacijos kompetentingų institucijų vidinė ginčų nagrinėjimo procedūra nėra privaloma, o besikreipiančioji šalis turi teisę pasirinkti savo teisių gynbos būdą.³¹⁷ Tokia formuojama teismų praktika, grindžiama iš esmės teisės kiekvienam kreiptis į teismą principu, gali sukelti ir sukelia nepageidaujamų pasekmių sporto ginčų srityje, kadangi iš esmės leidžia šalims nesilaikyti jų pačių pasirašytų susitarimų dėl privalomos ikiteisminio ginčo nagrinėjimo procedūros, kartu paneigdamą kitą svarbų principą, jog pasirašytos sutartys ir susitarimai jas pasirašiusiems šalims turi įstatymo galią ir tokių sutarčių/susitarimų yra privalu laikytis.

Dažni atvejai, kai sporto ginčai sprendžiami sporto federacijų ginčus nagrinėjančiose institucijose. Priėmus sprendimą, jis apskundžiamas apeliacine tvarka sporto ginčus nagrinėjančiam sporto federacijos organui, kuris abiejų ginčo šalių yra pripažintas kaip privaloma instancija, o po šio sprendimo kreipiamasi į bendrosios kompetencijos teismą, kuriame byla gali būti nagrinėjama visose trijose instancijose. Pavyzdžiui, VšĮ „Egzotikos“ autosportas kreipėsi į Lietuvos automobilių sporto federacijos (toliau – LASF) Apeliacinį teismą dėl Lietuvos automobilių ralio čempionato I-ojo etapo „Winter rally 2009“ SKK sprendimų Nr. 1, Nr. 2 ir Nr. 3. LASF Apeliacinis teismas 2009 m. birželio 18 d. VšĮ „Egzotikos“ autosportas skundą atmetė³¹⁸. Tuomet VšĮ „Egzotikos“ autosportas kreipėsi į Kauno miesto apylinkės teismą³¹⁹, o ieškinį atmetus, su apeliaciniu skundu – į Kauno apygardos teismą. Paminėtina, kad bendrosios kompetencijos teismai šiuo atveju nagrinėjo būtent ieškinį, kaip pagrindą visiškai naujam teisminiam procesui, o ne apeliacinį skundą dėl kompetentingo sporto federacijos organo

³¹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. balandžio 23 d. nutartis civilinėje byloje *E. J. v. asociacija futbolo klubas „Vėtra“*, bylos Nr. 2-291/2009, kat. 94.1; 119.9.

³¹⁸ LASF Apeliacinio teismo posėdžio, vykusio 2009 06 18 dieną, protokolą Nr. 06/18/2009.

³¹⁹ Kauno miesto apylinkės teismo 2011 m. birželio 8 d. sprendimas civilinėje byloje *VšĮ Egzotikos autosportas v. Lietuvos automobilių sporto federacija*, bylos Nr. 2-1281-435/2011, kat. 116.1; 27.3.1.5.

priimto sprendimo teisėtumo. Pastarojo sprendimo teisėtumas bendrosios kompetencijos teismų net nebuvo nagrinėtas, remiantis anksčiau minėta teismų praktika, iškeliančia principą, jog kiekvienas turi teisę kreiptis į teismą, aukščiau visų kitų teisės principų.

Kyla klausimas: ar tikslinga numatyti ikiteisminę ginčų sprendimo tvarką sporto federacijose, jeigu vėliau tie patys ginčai sprendžiami teismuose ir ar galima teismui skųsti sporto federacijos priimtą sprendimą, išsprendus sporto ginčą?

Sporto šakos federacijos kompetentingų institucijų priimto sprendimo išsprendus ginčą, bendrosios kompetencijos teismui skųsti negalima, jeigu tai nesusiję su iš esmės darbo teisiniais santykiais ar jiems prilygintiniais. Skirtingą formuojamą teismų praktiką lemia sporto šakų federacijų specializuotų sporto ginčų sprendimo organų teisinis neapibrėžtumas, t. y. jų sprendimų vykdymas neužtikrintas valstybės prievartos priemonėmis ir jie negali būti priverstinai vykdomi. Tai pažeidžia asmenų, kurie kreipėsi į sporto federacijų atitinkamus ginčų sprendimo organus, teises ir teisėtus interesus. Tačiau reikėtų pridurti, kad net esant tokiai situacijai, federacijų kompetentingų institucijų priimami sprendimai yra gana efektyvūs. Nors sporto federacijos negali taikyti valstybės prievartos priemonių, tačiau gali taikyti disciplininės priežiūros sankcijas, pavyzdžiui, uždrausti sporto klubui registruoti naujus futbolininkus tam tikrą federacijos nustatytą laiką, atimti taškus, pervesti komandą į žemesnę lygą ir t. t. Kitaip tariant, tokios sporto ginčų nagrinėjimo institucijos yra būtinos visose sporto šakose, nes jos yra susipažinusios su tos šakos sporto specifiška ir ją geriausiai išmano.

Tikslinga teisės aktuose įtvirtinti nuostatą, kad ginčą išsprendus sporto šakos federacijos kompetentingoje institucijoje, priimtas sprendimas negalėtų būti skundžiamas bendrosios kompetencijos teismams, o tik numatoma galimybė apeliacine tvarka skųsti priimtą sprendimą tarptautiniam ar nacionaliniam sporto ar kitam arbitražui, nagrinėjančiam sporto ginčus, besispecializuojančiame šios kategorijos ginčų sprendime.

Be to, tikslinga teisės aktuose įtvirtinti ir nuostatą, kad nagrinėjimas sporto federacijų kompetentingoje institucijoje yra privaloma sporto ginčų ikiteisminė procedūra, išskyrus darbo ginčus, kurie šių institucijų kompetencijai nepriskirti. Tokia įstatymo norma būtų logiška, nes sportininkas ar sporto klubas, pasirinkdami narystę tam tikroje sporto šakos federacijoje, įsipareigoja laikytis jos aktuose įtvirtintų normų ir tais atvejais, kai yra nustatyta ikiteisminė ginčų sprendimo tvarka, privalo jos laikytis.

Kalbant apie bylų teisingumą, manytina, jog pirmiausia turėtų būti nustatoma, kokio pobūdžio ginčas, o tada ir atitinkamai parenkamos procesinės teisės normos, vėliau –sprendžiant ginčą – ir materialinės.

Sporto veikla yra labai plati ir ji dažnai apima keletą valstybių, todėl labai svarbu išsiaiškinti, kurios valstybės teismai turėtų spręsti kilusį ginčą. Europos Sąjungos lygmeniu darbo ginčų teisingumą reglamentuoja 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas dėl jurisdikcijos ir teismų sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo bei vykdymo (EB) Nr. 44/2001³²⁰, vadinamas Briuselis I. Pagal Reglamentą teisingumas nustatomas ne pagal bendrąsias alternatyvaus teisingumo taisykles, t. y. pagal sutarties įvykdymo vietą, bet pagal specialiąsias taisykles. Reglamento 5 skirsnis reglamentuoja jurisdikciją, susijusią su individualiomis darbo sutartimis.

Reglamento 18 straipsnyje numatyta, kad bylose, susijusiose su individualiomis darbo sutartimis, jurisdikcija numatoma remiantis 5 skirsniu, nepažeidžiant 4 straipsnio ir 5 straipsnio 5 punkto, t. y. Reglamentas taikomas tada, kai atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta yra Europos sąjungos valstybėje narėje. To paties straipsnio 2 dalyje numatyta, kad jeigu darbuotojas sudaro individualią sutartį su darbdaviu, kuris minėtoje valstybėje neturi nuolatinės gyvenamosios vietos, bet vienoje iš valstybių turi filialą, agentūrą ar kitokį padalinį, visuose su minėto filialo, agentūros ar įmonės padalinio veikla susijusiuose ginčiuose laikoma, kad darbdavio

³²⁰ EC Council Regulation No. 44/2001 of 22 December 2000 on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgements in Civil and Commercial Matters// *Official Journal* L 012, 16/01 2001.

nuolatinė gyvenamoji vieta yra toje valstybėje narėje. Tokios nuostatos yra palankesnės darbuotojui³²¹.

Paminėtina, kad be nacionalinių teismų, gana didelę reikšmę sprendžiant teisinius ginčus sporto srityje turi ESTT. Darbe jau buvo minėtos svarbios ESTT bylos sporto srityje, tokios kaip *Bosmano*, *Levin*, *D. Lawrie–Blum*. Be šių bylų paminėtinos *Deliege*³²² byla, kurioje buvo analizuojama nacionalinė atrankos į tarptautinius dziudo turnyrus taisyklė, *Lethonen*³²³ byla, kurioje buvo vertinama nacionalinės krepšinio federacijos „perėjimo lango“ taisyklė.

Apibendrinant darytina išvada, kad beveik visose sporto šakose numatytas išankstinių ginčų sprendimas ne teismine tvarka. Atsižvelgiant į šiuo metu galiojantį teisinį reglamentavimą bei formuojamą teismų praktiką, sporto šakų federacijų organų vidinė ginčų nagrinėjimo procedūra nėra privaloma, o besikreipiančioji šalis turi teisę pasirinkti savo teisių gynybos būdą. Sprendžiant sporto ginčus, dažniausia taikomi alternatyvūs ginčų sprendimo būdai: mediacija (tarpininkavimas), ginčo sprendimas sporto šakos federacijoje, ginčo sprendimas nacionaliniuose teismuose ir ginčo sprendimas trečiųjų teismuose. Sprendžiant sporto ginčus, teismų vaidmuo nuolat mažėja, o prioritetą teikiamas alternatyviems ginčų sprendimo būdams. Nors Kūno kultūros ir sporto įstatyme numatyta galimybė įsteigti sporto arbitražą, tačiau Kūno kultūros departamentas tokio arbitražo nėra įsteigęs, o steigimą ar veiklą perkėlęs į atskirų sporto šakų federacijas, todėl Lietuvoje bendros institucijos nėra. Manytina, kad sporto ginčus Lietuvoje gali spręsti įsteigti ir veikiantys arbitražai, jei juose yra arbitrus, turinčių specialių žinių, bei yra nustatytos aiškios tokių ginčų nagrinėjimo procedūros, pavyzdžiui, Vilniaus

³²¹ BUŽINSKAS, G. Nacionalinės darbo ginčų jurisdikcijos problemos suvienytos Europos kontekste. Darbo ir socialinės apsaugos teisės XXI amžiuje: iššūkiai ir perspektyvos. *Tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga 2006 m. gegužės 11 – 13 d.* Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2007. p. 192.

³²² Case of *Deliege v Ligue francophone de judo* (Francophone Judo League), Ligue belge de judo (Belgian Judo League), Union européenne de judo (European Judo Union), (ECJ 11.4.00, joined cases C-51/96 and C-191/97).

³²³ Case C-176/96 *Lehtonen en Castors Canada Dry Namur-Braine v Federation royale belge des sociétés de basketball* [2000] ECR I-2681.

komercinio arbitražo teismas, kuriame jau galioja Sporto ginčų nagrinėjimo arbitraže tvarka. Tai labai atpigintų ir pagreitintų sporto ginčų sprendimą ir užtikrintų greitesnę sporto ginčo šalių interesų apsaugą.

Be to, užsienyje gana populiarius sporto ginčų sprendimo būdas – eksperto išvada, kada šalys kreipiasi į nepriklausomą ekspertą, kuris išsinagrinėja ginčo medžiagą ir pateikia savo išvadą dėl sporto ginčo sprendimo. Skirtingai nei arbitrai, ekspertas turi specialiųjų žinių tam tikruose specifiniuose, techniniuose klausimuose, tačiau jis nesprenžia ginčo teisiniu aspektu.³²⁴ Lietuvoje tokia galimybė teisės aktuose nenumatyta, tačiau manytina, jog toks ginčo sprendimo metodas gali būti naudojamas ir Lietuvoje, kada ginčas kilęs ne teisės, – o išskirtinai – techniniu klausimu. Be to, net neišsprendus ginčo tokiu būdu, didesnė tikimybė, kad ginčas ateityje visgi gali būti išspręstas taikiu būdu, nes šalims yra žinoma tos srities ekspertų nuomonė, o tai padeda siekti kompromiso.

3.3. Kolektyviniai sporto ginčai

Sporto ginčai gali būti ir kolektyviniai. Kaip jau minėta, Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo 38 straipsnyje numatyta, kad sportininkai profesionalai turi teisę steigti asociacijas savo sportinės veiklos interesams ginti. Sportininkų profesinės sąjungos gali dalyvauti sprendžiant kolektyvinius sporto ginčus.

Kolektyvinio darbo ginčo sąvokos apibrėžimas yra pateikiamas Lietuvos Respublikos darbo kodekso 68 straipsnyje: Kolektyvinis darbo ginčas yra įmonės profesinės sąjungos ir darbdavio ar teisę sudaryti kolektyvines sutartis turinčių subjektų nesutarimai, atsiradę dėl darbo, socialinių ir ekonominių sąlygų nustatymo ar pakeitimo vedant derybas,

³²⁴ ЗЫКОВ, Р. О. Альтернативные методы разрешения спортивных споров. Четвертая международная научно-практическая конференция «Спортивное право: перспективы развития»: материалы конференции. М., 2010.С. 44.

sudarant ir vykdant kolektyvinę sutartį (interesų konfliktas), nepatenkinus šalių iškeltų ir šio Kodekso nustatyta tvarka įteiktų reikalavimų.³²⁵

Apskritai kolektyviniai ginčai yra kolektyvinių darbo santykių subjektų nesutarimai. Kolektyvinio darbo ginčo sąvoka parodo, kokiems darbo ginčams spręsti taikomos atitinkamos taisyklės, procedūros, leidžia nustatyti, kokių nesutarimų atveju šalys negali imtis kolektyvinių veiksmų, o kokių nesutarimų atveju gali.³²⁶

Pagrindinis kriterijus, leidžiantis atskirti kolektyvinius ir individualius darbo ginčus, yra darbuotojų ir darbdavių, kurie dalyvauja ginče, skaičius. Kolektyviniame ginče dalyvauja darbuotojų kolektyvas, darbuotojas kaip savarankiškas, pavienis, atskiras subjektas nedalyvauja. Kalbant apie kitą kolektyvinių darbo ginčų šalį – darbdavį, beveik kiekviename kolektyviniame darbo ginče dalyvauja individualus (pavienis) darbdavys, išskyrus atvejus, kai ginčas kyla aukštesniame nei įmonės lygmenyje, nes tuo atveju jau veikia ne atskiras darbdavys, o darbdaviams atstovaujanti darbdavių organizacija. Apibūdinant kolektyvinių darbo ginčų šalis ir jų sudėtį, svarbiausias aspektas yra darbuotojų kolektyvas, nes teisė inicijuoti kolektyvinį darbo ginčą priklauso darbuotojams. Taigi, bet koku atveju, kolektyvinio darbo ginčo šalis iš darbuotojų pusės yra jiems atstovaujantys subjektai.

Kolektyvinių darbo ginčų atveju sprendimo metodai yra skirstomi į pozityvius metodus (tarpininkavimas (tam tikra prasme), taikinimas, arbitražas arba trečiųjų teismas) ir kolektyvines poveikio priemones (streikai, kolektyvinės akcijos (piketai, mitingai, demonstracijos ir pan.) bei lokautas (Lietuvoje draudžiamas)).

Darbo autoriui nėra žinomi atvejai apie Lietuvoje kilusius kolektyvinius sporto ginčus, tačiau užsienio valstybėse tokių atvejų būta. Jau buvo minėta, kad NBA buvo keturi lokautai (1995 NBA lokautas, kuris truko tris mėnesius iki 1995-1996 sezono, 1996 NBA lokautas, kuris truko porą valandų iki 1996-1997 sezono, 1998-1999 NBA lokautas, kuris truko ilgiau

³²⁵ *Valstybės žinios, 2002, Nr. 64-2569.*

³²⁶ PETRYLAITĖ, D. *Kolektyviniai darbo ginčai*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005, P. 57, 131, 134.

nei šešis mėnesius ir privertė 1998-1999 sezoną sutrumpinti iki 50 reguliaraus sezono varžybų kiekvienai komandai, ir 2011 NBA lokautas, kuris truko daugiau nei penkis mėnesius ir privertė 2011-12 sezoną sutrumpinti iki 66 reguliaraus sezono varžybų), kuriais buvo siekiama pagerinti profesionalių sportininkų ar sporto klubų savininkų padėtį.

Tačiau lokautai būdingi ne tik NBA. Pavyzdžiui, Nacionalinėje futbolo lygoje lokautai ir streikai dar dažnesni: 1968 metais vyko 12 savaičių sportininkų streikas, 1974 metais dviejų mėnesių sportininkų streikas, 1982 metais 12 dienų sportininkų streikas, 1987 metais 24 dienų sportininkų streikas, 2011 metais vyko lokautas, kuris truko ilgiau kaip 5 mėnesius, 2012 metais vyko lokautas, kuris truko keturis mėnesius. Visų šių lokautų ir streikų metu sportininkų asociacijos stengėsi ir dažniausiai pasiekė geresnių sąlygų profesionaliems sportininkams.³²⁷

Pažymėtina, kad profesionaliame sporte, kaip ir darbo santykių atveju, kolektyviniai ginčai gali būti sprendžiami ne tik tarp sportinės veiklos sutarties šalių, bet ir tarp profesionalių sportininkų, sporto klubų ir valstybės. Pavyzdžiui, 2013 metais streikavo Prancūzijos profesionalūs sportininkai ir sporto klubų atstovai prieš valstybės politiką, kuria buvo siekiama apmokestinti 75 proc. pajamų mokesčiu visus asmenis, gaunančius per metus daugiau kaip 1 mln. eurų. Sportininkai streikavo, nes jų nuomone, jei jie tris ketvirtadalius savo atlyginimo sumokėtų valstybei, Prancūzijos sporto klubai taptų nekonkurencingi kitų šalių futbolo klubų atžvilgiu.³²⁸

Plačiau konkretūs kolektyvinių sporto ginčų atvejai darbe neanalizuojami, nes tai nėra šio darbo dalykas. Apibendrinant galima daryti išvadą, kad sporto ginčams profesionaliame sporte, kaip ir darbo santykiams, būdingas ir kolektyvinis ginčų sprendimas, o tai nebūdinga ginčams, kylantiems iš civilinių sutarčių. Visa tai patvirtina, kad sportinės veiklos

³²⁷ NFL, referees end lockout after reaching new labor deal". USA Today. September 27, 2012. Retrieved 2012-09-27. <http://usatoday30.usatoday.com/sports/nfl/story/2012/09/27/nfl-referees-end-lockout-after-reaching-new-labor-deal/57846906/1> [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-01-10].

³²⁸ Prancūzijos futbolo klubai paskelbė streiką ir nežais šalies čempionato rungtynių. <http://www.lrytas.lt/sportas/futbolas/prancuzijos-futbolo-klubai-paskelbe-streika-ir-nezais-salies-cempionato-rungtyniu.htm> [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-02-10].

sutarties pagrindu susiklostantys santykiai turi didžiąją dalį darbo santykiams būdingų požymių, kurie skiria šiuos santykius nuo kitų teisės šakų reguliuojamų visuomeninių teisinių santykių.

3.4. Tarptautinių sporto ginčų sprendimas

Kiekvienais metais vis daugiau ir daugiau investuojama į įvairias sporto sritis. Kartu plėtėja ir organizacijų, turinčių vienokį ar kitokį komercinį interesą atskirose sporto srityse. Valstybės supranta sporto renginių naudą ir konkuruoja siekdamos, kad būtent jų šalyje vyktų didieji tarptautiniai sporto renginiai, tokie kaip olimpiada, pasaulio, Europos ir kiti čempionatai. Globalizacija lemia tai, kad dažnai sporto ginčai peržengia vienos valstybės ribas ir tampa tarptautinio pobūdžio. Lietuvos teisinėje literatūroje praktiškai nėra skirta dėmesio tarptautinių sportinių ginčų sprendimo procesiniams klausimams. Todėl tai labai aktualūs klausimai.

Kaip jau minėta, sporto ginčai – tai sporto subjektų nesutarimai, kylantys tarp sporto teisinių santykių subjektų dėl jų tarpusavio teisių ir pareigų, taip pat ginčai, nors ir kylantys ne iš sporto santykių, tačiau darantys įtaką sporto santykių subjektų teisėms ir pareigoms³²⁹.

Kyla klausimas: ar sporto ginčus reglamentuojančios teisės normos patenka į tarptautinės privatinės teisės sistemą? Procesinė teisė ir tarptautinis arbitražas jau seniai pripažinti tarptautinės privatinės teisės dalimi. Kitas klausimas: ar tarptautinė privatinė teisė reguliuoja sporto ginčus? Autoriaus manymu, tarptautinė privatinė teisė šiuos ginčus reguliuoja, nes ji reguliuoja tiek civilinius, tiek darbo santykius, turinčius tarptautinį elementą.

Kalbant apie tarptautinių sporto ginčų sprendimo būdus, reikėtų išskirti tris pagrindines jų rūšis. Pirmiausia, sporto ginčų sprendimas sporto organizacijų viduje, t. y. ginčų sprendimas šių organizacijų sukurtose institucijose, drausminėse komisijose ir t. t. Tokias institucijas turi visos stambesnės sporto organizacijos (pavyzdžiui, FIFA, klubų lygos, NHL,

³²⁹ ПОГОСЯН, Е. В. Спортивные споры // *Гражданский и арбитражный процесс*. № 8. 2009.

olimpiniai komitetai ir t. t.). Toks ginčų sprendimas turi daugybę privalumų. Pirmiausia – ginčo nagrinėjimo operatyvumas ir ginčų sprendimo profesionalumas. Tai pats dažniausias ginčų sprendimo būdas. Tai susiję su tuo, kad didžioji dauguma sporto organizacijų numato privalomą ginčų sprendimo tvarką šiose institucijose. Privalomas sporto ginčo sprendimas sporto organizacijoje numatytas ir daugelyje tarptautinių arbitražų, kurie, nustatę, kad ginčas dar nėra nagrinėtas sporto organizacijoje, nepriima nagrinėti bylos, kaip neteisingos tam arbitražui. Tiesa, toks paminėtas privalomas ginčo sprendimas pirmąja instancija gali būti ne visada objektyvus, nes bet kuri organizacijos sukurta institucija paprastai linkusi ginčą spręsti sporto organizacijos naudai.

Antrasis tarptautinių sporto ginčų sprendimo būdas – jų sprendimas nacionaliniuose bendrosios kompetencijos teismuose. Tačiau šis būdas turi bent du trūkumus – teisėjų nepakankamas specialiųjų žinių turėjimas ir ganėtinai ilga bylos nagrinėjimo trukmė. Be to, ne visi/ne visada sporto ginčai teisingai nacionaliniams bendrosios kompetencijos teismams. Tokiu atveju gali susidaryti situacija, kad sporto ginčas tarp vienos dalies sportininkų ir sporto organizacijų būtų teisingas vienos šalies nacionaliniams bendrosios kompetencijos teismams, o tarp kitos dalies sportininkų ir sporto organizacijų – jau kitos šalies nacionaliniams bendrosios kompetencijos teismams. Toks skirtingas teisingumas gali suponuoti prieštaringą rezultatą, t. y. jog iš esmės tapatūs ginčai gali būti išspręsti iš esmės skirtingai.

Trečiasis būdas, kuris pats efektyviausias, – sporto ginčų sprendimas trečiųjų teismuose, arbitražuose. Pats žymiausias iš jų – tai Tarptautinis sporto arbitražo teismas. Tarptautinis sporto arbitražo teismas (angl. *CAS, Court Of Arbitration For Sport*, pranc. *Tribunal Arbitral du Sport*) – aukščiausios ir galutinės instancijos teisminė institucija sporto srityje. Jurisdikcija ir kompetencija apima sporto organizacijų sprendimų teisėtumą, Nacionalinių olimpinų komitetų ginčus sporto teisėje. Tarptautinis Sporto Arbitražo Teismas įsteigtas 1984 m. Tarptautinio olimpinio komiteto (IOC)

iniciatyva kaip nepriklausoma institucija. Nuo 1994 m. Tarptautinis sporto arbitražo teismas yra pavaldus Tarptautinei sporto arbitražo tarybai (*International Council of Arbitration for Sport, ICAS*). Sudėtis – per 150 teisėjų iš 55 valstybių (2004 m.)³³⁰.

Be šio teismo, gana daug sporto ginčų yra išnagrinėjusi Belgijos ir Liuksemburgo sporto komisija, Prancūzijos Nacionalinio Olimpino ir sporto komiteto taikomoji sporto ginčų komisija, Europos Nacionalinių Sporto Judėjimų trečiųjų teismas ir kitos institucijos. Ganėtinais daug sporto ginčų išnagrinėja Belgijos arbitražo sporto komisija (*Comission Belge d'arbitrage pour le sport*³³¹), Italijos sporto ginčų sprendimo taryba (*Camera di Conciliazione e Arbitrato per lo Sport*), Nacionalinis sporto ginčų centras Australijoje (*National Sport Dispute Center*). Tarptautiniu lygmeniu taip pat veikia Tarptautinė sporto arbitražų taryba (*International Council of Arbitration for Sport*), kuri sprendžia visus ginčus, susijusius su sportu, kilusius tarptautiniame lygmenyje³³².

Sporto ginčus profesionaliame sporte taip pat nagrinėja arbitražo komitetai arba komisijos, sudarytos prie nacionalinių atskirų sporto šakų federacijų, taip pat egzistuoja arbitražo komitetai arba komisijos, veikiančios prie Europos arba Pasaulio sporto šakų federacijų. Pavyzdžiui, Lietuvos kartingo federacijos arbitražo teismas, kuris sprendžia visus nesutarimus, kilusius Lietuvos kartingo sporte, ir priima galutinius sprendimus, išskyrus tuos ginčus, kurie yra teisingi Lietuvos Respublikos valstybiniam teismams³³³.

Tarptautinis sporto arbitražo teismas sprendžia ginčus, kylančius sportinėje veikloje, kaip pirmosios ir paskutinės instancijos teisminė institucija. Šio teismo sprendimai yra rašytiniai, apie juos informuojamos

³³⁰ Court Of Arbitration For Sport. www.tas-cas.org/history. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-06-12].

³³¹ Comission Belge d'arbitrage pour le sport <http://www.olympic.be/LinkClick.aspx?fileticket=m5Zu827eb3M%3D&tabid=110&language=fr-FR> [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-06-12].

³³² АЛЕКСЕЕВ, С. В. Спортивное право России. Правовые основы физической культуры и спорта / Под ред. проф. П.В. Крашенинникова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2007. С. 560.

³³³ Lietuvos kartingo federacijos arbitražo teismo nuostatai, patvirtinti Lietuvos kartingo federacijos Tarybos posėdyje 2006 m. vasario 1 d., Protokolas Nr. 58.

šalys, jie yra privalomi ir neskundžiami. Per paskutiniuosius dešimt šio teismo gyvavimo metų procedūros jame apibūdinamos kaip nepriklausomos, konfidencialios, greitos ir ekonomiškos, nes teismas finansuojamas Tarptautinio Olimpino komiteto, todėl teikia nemokamas konsultacijas. CAS veikia du arbitražo skyriai – įprasto ir apeliacinio arbitražo³³⁴.

Tarptautinis sporto arbitražas paprastai nagrinėja dviejų kategorijų bylas:

1) bylas įvairiais ekonominiais klausimais (darbo, rėmimo kontraktų laikymasis, sportininkų perėjimo klausimai ir t. t.);

2) drausminio pobūdžio bylas (varžybų tvarkos taisyklių pažeidimai, dopingo vartojimas ir t. t.).³³⁵

Siekiant užtikrinti CAS efektyvumą, kontroliuoti jo funkcionavimą ir finansavimą, CAS buvo sukurta Tarptautinė arbitražo taryba sporto srityje (*Conseil International de l'Arbitrage en matiere de Sport*), sutrumpintai vadinama CIAS. CIAS užtikrina CAS nepriklausomumą ir kontroliuoja, kaip CAS laikosi ginčo šalių lygybės prieš teismą principo.

Arbitražo jurisdikciją spręsti tam tikrus ginčo klausimus nulemia šalių susitarimas (arbitražinė išlyga) perduoti tam tikro pobūdžio klausimus spręsti arbitražui.

CAS, spręsdamas sporto ginčus, savo veikloje taiko šias arbitražines procedūras:

- paprasta arbitražinė procedūra (*ordinary arbitration procedure*);
- apeliacinė arbitražinė procedūra (*appeals arbitration procedure*);
- arbitražinė procedūra *ad-hoc*;
- konsultacinė arbitražinė procedūra (*advisory procedure*);
- taikinamoji procedūra (*mediation procedure*).

CAS įprasto arbitražo skyrius yra nuolat veikiantis CAS padalinys, kuriame arbitražo procedūra prasideda vienai iš ginčo šalių padavus ieškininį

³³⁴ Reeb M. Présentation – Le Tribunal Arbitral du Sport: son histoire et son fonctionnement. JDI, 2001. P. 235.

³³⁵ БРИЛЛИАНТОВА, А. М. Спортивный арбитраж как способ рассмотрения споров в области спорта (сравнительно-правовой аспект) // *Теория и практика физической культуры*. 2004. № 6.

pareiškimą. Paduodamas ieškininis pareiškimas turi atitikti jam keliamus reikalavimus, taip pat turi būti sumokėtas 500 Šveicarijos frankų žyminis mokestis, be kurio arbitražas nepradeda nagrinėti bylos. Po to arbitražo kanceliarija nustato avanso, kuris skirtas apmokėti galimas arbitražo išlaidas, dydį. Avansas sumokamas ieškovo ir atsakovo, tačiau skirtingomis dalimis, o tais atvejais, kai viena iš šalių nesumoka avanso dalies, kita šalis gali sumokėti už ją. Nesumokėjus avanso, ieškinys laikomas atšauktu. Bylą teisme nagrinėja vienas arba trys arbitrai. Skaičius nustatomas šalių susitarimu, o jei tokio susitarimo nėra, skyriaus pirmininkas nustato arbitrų skaičių priklausomai nuo ginčo sudėtingumo. Tokiu atveju šalims leidžiama pasirinkti arbitrus, o jeigu šalys nepasirenka arbitrų, konkrečius arbitrus skiria skyriaus pirmininkas.³³⁶

Nagrinėjant bylą CAS, į bylos nagrinėjimą gali įsijungti ir trečioji šalis, tačiau tam ji turi CAS pateikti prašymą ir nurodyti tokio prašymo priežastis. Bylos nagrinėjimas arbitraže vyksta rašytinio, žodinio arba sutrumpinto proceso tvarka. Sutrumpinto proceso tvarka išnagrinėti bylą CAS gali tik sutikus ginčo šalims. Sprendimas priimtas CAS paprasto arbitražo skyriuje laikomas galutiniu ir šalys negali jo apskūsti.

Išanalizavus CAS apeliacinio proceso, kurio dalykas yra sporto organizacijų priimti sprendimai sporto šalių ginčiuose, ypatumus, autoriaus nuomone, galima daryti išvadą, kad šio proceso metu CAS nagrinėja bylą ne kaip apeliacinė instancija, o iš esmės kaip pirmoji instancija, t. y. sprendžia ginčą pagal įprastas arbitražines procedūras. Sprendimas taip pat yra galutinis, raštiškas ir trumpai motyvuotas.

CAS gali būti sudaroma kolegija *ad-hoc*. Ši kolegija sudaroma kiekvienam konkrečiam atvejui, kai reikia skubiai išspręsti ginčą, įvykusį Olimpinėse žaidynėse ar kitose tarptautinėse varžybose. Šios kolegijos priimtas sprendimas taip pat yra galutinis. Nors kolegija *ad-hoc* sudaroma tik

³³⁶ Mbaye, K. Le Tribunal Arbitral du Sport. In Sport, droit et relations internationales. Sous la direction de Pierre Collomb, Paris: Economica, 1988. P. 116.

esant ypatingiems atvejams, ji laikoma CAS struktūrine dalimi ir sprendžia bylas tiek kaip pirmoji, tiek kaip apeliacinė instancija.

CAS teikia ir tarpininkavimo paslaugas. Šiuo atveju CAS arbitrai dalyvauja kaip tarpininkai sprendžiant ginčus. Tačiau tarpininkavimas galimas ne visuose ginčiuose, t. y. draudžiama tarpininkavimo procedūra ginčiuose dėl sporto organizacijos priimtų sprendimų sprendžiant sporto ginčą, taip pat dėl dopingo ir kitų preparatų vartojimo, nes šie klausimai gali būti sprendžiami tik arbitražine tvarka³³⁷.

Be to, Tarptautinis olimpinis komitetas, tarptautinės sporto federacijos, nacionaliniai olimpiniai komitetai, asociacijos, pripažintos tarptautinio olimpinio komiteto, Olimpinių žaidynių organizaciniai komitetai gali kreiptis į CAS dėl konsultacijų teisiniais klausimais, liečiančiais sporto praktiką, jos vystymąsi arba bet kokią veiklą, susijusią su sportu³³⁸.

Analizuojant tarptautinių sporto ginčų sprendimą, paminėtina, kad šioje srityje Šveicarijos Federalinis Teismas (*Bundesgericht*) turi išskirtinę kompetenciją lyginant su kitų šalių nacionaliniais teismais. Taip yra dėl to, kad Šveicarijos teritorijoje veikia CAS ir didžioji dalis tarptautinių sporto federacijų. Pagal Šveicarijos Federalinio įstatymo „Dėl Šveicarijos tarptautinės privatinės teisės“³³⁹ 191 straipsnį Šveicarijos Federalinis Teismas yra vienintelė institucija, kurioje apeliacine instancija gali būti nagrinėjamas skundas dėl CAS sprendimo.

Vienoje byloje Šveicarijos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad jei šalis gauna naujus įrodymus, ji gali prašyti peržiūrėti CAS sprendimą. Šiuo atveju šalis turi įrodyti, kad anksčiau tų įrodymų neturėjo arba negalėjo jų pateikti CAS nagrinėjant bylą iš esmės. Skundą dėl CAS sprendimo šiuo

³³⁷ In Rigozzi A. L'arbitrage international en matière de sport. Bâle: Helbing & Lichtenhahn, 2005. P. 124.

³³⁸ Mbaye, K. Le Tribunal Arbitral du Sport. In Sport, droit et relations internationales. Sous la direction de Pierre Collomb, Paris: Economica, 1988. P. 117.

³³⁹ Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht (IPRG). vom 18. Dezember 1987 (Stand am 1. Juli 2013). <http://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19870312/201307010000/291.pdf> [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-05-12].

pagrindu Šveicarijos Aukščiausiajam Teismui galima pateikti per 90 dienų, kurios pradedamos skaičiuoti nuo naujų įrodymų gavimo dienos.³⁴⁰

Be to, Šveicarijos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas apeliacinį skundą dėl CAS sprendimo, tikrina tik teisės taikymo klausimą ir nevertina įrodymų bei remiasi tik CAS nustatytais aplinkybėmis.³⁴¹

Nagrinėjant arbitražo vaidmenį sprendžiant sporto ginčus, autoriaus nuomone, svarbu atskleisti, kokiomis teisės normomis remiasi Tarptautinis sporto arbitražas ir kiti tarptautiniai arbitražai. Dažnai yra kritikuojami Tarptautinio sporto arbitražo sprendimai dėl to, kad jis iš esmės remiasi reglamentų, taisyklių, įsakymų, įstatų, išleistų tarptautinių sporto federacijų, nuostatomis ir nesiremia valstybių priimtomis teisės aktų normomis. Taigi manoma, kad jis taiko taip vadinamą „minkštąją teisę“ (*soft law*), kuri turi korporatyvinį pobūdį. Tačiau tokia kritika nepagrįsta. Daugeliu atvejų, atsižvelgiant į sporto santykių ir ginčų specifiką, šiomis normomis juos reguliuoti kur kas geriau nei nacionalinės teisės normomis. Be to, sporto federacijų išleistų aktų normos netaikomos, jeigu yra imperatyvios įstatymų normos, reguliuojančios, pavyzdžiui, profesionalaus sportininko ar sporto klubo statusą, valstybės ir sporto organizacijų tarpusavio sąveiką, normos, numatančios administracinę ar baudžiamąją atsakomybę už pažeidimus sporto srityje, taip pat mokesčių teisės normos ir kt.

Reikia paminėti sporto ginčų nagrinėjimo trečiųjų teismuose problemą – šių teismų sprendimų vykdymą ir privalomumą. Pavyzdžiui, sporto arbitražo sprendimas galioja tik toje sporto organizacijoje, kuri dalyvavo sprendžiant ginčą. Jeigu, pavyzdžiui, sportininkas išėjo iš šios sporto federacijos ar perėjo į kitą lygą ar sporto organizaciją, nebuvusią sporto ginčo šalimi arbitraže, arbitražo sprendimas galios tik toje sporto federacijoje, kuri dalyvavo sprendžiant ginčą. Praktikoje yra daugybė atvejų, kai, pavyzdžiui, ledo ritulio žaidėjai, kuriems nacionalinėse valstybių ledo

³⁴⁰ Pitschen Gilles Carlo. Challenging Awards of the Court of Arbitration for Sport – Case Law Digest 2011-2012. Case 4A_222/2011, Decision of August 22, 2011. Шестая международная научно-практическая конференция «Спортивное право: перспективы развития»: материалы конференции. Москва, 2012. с. 32-34.

³⁴¹ Ten pat.

ritulio lygose buvo taikomos sankcijos, pereinavo žaisti į NHL be jokių sankcijų, nes jiems nacionalinės ir net Tarptautinė ledo ritulio federacijos negalėdavo turėti jokios įtakos. Taip yra todėl, kad NHL yra savarankiška ledo ritulio lyga, nepriklausanti Tarptautinei ledo ritulio federacijai.³⁴² Šiuo atveju galioja tik savanoriškas CAS sprendimo vykdymas. Gali susidaryti ir tokia situacija, kad sporto organizacijai neturint jokių sąsajų su CAS, pastarojo priimto sprendimo minėtos sporto organizacijos nenaudai vykdymas tampa labai sudėtingas ar netgi sunkiai įmanomas. Šią problemą galima išspręsti tarptautiniu sporto ginčų reglamentavimu, kada nė viena, net ir labai galinga, sporto organizacija negalėtų veikti viena visiškai izoliuotai.

Tačiau netgi turint omenyje visa tai, kas aptarta anksčiau, vis dėlto darytina išvada, kad pats efektyviausias sporto ginčų sprendimo būdas yra jų nagrinėjimas sporto arbitražuose, nes juose ginčus sprendžia būtent sporto teisėje besispecializuojantys profesionalai - arbitrai, procesas yra ekonomiškesnis bei greitesnis. Be to, visuomet yra galimybė susitarti dėl tokios arbitražinės išlygos, kurioje būtų nurodoma konkreti arbitražo institucija, kuria pasitiki abi sutarties šalys.

³⁴² ЧУБАРОВ, В. В. К теории и практики спортивного арбитража. Основные проблемы частного права. Сборник статей к юбилею доктора юридических наук, профессора Александра Львовича Маковского / отв. ред. В. В. Витрянский, Е. А. Суханов. М.: Статут, 2010. С. 420.

IŠVADOS

1. Užsienio valstybėse nėra vieningos sportinės veiklos sutarčių prigimties teorijos. Tačiau daugumos užsienio valstybių teisėje ir šių valstybių teismų praktikoje sportinės veiklos sutartis prilyginama darbo sutarčiai. Tai lemia šios sutarties turinys, t. y. šalių teisės ir pareigos. Profesionalaus sportininko – fizinio asmens – pavaldumas sporto organizacijai, pareiga paklusti vidaus tvarkos taisyklėms, konkrečių darbo funkcijų atlikimas bei pareiga jas atlikti asmeniškai, finansinės rizikos nebuvimas, atlygintinumo ypatumai, socialinės garantijos bei kitos teisės, kurias turi samdomi darbuotojai bei kurias profesionalūs sportininkai įgyja sportinės veiklos sutarties pagrindu, lemia tai, jog profesionalus sportininkas daugelyje valstybių prilyginamas darbuotojui.

2. Nors daugumoje valstybių pripažįstama, kad sportinės veiklos sutarties reglamentavimui turi būti taikomos darbo teisės normos, tačiau šiose valstybėse minėtos normos taikomos su tam tikromis išimtimis. Profesionalaus sporto sistemos uždarumas, sporto organizacijų konkurencija lemia tai, kad šiems santykiams negali būti besąlygiškai, visa apimtimi, nenumatant išimčių, taikomos tipinių darbo sutarčių sudarymą, vykdymą, pakeitimą, nutraukimą, sutarčių terminus ir kai kuriuos kitus klausimus reglamentuojančios darbo teisės normos. Priešingu atveju būtų pažeistos sporto organizacijų teisės. Todėl, pavyzdžiui, profesionalus sportininkas, nepasibaigus terminui, sportinės veiklos sutartį vienašališkai gali nutraukti tik esant „svarbioms priežastims“, o priešingu atveju jis privalo sumokėti dideles kompensacijas sporto klubui. Be to, skiriasi ir sutarties nutraukimo pagrindai, nes darbo įstatymai nenumato darbuotojų diskvalifikacijos dėl dopingo vartojimo, grubių varžybų taisyklių pažeidimų ir pan. Todėl šie klausimai turi būti detalčiai reglamentuoti sportinės veiklos sutartyse ir vertinami kaip šių sutarčių pagrindu susiklostančių santykių ypatumai.

3. Profesionalaus sporto specifika nepaneigia darbo santykių buvimo, o tik leidžia labai daug nukrypimų nuo darbo teisės normų. Šių nukrypimų

prigimtis yra civilinė, o atsižvelgiant į tai, kad sportinės veiklos sutartis pagal savo esmę yra darbo sutartis, darytina išvada, kad sportinės veiklos sutartyse įtvirtinamos tiek darbo teisės, tiek civilinės teisės normomis reguliuotinos šalių teisės ir pareigos, tačiau bendras, kompleksinis skirtingų teisės šakų, o ypač darbo ir civilinės, veikimas ir taikymas tiems patiems santykiams yra itin sudėtingas. Todėl Lietuvoje reikalingas specialus šių teisinių santykių reguliavimas ir siūlytina priimti specialų profesionalaus sporto įstatymą, kuriame būtų aiškiai įtvirtintos šiuos santykius reglamentuojančios teisės normos ir numatytos darbo santykius reglamentuojančių normų išimties, taikomos profesionaliam sportui, arba – šių santykių ypatumus įtvirtinti Darbo kodekse.

4. Beveik visose sporto šakose numatytas išankstinių ginčų sprendimas ne teismine tvarka. Sporto šakų federacijų organų vidinė ginčų nagrinėjimo procedūra nėra privaloma, o besikreipiančioji šalis turi teisę pasirinkti savo teisių gynbos būdą. Sprendžiant sporto ginčus, dažniausia taikomi alternatyvūs ginčų sprendimo būdai: mediacija (tarpininkavimas), ginčo sprendimas sporto šakos federacijoje, ginčo sprendimas nacionaliniuose teismuose ir ginčo sprendimas trečiųjų teismuose. Sprendžiant sporto ginčus, teismų vaidmuo nuolat mažėja, o prioritetas teikiamas alternatyviems ginčų sprendimo būdams. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje nėra įsteigtas sporto arbitražas, sporto ginčus siūlytina spręsti bendruosiuose arbitražuose, pavyzdžiui, Vilniaus komercinio arbitražo teisme, kuriame jau galioja Sporto ginčų nagrinėjimo arbitraže tvarka. Tokiu atveju ginčo sprendimas būtų kur kas greitesnis ir pigesnis nei tarptautiniame arbitraže.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės aktai ir jų rengimo medžiaga:

Lietuvos Respublikos teisės aktai ir jų projektai bei rengimo medžiaga:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas // *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 64-2569.
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340.
4. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.
5. Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymas // *Valstybės žinios*. 2010. Nr. I-1151.
6. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas // *Valstybės žinios*, 2011, Nr. I-1336.
7. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas // *Valstybės žinios*, 2002-07-19, Nr. 73-3085.
8. Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas // *Valstybės žinios*, 2008-07-31, Nr. 87-3462.
9. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas // *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 76-3932.
10. Lietuvos Respublikos įdarbinimo per laikinojo įdarbinimo įmones įstatymas // *Valstybės žinios*, 2011-06-07, Nr. 69-3287.
11. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Konvencijos dėl privačių įdarbinimo agentūrų ratifikavimo // *Valstybės žinios*. 2004. Nr. 40-1291.
12. Vilniaus komercinio arbitražo teismo valdybos 2003 m. gruodžio 8 d. nutarimu patvirtintas Tarpininkavimo ir taikinimo procedūros reglamentas.
<http://www.arbitrazas.lt/index.php?handler=lt.tarpininkavimas>
[interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-02].

13. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymo projektas 2010 m. kovo 8 d. Nr. 10-807-01.
14. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 23, 137, 148, 163, 296, 340, 810, 811, 812, 813, 814, 815 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 812¹ straipsniu įstatymo projektų aiškinamasis raštas.
15. Vilniaus komercinio arbitražo teismo Ginčų, kylančių iš sporto teisinių santykių, nagrinėjimo tvarka.
http://www.arbitrazas.lt/failai/VKAT%20Dokumentai%20LT/2013%20VKAT%20arbitražo%20procedūros%20reglamento%20Priedas%20Nr.4_Sporto%20ginčai.pdf [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-12-06].

Europos Sąjungos teisės aktai:

1. Europos Ekonominės Bendrijos Tarybos 1962 m. vasario 21 d. Reglamentas Nr. 17. Pirmasis reglamentas, kuriuo įgyvendinami Sutarties 85 ir 86 straipsniai. [1962] OL 013.
2. EC Council Regulation No. 44/2001 of 22 December 2000 on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgements in Civil and Commercial Matters// *Official Journal* L 012, 16/01 2001.
3. Europos Bendrijos Steigimo Sutartis. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 2-2.
16. Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį pasirašyta Lisabonoje, 2007 m. gruodžio 13 d. <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:LT:HTML> [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-02].

Tarptautinės teisės aktai:

1. Tarptautinė konvencija prieš dopingo vartojimą sporte. Priimta 2005 m. spalio 19 d., Paryžiuje.

2. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 2003 m. lapkričio 3 d. Rezoliucija 58/5 dėl sporto kaip priemonės skatinti švietimą, plėtrą, saugoti sveikatą ir taiką.
3. The Code of the Court of Arbitration for Sport/ Statutes of the Bodies Working for the Settlement of the Sports-Related Disputes. A/S1. P. 1, edition 2010 //<www.tas-cas.org>.
4. The Code of the Court of Arbitration for Sport/ Procedural Rules. A/R27. P. 9, edition 2010 //<www.tas-cas.org> .
5. The International Labour Organization R198 Employment Relationship Recommendation, 2006. Geneva. <http://www.ilo.org/ilolex/cgi-lex/convde.pl?R198> [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-01-06].

Užsienio valstybių teisės aktai

1. Código Disciplinar - Código Brasileiro de Justiça Desportiva. http://www.spcenter.com.br/lermais_materias.php?cd_materias=169 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-02].
2. Трудовой Кодекс Российской Федерации от 30.12.2001 N 197-ФЗ (принят ГД ФС РФ 21.12.2001) (ред. от 30.12.2008)// *"Российская газета"*, N 256, 31.12.2001.
3. Федеральный Закон от 04.12.2007 N 329-ФЗ (ред. от 25.12.2008) "О Физической культуре и спорте в Российской Федерации" (принят ГД ФС РФ 16.11.2007)(с изм. и доп., вступающими в силу с 01.01.2009)// *"Российская газета"*, N 276, 08.12.2007.
4. Гражданский Кодекс Российской Федерации (Часть Первая) от 30.11.1994 N 51-ФЗ (принят ГД ФС РФ 21.10.1994) (ред. от 30.12.2008) (с изм. и доп., вступающими в силу с 11.01.2009)// *"Российская газета"*, N 238-239, 08.12.1994.
5. The Programme for Prosperity and Fairness's „Code of practice for determining employment or self-employment status of individuals“. Dublin, July 2001.

<http://www.welfare.ie/EN/Publications/EmploymentStatus/Documents/coeofpract.pdf> [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-11-16].

6. Code du travail 2006. Paris: Relié, 2006. Art. L. 121-1. <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCodeArticle.do?cidTexte=LEGITEX T000006072050&idArticle=LEGIARTI000006646680&dateTexte=20130511> [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-16].
7. Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht (IPRG). vom 18. Dezember 1987 (Stand am 1. Juli 2013). <http://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19870312/201307010000/291.pdf> [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-05-12].

Sporto organizacijų lokaliniai aktai:

1. Lietuvos Krepšinio federacijos patvirtintos Taisyklės, reglamentuojančios žaidėjų perėjimus ir kompensacijas už paruoštą žaidėją. <http://www.musukrepsinis.lt/lt/dokumentai>.
2. Lietuvos kartingo federacijos arbitražo teismo nuostatai, patvirtinti Lietuvos kartingo federacijos Tarybos posėdyje 2006 m. vasario 1 d., Protokolas Nr. 58.
3. Taisyklės, reglamentuojančios žaidėjų perėjimus ir kompensacijas už paruoštą žaidėją“, patvirtintos Lietuvos krepšinio federacijos konferencijoje 2010 m. birželio 3 d.
4. 2011 metų Lietuvos Futbolo federacijos varžybų nuostatai. http://www.paff.lt/2011_NUOSTATAI.doc [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-10-15].

Teisminių institucijų praktika:

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika:

1. Judgment of the Court of Justice 15 Dec. 1995, *Union royale belge des sociétés de football association ASBL v. Jean-Marc Bosman, Royal club*

- liègeois SA v. Jean-Marc Bosman and others and Union des associations européennes de football (UEFA) v. Jean-Marc Bosman*, Case C-415/93, European Court Reports 1995, Page 1-4921.
2. Judgment of the Court of Justice 3 July 1986 *Lawrie-Blum v. Land Baden – Württemberg* Case 66/85, [1986] ECR 2121.
 3. Judgment of the Court of Justice 13 January 2004 *Debra Allonby v Accrington & Rossendale College and Others*, C-256/01.
 4. Judgment of the Court of Justice (Fourth Chamber), 20 September 2007 *Sari Kiiski v Tampereen kaupunki*, C-116/06.
 5. Judgment of the Court of Justice 12 December 1974, *Walrave and Koch v. Association Union Cycliste Internationale*, Case 36/74.
 6. Judgment of the Court of Justice 14 July 1976 *Dona v. Mantero*, Case 13/76.
 7. Judgment of the Court of Justice (Second Chamber) 11 November 2010 *Dita Danosa v LKB Līzings SIA*, In Case C-232/09.
 8. Judgment of the Court of Justice (Third Chamber) 18 July 2006 *David Meca-Medina and Igor Majcen v Commission of the European Communities*, In Case C519/04 P.
 9. Judgment of the Court of Justice (Grand Chamber) of 16 March 2010 *Olympique Lyonnais SASP v. Olivier Bernard and Newcastle United UFC*, Common Market Law Review 2010 Vol.47 N 4, P.1187-1197.
 10. Case 36/74, *Walrave and Koch v. Association Union Cycliste Internationale* [1974] ECR 1405.
 11. Judgment of the Court of Justice 8 May 2003, *Deutscher Handballbund eV v. Maros Kolpak*, Case C-438/00, European Court Reports 2003, 1-4135.
 12. Case 53/81 *Levin v. Straatssecretaris van Justitie*, [1982] ECR 1035.
 13. Case 13-76 *Donq v Mario Mantero*, [1976], ECR 1333.
 14. Case C-268/99 *Aldona Malgorzata Jany and Others v Staatssecretaris van Justitie*, [2002], ECR 8615.

15. Case C-265/03 *Igor Simutenkov v. Ministerio de Educacion y Cultura, Real Federacion Espanola de Futbol* [2005] ECR I-5961.
16. Case of *Deličge v Ligue francophone de judo (Francophone Judo League), Ligue belge de judo (Belgian Judo League), Union européenne de judo (European Judo Union)*, (ECJ 11.4.00, joined cases C-51/96 and C-191/97).
17. Case C-176/96 *Lehtonen en Castors Canada Dry Namur-Braine v Federation royale belge des sociétés de basketball* [2000] ECR I-2681.
18. Tribunale di Reggio Emilia, 3 July 2000, C.L.D.A., *S.r.l. v. Muller Mecamac, SA*. <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/000703i3.html#cx> [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-09-09].

Lietuvos teismų praktika:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Švyturys–Utenos alus“ v. AB „Švyturys“ profesinės sąjungos organizacija, Utenos alaus darbininkų sąjunga, AB „Švyturys“ profesinės sąjungos organizacija ir Utenos alaus darbininkų sąjungos jungtinė atstovybė*, bylos Nr. 3K-3-81/2012, kat. 7.5; 8.4; 9.3.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. vasario mėn. 21 d. nutartis civilinėje byloje *K. M. v. UAB „A. Sabonio Žalgirio krepšinio centras“*, bylos Nr. 3K-3-65/2011, kat. 19.1; 130.3.2.
3. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje *A. K. v. UAB „Ratas“*, bylos Nr. 3K-3-114/2011, kat. 44.5.2.3.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje *B. K. v. kooperatinė*

- bendrovė „Panevėžio kredito unija“*, bylos Nr. 3K-3-551/2010, kat. 11.9.10.8.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje *M. P. v. Panevėžio miesto savivaldybės administracija*, bylos Nr. 3K-3-494/2009, kat. 11.6.1.
 6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Docpartner“ v. L. V.*, bylos Nr. 3K-3-415/2007, kat. 1.1; 20.1; 42.1.
 7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje *A. B. v. UAB „(duomenys neskelbtini)“*, bylos Nr. 3K-3-295/2009, kat. 11.9.10.7; 11.9.10.8; 15.3.2; 18.2.2.
 8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 19 d. nutartis civilinėje byloje *E. K. v. VĮ Panevėžio miškų urėdija*, bylos Nr. 3K-3-489/2005, kat. 11.9.1.
 9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. kovo 22 d. nutartis civilinėje byloje *I. J. v. VĮ Plungės rajono pirminės sveikatos priežiūros centras*, bylos Nr. 3K-3-208/2004, kat. 2.4.3.12 // Teismų praktika. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis, 2004, Nr. 21.
 10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. vasario 19 nutartis civilinėje byloje *B. Š. V. VĮ „Lietuvos paštas“*, bylos Nr. 3K-3-255/2003, kat. 2.4.1; 2.8.
 11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje *G. T. v. UAB „Medicinos bankas“*, bylos Nr. 3K-3-15/2003, kat. 2.4.1.
 12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje *Jungtinių Amerikos Valstijų RAB „Main Bridge, L.L.C.“ v. UAB „Lakvita“*, bylos Nr. 3K-3-681/2002, kat. 96.

13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 n. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje *Z. V. v. S. P.*, bylos Nr. 3K-3-264/2002, kat. 2.1; 2.2; 65, Teismų praktika Nr. 17.
14. Lietuvos Aukščiausiosiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2000 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje *R. S. v. Vilniaus (duomenys neskelbtini) krepšinio klubas*, Nr. 3K-3-602/2000, kat. 43.
15. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje *I. D. v. Asociacija Panevėžio futbolo klubas „Ekranas“*, bylos Nr. 2-2664/2013.
16. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje *K. M. v. UAB „A. S. Žalgirio krepšinio centras“*, bylos Nr. 2T-164/2010, kat. 130.3.
17. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. kovo mėn. 5 d. nutartis civilinėje byloje *S. B. ir E. F. v. VĮ „Krepšinio rytas“*, bylos Nr. 2-200/2009, kat. 99.4.
18. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. balandžio 23 d. nutartis civilinėje byloje *E. J. v. asociacija futbolo klubas „Vėtra“*, bylos Nr. 2-291/2009, kat. 94.1; 119.9.
19. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 13 d. nutartis civilinėje byloje *T. M. v. VšĮ „Krepšinio rytas“*, bylos Nr. 2T-94/2009, kat. 130.3.2.
20. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje *M. B. v. VĮ „Alitos“ krepšinio klubas*, bylos Nr. 2-579/2004, kat. 90.
21. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2000 m. sausio 18 d. sprendimas civilinėje byloje *R. S. v. Vilniaus krepšinio klubas „Statyba“*, bylos Nr. 2A-21/2000, kat. nesuteikta.
22. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1999 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje *R. S. v. Vilniaus „Statybos“ krepšinio sporto klubas*, bylos Nr. 2-168/1999, kat. nesuteikta.

23. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2010 m. liepos 30 d. nutartis administracinėje byloje *Utenos apskrities valstybinės mokesčių inspekcija v. V. J.*, bylos Nr. N⁵⁷⁵-1458/2010, kat. 40.1.2.
24. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų 2005 m. liepos 14 d. pasitarime aprobuotas Teismų praktikos administracinių teisės pažeidimų bylose dėl nelegalaus darbo apibendrinimas ir teisės taikymo rekomendacijos, publikuotas Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo biuletenyje „Administracinių teismų praktika“ Nr. 7, 2005 m., p. 215–280.
25. Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. vasario mėn. 12 d. nutartis civilinėje byloje *S. K. v. VĮ „Neptūno“ krepšinio klubas*, bylos Nr. 2A-73-125/2009, kat. 42.11.1.
26. Kauno apygardos teismo 2009 m. balandžio mėn. 21 d. nutartis civilinėje byloje *A.S. v. VšĮ Alytaus krepšinio klubas „Savingis“*, bylos Nr. 2A-720-343/2009, kat. 24.2; 27.7; 42.11.1; 121.21.
27. Lietuvos Respublikos teismų praktikos, taikant Darbo kodekso normas, reglamentuojančias darbo sutarties nutraukimą pagal Darbo kodekso 136 straipsnio 3 dalies 1 ir 2 punktus, apibendrinimo apžvalga, patvirtinta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 06 18 nutarimu Nr. 45 // *Teismų praktika. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis*, 2004, Nr. 21, p. 171.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo apžvalga „Dėl Darbo sutarties įstatymo taikymo civilinėse bylose apibendrinimo rezultatų civilinėse bylose, išnagrinėtose per 1995 metus“ <<http://www.infolex.lt/Praktika/tekstas.asp?id=25498&org=1>>. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-11-12].
29. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2014 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje *I. D. v. VšĮ sporto klubas „Eos“*, bylos Nr. 2A-500-436/2014.
30. Kauno miesto apylinkės teismo 2011 m. birželio 8 d. sprendimas civilinėje byloje *VšĮ Egzotikos autosportas v. Lietuvos automobilių sporto federacija*, bylos Nr. 2-1281-435/2011, kat. 116.1; 27.3.1.5.

Tarptautinio sporto arbitražo teismo ir kitų teismų sprendimai:

1. CAS 2006/A/1141 *Moises Moura Pineiro v / FIFA & PFC Krylia Sovetov.*
2. CAS 2006/A/1180 *Galatasaray SK v/ Frank Ribéry & Olympique Marseille.*
3. CAS 2007/A/1298&1299&1300 *Cases between Weabster, Hearts of Midlothian and Wigan Athletic.*
4. CAS 2010/A/2041 *Yuliya Chepalova v. Fédération Internationale de Ski (FIS).*
5. *Case of Michael Watson v British Boxing Board of Control Limited (BBBC)* (High Court of Justice, United Kingdom, 2000).

Specialioji literatūra:

1. *Alternative Dispute Resolution in the Public Sector.* Ed. Mills M., Nelson-Hall Publishers, 1991.
2. AUST, Edward A. *The Employment Contract.* Les Editions Yvon Blais Inc., 1998.
3. АЛЕКСЕЕВ, С. В. *Спортивное право России. Правовые основы физической культуры и спорта /* Под ред. проф. П.В. Крашенинникова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2007.
4. АЛЕКСЕЕВ, С. В. *Международное спортивное право. International Sports Law /* Под ред. проф. П. В. Крашенинникова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2008.
5. АКОПОВ, Д. Р. Правовое регулирование труда руководителей – участников хозяйственных обществ // *Правоведение.* 1999. № 2.
6. АЛТУХОВ, С. Д. Что мы называем профессиональным спортом? // *Спорт и бизнес: теория, практика, решения.* № 02(37), 2009.

7. АМИРОВ, И. М. *Юридическая ответственность в сфере спорта (вопросы теории и практики)*. Уфа, 2006.
8. BARUCH, R. A., FOLGER, J. P. *The Promise of Mediation*. San Francisco: Jossey-Bass publishers, 2004.
9. *Baltoji knyga dėl sporto*. Europos Komisija. Europos Bendrijos, 2007.
10. BERTINI, B. *La responsabilita sportiva*. Milano, 2002.
11. BELLINI, 'Norme in materia rapporti tra societa e sportivi professionisti', Nuove leggi civ. comm. 1982.
12. BELOFF, M. The CAS ad hoc Division at the Sydney Olympic Games // *International Sports Law Review*, 2001.
13. BELOFF, M., Kerr T., *Demetriou M. Sports Law*. Oxford: Hard, 1999.
14. BIANCHI D'URSO, F. 'Riflessioni sulla natura giuridica del vincolo sportivo', Dir. giur. 1979.
15. BIANCHI D'URSO, F. & VIDIRI. *La nuova disciplina del lavoro sportive*. Riv. dir. sport., 1982.
16. BIANCHI D'URSO, F. 'Lavoro sportivo e ordinamento giuridico dello Stato: calciatori professionisti e societa sportive'. Dir. lav., 1972.
17. BLANPAIN R. & COLUCCI M. II diritto comunitario del lavom ed ii suo impatto su U'ordinamento giuridico italiano (Padova: Cedam, 2000), passim.
18. BIAGI, M. Private Employment Agencies, in *Bulletin of Comparative Labour Relations*, ed. R. Blanpain, 36, 1999.
19. БИКЕЕВ, А. А., ВАСЬКЕВИЧ, В. П., ЧЕЛЫШЕВ, М. Ю. Правовая природа дисквалификации в профессиональном спорте // *Трудовое право*. 2002. № 12.
20. БРАТАНОВСКИЙ, С. Н. *Спортивное право как отрасль российского права*, М., 2009.
21. БРАГИНСКИЙ, М. И. *Основы учения о непоименованных (безымянных) и смешанных договорах*. – М.: Статут, 2007.

22. БРАГИНСКИЙ, М. И. Непоименованные (безымянные) и смешанные договоры (Окончание следует) // *Хозяйство и право*. - М., 2007, № 9.
23. БРАГИНСКИЙ, М. И. Непоименованные (безымянные) и смешанные договоры // *Хозяйство и право*. - М., 2007, № 10.
24. БОГДАНОВСКАЯ, Г. Н. Смешанный договор как системное правовое явление // *Актуальные проблемы частноправового регулирования*. 2006, №1.
25. БРИЛЛИАНТОВА, А. М. Спортивный арбитраж как способ рассмотрения споров в области спорта (сравнительно-правовой аспект) // *Теория и практика физической культуры*. 2004. № 6.
26. Бразильские спортивные кодексы: Научная редакция перевода с португальского и вступительная статья с кратким комментарием к.ю.н. А. А. Соловьева / Комиссия по спортивному праву Ассоциации юристов России. (Серия: «Актуальные проблемы спортивного права». Выпуск 4). М., 2010.
27. BUŽINSKAS, G. Nacionalinės darbo ginčų jurisdikcijos problemas suvienytos Europos kontekste. Darbo ir socialinės apsaugos teisės XXI amžiuje: iššūkiai ir perspektyvos. *Tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga 2006 m. gegužės 11 – 13 d.* Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2007.
28. БУШУЕВ, А. Ю. и др. *Международное коммерческое право: Учеб. пособие* / Под общ. ред. В. Ф. Попондопуло. 2-е изд., стер. М., 2006.
29. CANTAMESSA, L. 'Il contratto di lavoro sportivo professionistico', in *Lineamenti di diritto sportivo*, eds L. Cantamessa, G. M. Riccio & G. Sciancalepore. Milano: Giuffrè, 2008.
30. CARABBA. 'Illecito sportivo e illecito penale', *Riv. dir. sport.* 1981.
31. CARINGELLA, F. 'Brevi considerazioni in tema di forma del contratto di lavoro sportivo'. *Riv. dir. sport.*, 1994.
32. CARRARD, F. Au nom de la loi du sport. *In Revue Olympique*, 1992.

33. CIANNELLA, P. 'La tutela della salute nell'attività sportiva: aspetti prevenzionali e previdenziali', *Riv. din sport.* 1985.
34. COLLUCI, M. Italy, in *International Encyclopaedia of Sports Law* (Kluwer Law International, Supplement I, August 2004), 61 et seq.
35. ЦИВИЛЕВА, Ю. Р. Проблемы правового регулирования труда спортсменов// *Спорт: экономика, право, управление.* 2007, № 3.
36. ЧЕЛЫШЕВ, М. Ю. Основы учения о межотраслевых связях гражданского права: Монография / М. Ю. Челышев. – Казань: Изд-во Казан. гос. ун-та им. В.И. Ульянова-Ленина, 2009.
37. DAMBRAUSKIENĖ, G. Civilinių ir darbo sutarčių sąveika//*Jurisprudencija: mokslo darbai.* 2002, Nr. 28(20).
38. DAMBRAUSKAITĖ, A. Sandorių negaliojimo teisinės pasekmės. Vilnius, *Justitia*, 2009.
39. DALIA COSTA. *La disciplina giuridica de lavoro sportivo: analisi e proposte relative alla normativa sul professionismo sportive.* Vicenza, 1993.
40. DAVID, P. *A Guide to the World Anti-Doping Code.* Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
41. DAVULIS, T. *Darbo teisė: Europos Sąjunga ir Lietuva.* Monografija. Vilnius, Teisinės informacijos centras, 2004.
42. D'HARMANT FRANCOIS, F. '*Lavoro sportivo. Diritto del lavoro*', Enc. giur., XVIII. Roma, 1996.
43. D'HARMANT FRANCOIS, 'Il rapporto di lavoro sportivo tra autonomia e subordinazione', *Dir. lav.* 1, 1988.
44. DEAKIN, S., MORRIS, G. S. *Labour Law (4th ed.).* Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing. 2005.
45. DOMINAS, G., MIKELĖNAS, V. *Tarptautinis komercinis arbitražas.* – Vilnius: Justitia, 1995.
46. DE CRISTOFARO, M. 'Commento all'art. 4, L. 23 marzo 1981, No. 91', *Nuove leggi civ. comm.*, 1982.
47. DINI, P. *Diritto sportivo nei codice penale e nei codice civile.* 1985.

48. DURANTI, P. 'L'attività sportiva come prestazione di lavoro', *Riv. it. dir. lav.* 1, 2003.
49. *Экономика физической культуры и спорта* / Под ред. Агеевца В. У., Орлова Р. М. / СПбГАФК им. П. Ф. Лесгафта. 2000.
50. ФЕДИН, В. В. Понятие и содержание юридического статуса работника как субъекта трудового права // Автореф. дисс. канд. юрид. наук. М., 2003. С. 15.
51. FERRARO, G. 'La natura giuridica del vincolo sportivo', *Riv. dir. sport.* 1987.
52. FOIS. 'Norme in materia di rapporti tra società sportive professioniste'. *Nuove leggi civ. comm.*, 1982.
53. FRATTAROLO, V. *Il rapporto di lavoro sportivo*. Milano: Giuffrè, 2004.
54. FRATTAROLO, V. *L'ordinamento sportivo nella giurisprudenza*. Milano, 1995.
55. ФЕОКТИСТОВА, О. А. Роль спортивного права в жизни спортсменов и специалистов физической культуры и спорта // *"Спорт: экономика, право, управление"*, 2008, № 3.
56. FREGA NAVIA, R., MELO FILHO, A. *Derecho deportivo nacional e internacional*. – Buenos Aires: Editorial Ad hoc, 2007.
57. GRASSELLI, S. 'Il "vincolo" sportivo dei calciatori professionisti', *Dir. lav.* 1, 1974.
58. GIUGNI, G. 'La qualificazione di atleta professionista', *Riv. dir. Sport*, 1986.
59. ГОЛОВИНА, С. Ю. Основания и пределы дифференциации в трудовом праве // *Российское трудовое право на рубеже тысячелетий*. Ч. 1 СПб., 2001
60. ГОРЛОВА, Д. В. Правовая природа перехода (трансфера) спортсмена-профессионала по футболу // *Спорт: экономика, право, управление*. - М.: Юрист, 2005, № 4. С. 18-23.

61. GUMBIS, J. *Sutarties laisvės teisinės ribos*. Daktaro disertacija. Vilnius, 2002.
62. HAWKINS, L., HUDSON M., CORNALL R. *The Legal Negotiator: A Handbook of Managing Legal Negotiations More Effectively*. Melbourne: Longman Professional, 1991.
63. In RIGOZZI A. *L'arbitrage international en matière de sport*. Bâle: Helbing & Lichtenhahn, 2005.
64. ИЛЮШИНА, М. Н. Применение смешанных и комплексных договоров в коммерческом обороте // *Вестник Российской правовой академии*. - М.: РПА МЮ РФ, 2006, № 2.
65. ЮСТИНИАН. Дигесты. *Памятники римского права*. М., 1997.
66. JURKŠAITYTĖ, J. Ar Lietuvos Respublikos įstatymai leidžia naudoti tarpininkavimą kaip alternatyvų ginčų sprendimo būdą? // *Teisės apžvalga*, Nr. 5, 2005.
67. JORDAAN, B. Sport and the Law of Employment, in Basson & Louhser. *Sport and the Law in South Africa* (Butterworths, Looseleaf. 2000), at Ch. 8-1.
68. KAMINSKIENĖ, N. Alternatyvus ginčų sprendimas // *Jurisprudencija*, 2006. T. 9(87).
69. KAMINSKIENĖ, N. Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius, 2009.
70. КАЛИНИЧЕНКО, П. А. Решение по делу Симутенкова и его последствия // *Закон*. – 2008. - № 1.
71. KEINA, K. *Darbo drausmės teisinis reguliavimas*. Vilnius: Lietuvos TSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija; Lietuvos TSR liaudies ūkio specialistų tobulinimosi institutas, 1984.
72. KRASAUSKAS, R. *Darbo santykių reguliavimaskolektyvinėmis sutartimis*. Vilnius, 2009.
73. КИЛЬДЕЕВ, А. Х. Понятие трудового договора по российскому праву // *Правоведение*. 1993. № 4.

74. КИСЕЛЕВ, И. Я., ЛУШНИКОВ, А. М. *Трудовое право России и зарубежных стран. Международные нормы труда*. М., 2008.
75. КОРЯКИН, М. В. *Правовое регулирование физической культуры и спорта*. М., 2002.
76. КОЛЧАНОВ, А. С. Развитие спортивного права Украины. Четвертая международная научно-практическая конференция «Спортивное право: перспективы развития» материалы конференции. Москва 2010.
77. КОРШУНОВА, Т. Ю. Развитие законодательства о труде профессиональных спортсменов /*Трудовое право*, 2006, № 5, 6, 7.
78. *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras. III dalis. Individualūs darbo santykiai*. Vilnius: Justitia, 2004.
79. LANDOLFI, S. 'La Legge No. 91 del 1981 e la "emersione" dell'ordinamento sportivo', *Riv. dir. sport.*, 1982.
80. LAZAUSKAITĖ, R. Susitarimų dėl sutartinės atsakomybės ribojimo teisinė prigrįmtis. *Socialinių mokslų studijos*, 2010, 1(5).
81. LEWIS A. & JONATHAN T. *Sport: Law and Practice*. Butterworth's Lexis Nevis, 2003.
82. LE ROUX, R. Under Starters Orders: Law, Labour Law and Sport. *Industrial Law Journal* 23 (2002): 119.5 at 3203.
83. ЛЕОНОВ, А. С. Правовое регулирование труда спортсменов и тренеров: проблемы и перспективы развития: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. М., 2009.
84. ЛЕОНОВ, А. С. Единство и дифференциация в правовом регулировании труда спортсменов и тренеров // *Проблемы дифференциации в правовом регулировании отношений в сфере труда и социального обеспечения* Материалы Пятой Международной научно-практической конференции / под ред К. Н. Гусова – М., 2009.
85. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2002 m. liepos 2 d. Nr. IX-1007 komentaras.

<http://mic.vmi.lt/generatepdf.do?id=1000088080> [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-05-12].

86. ЛУШНИКОВ, А. М., ЛУШНИКОВА, М. В. Курс трудового права: В 2 т. Т. 2. *Трудовые права в системе прав человека. Индивидуальное трудовое право*. М., 2004.
87. ЛУШНИКОВ, А. М., ЛУШНИКОВА, М. В. О толковании трудового договора // *Правоведение*. 2005. № 2.
88. ЛУШНИКОВ, А. М., ЛУШНИКОВА, М. В. О пределах ограничения трудовых прав и свобод // *Трудовое право*. М.: Интел-Синтез, 2008, № 7.
89. ЛУШНИКОВ, А. М. Право работника на охрану труда: новые подходы // *Социальное и пенсионное право*. 2009. № 1.
90. ЛУКИН, М. В. Правовая организация управления физической культурой и спортом в Российской Федерации: Дис. канд. юрид. наук. Саратов, 2005.
91. MACIJAUSKIENĖ, R. Darbo tvarkos taisyklių reglamentavimo problemos. *Jurisprudencija*, 2004, t. 56.
92. MARTIŠIENĖ, V. Darbo santykių reguliavimo civilinei teisiniai aspektai. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius, 2012.
93. МАРГУЛИС, М. А. Нормотворчество корпоративных объединений в области спорта: Дисс. на соискание ученой степени канд. юр. наук. – М., 2005.
94. MARTINELLI, G. 'Lavoro autonomo e subordinato nell'attività dilettantistica', *Riv. dir. sport.*, 1993.
95. МБАЙЕ, К. *Le Tribunal Arbitral du Sport. In Sport, droit et relations internationales*. Sous la direction de Pierre Collomb, Paris: Economica, 1988.
96. МАРТИРОСЯН, Э. Р. Правовая природа отношений между руководителем организации и собственником ее имущества // *Государство и право*. 1996, № 10.

97. МАТВЕЕВ, Л. П. Общая теория спорта - М.: 4-й филиал Воениздата, 1997.
98. MENKEL-MEADOW, C. *Whose Dispute is it anyway? A Philosophical and Democratic Defence of Settlement (In Some Cases)* // *Mediation: Theory, Policy and Practice*. Ed. C. Menkel-Meadow, Aldershot, U.K.: Ashgate, 2001.
99. MENNEA, P. P. *Diritto sportivo europeo. Scritti su alcune problematiche di diritto sportivo europeo.* – Ed.2.- Grottaminarda (Avellino, Campania, Italia): Delta 3, 2004.
100. МЯКОНЬКОВ, В. Б., МИНАЕВА, И. Ю., ТАРАКАНОВ, А. В. Предпринимательство и спорт: особенности правового регулирования на современном этапе. *Третья международная научно-практическая конференция «Спортивное право: перспективы развития»: материалы конференции.* Москва, 2010.
101. МЯКОНЬКОВ, В. Б. Хозяйствующие субъекты спортивной деятельности в олимпийском движении России // *Всемирные юношеские игры под патронажем Международного олимпийского комитета. Материалы международного форума «Молодежь-Наука-Олимпизм» Июль 14 - 18, 1998.* М.: Советский спорт, 1998.
102. MIKELĖNAS, V. *Sutarčių teisė.* – Vilnius: Justitia, 1996.
103. МОШКОВИЧ, М., ЗАВОЙКИНА, Н., ТЕРЕШКО, Ю. Спортивный труд//*ЭЖ-Юрист*, 2008, № 9.
104. MUNOZ LOPEZ, J. E. *Alternative dispute resolution for e-commerce.* *Revista de Derecho Informático.* 2006.
105. НАБОЙСЕНКО, Д. В. Проблема обязательного страхования спортсменов. *Четвертая международная научно-практическая конференция «СПОРТИВНОЕ ПРАВО: ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ» материалы конференции.* Москва 2010.
106. NAFZIGER, J. A. R. *International Sports Law. 2d ed.* – Ardsley, New York: Transnational Publishers, Inc., 2004.

107. NAFZIGER, J. A. R. Globalising Sports Law // *Marquette Sports Law Journal*, 1999.
108. NEKROŠIUS, I. ir kt. *Darbo teisė*. Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2008.
109. NEKROŠIUS, V. Bylų, kylančių iš darbo teisinių santykių, nagrinėjimo ypatumai civiliniame procese. *Darbo teisė suvienytoje Europoje: 2003 10 16-18 Tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga*. Vilnius: Vilniaus universitetas, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, 2004.
110. NEKROŠIUS, V. Arbitražo instituto raidos tendencijos Lietuvoje. 2011 m. lapkričio 15 d. Vilniaus komercinio arbitražo teismas. http://www.arbitrazas.lt/2011/0.3_Arbitrazo_instituto_raidos_tendencijos_Lietuvoje_20111115_PUB.pdf [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-03-01].
111. НУРТДИНОВА, А. Ф., ЧИКАНОВА, Л. А. Соотношение трудового и гражданского законодательства // *Право и экономика*. 1995. № 7.
112. НУРТДИНОВА, А. Ф., ШЕЛОМОВ, Б. А., КОРШУНОВ, Ю. Н. и др. *Практика применения Трудового кодекса Российской Федерации*. Москва, 2003.
113. O'CONNOR, P. Alternative dispute resolution: Panacea or Placebo? *Arbitration*. 1992.
114. ОГОРОДОВ, Д. В., ЧЕЛЫШЕВ, М. Ю. Смешанный договор и вопросы теории правового регулирования // *Законодательство и экономика*. № 3. 2007.
115. ОГОРОДОВ, Д. В., ЧЕЛЫШЕВ, М. Ю. *Конструкция смешанного договора в гражданском (частном) праве* // *Сделки: проблемы теории и практики: Сборник статей / Отв. ред. М. А. Рожкова*. М.: Статут, 2008.
116. PALMER. New Ways to Make International Environmental Law // *American Journal of International Law*. Vol. 86. 1992.

117. PELOSI, G. L'arbitrato tra societa e sportivi professionisti nell'ambito delta FIGC, in lo sport e U diritto, in ed. M. Colucci (Napoli: Jovene, 2004), P. 247.
118. PECORA. Rapporti di lavoro nello sport: aspetti normativi, previdenziali, assistenziali, assicurativi, giurisprudenziali (Roma: 1987).
119. PERULLI, A. *Study on economically dependent work/ parasubordinate (quasi – subordinate) work*. PE, 2004.
120. PETRYLAITĖ, D. Kolektyvinių darbo ginčų instituto teorinės ir praktinės problemos. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilniaus universitetas, Vilnius, 2004.
121. PETRYLAITĖ, D., BLAŽIENĖ, I. Atstovavimas darbuotojams įmonės lygiu: darbo tarybų institutas tarptautiniu ir nacionaliniu požiūriu. *Verslo ir teisės aktualijos*, 2009, t. 4. p. 210.
122. PETRYLAITĖ, D. Kolektyvinių derybų vaidmuo ir reikšmė sprendžiant kolektyvinius darbo ginčus: Lenkijos praktika ir perspektyvos Lietuvoje. *Jurisprudencija*, 2005, t. 74(66).
123. PETRYLAITĖ, D. Kolektyviniai darbo santykiai amžių sandūroje: uždaviniai ir galimybės. *Teisė*, 2007, Nr. 65.
124. POVILAITIENĖ, I. Darbo sutartis ir kitos teisinės darbo panaudojimo formos. Daktaro disertacija. Vilniaus universitetas, 2012.
125. ПРОКОПЕЦ, М. А. Последствия одностороннего расторжения трудового договора футболиста с клубом без обоснованной причины после «Дела Матузалема». *Четвертая международная научно-практическая конференция «Спортивное право: перспективы развития» материалы конференции*. Москва 2010.
126. ПРОКОПЕЦ, М. А. Лимит на легионеров в Российской Федерации. проблемы и перспективы. *Третья международная научно-практическая конференция «Спортивное право: перспективы развития»: материалы конференции*. Москва, 2010.
127. ПРОКОПЕЦ, М. А. Обзор наиболее интересных дел CAS, связанных с футболом 2006 -2007 гг. *Материалы II международной*

- научно-практической конференции «Спортивное право: перспективы развития» / сост. Д. И. Рогачев, М. А. Прокопец. Москва, 2009.*
128. ПРОКОПЕЦ, М. А. Спортивная ответственность и спортивные санкции. *Новое спортивное законодательство и материалы конференции «Спортивное право: перспективы развития» / сост. Д. И. Рогачев. М.: Проспект, 2008.*
129. ПРЕСНЯКОВ, М. В. Принцип свободы труда в профессиональном спорте// *Трудовое право*. М.: Интел-Синтез, 2008, № 8.
130. Предпринимательское право: учебник/ под ред. Е.П. Губина, П.Г. Лахто. М., 2001.
131. ПЛАТОНОВ, В. Н. *Общая теория подготовки спортсменов в Олимпийском спорте*. - Киев: Олимпийская литература, 1997.
132. ПОГОСЯН, Е. В. Спортивные споры // *Гражданский и арбитражный процесс*. № 8. 2009.
133. ПОГОСЯН, Е. В. Формы разрешения спортивных споров: сравнительно-правовой аспект. Дис. к.ю.н. Екатеринбург, 2009.
134. ПОГОСЯН, Е. В. Влияние коммерциализации современного спорта на выбор оптимальных форм разрешения спортивных споров. Бизнес, менеджмент и право. *Материалы Межрегиональной научно-практической конференции студентов и молодых ученых (ноябрь, 2007)*. Издательство Уральской Государственной юридической академии. 2008.
135. ПОГОСЯН, Е. В. Проблемы реализации права на судебную защиту на примере спортивных споров. Права человека: историческое наследие и перспективы развития правового регулирования. *Материалы VII Межрегиональной научно-практической конференции (21 ноября 2008 года)*. Издательство Уральской Государственной юридической академии. 2009.
136. ПОГОСЯН, Е. В. *Формы разрешения спортивных споров*. М., Wolters Kluwer, 2011.

137. ПОЧИНКИН, А. В. *Становление и развитие профессионального коммерческого спорта в России*. М., 2006.
138. ПОЧИНКИН, А. В. Тенденции развития спорта на региональном уровне в зарубежных странах / А. В. Починкин., А. А. Тихонов. // Проблемы физической культуры и спорта в сфере управления, экономики, истории. *Материалы IV круглого стола* / Моск. гос. акад. физ. культуры. - Малаховка: МГАФК, 1998.
139. ПОЛЯНСКИЙ, С. Е. Страхования спортсменов. *Материалы II международной научно-практической конференции «Спортивное право: перспективы развития»* / сост. Д. И. Рогачев, М. А. Прокопец. М., 2009.
140. ПОПОНДОПУЛО, В. Ф. *Коммерческое (предпринимательское) право*. – 3 изд., переработанное и доп. М., Изд. Норма, 2008.
141. REEB M. *Présentation – Le Tribunal Arbitral du Sport: son histoire et son fonctionnement*. JDI, 2001.
142. REALMONTE, F. 'L'atleta professionista e l'atleta dilettante'. *Riv. dir. sport.*, 1997.
143. *Рекомендации “Круглого стола” на тему: «Актуальные проблемы совершенствования трудового законодательства в сфере физической культуры и спорта и нормативно-правового обеспечения страхования жизни и здоровья спортсменов – членов спортивных сборных команд Российской Федерации»*. М., 2009.
144. REBHANN, R. Collective Labour Law in Europe in a Comparative Perspective: Collective Agreements, Settlement of Disputes and Workers' Participation (Part I) // *The International Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations*. 2003, Vol.19/3.
145. *Римское частное право*. Под. ред. И.Б. Новицкого, И.С. Перетерского. М.: 2012.
146. ROTONDI, F. 'La legge 23 marzo 1981, No. 91 ed il professionismo sportivo: genèsi, effettività e prospettive future', *Riv. din sport.*, 1991.

147. РОГАЧЕВ, Д. И. Модернизация правового регулирования труда спортсменов и тренеров // *Справочник кадровика*. 2008. № 6.
148. РОГАЧЕВ, Д. И. *О спортивном третейском суде России*. М., 2009.
149. РОГАЧЕВ, Д. И. Модернизация правового регулирования труда спортсменов и тренеров // *Справочник кадровика*. 2008. № 7.
150. RIESS, S. *The american sporting experience: a historical anthology of sport in America*. N.Y.: Liesure Press, 1994.
151. SANINO M. & VERDE F. *Diritto sportivo*. Padova: CEDAM, 2008.
152. SHELTON, D. Normative Hierarchy in International Law // *American Journal of International Law*. Vol. 100. No. 2. 2006.
153. САННИКОВА, Л. В. *Договор найма труда*. Москва, 1999.
154. СКАЧКОВА, Г. С. Особенности регулирования трудовых отношений в области физической культуры и спорта // *Трудовое право*. 2002. № 5.
155. СКАЧКОВА, Г. С. *Расширение сферы действия трудового права и дифференциации его норм*. Монография, М.: МГИУ, 2003.
156. *Sporto terminų žodynas*. T. 1. 2-asis patal. ir papild. leid.: Aiškinamasis žodynas. Angliški, vokiški, rusiški terminų atitikmenys. Būtiniausias žinios / Parengė S. Stonkus. Lietuvos kūno kultūros akademija. – Kaunas: LKKA, 2002.
157. *Sport and Legislation in the United Kingdom*. UK sports Council, 1997.
158. SOBELL, L. *Profesional Sport and the Law*. N.Y.: Law arts Publ, 1987.
159. САРАЕВ, В. В. Альтернатива договорно-правовых форм при оплачиваемой деятельности спортсменов // *Спорт: экономика, право, управление*. 2010. №1.
160. СОЛОВЬЕВ, А. А. Кодификация законодательства о спорте: опыт Франции и перспективы России. *Третья международная научно-практическая конференция «Спортивное право: перспективы развития»*: материалы конференции. Москва, 2010.

161. SICA, S. 'Sport in International Context', in *Quaderni del Dipartimento di Diritto dei Rapporti Civili ed Economici nei Sistemi Giuridici Contemporanei*, No. 26 (Universita degli Studi di Salerno, 2002).
162. SMAILES, S., 'Sports Law and Labour Law in the Age of (Rugby) Professionalism: Collective Power, Collective Strength'. *Industrial LAW Journal* 28 (2007). P. 57.
163. *Спортивный кодекс Франции (Законодательная часть): Перевод с франц., вступит. статья с кратким комм. к.ю.н. А. А. Соловьева; предисл. д.ю.н., проф. С. В. Алексеева / Комиссия по спортивному праву Ассоциации юристов России. М., 2009.*
164. *Современная система спортивной подготовки // Под ред. Ф. П. Сулова, В. Л. Сыча, Б. Н. Шустина. - М.: СААМ, 1995.*
165. SOBZYK, A. Flexibility – Market Expectations and Labour Law Doctrine. Darbo rinka XXI amžiuje: lankstumo ir saugumo paieškos. *Tarptautinės mokslinės konferencijos 2011 m. gegužės 12-14 d. straipsnių rinkinys. Vilnius, 2011.*
166. SUTER, E. *Contracts at Work*. Bath: Lonsdale Universal Printing Ltd., 1982.
167. СУПРЯГА, Ж. В. Некоторые вопросы правового регулирования трансферных контрактов. *Пятая международная научно-практическая конференция «Спортивное право: перспективы развития», материалы конференции. Москва 2011.*
168. USONIS, J., BAGDANSKIS, T. Darbo nuoma ir jos teisinio reguliavimo perspektyvos Lietuvoje. *Jurisprudencija*, 2008 8(110); 65–72.
169. УРАЛОВА, А. А. Вопросы незаключенности, недействительности и расторжения смешанного договора // *Проблемы современного права*. 2006. № 2.
170. УРАЛОВА, А. А. Смешанный договор в системе гражданско-правовых договоров // *Современные проблемы правотворчества и*

- правоприменения. *Сборник научных трудов.* - М., Иркутск: ГОУ ВПО РПА Минюста России, 2007, Вып. 4.
171. ШЕВЧЕНКО, О. А. Особенности регулирования труда спортсменов // *Трудовые споры*, № 12, 2008.
172. ШЕВЧЕНКО, О. А. Гражданско-правовые аспекты договорных обязательств в области спорта. Теория и практика физической культуры. // *Научно-теоретический журнал.* 2003. № 8.
173. ШЕВЧЕНКО, О. А. О гражданско-правовых отношениях между спортсменом и физкультурно-спортивной организацией // Конференция по теме: «О гражданско-правовых отношениях между спортсменом и физкультурно-спортивной организацией. Пути развития» и «круглый стол» по теме: «Обсуждение проекта Федерального закона «О спортивной подготовке», Москва, 2009 г.: *Материалы конференции /* Сост. Сараев В. В., Шаповалов А. В. – М.: Человек, 2010.
174. ШЕВЧЕНКО, О. А. Обязательное страхования спортсменов. Некоторые вопросы теории и практики. *Четвертая международная научно-практическая конференция «Спортивное право: перспективы развития»: материалы конференции /* Под ред. д.ю.н., проф. К. Н. Гусова, к.ю.н. А. А. Соловьева; сост. к.ю.н., доц. Д. И. Рогачев, к.ю.н. О. А. Шевченко. – М., 2010.
175. ШЕВЧЕНКО, О. А. Дифференциация и дискриминация трудовых прав спортсменов // *Спорт: экономика, право, управление.* 2009. № 2.
176. ЩЕРИНСКАЯ, А. М. Дифференциация правового регулирования труда спортсменов. *Четвертая международная научно-практическая конференция «Спортивное право: перспективы развития» материалы конференции.* Москва 2010.
177. ШТИВЕЛЬБЕРГ, Ф. Б. Основания и пределы дифференциации трудового права России. Автореф. дисс.: канд. юрид. наук. Екатеринбург, 2004.

178. ТАТАРСКАЯ, Е. В. Непоименованные и смешанные договора // *Российская юстиция*. 2007. № 4.
179. TAVITS, G. *Why Do We Fear Civil Law in Labour Law?* *Juridica international*. 2001.
180. TIAŽKIJUS, V. Darbdavio sampratros problema Lietuvos darbo teisėje. Darbo ir socialinės apsaugos teisė XXI amžiuje: iššūkiai ir perspektyvos. *Tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga 2006 m. gegužės 11-13 d. Vilnius, 2007*.
181. TIAŽKIJUS, V. Lietuvos darbo teisės spragos ir būdai joms įveikti. Darbo rinka XXI amžiuje: lankstumo ir saugumo paieškos. *Tarptautinės mokslinės konferencijos 2011 m. gegužės 12-14 d. straipsnių rinkinys*. Vilnius, 2011.
182. TREU, T. *Labour Law in Italy* (The Hague: Kluwer Law International), 1997.
183. *Теория и методика спорта*. Учеб. пос. для УОР // Под ред. Ф. П. Сулова, Ж. К. Холодова, В. П. Филина. - М.: 4-й филиал Воениздата, 1997.
184. ТУКМАНОВ, С. А. Трудовая функция профессионального футболиста. *Пятая международная научно-практическая конференция «Спортивное право: перспективы развития», материалы конференции*. Москва 2011.
185. VAN DEN BOGAERT, S., VERMEERSCH, A. Sport and the EC Treaty: a tale of uneasy bedfellows? *European Law Review*. 2006.
186. VAIŠVILA, A. *Teisės teorija*. Vilnius, Lietuvos teisės universitetas, 2001.
187. ВАСЬКЕВИЧ, В. П., МИГУНОВА, Е. С. *Система договоров в сфере профессионального спорта*. Казань: изд-во КГУ, 2009.
188. ВАСЬКЕВИЧ, В. П., ЧЕЛЫШЕВ, М. Ю. Правовое регулирование профессионального спорта // *Российская юстиция*, 2001, № 7.

189. ВАСИЛЬЕВ, С. В. Некоторые особенности прекращения трудового договора профессиональных спортсменов // *Спорт: экономика, право, управление*, 2006, № 1.
190. ВАСИЛЬЕВ, С. В. Особенности трудового договора профессиональных спортсменов и рассмотрение споров в области профессионального спорта: Дис. к.ю.н. М., 2006.
191. VIDIRI. 'Profili societari ed ordinamentali delle recenti modifiche alla legge 23 marzo 1981 No. 91', *Riv. dir. sport.*, 1997.
192. WAGNER, B. Freedom of the Labour Contract. *Tarptautinès mokslinès konferencijos „Darbo teisè suvienytoje Europoje“*, *vykusios 2003 m. spalio 16-18 d. medžiaga*. Vilnius, 2004.
193. ЗАЙЦЕВ, Ю. В. Особенности прекращения трудового договора спортсмена. *Материалы II международной научно-практической конференции «Спортивное право: перспективы развития»* / сост. Д. И. Рогачев, М. А. Прокопец. М., 2009.
194. ЗАЙЦЕВ, Ю. В. Правовая природа переходов спортсменов // *Спорт: экономика, право, управление*. 2009. № 4.
195. ЗАХАРОВА, Л. И. Международное сотрудничество в области спорта // *Международное публичное право: учеб.* / Л. П. Ануфриева, Д. К. Бекашев, К. А. Бекашев, В. В. Устинов (и др.); отв. ред. Бекашев К. А. – М.: Изд-во Проспект, 2009.
196. ЗОРИНА, Е. М., Рузаев, М. М. Особый характер и условия труда спортсмена высокого класса как фактор дифференциации в правовом регулировании труда спортсменов // *Ученые записки. Выпуск 7. Актуальные вопросы юридической ответственности по российскому и зарубежному законодательству*. - Оренбург: ОГУ, 2010.
197. ЗЫКОВ, Р. О. Разрешение споров о компенсации в североамериканских профессиональных лигах. *Пятая международная научно-практическая конференция «Спортивное*

право: перспективы развития», материалы конференции. Москва 2011.

198. ЖЕЛТОВ, О. Б. Развитие законодательства о трудовых договорах (контрактах)// *Право*, 1995. № 3.

Kiti šaltiniai

1. United towards a common goal: A European sport. French National Olympic Committee (CNOSF) to Professional Sport. http://www.cebrecz.cz/dokums_raw/cnosf_study_contracts_professional_sport.pdf. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-15].
2. Sandra Gil Araújo. Fútbol y migraciones. La Sentencia Bosman en el proceso de construcción de la Europa comunitaria (crónicas desde España). <http://www2.colef.mx/migracionesinternacionales/revistas/MI03/n03-054-078.pdf> [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-09].
3. World Anti - Doping Code. http://www.wada-ama.org/Documents/World_Anti-oping_Program/WADP-The-Code/WADA_Anti-Doping_CODE_2009_EN.pdf [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-07-02].
4. IP/01/314 Outcome of Discussion between the Commission and FIFA/UEFA on FIFA Regulations on International Football Transfers. Brussels, 5 March, 2001. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-06-18]. http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.gettxt=gt&doc=IP/01/314|0|AGED&lg=EN&display=.
5. IP/01/314 Outcome of Discussion between the Commission and FIFA/UEFA on FIFA Regulations on International Football Transfers. Brussels, 5 March, 2001. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-12-05]. http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.gettxt=gt&doc=IP/01/314|0|AGED&lg=EN&display=.

6. Regulations on the Status and Transfers of players, October, 2009. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-06-18]. http://www.fifa.com/mm/document/affederation/federation/01/24/fifastatuten2009_e.pdf.
7. Dispute Resolution Guide for Sport & Active Recreation Clubs. http://www.cricketvictoria.com.au/files//game_dev/dispute_resolution_guide_for_sport_active_recreation_clubs.pdf [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-03-12].
8. The Institute of Arbitrators & Mediators Australia (IAMA) <http://www.iama.org.au>.
9. LASF Apeliacinio teismo posėdžio, vykusio 2009 06 18 dieną, protokolas Nr. 06/18/2009.
10. Jodouin Anik L. The Merits of the Proposed Sport Dispute Resolution Centre of Canada // <http://www.crssc.uottawa.ca/2003.pdf> [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-05-14].
11. <http://law.infosport.ru/xml/t/default.xml?mid=11&pid=20> [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-02].
12. Court Of Arbitration For Sport. www.tas-cas.org/history [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-07-08].
13. Commission Belge d'arbitrage pour le sport <http://www.olympic.be/LinkClick.aspx?fileticket=m5Zu827eb3M%3D&tabid=110&language=fr-FR> [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-06-12].
14. GAISF - General Association of International Sports Federations. www.ilsf.org/index.php?q=en/about/recognition/gaisf. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-06-18].
15. <http://m.friendfeed-media.com/5aead0d4a6963ed3542e7542dd50b9c3ee192796> [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-12].
16. Individuali veikla ar darbo santykiai? <http://www.vmi.lt/lt/index.aspx?itemId=1082855> [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-12].

17. Employees and Independent Contractors // http://www.twc.state.tx.us/news/eftc/independent_contractor_tests.html [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-05-12].
18. Шатилов А. Физкультурно-спортивное право как новая комплексная отрасль Российского права. http://www.pravo.vuzlib.net/book_z2119_page_4.html [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-11-12].
19. Переверзин И.И., Суслов Ф.П. О структуре современного спорта высших достижений и социально-правовом статусе спортсменов-профессионалов. <http://lib.sportedu.ru/press/ГПФК/2002n5/p57-61.htm> [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-03-14].
20. Братановский С.Н. Спортивное право как отрасль российского права. <http://justicemaker.ru/view-article.php?id=26&art=1164> [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-11-23].
21. Канунников А.Б., Канунников С.А. Гражданско-правовые условия в трудовом договоре с профессиональными спортсменами. www.hr100.ru/content/img/file/2006/12/img/088.doc [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-07-05].
22. UAB „A. Sabonio Žalgirio krepšinio centras“ internetinė svetainė <http://www.zalgiris.lt/LT/klubas/kontaktai/> [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-15].
23. Iš „Olympiacos“ dėl dopingo skandalo išvartas I.Bourousis bando neigti kaltę. <http://sportas.atn.lt/articles/view/82871/?print=true> [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-10-14].
24. <http://www.sportsps.com/apie-mus> [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-01-07].
25. Sportininkų profesinės sąjungos įstatai, patvirtinti Sportininkų profesinės sąjungos 2009 m. rugpjūčio 28 d. Steigiamajame susirinkime. <http://www.sportsps.com/informacija> [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-01-08].
26. COON, L. Breaking down changes in new CBA. ESPN.com (ESPN Internet Ventures). Archived from [the original](#) on November 30, 2011.

- http://espn.go.com/nba/story/_/page/CBA-111128/how-new-nba-deal-compares-last-one [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-01-10],
27. BAILY, W. SCOTT. UTSA Roadrunners have benefited from NBA lockout. *San Antonio Business Journal*. Retrieved October 23, 2011.[interaktyvus]. [žiūrėta 2014-01-10].www.assocalciatori.it [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-15].
29. www.fifpro.org [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-08-15].
30. Sanctions.
<http://www.fiba.com/pages/eng/fc/expe/fat/p/openNodeIDs/19681/selNodeID/19681/sanctions.html> [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-01-10].
31. NFL, referees end lockout after reaching new labor deal". USA Today. September 27, 2012. Retrieved 2012-09-27.
<http://usatoday30.usatoday.com/sports/nfl/story/2012/09/27/nfl-referees-end-lockout-after-reaching-new-labor-deal/57846906/1> [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-01-10].

AUTORIAUS PUBLIKACIJŲ DISERTACIJOS TEMA SĄRAŠAS

1. ПРОБЛЕМЫ РЕГЛАМЕНТАЦИИ ТРУДОВЫХ ОТНОШЕНИЙ В СФЕРЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СПОРТА. (*DARBO SANTYKIŲ PROFESIONALIAUS SPORTO SRITYJE REGLAMENTAVIMO PROBLEMOS*). Šiuolaikinės darbo teisės ir socialinės apsaugos teisės teorinės problemos: tarptautiniai ir nacionaliniai aspektai. Tarptautinės mokslo konferencijos medžiaga, Vilnius, 2009 m. birželio 26-27 d. , p. 144-151.
2. SPORTINĖS VEIKLOS SUTARTIES TEISINĖ PRIGIMTIS *Mokslo darbai. Teisė*, 2012 nr. 82, p. 107-119.